

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

126731

STARI URBAN

ALI

ZIMSKI VEČERI DOBRIH KMETOV.

Poleg talianskega poslovenili

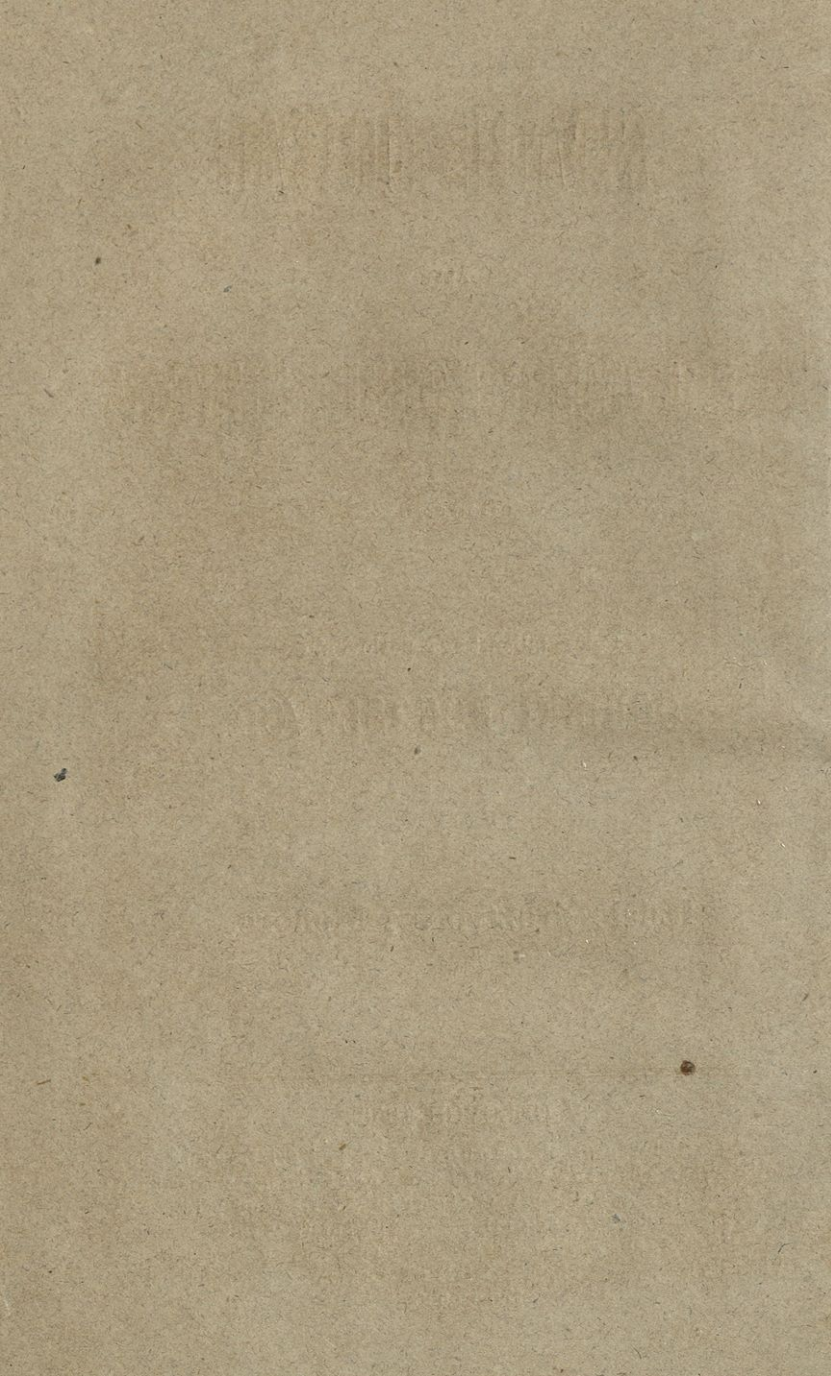
GORIŠKI BOGOSLOVCI.

Izdalo društvo sv. Mohora.

V CELOVCU 1853.

Na prodaj v Celovcu pri J. Leonu, v Ljubljani pri Lercherju, v Gorici pri Soharju, v Gradcu pri Ferstelnu, v Mariboru pri Lejrerju, v Celju pri Geigerju, v Radgoni pri Weicingerju, v slov. Gradcu pri Zavadckimu, v Novem mestu pri Vepusteku, v Terstu pri Schimpfu, v Postojni pri Blazniku, na Dunaju pri Dirnböcku, v Zagrebu pri Županu.

STARI URBAN

ALI

ZIMSKI VEČERI DOBRIH KMETOV.

18781

Poleg talianskega poslovenili

GORIŠKI BOGOSLOVCI.

Izdalo društvo sv. Mohora.

V CELOVCU 1853.

Na prodaj v Celovcu pri J. Leonu, v Ljubljani pri Lercherju, v Gorici pri Soharju, v Gradcu pri Ferstelnu, v Mariboru pri Lejrerju, v Celju pri Geigerju, v Radgoni pri Weicingerju, v slov. Gradcu pri Zavadckimu, v Novem mestu pri Vepusteku, v Terstu pri Schimpfu, v Postojni pri Blazniku, na Dunaju pri Dirnböcku, v Zagrebu pri Županu.

STARI URBAN

126731

Rad dovoljim k natisu stariga Urbana. V Gorici 20. pro-
senca 1853.

Francšek Ksaveri,
Nadškof.

7 248/1956

L: Ind. Pr. knj. žrnica Celje

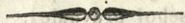
21. 9. 56

KAZALO.

Stran.

- I. Večer. Urbanova družina. Urban sklene, s svojo družino o zimskih večerih zgodbe sv. pisma brati, Svakinji Špela in Marička se spet spravite 1
- II. Večer. Gospod fajmošter in Urban se pogovarjata, kako bi se dali pozimski večeri koristni in prijetni narediti 7
- III. Večer. Pridni in ljubeznivi Janezek. Kvantе nevednih ljudi čez to, kar je Urban s g. fajmoštrom govoril. Urban vbrani škodo, ki jo je potok njegovemu polju delal 10
- IV. Večer. Urban in njegova družina molijo za verne duše v vicah. Prazen strah pred prikaznimi 14
- V. Večer. Radovednost. Obsojenje drugih 19
- VI. Večer. Delavnost, edinost v dobičkih in priprostost v obleki Urbanove družine 22
- VII. Večer. Kmet, ki hoče po sili učen biti. Hvala kmetiš-kemu stanū 26
- VIII. Večer. Urbanova pazljivost proti gizdosti v pohištvu. Čednost v hiši; skərb za živino; korist in škoda paše 30
- IX. Večer. Špela in Marička se pogovarjata z nekterimi pri-jateljicami, kako se imajo mladi otroci dobro rediti in zdravi ohraniti 34
- X. Večer. Urban svari svoje majhine prevnuke zavolj laži in svojega vuuka Franceta zavolj ponočnega potepanja 39
- XI. Večer. Zakladi. Goljufi 43
- XII. Večer. France in Neža sta povabljena na svatbo; nju obleka in zadržanje. Neža je zaročnica 47
- XIII. Večer. Usmileni Janezik. Kako vbogim pomagati 53
- XIV. Vsakoletni račun, gospodarstvena primera izdavkov in dohodkov Urbanove družine. Kako je častiželjnost in pre-memba stanu kmetom škodljiva 57
- XV. Večer. Skerb za bolno živino in neusmiljeno serce do domačih bolnikov. Opazke čez moč lune na zemljiške pridelke 61
- XVI. Večer. Urban in fajmošter spravita dve sovražne hiši, ktere ste se med seboj pravdale 66

XVII. Večer. Požar skoz nepazljivost enega hlapca. Urbanova previdnost, razširjevanje ognja zabraniti	70
XVIII. Večer. Živinski terg. Previdnost Mihova se nevarnosti ogniti	74
XIX. Večer. Miha in Marička se hočete od družine ločiti, pa spoznata svojo zмото	81
XX. Večer. Hudobno kovarstvo proti zakonu Neže. Zakon	85
XXI. Večer. Jože vtopljen in zopet oživljen. Nauk, kader se kaj enacega prigodi	90
XXII. Večer. Hvala Bogu, da je Jože zopet ozdravil. Sitne obrekovavke	96
XXIII. Večer. Učilnica	101
XXIV. Večer. Bistroidnost gospodarja v hiši potrebna	105
XXV. Večer. Od bukev, ki govore od poljedelstva	111
XXVI. Večer. Od svilnih mešičkov	116
XXVII. Večer. Škoda iger in kerčem	121
XXVIII. Večer. Madalena, nepokojna in hinavska žena	127
XXIX. Večer. Orožje in njega nevarnost	133
XXX. Večer. Nepripuščene pogodbe. Hvaležnost za prejete dobrete	137
XXXI. Večer. Zmernost v sreči. Gašper pri Urbanovih	146
XXXII. Večer. Kvante ljudi Urbanu nevošljivih, Gašperjeva izreja	149
XXXIII. Večer. Razpartije med zakonskima Nacetom in Mario	154
XXXIV. Večer. Kako zdravje ohraniti	161
XXXV. Večer. Cepljenje sadunosnih dreves	167
XXXVI. Večer. Veliko in krasno posestvo nekega gospoda v nevarnosti, da bi bilo slabo oskerbovano	174
XXXVII. Večer. Oskerbovanje rečenega posestva se poboljša	181
XXXVIII. Večer. Krivo odgojenje Tilna	190
XXXIX. Večer. Tilново odgojenje popravljeno in poboljšano	196
XL. Večer. Razujzdana mladina	200
XLI. Večer. Nedeljska šola	205
XLII. Večer. Skop hišni gospodar	209
XLIII. Večer. Urban oboli in umerje	215
XLIV. Večer. Urbanova pohvala	220

KMETOM!

Zimski večeri so dolgi in večkrat tudi dolgočasni. Vi, ljubi moji kmetje! navadno med predenjem se od marsikaj reči pogovarjate; pa vi sami mi boste prav dali, ako rečem, da ti pogovori niso vselej koristni, in večkrat še vsim prijetni ne: pogostoma ali se drugi opravljajo, ali se med sabo prepirate, ali se pa kaj nespodobnega govori itd., kar posebno ljubi mladini v noben prid ni. Včasih tudi vganjate nepotrebne in neumne šale, si tako dolgočasne večere enmalo okrajšati in prijetniši delati.

Vaši ljubi otroci pač radi poslušajo pripovedi, in prosijo kogar si bodi, da naj jim jih kdo pripoveduje. Veči del se najdejo stare vražepolne babele, da jim začnejo kaj pripovedovati. To pa, kar jim pripovedujejo, so navadno neumne pravlice od copernic, čarovnikov, duhov in strahov in enacih neslanarij več, ktere ukaželjna in lahkoverna mladina za čisto resnico jemlje, se tako neumnega strahú in pa zmot navzame, kterih se potlej morda nikoli več ne mora znebiti. Na ti način vaši preljubi otroci se ne le nič ne naučijo, temuč njih domišljivost in um se spridita, in večkrat terpi škodo pri tem tudi njih zdravje.

Mi smo se za tega voljo prizadevali, pričujoče delo posloveniti, in vam tako v roke podati bukve, da

*jih, ako vam je volja, o dolgih zimskih večerih s pri-
dom, in ako Bog da, tudi z veseljem prebirate. Tu-
kej najdete mnogo prigodkov, reči namreč, ki so se
vam že prigodile kedaj, ali pa se vam zamorejo pri-
goditi; zakaj sami suhi nauki se ne vtisnejo vselej,
kakor bi imelo biti, v serce bravca ali poslušavca;
dostibolj pa ostanejo rade v spominu prigodbe, kakor
jih najdete v teh bukvah od Urbanove družine. Iz
teh se moremo učiti, kako gre tudi nam v enacih pri-
merlejih ravnati. Sprejmite torej, ljubi Slovenci!
radovoljno te koristne bukve, ter jih pogosto prebi-
rajte; svesti smo si, da bodo vam obilnega sadú do-
nesle. Z Bogom!*

V Gorici leta 1853.

I. VEČER.

Urbanova družina. Urban sklene, s svojo družino o zimskih večerih zgodbe sv. pisma brati. Svakinji Špela in Marička se spet spravite.

Med gorami, ki Laško in Nemško delijo, so doline, obsajene z mnogoterim rodovitnim drevjem, ki svoje prebivavce z zemljiškimi pridelki in z živino redijo. V eni teh dolin je živel priden in moder kmet Matevž z imenom, blizo petdeset let star. Bil je svoji družini prav dober gospodar. Njegov stari oče Urban je še živel, in je bil že v osemdesetem letu. Zatorej je pak tudi le sin gospodaril, in stari oče je le to delal, kar so mu še moči pripuščale. Cela družina ga je spoštovala, ki je v tem Matevža posnemala. Ali ne samo družina ga je spoštovala, ampak tudi cela sosednja, zavolj njegove modrosti in poštenosti, in vsi so ga „stari oče“ klicali; dostikrat so ga v prepirih tudi za sodnika zvoljevali. Bil je še popolnoma pri zdravju in čisti pameti, in ni šel na otročji um, kakor se večkrat pri starih godi; bil je vedno židane volje, ali tudi skerben varh dobrega zadrževanja svojih pohišnih in neoskrunjene časti svoje družine. V svojem življenju je bil veliko skusil; zatorej so bili njegovi govori podučivni in prijetni; in Matevž je sicer gospodaril, ali on se je zmirej po očetovi volji ravnal.

Matevž je bil oče treh sinov in dveh hčeri. Jakob in Miha, starši sina, sta bila že oženjena; Jakob s Špelo, s katero je imel že tri fante: Janezek nar večji med njimi, je bil

enajst let star in je veliko obetal. Miha je imel pa za ženo Maričko in je bil že oče enega fanta; tretji sin France, dvajset let star, je bil še neoženjen. Nar veči hči Lenca je bila omožena v eno bližno vas. Neža pak, njena mlajši sestra, lepa, poštena in modra, osemnajst let stara deklica, je bila še neomožena.

Matevž ni imel velike bogatije. Sama hiša je bila prav njegova. Od svojih zemljišč je moral veliko najemšino odrajtovati, in samo s tem, da sta on in njegov oče bila skerbna in dobra gospodarja, se je mogla hiša zmirej v dobrem stanu ohraniti. Strah božji in hišni mir, ki iz strahú božjega izvira, je bila nar veči bogatija te družine. Ali nekej dni je bil ti sveti hišni mir en malo zmočen. Ena hudobna sosedna je bila svakinje Špelo in Maričko eno proti drugi našuntala, da niste že tri dni med seboj govorile. Vsem v hiši je to močno žal bilo. Urban in Matevž pak, ki sta nju dobro poznala, sta nekaj časa molčala, kakor da bi vsega tega nič ne vedela, in sta le priložnosti čakala, nju na lepo vižo zopet pomiriti in spraviti.

Urban je v svojih mladih letih služil, in si je s svojo delavnostjo in varčnostjo in pa s pomočjo Matevža in njegovih sinov svojo majhno premoženje spravil.

Ti častivredni starček je bil v svojem stanu prav zadovoljen; samo to ga je žalilo, da ni mogel več na polji delati, kakor drugi. Po leti je še zmirej kaj delal, kar mu je bilo mogoče, ali čez dolg čas v dolgih večerih po zimi je večkrat tožil. Po zimi so se namreč bližnji sosedje v njegovi hiši zbirali, žene so predle, drugi pak so klepetali, se smejali in norčevali; ali to ga ni veselilo, ker so ali koga opravljali, kar ni mogel terpeti, ali so norčije vganjali, ki mu niso dopadle, ali od copernic, od vraž, od prikazen mrtvih, od škratov in od družih enacih praznih bašen govorili, in tako otroke strašili.

Urban se je bil čez to že večkrat pri svojem dušnem pastirju pritožil, kateri so mu svetovali, vsaki večer iz podučivnih in kratkočasnih bukvic svojim ljudem kaj brati. Dali so mu tudi sami ene bukve, v katerih so bile zgodbe svetega

pisma prav lepo popisane. S pervega je Urban sam iz teh bukvic družini kej bral, ali ker ni dobro vidil in je slab glas imel, so ga malo poslušali, ja nekteri so clo med branjem dremali.

En dan mesca kimovca je bila cela družina na polju; sam Urban je bil domá, kjer je nekaj na dvorišču pospravljajal. In glej! vsi skupej priletijo domú; černi oblaki so bili namreč solnce otemneli, in en vihar je oznanoval, da se imá kmalo toča čez lepo polje izsuti in ga pokončati. Tudi pastirčki vsi prestrašeni pripodijo živino domù.

Umni *Matevž*, kateri je vedel, kako škoduje, ako kdo vroč pije, in kateri je vidil, da se ljudje in živina od hitrega tekanja potijo, je stopil k vodnjaku, ki so ga v dvorišču imeli, da bi nobeden ne pil. Kadar so bili živino zaperli, so se vsi okoli starega *Urbana* na travnik blizo hiše zbrali, kateri je prestrašenim govoril rekoč:

„Poglejte otroci moji! ljubi Bog nam žuga, naše polje pokončati! malo trenutkov je zadosti, da vniči ves naš trud in prihodni živež; pokleknimo torej in prosimo ga za usmiljenje.“

Ko so molitev končali, stopi *Matevž* k očetu rekoč: „Ljubi oče! nevarnost je strašna; ako dovolite, storim jaz Bogu obljubo, da pojdem z dvema naše družine na božjo pot na sveto Goro. „Sin“ odgovori Urban „tebe zmirej pri hiši potrebujemo, mladine pak se ne spodobi pustiti same tako daleč; obljubimo raji Bogu, da bomo vsaki večer po zimi nekej iz zgodb sv. pisma brali, iz tistih bukvic, katere so mi gospod fajmošter podarili.“

„Ako pripustite ljubi ded, je rekel sadaj *Janezek*, bom tudi jaz bral, zdaj ker že enmalo znam.“ „Da“, odgovori *Urban*, boš ti bral; ali bote pak vi drugi pazno poslušali?“ „Bomo ljubi ded“, zaupijejo vsi enoglasno, kar je starega *Urbana* močno veselilo.

Med tem se je nevihta zmirej bolj bližala, žene in otroci so se tresli, kadar je zagromelo in so bežali iz enega kraja

do drugega. Ded jih je pak k sebi klical ter je rekel: „Vmirite se, otroci moji, zaupajte v Boga in prosite ga, in on vam strah odvzame; ne bojte se groma, ker ni nič drugega kakor šumeč zrak, in kadar slišite grom, je nevarnost strele že pretekla; poprej ko slišite strel od puške, je že kroglica na svojem mestu. Tako je tudi grom znamenje, da ni več strele, ne nevarnosti. Strela je strašna, in ako nas hoče Bog zadeti, nimamo druge brambe, kakor molitev ga potolažiti. Če pa pripusti Bog, da gre narava svojo pot, kar se tudi navadno godi, tako je verjetno, da ne vdari strela ravno na to mesto, kjer smo mi. Ti pak Janezek! ne stojiš dobro tam pod tistim visokim drevesom, ker je silno nevarno stati pod drevesom ob času hudega vremena; stopi tedaj sem k nam. Strela ima lastnost, da jo visoke reči, kakor so drevje, visoke hiše in zvoniki na se vlečejo; drevje pak toliko bolj, če je mokro in ga veter juga. Tako me je enkrat en dober gospod učil; ali to uči tudi skušnja.“

Med tem je razgnala burja oblake brez kaplice dežja, solnce je zopet svoje prijetne žarke čez polje pošiljalo in na nebu se je prikazala lepa mavrica.

Ta lepota narave je vse zopet razveselila; hitro so pozabili strahú, ki so ga poprej občutili, so se polni radosti po travniku razkropili in se prijazno pogovarjali.

Ali Urban je hotel to okolišino v prid obrniti. Zatorej reče poklicati žene, katere so šle večerjo pripravljat, in ko so vsi skupej zbrani, jih takole ogovori: „Zdaj, ki smo vsi skupej, moramo Boga zahvaliti, kateri nas je milostlivo dans nesreče ovaroval, ki nam je žugala.“ Na to pade on in cela družina na kolena, vzdigne roke proti nebu in moli: „Milostivi Bog! grom, strela in toča je glas tvoje jeze čez naše grehe. Ti, o vsegamogočni Bog! si nam samo žugal in nas nisi kaznoval; zdaj pak nam kažeta solnce in mavrica, tvoje stvari, tvojo milost in odpuščanje. Odpuščanje torej, o Bog! vpijejo vsi, odpuščanje in blagoslov nam in našemu polju.“

Po dokončani molitvi, ko so vsi polni veselja, lepoto narave in nebes gledali, in slavo Stvarnika, od katere jim je bil Urban govoril, občudovali, reče Matevž: „Ljubi oče, vi ste mi en dan pravili, da se je po potopu na nebesih mavrica prikazala v spomin mirú in sprave med Bogom in ljudmi, kakor je v vaših zgodbah sv. pisma. Ako je mavrica znamenje mirú med Bogom in ljudmi, ali bi se ne moglo reči, da je znamenje mirú tudi med ljudmi?“

„Tudi med ženami“ reče hitro Jakob, ter pogleda smehljaje se brata Miha, ker je razumel, da hočejo oče dve svakinji zopet spraviti, brez da bi nju razžalili, in Miha odgovori: „ja tudi med ženami!“

Na te besede sta Urban in Matevž resnobno na pričujoče pogledala; dve nevesti pak ste se pogledale, v obraz zagorele in oči v tla obernile in malo da ne se nasmehnile. Jakob pak popade otroka iz naročja svoje svakinje Maričke in ga dene v naročje svoje žene Špele, katera ga je prav serčno kuševala. Vidivši to Marička, vzame nar manjšega otroka Špele in ga pritisne s solznimi očmi na svoje serce, potlej hiti k svoji svakinji, in obe se kušnete v znamenje sprave. Ko vidijo to trije manjši otroci Jakobovi in Špelini, se začnejo tudi oni med seboj kuševati, brez da bi vedeli, kaj delajo in skakljati po travi in prepevati.

Tiho sta stala Urban in Matevž pri tem prizoru, in oči so se jima solzile; nobeden ni čerhnil besede ali tudi molče so se vsi razumeli. Urban je hotel govoriti, pa tako je bil omečen, da ni mogel besedice spregovoriti. Zategavoljo je začel govoriti Matevž: „Poslušajte me, ljube hčere, jaz vem, da je hotel hudoben jezik sestriško ljubezen, ki ste jo ena do druge imele, vničiti. Ali ni res tako, Marička?“

„Da, res je“ odgovori ona.

Matevž: „Kaj ti je pak tista hudobna žena rekla?“

Marička: „Mi je rekla, da moja svakinja okoli pravi, da se meni toži delati, da sim mehkočutna, da me je imenovala gospodično; ker mora ona sama vse težke dela opravljati, in

to me je žalilo. Veruj mi ljuba Špela! jaz te vendar nisim sovražila.“

Špela: „Ali veruješ pa, da sim jaz res to govorila?“

Marička: Ne, saj vem, da si bila z menoj zmirej zadovoljna, in jaz te spoštujem, kakor svojo starši sestro. Tista žena je mislila, da mi je s temi kvantami vstregla; zatorej me je potlej za mnoge reči prosila, katere sim ji pak odrekla, ker se mi je zdelo, da me hoče tako vjeti. Potlej je nisem hotla več poslušati, še manj pa kej verovati.

„Tudi meni je enake kvante pravila“, reče Špela, „ali jaz sim jo dobro spoznala; zatorej sim jo hitro odpravila, ter jej rekla, da nočem od nobenega nič hudega slišati.“

„Zakaj nisi pak s Špelo govoriti hotla?“ reče Matevž Marički.

Maričko spreleti rudečica, in reče: „Že zvečer tisti dan mi je bilo žal, da sim molčala, ali potlej nisim vedela, kako začeti govoriti ž njo po navadi. Špela se me je ogibala, kakor sim si zaslužila, in jaz se nisim podstopila, se ji prijazno bližati. Kakšinkrat sim hotla ž njo govoriti, ali nisim vedela, kako začeti. Odpusti mi, Špela! Bog ve, da te ljubim, nočem več hudobnih jezikov poslušati.“

Modri Urban, kateri je zmirej molčal in to žensko prepiranje poslušal, jima reče zadnič: „Hčere moje, zadosti besedi; ve dve ste zdaj zopet sprijaznjene. To vaji ima učiti, kakó se imate vdruogo zadržati, kadar bote enake kvante slišale. Ako imate kakšno zamero, poravnajte jo med sabo, kar bote lahko storile, ker ste obe dobrega sercá. Gerdo se nikoli ne pogledvajte, saj veste, kako je sitno skupej živeti in ne govoriti. Kakšinkrat se to spreoberne v terdovratnost, katera nas celo življenje terpinči. Bog obvari našo hišo razpartije, kakor jo je do zdaj obvaroval. Kadar pride zopet tista žena, dajte ji, kar potrebuje, ako morete, pa ne poslušajte, kar bo vama pravila, temuč odpravite jo z lepim. Ljubi otroci! Bog nam je dâns prav dober dan dodelil, zahvalimo ga tedaj iz celega serca.“

Potem so šli vsi veseli večerjat.

II. VEČER.

Gospod fajmošter in Urban se pogovarjata, kako bi se dali pozimski večeri koristni in prijetni narediti.

Urban je drugi dan komaj čakal, da je g. fajmoštru povedal, kar se je bilo zgodilo. Kmalo se mu je tudi lepa priložnost ponudila, ko so se proti njegovi hiši sprehajati prišli.

Gospod fajmošter tiste vasi so imeli okoli šestdeset let, so bili že mnogo skusili, so goreče svojo službo opravljali, z vsakim radi govorili, oni so ljubili dobre in pobožne kmete ravno tako kakor gospode, in so se trudili za večni in časni prid svoje čede; zatorej pa so jih tudi vsi ljubili in visoko čislali.

Urban jim gre smehljaje naproti in jim reče: „Gospod, jaz vam kaj veselega oznanim. Tiha razpartija namreč je med našima nevestama končana in prihodno zimo bomo tiste bukve brali, ki ste mi jih vi dali, cela moja družina želi to branje poslušati.“

„Prav Urban!“ odgovoré fajmošter, vi ste dve lepe reči dosegli. Jaz sicer nisim dvomil, da se bote vaše nevesti hitro spravile; Marička je mlada in mehkega ali dobrega sercá ravno tako kakor Špela, in skerbi za svojo čast. Mené to prav veseli; ali kako ste napravili vašo družino, da želi, da se bo po zimi bralo, kar je ni lani veselilo? Povejte mi; pa vsediva se poprej na to klop v senco.“

Dobremu starčku se je zdaj lepa priložnost ponudila vse na tanjko povedati, kar je z velikim veseljem storil, in duhovnik so ga do konca prav radi poslušali.

Zadnič mu rekó: „Vse je prav in to mene močno veseli. Jas sim hotel dans k vam priti, da bi bil to storil, kar ste

vi že modro dokončali. Samo stari ljudje znajo vsako priložnost v prid obrniti, ker imajo zvednost, kakor sta vi in Matvez storila. Zdaj pa, ko vam je obljubila vaša družina, da bo zvesto poslušala branje, je treba pomisliti, kako bi se dalo to tako izpeljati, da bodo zimski večeri vsem koristni in prijetni. Prevdarjajva, kako in kaj bo naj bolj prav. Jaz poznam vse vaše hišne dobro, ali k vam hodijo tudi drugi: postavim Tomaž, kateri ima hudoben jezik; Tone, kateri rad tudi kej gerdih besedi v pogovor zapleta in od svojih preprirov pripoveduje. Anca je polna vraž in rada od copernic govori. Kaj bomo s temi začeli? Iz hiše zapoditi jih ne morete, ker so vaši sosedje in vaša žlahta; jih zmirej svariti je sitno, in včasih rani nespametno govorenje takih ljudi mladino, da je ne more nobeno podučenje več popolnoma ozdraviti.“

„Poslušajte, gospod fajmošter! odgovori Urban, veči nadlego mi dela Tone, kakor vsi drugi. Ali to jaz dobro vem, da, kadar bo vsaki večer brati slišal, nas sam zapusti, on sovrži bukve, in beži pred njimi, kakor pred kačo. On se smeje čez vse kmete, kateri hočejo brati in jih imenuje „*dohtarje pri lopati*“. Pa naj pravi, karkoli hoče, da ga le med nami več ne bomo vidili. Tomaž je dober človek, in se da podučiti. Ance pak nobeden nič ne obrajta, ona jih je že dosti kosmatih povedala, in vsi jo poznajo, kako je babjeverna. Bomo imeli priložnost, se iz njenih kvant kaj koristnega učiti. Je bila začela praviti svoje neumnosti trem manjšim otrokom Jakobovim, kateri so jo radi poslušali, ali jaz sim jo opominjal in rekel, da nočem tega imeti, ako hoče v mojo hišo dohajati; in ona je tudi hitro bogala. Na vsako vižo se bojo mógle nekte reči hitro popraviti.“

„Če je tako, odgovoré fajmošter, se zamorete o zimskih večerih takole ravnati:

1. Naj prej bi se imele navadne molitve opraviti; če jih prepozno molite, bi se vtegnilo kteremu dremati. Moli naj se raj manj ali pobožno: molite postavim ob delavnikih tri božje čednosti itd.; ob praznem pak en del svetega roženkranca, in

pa molite vsi skupej. Če bi dolge molitve molili, bi otroci ne molili radi in bi nobene koristi ne imeli. Kdor hoče kej več moliti, bo to lahko sam storil, predenj se vleže spat. Za tri male fantiče pa naj skerbi mati, da bodo molili, saj je pobožna.

2. Med tem, ko bodo žene predle, naj eden bere zgodbe svetega pisma. Bere pa naj, kdor imá dober in prijeten glas, in sicer kakor tirja pomen besed. Če je vama težko, to prav opravljati, naj bere Janezek, moj učenec, kateri prav dobro bere za svoje leta.“

„Poslušajte to berilo iz svetega pisma, katero je beseda božja, bote slišali dosti čudežev božjih in priložnost imeli pre-mišljevatí čez zgodbe, katere bote brati slišali. Ali zamerkajte si, da se ne začnete prepirati čez te reči nikoli, in da nikoli človeški pameti ne podveržete, kar moramo verovati. To branje bo tudi novo spodbadanje za vašo pobožnost.“

3. „Ker bo tako prvi del vsakega večera Bogu in duš-nemu blagoru vas vsih posvečen, začnite vi ali pa Matevž kakšen koristen pogovor čez dobre navade in kristjanske čednosti, čez posvetno čast, ali kako se imá z bližnjim miro živeti itd. Bote imeli tudi lepo priložnost se pogovarjati, kako se imá polje obdelovati, gojzdi ohraniti, živina rediti, kakó gre prav gospodariti, kako za zdravje skerbeti. Marsikej bote iz svoje lastne skušnje povedati vedeli.“

Lepo in čedno veselje se nima iz vaše družbe odločiti: naj govorijo tudi žene in otroci. Ravnajte in imejte se ko dobri kmetje in nič drugači. Ako bi kateri zmed vas hotel li pokazati, kako moder in učen da je, bi noben več ne prišel in vsi bi se mu smejali. Tudi ne terjajte, kaj in kakó se ima govoriti, temuč prosto naj se govori, ali opravljanja in gerdih besedi ne terpite. Dovolite jim tudi kako majhno pošteno igro. France in Neža znasta lepo peti; naj pojeta in se veselita.“

Urban je z veseljem vse to poslušal, ter djal: „Gospod duhovni! vaše besede in opomini so mi prav všeč, jaz bi hotel, da bi bili že tukej vsi Sveti, zato da bi jih mogli spol-

niti. Vas lepo zahvalim; ali eno prošnjo imam še: ali nas bote počastili včasi s svojo pričujočnostjo?"

„To se ve da, pravijo, saj sim prišel dostikrat k vam zvečer; od zdaj pa bom še raji prišel. Z Bogom ljubi moj Urban!“

III. VEČER.

Pridni in ljubeznivi Janezek. Kvante nevednih ljudi čez to, kar je Urban s g. fajmoštrom govoril. Urban vbrani škodo, ki jo je potok njegovemu polju delal.

Janezek se je vsak dan k branju pripravljaj, in je komaj čakal, kdaj da bo začel. Svoje bukve je sabo vzel, kamorkoli je šel. Na paši pri ovcah je zmirej bral, ali sam, ali svojim tovaršem, ki so razumeli, kar jim je bilo mogoče: v kratkem je bukve že večkrat prebral. Domá je zmirej kakšno prigodbo pravil, in je svojim bratom svojo južno delil, da so ga raji poslušali. Zmirej je na svoje bukve mislil, katere si je clo po noči pod zglavje polagal.

En dan ga prosijo nekteri pastirčki, njegovi tovariši, s katerimi so mu bili stariši hoditi dovolili, ker so bili dobri otroci, da bi jim svoje bukve en sam večer posodil, da bi jih svojim starišem pokazali. Janezku ni sicer ta prošnja nič kej dopadla, in mislil je že, kako bi jim odrekel; ali ker je bil prav dobrega serca, in ker so mu obljubili, jih ne zamazati in drugi dan gotovo nazaj prinesiti, jim jih dá.

Drugo jutro pridejo njegovi tovariši z bukvami na name-njeno mesto, ali le počasi se bližajo Janezku in se med sabo prepirajo. Eden jih podá bukve Janezku in pravi: „Tukej so bukve, pa tile jih je en malo pomazal, in uni tam, kateri od daleč stoji, jih je dal svojim malim bratom, ki so nektre liste iztergali.“ Ko vidi Janezek svoje bukve pomazane in stergane,

ne reče nič, ali na tla se verže in začne britko jokati, pusté bukve na travi. Pastirčki stojijo plašni okoli njega in se zgovarjajo: „Jaz jih nisim pomazal“, pravi eden; „pač si jih ti pomazal“, zakriči drugi; „a naka, uni tam le jih je stergal“, zavpije tretji — in vsi se jokajo. Ker pa vidijo, da se ne da Janezek vtolažiti, se veržejo še oni zraven njega na tla, in molčé pulijo iz tal travo. Zadnič reče nar veči in nar hudobniši med njimi: „Veš kaj stori, Janezek? Skri bukve, in reci tvojim domá, da so ti v vodo padle, in nič se ti ne bo zgodilo.“

Na te besede se vzdigne Janezek, se vpre na laket in reče serdito: „Tudi lagati bi me ti hotel navaditi? Gospod fajmošter in moji domá so me učili, da je laž greh, in da lažnik lahko tat postane. Kadar sim se kej pregrešil, sim vsakikrat materi povedal, in dedu Urbanu. Nikoli me ne vdarijo, ker resnico govorim; samo en malo me pokregajo. Tako bom tudi dans storil. Ali bukve, pravi on na dalej jokaje, bukve so skažene.“ . . . Potem vzame bukve, in žene svoje ovčice proti domu.

Janezkovi materi je bil oče tistih pastirčkov že vse povedal, in je bil od gospoda fajmoštra druge bukve dobil, ktere je nji dal. Špela teče hitro z novimi bukvami na pašo, potolažit Janezka in med njim in njegovimi tovarši prepir zabraniti. Ker ga pak počasi in žalostno svojo čedo pred sabo gnati vidi, se zmisli, da je stergane bukve že moral viditi, ali njegovo odkritoserčnost skusiti, mu noče povedati, da ima že druge in ga vpraša: Zakaj si se vernil tako hitro?“

„O mati moja“, pravi Janezek jokaje, „poglejte moje bukve!“

Špela. „Kako je to, da so stergane in pomazane?“

Janezek. „Mati odpustite in posvarite me li. Jaz sim jih včeraj pastirčkom posodil, kateri so mi jih dans take vernili.“

Špela. „Si jim ti zato kaj gerdega rekel, ali kej slabega storil?“

Janezek: „Ne, tega nisim storil, samo jokal sim. Ozmirjal sim jih, ko so mi svetovali bukve skriti in vam reči, da so mi v vodo padle.“

Špela: „Ker jih nisi zmerjal in nisi lagal, poglej (mu pokaže nove bukve) Bog ti ravno take bukve pošlje kakor prve.“

Ko zagleda Janezek nove bukve, se začudi, poljubi od veselja materi roko: „Pojdimo jih kazat tudi dedu.“

Špela: „On že vse to ve; varvaj ovce kakor druge dni, imej te bukve in uči se jih boljše varvati, tako tudi druge reči. Potlej pojdeva skupej k očetu in dedu.“

Janezek kušne tavžentkrat nove bukve in pase veselo svojo čedo.

Med tem se je novica po vasi raznesla, da se o vsih Svetih v Urbanovi hiši nekež nenavadnega prične. Eni so od tega dobro govorili, drugi so bili Urbanovim nevošljivi, tretji so se posmehovali, predenj so vedeli, kaj bo. Nekteri so bili vse narobe zastopili in so rekli, da je Urban bukve tiskati dal; Tone, sovražnik vseh bukev, je govoril, da se bojo prihodno zimo v Urbanovi hiši *dohtarji od lopate* slišali govoriti. Ena žena je clo okoli trosila, da bo Urban o teh priložnostih po latinsko govoril. Urbanu so bile vse te kvante znane, ker se v majhni vasi vse hitro zve, in se je čez te govorice le smejal.

En dan sreča gospoda fajmoštra in jim pravi: „Ste slišali gospod fajmošter! kaj se čez moje prihodnje zimske večere kvanta? zna biti, da bi ljudje tolikanj ne govorili, ako bi hotel zvonik podreti, ali vodnjaku vodo odpeljati.“

Fajmošter: „Urban! ali vi zato kaj porajtate?“

Urban: „Bi bil pač malo se naučil v 80 letih, ako bi se čez te kvante v naši vasici čudil; ali da bi zato opustil storiti, kar se mi prav zdi. Jaz bi mogel več tacih povedati, pa bo menda ena zadosti:“

„Pred 50 leti, ko sim bil še mlad in čverst, sim bil kupil tisti gojzd, ki ga vidite tam le na sredi tistega brežiča.“

Gospodar, ki ga je meni prodal, ga je bil vsega ogolil, ker je derva iz njega prodajal, tako da je skorej gol ostal. V sredi njega izvira studenc, kateri je mirno skozanj tekal, kolikor se stari spominjajo. Ali ker je bil gojzd posekan, je potok, ko je v deževju narasel, zmirej bolj okoli sebe ril in zemljo preč nosil, ker je niso več korenine odveržvale, in na zadnje je bila že velika grapa; in pri povodnji je polno kamnja, persti, listja in vej na spodnji vinograd nanašal, kateri je bil slabo obdelan, ko sim ga kupil.“

„Izplačam tiste krajcarje, ki sim jih zanj dal, in mislim, kako bi gojzd in vinograd popravil.“

„Pustim drevje, da je raslo, in prisadujem, kjer je bilo golo, zasujem grape in kamnje, skopljem semtertje vodotoke za dežnico, vsejem po plazih travo, vsadim po krasi germovje, in kjer sim mogel tudi drevje.“

„Kjer je bil potok tesen, sim v vodotečini kole zabil in zad kamnja navalil, da ni tako hitro tekel, in take moči imel. Te dela so bile težke, večkrat sim se pri njih spotil in so me tudi drago stale. Kaj menite pa gospod fajmošter, kaj so moji sosede po vasi od mene govorili? Ti se mi je rugal, drugi me je pomiloval, tretji pravi, da sim bil do zdaj dober kmetovavec, zdaj je pa po meni; četerti je primerjal moj potok človeškemu telesu rekoč: da mu glavo zdravim, ker ga noge bolijo.“

„Ko sim en dan ves truden in spehan od dela domú šel, me eden vstavi in prederzno vpraša, ali hočem potok gor po brežiču obrniti. Ako bi ne bil navajen, nič v jezi storiti, bi ga bil z lopato, katero sim na rami nesel, po glavi cebnil.“

„Jaz sim pustil kvantati in sim z svojimi doma veselo delal in odgovarjal: ako nam Bog samo deset let pusti živeti, bomo vidili, ali sim dobro delal ali ne.“ In zdaj, pravi starček veselo, „vidite gospod fajmošter tisti lep gojzd okoli potoka, vidite tudi sadunosno drevje, vidite tudi lepo obdelan in obvarvan vinograd in potok, kako mirno teče, kakor so ga

vidili stari, in ne more več škodovati, ker korenine zemljo in kamnje deržijo.“

„Boljši bi ne bil mogel storiti“, odgovoré fajmošter, „vsako deblo, vsaka veja, vsak list in vsaka travica zadržuje zdaj vodo, da potok ne razsaja; trava je lepo kamnje in plaze obrasla in brani, da se ne meli. Prav, ljubi moj Urban! jaz prosim Boga, da bi vas naša srenja posnemala in škodo zabranila, ki jo voda vinogradom in njivam dela, da bi drevje po grapah in okoli potokov zasadila; ako bi le edinnost bila, in se starega kopita ne deržala. Po zimi pa zvečer bomo delali, kakor sva se pogovorila; počasi bojo vsi naju načert poterdili in znabiti tudi posnemali. Urban, z Bogom!

IV. VEČER.

Urban in njegova družina molijo za verne duše v vicah. Prazen strah pred prikaznimi.

Ko pridejo vsi Sveti, Janezek komaj čaka, da bi brati začel. Že zjutrej je želel, da bi bilo zvečer, in tisti dan se mu je zdel dolg, kakor večnost.

Ko so bili pa povečerjali, jim ni dal mirú, dokler so se vsi zbrali.

Po dokončanih navadnih molitvah pravi Urban: „Poslušajmo zdaj našega malega bravca. Vari Janezek, da ne boš preneglo bral, nobeden naj ga ne moti, poslušajte vsi zamerljivo; zakaj bral bo odlomek iz svetega pisma, to je, iz tistih svetih bukev, katere je sam Bog Mozesu narekval in drugim svojim služabnikom, ki so jih pisali, nam božje čudeže oznanovati, in nas poučevati. Po branju, ki bo vselej kratko, bomo govorili, čez kar se nam bo ljubilo, da se le Bog in bližnji ne žali.

„Jaz ne bom terpel govorenja ne proti sveti veri, (kar se pri vas ne bojim), ne proti poštenosti, ne proti gosposki, ne proti časti družih ljudi; sicer pa naj vsak govori, kar hoče.“

„Te so novice, ki so v Urbanovi hiši vpeljane, čez kate-
tere se je po vasi toliko govorilo. Janezek zdaj pa le začni.“

Janezek je zastopno in urno bral. Njega glas, čeravno otrošk, je bil vender prijeten in on ga je vedel po pomenu besed premenjati. Povest od stvarjenja sveta so vsi zamerljivo in radi poslušali.

Ko je bil Janezek prvo in drugo poglavje prebral, so vsi želeli, da bi naprej bral, da bi celo povest slišali, ali Urban pravi: „Zadosti nicoj, častimo vsigamogočnost stvarnika sveta, ki ga s neskončno modrostjo viža za naš blagor.“

Pri tih besedah se zasliši žalostni glas zvonov, kateri so juterni praznik oznanovali, namreč *vsih vernih duš dan*.

„Molimo zdaj, pravi Urban, za verne duše, ki so se ločile iz naše hiše in žlahte in za vse druge. Moja žena, vaša mati, ali stara mati, je tam pred sodnikom; tudi moji stariši in vaši preddedi so tam in kličejo na pomoč. V kratkem bomo tudi mi k njim šli, jaz naj popred. Pomagajmo jim tedaj nicoj in jutre, ker bomo tudi mi enkrat znabiti potrebovali, da bi nam kdo pomagal.“

Na te besede padejo vsi na kolena, in molijo dolgo in goreče za mertve.

Urban in Matevž sta hotla ti večer misli zbranih na resne reči obrniti, in sta zatorej od lepih čednost rajnce matere, Urbanove žene govoriti začela. To je cela družina že večkrat slišala, ali vender so tisti večer vsi radi poslušali, kar je Urban od svoje rajnce modre in pridne tovaršice pravil.

„Jas sim bil ubog mladenč, pravi Urban, kadar mi jo je Bog za tovaršico dal. Ker sim nje poštenost in modrost poznal, sim si bil jo hitro zbral, in nje stariši, ki so jo bili v sercu že drugemu bolj bogatemu namenili, so jo vender radi meni dali, ker so vidili, da me ima rada, in da sim priden in delaven. Še se spomnim, da je ji moj tast, ko je z njo v prvo

od te ženitbe govoril, rekel: Urban dela rad in se ne peča s slabimi tovarši; to me zagotovi, da nima napak in da se Boga boji.“

„Bog je našo svatbo blagoslovil; čez 40 let sva skupej živela. Nikoli me ni razžalila, temuč je bila moja tolažba pri delu in v britkostih. Z delavnostjo in varčnostjo sva še zmirej kej na stran djala. Bog nama je dal otročiče, ali sam ti Matevž si podpora moje starosti. Nikoli nisi pozabil naukov svoje matere, katere ti je vedno govorila: Matevž! spoštuj stariše in gosposko. Se spomniš zadnjih besed na smertno uro: Matevž! spoštuj oceta? Ljubi sin, do zdaj si jo bogal: in zdaj tebi vračajo tvoji otroci in vnuki, kar si nama storil, in meni še delaš. Taka je bila tudi ranjka žena, Matevž! in vaša mati, vnuki! taščini izgled jo je bil nji enako storil. Bog jo je pa še mlado iz tega sveta poklical.“

„Mir, ki ga imamo med sabo, da nam hišne opravila prav gredó, in dobro sposobnost naših vnukov so nam gotovo one z svojo molitvijo zadobile.“

Pri teh serčnih besedah Urbanovih prileti Anca vsa prestrašena, odpre nagloma vrata in kriči na vso moč: „pomagajte, pomagajte!“

„Kaj je, Anca?“ vpraša Urban.

Nobeden se ni bil zlo vstrašil, ker so že vsi vedeli, da se Anca rado v glavi moti.

„Sim vidila, pravi ona, sim vidila vašo vbogo ranjko ženo.“

Matevž: „Kje ste jo pak vidili?“

Anca: „Stopite vun pred vrata, in nasproti vrat pod zgornjim oknom stoji černo oblečena in z bledim obrazom.“

Čeravno sta bila gospod fajmošter in Urban vse hišne podučila, da ne morejo mertvi svojevoljno nazaj hoditi in se ljudem prikazovati, in čeravno so vsi Anco dobro poznali, so se vendar žene in otroci sadaj en malo bali.

„Poslušajte, pravi Urban svojim ljudém, in se ne gane iz svojega mesta. Jaz vas zagotovim, da se Anca moti zdaj, ka-

kor se je že sto in stokrat v teh rečéh motila. Jaz bi letel hitro gledat, ako bi nad tem dvomil; vendar vam hočem poprej reči še eno besedo. Ako bi mogel jaz svojo ljubeznivo ženo še enkrat viditi, kaj mislite Anca, da bi se bal? Zakaj bi se neki bal osebe, katera je mene in moje tolikanj ljubila? Ali bi nazaj prišla nas plašit, ali nam kaj huđega storit? huđega gotovo ne! Ako bi Bog dovolil, bi se nam prikazala v nebeški lepoti in svitlobi kakor izvoljena, nas tolažit, ali nas svarit, nam pokazat radost in veselje, katero zveličani tamkej vživajo. Bog daj, da bi bili mi vredni, en sam hip jo tako viditi. Pa to veselje bomo le takrat imeli, kadar se bo naša duša od telesa ločila.“

„Pojdiva tedaj gledat, kar ste vidili Anca!“

Prideta pred vrata in iz okna doli je visel en kos domačega sukna, katerega je bila Špela počernila, in ga je na okno djala sušit; da bi pa na tla ne padlo, je djala nanj en kamen. To raztegnjeno sukno je imela uražna Anca za ranjko Urbanovo ženo.

Urban se verne in se smeji na ves glas, tudi Anca spozna svojo zmoto in se smeji. Povedala je sadaj tudi, da se je bala k njim skoz vrata noter priti; ali ker se je bala, da bi strah za njo ne letel, ako bi šla sama nazaj domu, je bila nagloma vrata odperla, da je le k ljudem prišla.

Vsi se ji smeji, brez jo zasramotiti. „Ali veste še“, ji reče Matevž, „da ste en večer zavolj ene mačke tolikanj rjuli?“

Anca: „Prav dobro to pomnim, ali mačka je imela oči, kakor dve svitli zvezdi.“

Matevž: „In je bila vender le mačka.“

Anca: „Je bila mačka, ja, ali jaz bi bila tistikrat prisešla, da je kak mertev, ali pa zlodej sam.“

Matevž: „Mislite kali, da morejo mertvi in zlodeji se sprehajat hoditi, kadar se jim ljubi? Ako jim Bog dovoli, morejo priti, pa kdo jih je kedaj vidil? Bog ne pripusti in ne dela takih čudežev za vsako majhno reč. In ako bi Bogu dopadlo

naše mertve nazaj poslati, ali bi bilo treba jih ravno po noči, ali kadar smo sami, poslati? Ako se tedaj mertvih po noči bojite, zakaj se jih tudi ne bojite čez dan? Ako se jih bojite, kadar ste sami, zakaj ne tudi, kadar ste v družbi? Ali mislite morebiti, da se mertvi bojijo, kakor vi, in da se ne podstopijo se prikazati po dnevi, in kjer so ljudje?“

Modri Urban se oberne k drugim in reče: „Če po dnevi zamežite, ne vidite nič, kakor da bi bili v temi. Mislite tedaj, da je noč ravno to, kar je dan tistemu, ki po dnevi zameži; kdo se pa boji, če meži po dnevi?“

„Gospod fajmošter pravijo, da se moramo živih, ne pa mertvih po noči bati. Ako so mertvi zveličani, bi jih Bog za naše dobro poslal: ako so pa pogubljeni, ne bo pripustil, da nam škodjejo. Janezek povej mi, ker si ravno bral, kako se kliče tisti, kateri je iz globočine pekla očeta Abrahamu prosil, da naj Lacarja njegovim petim bratom pošle.“ Janezek odgovori: „bogatin.“ „Tisti pogubljeni bogatin tadaj“, pravi Urban na dalje, „je prosil, da bi Lacar po Abrahamovi prošnji k njegovim bratom poslan bil na svet, jih svarit, da bi se ne pogubili. Ali Bog mu je skoz Abrahamu to odpovedal rekoč: „Imajo Mozesa in preroke; tiste naj poslušajo.“

„Kdor hudega ne dela, naj se ne boji ne živih ne mertvih; kdor pa hudo dela, naj se boji božje in posvetne pravice.“

S timi besedami je Urban zbrane potolažil, kateri so sadaj mirno spat šli.

V. VEČER.

Radovednost. Obsojenje drugih.

Že drugi večer je moral Urban dovoliti, da je Janezek več časa bral, ker so zato prosili zdaj možje, zdaj žene in so več slišati hotli, ko prednji večer. Ko je Janezek od nepokornosti Eve bral, katera se ni mogla prepovedanega sadú zderžati in je tudi Adama zapeljala, reče Marička: „Tega ne morem Evi zanesti, ker je vendar raj (paradiž) pravega in in pripuščenega veselja imela; zakaj je bila tako kočлива, da je hotla ravno prepovedani sad jesti, in je tako cel svoj zarod spridila in v nesrečo pahnila.“ Druge žene poterdijo enoglasno besede Maričkine; in vse so Evo nevsmiljeno obsodile.

Urban pa pravi: „Res je, Eva je močno grešila, in sebi in nam škodvala, ali vendar ji je neskončno vsmiljeni Bog ti greh odpustil; ona se je spokorila in se je zveličala. Zato se čudim, kako ne znate ve ženske njene čeravno grešne radovednosti poterpeti.“ „Poterpeti?“ pravi Marička, „jaz ne vem zakaj bi ji to prizanesla.“ „Poslušajte ženske“, pravi Urban, „eno prigodbo, katero mi je en gospod pravil, ki jo je v bukvah bral.“

„Bogat knez je slišal od mlade žene svojega oskerbnika ravno to zavzetje čez radovednost uboge Eve. Knez sklene jo zavoljo tega osramotiti, in zato povabi oskerbnika in njo h kosilu. Služabniki so jima samima v eni sobi z naj boljšimi jedmi stregli.“

„Žena se veseli te visoke časti, ali ko sta se imela k mizi vsesti, reče njima knezov tajnik: Ljuba prijatla! knez želi, da se imata vsega poslužiti, kar pride na mizo, samo ti-stega pokritega lonca tam na sredi nimata odkriti, ker ga bo sam gospodar odkril, kadar bo vaju po kosilu obiskal.“

„Tajnik in služabniki gredo preč in pustijo povabljena gosta sama. Žena reče hitro možu: „Kaj more neki biti posebnega v tistem loncu, katerega se ne smeva dotakniti? Bova že potle vidila, draga moja, pravi oskerbnik, kadar pride gospodar.“

Žena: „Zdaj sva sama, čeravno pogledava, ne bo nobeden tega vedel.“

Oskerbnik: „Poterpi en malo, kaj nama manjka? Jejva veselo, tukaj je vsega dovolj. Ne storiva gospodarju krivice, kateri je naju tako počastil.“

Žena: „Jaz ne morem jesti, ako ne vem, kaj je v tistem loncu, pusti, da ga odkrijem, saj tako ne bo nobeden vedel.“

Naj reče mož kar hoče, žena si ne da mirú, dokler ne vidi, kaj je v loncu, katerega hitro odkrije, misleč da je nobeden ne vidi. V loncu je bil pa živ kanarček, ki je zdajci veselo pod strop sferčal.

„Gorje meni! zavpije žena, kaj poreče gospodar? Za božjo voljo! pomagaj mi kanarčka vjeti, da ga zopet v loncu deneva. Lovita obadva kanarčka, ali vse zastonj, in ravno ko za njim letata, stopi v sobo knez.“

„Kaj delata?“ ju vpraša.

„O gospod!“ vpije žena, „odpustite mi mojo radovednost, jaz se nisim mogla zderžati, da bi ne bila pogledala, kaj je v tistem loncu.“

„Gospa“, reče sadaj knez, „to naj vas uči, imeti usmiljenje tudi z radovedno Evo. Zmota je zmirej zmota, ali ker smo tudi mi slabi, ne smemo hitro družih obsojevati.“

Ko je Marička to prigodbo slišala, je spoznala, da ni prav poprej govorila, in da se moramo vselej, ko slišimo kako zablodo svojega bližnega, spomniti, da tudi mi lahko zablodimo.

„Ne mislite pa“, pravi dalej Urban, „da imam jaz vsaktero radovednost za slabo. Radovednost je slaba in dobra. Evina postavimo je bila slaba, ker je bila božji zapovedi nasproti, je bila slaba radovednost oskerbnikove žene, ker je gospo-

darjevemu zaukazu nasproti bila; je slaba radovednost toliko žen in dosti mož, kateri hočejo vse pozvedeti, kar se po družih hišah godi; je slaba radovednost tistih, ki hočejo od družih vse slišati in se bolj čez hudo kot čez dobro veselijo; je slaba radovednost tistih, ki so celi dan na oknu, ali na vratih, da vidijo, kdo gre, kdo pride. Dobra pa in hvalevredna je radovednost tistega, kateri se želi kaj koristnega naučiti, ali iz bukev ali od družih ljudi; ali kadar kdo svojo nevednost spozna, in zategavoljo druge popraša, kaj oni mislijo, ali gleda, kako delajo in ravnajo pridni ljudje, pošteni hišni gospodarji, dober sin, dobra tašča, dobra nevesta itd.“

„Gospod fajmošter pravijo, da je radovednost dušna lakot, mi jo moramo tedaj z zdravimi in neškodljivimi jedmi nasititi.“

Ta pridiga čez žensko radovednost je bila tiste žene enmalo razžalila, rade bi se bile zagovarjale, ali niso hotle se poskusiti s častitljivim starčekom.

Ker je pa Miha posmehovaje se rekel: „Ali ste slišali radovedne žene?“ so se nanj spustile. Vse skupej so začele vpiti in se zagovarjati, in vender jih ni nobeden zastopil, ker so vse naenkrat govorile in pravile, da so tudi možje ravno tako radovedni, kakor žene.

Urban in Matevž sta se prav iz serca smejala in Matevž reče Mihui na uho: „Si jih zdražil, zdaj glej, kakó se jim ubraniš!“

Ko se je šum en malo poglobil, pravi Marička: „Ta je lepa, da nas moj mož radovednosti dolži! Ne tajim, da smo mi žene radovedne, ali to terdimo, da so radovedni tudi možje. Kadar kupi kdo v vasi vole, ali kravo, ali konja, leti hitro Miha, kakor vsi veste gledat in barat, od kod so, čigavi, koliko veljajo, koliko so stari, itd. in ni zadovoljen, dokler ni vsega zvedel. Ni parklja v vasi, da bi ga on ne poznal. Če stori ktera krava, Miha že teče hitro tele gledat. Miha je ravno kakor mi žene. Če vidimo na kaki ženi novo obleko, ali če zvemo, da je dala tkat, si ne damo mirú, dokler vsega

ne vidimo in pretresemo. Smo radovedne mi, ali tudi ti Miha si radoveden.“

„Radovedni so vsi, in radovedne so vse“, pristavi Urban, „to ni nič slabega. Mihova posebna skerb za živino je hvalevredna in koristna, zatorej je naša živina tako lepo ravnaná. Ne grajam, žene, tudi vaših skerbi pozvedeti, kako se druge z domačim blagom oblačijo, ker zamorete tako tiste posnemati, ktere ga bolje napravijo in manj potrosijo. Bodite radovedne v tacih rečeh, ktere niso prepovedane. Saj vidite, da se jaz na vašo hvalevredno radovednost opiram, ko vam branje pripravim, kakor ga sadaj vsaki večer slišite.“

VI. VEČER.

Delavnost, edinost v dobičkih in priprostost v obleki Urbanove družine.

Po dokončani večerni molitvi so sicer vsi zamerkljivo poslušali, kar je Janezek bral, ali nobeden ni bil brez dela. Žene so predle ali šivale, možje so pa orodje delali, ki so ga v hiši ali v hlevu potrebovali, ali pa kaj za prodajo, kakor: jermene, jerbese, mreže, tice in ribe loviti. Janezek je pa po branju ljuliko izmed žita zberal, ktero je bilo za seme, ali pa je ješpren trebil od peska in smeti, da so ga drugi dan kuhali, in je delal druge enake reči. Urban in Matevž sta imela skerb, da bi se ne naveličal tega sitnega dela, pri kterem je bilo treba velike poterpežljivosti. Kadar sta tedaj vidila, da je truden, sta mu drugo delo dala, ali pustila naj dela, kar hoče. Nar raji je on kako černo podobo svetnikov z barvami malal. Tacih podob je on večkrat od gospoda fajmoštra zavolj svoje pridnosti v šoli dobil. To delo, čeravno za njegov stan neprilčno, ga je vender veselilo, s tem se je

učil razsojevati, kaj se eni stvari priliči, kaj ne, in je roke natanjčnosti vadil.

V nekterih hišah tiste vasi je bila navada, da so stariši vsakemu pustili, kar je za po zimi izdelane reči potegnil, zato da so rajši delali. Tako je imel vsaki v hiši svojo posebno kupčijo in mošno, iz ktere se je plačevala obleka ali druge reči. Ta navada hišne k delu naganjati, zna v sebi kaj dobrega imeti, ali Urbanu in Matevžu ni dopadlo iz mnogih vzrokov.

Pervič, sta rekla ona dva, dela družina razloček med delom po dnevi za hišo in med zvečernim za lastni dobiček, zato dela prvo z manjši pridnostjo.

Drugič se navadijo vsi skerbeti le za svoje posebne dobičke, kar vterdi serca, vgasí iskrenost za občni blagor cele družine, in zbríše iz serc ljubezen, ktera družino veže, in stori, da eden drugemu pomaga.

Tretjič, gospodarstvo na svojo roko jih navadi se deliti in tako postane dostikrat iz ene premožne hiše več revnih.

Tudi se navadi družina, posebno pak žene, delati nepotrebne troške za malenkosti, za lišp, za lepše oblačila, in ko ni nič več v lastni denarnici, se lahko primeri, da začnejo zmikati, kar bi imelo biti v prid celi družini. Kdor hoče tedaj v družini eno samo serce imeti, naj ima tudi eno samo mizo in eno samo mošno. Tako je govoril Urban.

V Urbanovi hiši se je za celo družino delalo, in vendar je imel za svoj trud svoje posebno plačilo. Kadar so namreč žene eno trobo sukna, ali platna, ki so ga same naredile, pred vsimi na mizo položile, in so vidile, da se tega veselijo, jim je bilo to za njih trud obilno plačilo, in jih je vnovič k delu spodbadalo. Matevž je vsim obleko omišloval; kar se je ni moglo iz domačega blaga napraviti, je kupil, ali zmirej za gotove denarje. Obleka je morala po stanu biti; ako ni imel denarjev pri rokah, so morali poterpeti, na upanje ni hotel blaga za oblačilo jemati, tudi ni terpel, da bi kdo drugi iz družine to storil.

Neža je bila ravno v cvetečej mladosti. Dostikrat je vidila o nedeljah v cerkvi pri kaki prijateljici le svilnat robec za vratom, lepe trake, koravde itd.; sicer je imela vse te reči tudi ona, ali ne tako lepih. Želela je imeti tudi ona kej takega, ali vendar se ni podstopila očeta prositi, da bi tacih kupili.

Nje brat France, nar lepši mladenč cele okolice, je bil v tistih okolšinah, kakor Neža. Drugi mladenči so se o praznem lepše oblačili, so imeli obleko iz boljše robe in po šegi naredjeno, Francetova obleka pak je bila zmirej iz domače robe, vrezana po kmetiško.

France in Neža sta imela več kot vsi tovarši dobre platnine, in nista imela še ob delavnem ne stergane ali vmazane na sebi, kot drugi po vasi, res da je bila le domača. O praznem pak se nista mogla primerjati nekterim, ki so mestne šege posnemali.

V kratkem sta imela iti France in Neža z očetom v bližnjo vas na svatbo k enemu iz žlahte. Brat in sestra sta dobro vedela, da bo na svatbi dosti lepo oblečenih mladenčev in deklin; Neži so bili povedali, da pride tudi Reza, hči ubogega kmeta, katera je pa v mestu služila in se kot gospodična oblači.

France in Neža si odkrijeta svoje želje in pomenkovata, kako bi mogla od deda kako lepše oblačilo zadobiti; na zadnje skleneta ga skoz svakinjo Maričko prositi.

„Ljuba moja, jima odgovori Marička, jaz se bojim, da ne opravimo nič. Saj vesta, da ded in oče ne moreta tistih terpeti, kateri se hočejo po mestjansko in s kupljeno robo oblačiti. Tudi jaz sim morala več reči na stran djati, kadar sim v hišo prišla, ktere sim nosila, dokler sim bila neomožena. Vendar hočemo skusiti, znabit se bo kaj zadobilo.“

Zvečer, ko je bil Urban navadno židane volje, stopijo vsi trije k njemu in Marička mu plašno in poštljivo željo njegovih vnukov odkrije. Urban ni nasproten tej želji, samo vpraša: „Kaj bi pa si rada omislila?“

Marička prosi za Nežo barvane čevlje, in všivano ruto; za Franceta pa en klobuk po šegi, en kratek jopič iz domačega sukna in dolge hlače, in to zavolj bližnje svatbe in ker je tako po šegi.

„Je prav, odgovori Urban, ali ne gre pa z vama tudi vaju oče? Da, odgovorita, brez njega bi še iti ne hotla.“

Urban: „Matevžu bom tedaj dal napraviti suktnjo s zlatimi robmi, meč in peruko na glavo, ker se ne spodobi, da bi oče po kmetiški oblečen bil, ko so otroci po gosposko oblečeni. Jaz se bom pa tisti dan skrtil, da vaju ne bo sram, da je vaju ded kmet. Če vama je tako všeč, vama dam kar želita.“

Urban je te besede s prijazno dostojnostjo izgovoril, in njih pomen je njih mlade serca zadel, ker niso bili navajeni se mu zameriti. Marička prosi za odpuščanje, France in Neža pak se sramujeta in molčita.

„Kaj mislita, jima pravi Urban na dalej, da mi ni mar, vaju na dan svatbe čedno in za vaju stan spodobno oblečena viditi? Zaupajta meni, in svojemu očetu, in bota zadovoljna, kar bi se ne zgodilo, ako bi se kot šeme oblekla. Mi moramo gledati, kako se modri ljudje oblačijo in te je treba posnemati. Kdor se čez stan oblači, je šema in smešen. Z mojo debelo pa zmirej čedno obleko in z dobro vestjo, da sim si jo s pridom in z lastnim trudom pošteno prislužil, sim šel sto krat pred velike gospode in pred gosposko, in sim bil bolj prijazno sprejet, kakor drugi po gosposko oblečeni kmetje, kateri se hočejo z obleko po sili na beraško palico pripraviti in se kmetiškega stanú sramujejo, kateri stan je vendar vsim nar bolj koristen. Tista velika smreka v našem gojzdu, pod katero naša črda počiva, je nar lepši kinč gojzda, ako bi jo pak v vert kakega žlahtnega gospoda presaditi hotli, bi cel vert nekako spačila. France, Neža! jaz vama pravim, da bodita z svojo kmetiško obleko zadovoljna.“

Vnuka kušnetu dedu roko, in sta bila zadovoljna, akoravno nista dosegla, kar sta prosila.

VII. VEČER.

Kmet, ki hoče po sili učen biti. Hvala kmetiškemu stanú.

Ravno je hotel Janezek začeti brati, ko stopijo gospod fajmošter v jizbo, in pozdravijo zbrane, ki hitro gor vstanejo.

„Le bodite v miru, pravijo fajmošter, govore en malo z enim in z drugim, in na to rekó: Janezek! le začni, ako dovolite, hočem tudi jaz nicoj z vami biti.“

Adamova zmotnjava, kateri se je po storjenem grehu božjim očem skriti hotel, je fajmoštru lepo priložnost dala, čez muko slabe vesti govoriti, kar so tudi ne z dolgim govorjenjem kot na prižnici, ampak s kratkimi pa gorečimi besedami storili. Po dokončanem branju so se začeli prijazno pogovarjati: „Kako grejo kej vaši večeri Urban?“ vprašajo fajmošter:

Urban: „Prav dobro, ali naši navadni prijatli so nas zapustili, samo dva ali trije so bili tukej.“

Fajmošter: „Da vas nekteri zapustijo, ni nič slabega, ali to vam morem reči, da se po celi okolici prav lepo govori od tega, kar se pri vas godi, ker vsi vejo, da ni nič posebnega ali navadnega, temuč vse le koristno in prijetno. Bote imeli že družbe, znabiti še preveč. Ravno sim srečal Andreja, kateri mi je rekel, da pride hitro sem. Se bo morala poterpeti njegova dozdevna učenost, in njegove čudne besede, katere sproti kuje, kadar se hoče učenega skazati. On je prav ljubezniv mož, ali te napake ne more opustiti. Dostikrat sim ga opominjal, ali vse zastonj. Ako bi se s tem samo smešnega delal, naj bo; ker pak dostikrat eno besedo z drugo zameni, reče vse drugo, kakor kar hoče. In tako se vtegne v sitnosti zaplesti v svojih govorih, v pogodbah, v listih in pred pravico, in škodvati sebi in drugim. Pa glejte ga, tu pride ravno.“

Andrej: Dober večer prijatli! gospod fajmošter, ne zamerite vas nisim vidil.

Fajmošter: „Le sem, Andrej, pogledite, kako prijetno je tukej zvečer. Škoda, da je branje že končano.“

„Ako hočete, odgovori hitro Janezek, bom spet bral.“

Andrej: „Janezek stori mi to dobro dobroto.“

Fajmošter Urbanu: „Je že začel po svoji navadi učeno žlobudrati.“

Janezek bere en malo, in na to mu Andrej reče: „Ti bereš prav dobro. Nekdaj sim tudi jaz dobro bral: vsake bukve sim mogel brati, ako ravno bi bile velike kakor so mašne bukve. Ko so moj vbogi stric duhovnik še živeli, sim razumel kako besedo skorej na vsaki strani njegovega brevira, čeravno je bilo latinsko. Zdaj sim se že dosti odvadil. Janezek, ti boš s pomočjo gospoda fajmoštra priden mladenč; to je že tvoja *fizionimija* kazala, ko so te še povijali in pestvali.“

Fajmošter Janezku: „Andrej hoče po našem reči, da se ti je na licu vidilo, da boš priden. Ljubi Andrej, govorimo po domače, da se bomo bolj razumeli.“

Andrej: „Ako bi jaz bil mogel naprej študirati, gospod fajmošter, kakor sim želel, bi ne bil ubogi kmetač, ampak velik gospod v mestu.“

Fajmošter: „Kaj menite, da je kmet tako malovreden? Ako to mislite, se goljufate! Jaz štimam in častim gospode, če so pošteni; štimam in častim kmete, če so pošteni; ali če so hudobni, žasluzi kmet, še bolj pa gospod grajo. Kteri stan je Bog ljudém odločil? Janezek je ravno prej bral od obdelovanja zemlje. To je pervo in nar bolj koristno rokodelo, nar prvi stan — kmetijski stan: od tega živijo kmetje, umetniki, gospodi in knezi. Brez drugih rokodel bi ne imeli vgodnosti, brez poljodelstva pa bi ne imeli ne živeža ne oblačila, brez njega bi ne mogli živeti.“

„Med tem ko zna modri deželski poglavar trud dobrih kmetov ceniti, in z modrimi postavami poljodelsto povzdigniti, in s kupčijo pot odpre pridelkom v zvonajne dežele, da se

tam v denar preobernejo, pošiljate vi kmetje na mizo bogatinov izbrane jedi, pripravljate svilo, s katero se oblačijo, in se lišpajo prestoli in altarji.

„Zemlja preživljuje vse, pa nobenega bi ne živila, ako bi je vi ne obdelovali. Ako je tedaj poljedelstvo bolj potrebno in koristno, kakor vse druge umetnosti, kdo zamore reči, da je malovredno? Kaj so bili patriarhi (očaki) in veči del starih modrianov? So bili kmetje in pastirji.“

Andrej posluša in se da prepričati od g. fajmoštra, da je tudi kmet kaj vreden, ali vendar terdi, da so sami gospodi srečni, kmeti pa nesrečni. Ker fajmošter niso radi se dolgo prepirali, reče Urban: „Jaz sim slišal dosti gospodov srečo kmetov zaviditi, in slišim skorej vsaki dan, da kmetje zavidajo srečo gospodov, in so jim nevošljivi, ker jih prav srečne menijo. Jaz mislim, da so srečni in nesrečni ljudje med gospodo in med kmeti. Sim star in poznam tudi gospodo. Njih poslopja, kočije, in gostovanja me ne slepijo več, kakor nekdaj.“

„Kadar sim nosil v mesto težko breme zelenjave, jajc ali sadja, kadar sim ga iz ramen doli na tla postavil, se en malo odpočiti, in je pred mano kaka lepa kočija poderčala, sim pač nevošljivo tiste gospode gledal, kateri so noter vgodno sedeli. Ali kadar sim začel mesto boljše poznavati, in po hišah bogatih hoditi, s katerimi sim imel opravila, sim vidil, da imajo nadloge, kakor mi, in še več. Vem, da jih med njimi več vzdihava, kakor med nami. Ko smo mi cel dan delali, smo zdravi, jemo vsako jed radi, in spimo celo noč sladko. Dosti gospodom in gospam ne dišijo naj boljši jedi; so polni misel, katere jim ne pustijo spati, in imajo zmirej s zdravniki in z lekarjem opraviti. „Meni se pa zdi“, sklene Urban, „da moramo z svojim stanom zadovoljni biti, ako hočemo tudi v naši debeli obleki, in v naših slabih bajtah srečni biti; in mislim, da ima večidel gospodov več misel, zlobe, dolgega časa in manj zadovoljnosti, kakor mi.“

„Urban, vi dobro govorite“, pravijo fajmošter, „kdor dopolnjuje dolžnosti svojega stanú, je časti vreden, kdor je za-

dovoljen v svojem stanu je srečen. Ne morejo vsi biti kmeti, ker morajo tudi oskerbniki pravice, vladarji ljudstva, pravdoznanci, zdravniki, kupci in umetniki biti. Božja previdnost je ljudi po potrebi različno razdelila. V vsih tih razredih je kaj dobrega in kaj slabega, samo tisti, kakor je rekel Urban, kateri je s svojim stanom zadovoljen, je srečen, kar ne zamore na tem svetu biti, ker tukaj ni mesto prave sreče in blaženosti.“

„Ne vem“, pravijo dalej fajmošter, „ali ste že slišali od tistega vbogega čevlarja, kateri je v nekem velikem mestu prebival, in ker ni imel svoje lastne delavšnice, je na ulicah delal, in si je vsakdanji živež s popravljanjem starih čevljev služil.“

„En bogatin, kateri je imel ravno v tistih ulicah njemu nasproti svoje stanovanje, je z veseljem tega kerpača poslušal, kateri je delal in si zraven veselo prepeval.“

„Ali enkrat opazi bogatin, da že nekatere dni več ne poje. Misli, da je bolan in ga reče k sebi poklicati. Kaj to pomeni, ljubi moj prijatelj, mu pravi, da ne pojedete po navadi? Ali ste bolni? — Ne gospod, odgovori ta, jaz sim zdrav. Ali pred nekterimi dnevi sim dobil na lotrii en terno, in od tistega časa nimam mirú, in se mi nič več ne ljubi peti. Sto misli mi hodi križem po glavi, kar imam tisti denar. Ne vem ali bi popustil svoje revno rokodelo, v katerem zadovoljno živim, ne vem ali bi si kupil delavšnico, v kateri bi bolj prikladno živel, ne vem ali bi se oženil. Se bojim tatov, sim obdan od prijatlov, kateri me niso hotli prej poznati, in me zdaj zmirej v pivnico in k igri vleči želijo. Zdaj vidim, da vi bogatini niste srečni. Če bo meni tako naprej šlo, sim pripravljen tisti prekleti denar v vodo vreči, ali ga v bogim razdati, da bom imel zopet mir, in bom brez zamerze delati in peti mogel.“

„Vidite tedaj“, pravijo fajmošter, „da nimamo gospodom in bogatim zavidati, in da more vsakteri v svojem stanu zadovoljen biti, če li hoče.“

„Gospod fajmošter! vi ste mi vse prav razložili in sim tiste misli, kot vi in Urban“, pravi Andrej.

Po teh besedah voščita fajmošter in Andrej vsem lahko noč in gresta domú.

VIII. VEČER.

Urbanova pazljivost proti gizdosti v pohištvu. Čednost v hiši; skerb za živino; korist in škoda paše.

V celem Urbanovem pohištvu je bila kmetiška prostost. Ni terpel posode, obleke in jedi, če je bila li kaj čez kmetiški stan. Urban in Matevž sta dobro vedela, da se misli mladine hitro povzdignejo, če se ji li ena majhna posebnost dovoli. Ako se začne z eno nepotrebno rečjo, se zbudi sto želj imeti druge, in tako gre naprej brez konca.

Gospodarja bližnje hiše, kateri je otrokom vse dovolil, so bili napravili sinovi in neveste, da je na dražbi pohištvo prav dober kup kupil, katero je bila enega duhovnika tiste vasi. So mislili, da so dobro kupčijo storili, ali kaj se je zgodilo? Nakupljene stvari razdelé po sobah; ali sobe so se njim zdaj pregerde za to pohišje zdele, zato sklenejo dve novi dozidati. Ena reč priklíče drugo, se sozidajo sobe, ali ti mladi povzdignejo glavo, se hočejo lepši oblačiti in boljši živeti, kakor do zdaj; zginila je vbogljivost in gorečnost za delo, se začnejo pečati s potepuhi, hiša je šla zmirej bolj pod zlo.

Dediči tiste hiše so prinesli Matevžu veliko zerkalo (ogledalo) ponujat za dober kup. Neža bi ga bila rada v hiši vidila in se z veseljem v njem ogleduje. „Tega pa ne“, pravi Matevž, „jaz imam svoje majhno serkalo, da se zamorem briti; v njem se more tudi družina, preden gre v cerkev, pogledati, če ima vmazan obraz, nesite mi iz hiše, to ni za kmeta.“ Neža se pogleda še enkrat v to zerkalo in vzdihne.

Kolikor sta Urban in Matevž vso gizdavost sovražila, toliko sta čednost v hiši pri ljudéh in celo v hlevi ljubila. Neža je desknat pôd z gorko vodo, s stolčeno mavto in s žaganicami pogostoma ribala, vsak teden je mize, skrinje, klopi in stole, kateri so bili iz belega lesa, oprala, in je očistila okna, stopnice ali štenge in hišno posodo, nar bolj pak je skerbela sklede, v ktere se je mleko scejalo, čedne deržati, da bi se mleko v njih ne skisalo. O praznem so imeli vsi čisto pertenino, čeravno debelo, in po leti so po noči vsi srajce preoblekli: „Kdor ni čist zvunaj, je pravil Urban, kaže, da ni tudi znotraj čist.“

Stene v sobah je Miha nar manj vsake dve leti pobelil. Okno so vsaki dan odperli, tudi po zimi, da so se sobe prevetrile.

Pred hlevom so bili zmirej košpi (cokle) pripravljene, ktere je Miha naredil; vsak jih je obul, ko je v hlev šel, da se ni vmazal v hlevi, katerega je Jakob tako čistil, da jih ni bilo skorej treba.

Živina je zmirej na suhem ležala. Vsaka je imela svoje mesto, pokrito z jesenovimi dilami, en malo nagnjeno proti žlebu, v katerem se je gnoj spravljal. Iz tega se je znesel na gnojišče, ktero je bilo na dvorišču, daleč od oken, da bi hlap zdravju ne škodoval.

Krave so bile tako čisto deržane, kakor konji velicih gospodov. Vsaka je ležala na čisti, suhi slami, ktera se je posušila, če je bila mokra, in kadar je bila zmanjena, so jo vergli na gnoj.

Tako je bila Urbanova živina zmirej čedna, in ker ni ležala v luži do trebuha, ni tudi na bedrih gnoja nosila, kakor živina družih zanikernih kmetov.

Zatorej pak je bila tudi zmirej zdrava in rejena. Jakob ni pustil v hlevi pajčevne, je odpiral večkrat okna, in je tudi stene pobelil, kadar je bilo potreba.

Iz vodnjaka, kateri je bil na bližnjem dvorišču, je vodo v hlev vpeljeval, ktera je po kamnjenih koritih tekla, in ži-

vina se je bila navadila seno v vodi pomakati, prej ko ga je jedla, kar je k pitanji prav dobro pomagalo.

Nicoj se začne večerni shod po navadnjem branju z govorom od živine. Zraven so bili nekteri kmeti iz okolice, eden izmed njih je bil v nemški deželi in je rekel, da je tam navada, debelo živino posebno pak krave celo leto imeti v hlevu, razun nekterih dni o pomladi.

Nekterim se je to velika neumnost zdela. Urban pa je že druge krate od tega govoriti slišal in reče: „Veste, da jaz že dolgo časa mislim Nemce v tem posnemati. Ako bi namesto osemdeset, osem sto let imel, bi se ne sramoval od tistega se učiti, ki vé več kot jaz.“

„Uzrok tistih, ki pravijo: naši stari so bili navajeni tako delati, ne veljá nič pri meni, kadar vidim, da je koristna in dobra ena reč. Tako sim storil s cepljenjem osepnic ali runj, čez katero so eni s pervega tako kričali; tako s vpeljanjem koruna, ktereга so pred malo letmi toliko psovali, in je zdaj naša sreča.“

Vsi so bili Urbanovi misli nasproti, kakor da bi krivo-verstvo terditi hotel, on pa reče: „No, prevdarimo tedaj na kratkem korist in škodo paše in hleva! Vam rečem, da nočem vas učiti, in pustim vsakemu svoje mnenje veljati, govorimo le za krajši čas. Naj stori pa vsak, kar se mu boljši zdi.“

„Od paše imamo sam ti dobiček, da gre manj sená za kermo. Jaz imam šest krav, ktere so pol leta na paši, če čas prirajtamo, ko so na planini. Tedaj prihranim še ne celo polovico klaje, ktero bi jim imel dati, ker jim moram zvečer sena dati, da jedó po noči; pa naj bo tudi polovica, to je, jaz prihranim kerme za pol leta. Tedaj redim jaz zavoljo paše šest krav namesto treh. Vidite, mu seže tu eden v besedo, škodo, ako bi ne gonili past, vi bi redili same tri krave.“

„Počasi prijatel, odgovori Urban, je treba vse slišati.“

Pretrsimo zdaj škodo paše:

1. „Moj pastir zgubi pol leta, se navadi potepati na paši, se odvadi dela, in se lahko slabih navad družih pastirjev

navzame. Je res, da je manj stroškov, če en govedar živino cele vasi pase, ali vendar moramo tudi njega plačevati, in uboga živina pride zvečer trudna in lačna domú, in dá malo mleka in še to je le slabo.“

2. „Se zgubi čez dan gnoj od pol leta.“

3. „Veči del boizen dobi živina na paši, ker preveč leta, skaka in se bije, ker pije goraka, ker jo pastirji tepejo in kamnjajo, ker jo kače pikajo, ker pije mlako, ker pase strupeno, mokro od rose ali slane in zmerzlo travo itd.“

4. „Primera med dobičkom in zgubo je torej lahka; za prihranjeno seno od pol leta zgubim več kakor je vredno tisto seno, ker moram plačati pastirja, ali pa enega fanta pol leta brez dela zastonj rediti, ker je na paši, zgubim gnoja za pol leta, dobim manj in slabšega mleka, naredim manj masla, manj sira in sim zmirej v nevarnosti še ob živino priti.“

„Na to vižo“, reče zdaj eden, „bi vi vender ne mogli rediti šest krav, ampak le tri.“ „Le počasi prijatelj“ odgovori Urban, „če redim krave v hlevu, imam na pol več gnoja, in če nagnojim travnike, imam na pol več sena, kaj ne? In če-ravno bi namesto na pol več, le en tretji del več sená dobival, kaj mislite, da bi mi štiri dobro rejene krave, toliko ne vergle, kot šest skoz pašo shujšanih? Koliko boljši bi bilo mleko? koliko bolj tolsto maslo in sir? koliko večí teleta? Rajtajte en malo, kar bi prihranil na pastirju?“

„Kaj bi pa s pašniki bilo“, pravi en drugi, „ako bi vsi doma živino imeli?“

Urban: „Zmirej je dobro jih imeti: bi se redilo več ovec in koz (če-ravno želim, da bi nobene koze ne imeli.) Nekteri pašniki bi se prekopali za njive, drugi bi se potrebili za travnike, na družih bi se zasadil gojzd. Zadnič bi mi senó, ki ga na pašnikih zgubimo, na naših bolj nagnojenih travnikih obilno povernjeno dobili.“

„Tudi bi se mogli pašniki deloma vbogim razdeliti, kateri nimajo zadosti polja. V naši srenji se je tele leta sem dosti polja naoralo, ali gnoj se ni vendar pomnožil. Tisti, kateri so

toliko travnikov zorali, imajo več dela, morajo več plačevati, več semen kupovati in pridelk je pri vsem tem le majhen. Ako bi pa živino v hlevu redili, bi mogli njive boljše gnojiti, in bi več pridelali.“

„Pred nekimi leti mi je nek prijatelj tožil, da mora vsako leto dosti žita kupiti, in je zato travnik zoral. Jaz sim bil v ravno ti potrebi in sim vendar vse narobe storil. Sim opustil eno njivo in sim jo osjal z deteljo, sim redil več živine, sim pomnožil gnoj in sim na svojih njivah brez večega truda in pomnoženja semen, več pridelal. Zadnič pak pomislite prijatelji, da je živina sreča kmeta in da deset slabo ravnanih krav toliko ne da, kakor pet dobro gleštanih.“

Na ti Urbanov govor se vsi zamislijo. „Naj bo“, pravi eden, „hočemo pomisliti, vaši dokazi niso slabi, kdo ve, da bi ne znali kej poskusiti?“

IX. VEČER.

Špela in Marička se pogovarjate z nekterimi prijateljicami, kako se imajo mladi otroci dobro rediti in zdravi ohraniti.

Nektere pridne žene tiste vasi so se bile pogovorile, v Urbanovi hiši kako uro skupej biti, ali one so čakale, da bi Urbana in Matevža ne bilo doma.

Ena izmed njih, Mica, prav berdka žena, sreča en dan Urbana na poti in mu reče: „Ljubi boter, jaz in dve moje prijateljice smo sklenile z vašima nevestama se sniti v vaši hiši, ali vi možje“, reče Mica in se nasmehne, „nimate zraven biti, da bi nas sodili.“

„Ravno nicoj“, odgovori Urban, „grem z Matevžem h gosp. fajmoštru zavoljo enega opravila; vidite tedaj, ker naju

že nočete, kaka lepa priložnost!“ — „Ja, pa ti drugi?“ odgovori Mica.

Urban: „Kaj nas hočete vse iz hiše zapoditi? Vi bote v jizpi, ti drugi pak naj delajo v kuhinji. Tako je vse pripravljeno za vaš zbor; že se bojo le navadne ženske reči pretresovale: od kokoši in od otrok“

Mica: „Mislim, da ste jo vganili.“

Ko sta šla zvečer iz hiše Urban in Matevž, pridejo Mica, Tina in Urša, botre Špeline in Maričkine, ktere ste jih z veseljem pričakovale, in ste lepega sadja bile napravile jim postreči, ker jih je njima Urban napovedal.

Drugi možje so poslušali z njimi navadno branje, so navlašč še en malo v jizpi postali in se jim smejali; ali ker so vidili, da jih žene rade ne vidijo, gredo v kuhinjo, z njimi tudi dva fanta Micna, ki sta prišla Janezika obiskat.

Zdaj se začne velik krik med ženami, ker so si imele tisuč reči pripovedovati in ena drugo popraševati. Počasi se vendar potolažijo in potihnejo, se vsedejo in vsaka vzame svoje delo v roke, in se jamejo od svojih otrok pogovarjati. Mica je bila dojka pri ženi enega zdravnika v mestu, in je prav dobro majhne otroke rediti znala; njeni so bili zdravi in krepki in so se dali radi učiti.

Tini je bila tiste dni ena kokoš vkradena, in je bila začela od tega praviti, ali Mica je hitro govorjenje obrniti vedela in ga na prvi predmet zavernila: „Kako gre vašemu sesančeku“, vpraša Maričko.

Marička: „Zdaj spi, ali kmalo se bo slišal, je zdrav, ali nepokojen, joče celo noč . . . slišite, kako kriči?“ Marička vzdigne otroka iz zibeli, in ko vidi Mica, kako je čisto deržan, pravi: „se veselim z vami, vaš otrok je močen, ima lepo lice, je živ. Vas zagotavljam, da je čednost in lepa naprava, da mu ruta, s katero ga pokrivata, dihati pusti, uzrok da se vam tako lepo redi.“

Marička: „Ga moram čistega deržati; kaj mislite, da mi spi, če je pod njim mokro?“

Mica: „Vaš je zaslužek, ker ste ga tako navadili. Zaniernih in vmazanih mater otroci se navadijo spati tudi v nesnagi, ali hitro se vidi, kako so blede na licah, so bedasti in bolelni, in si naberejo veliko podkožnih bolezni.“

Marička: „Ljuba moja Mica, nič me ne hvalite, ker me je svakinja Špela tako navadila, in jaz sim jo bogala, ker sim vidila, kako so njeni otroci zdravi.“ Mica vzame v naročje povitega otroka in pravi Marički: „Pripustite, da vas tudi jaz kaj navadim. Vi povijete tega ljubeznivega deteta pretesno, povite ga bolj ohlatno, zlasti pa na persih in na trebuhu. Moj gospodar, tisti zdravnik, je rekel, da izvirajo vse kile in madroni od tesnega povijanja, ko otroci jokajo, so mora trebuh bolj napeti, če je pak otrok tesno povit, se trebuh ne more napeti, in s tim napenjanjem se dobi madron, in če ga kdo že ima, se ne more ozdraviti, če je tesno povit.“

Marička: „Mica! vas lepo zahvalujem, je že tako, kakor vi govorite, in za naprej bom tudi to storila. Jaz bi rada temu majhnemu lupežu več časa spati storila; naši možje, kateri ga tuliti ne slišijo, ga ne pustijo zibati, ne mu v usta ruto s cukrom in maslom dajati, kakor delajo druge žene, in pri ti reči jo imam tudi s Špelo, ktera derži z možmi, namesto meni pomagati. Možem je lahko govoriti, ako bi pa le eno noč skusili . . .“

Dve tovaršici Micine ste tožbo Maričkino pohvalile, in ste šle čez može, kateri nočejo poterpeti, in vendar tudi jokanja ne slišati.

Ali Mica pravi: „Kaj bi rekli, ako bi jaz v ti reči z vašimi možmi potegnila? Zdravnik, od kteroga sim vam rekla, ni pustil otrok ne dolgo zibati, ne jim rute s cukrom dajati. On je rekel, da otroci sicer zaspijo, če se jih ziblje, ali samo zato, ker se jim v glavi nekaka smotica naredi, ktera je pak njenim mladim možganom zelo škodljiva. Rute s cukrom pa ni pustil za nič, ker (je rekel) je cukrer sol, in dlesno vterdi, da ne morejo tako hitro in lepo zobje rasti, in je uzrok, da potlej gnijejo, nar več pak ni pustil zato, ker je v bukvah bral in

e tudi vidil dosti otrok, kateri so se bili s tisto (kakor je rekel on) prekleto ruto zadušili.“

Marička: „Če pa otrok noče ne spati ne molčati?“

Mica: „Poslušajte Marička, vsak otrok spi svoje ure, kadar leži na suhem, če le ni bolan; ako pak mislite, da mu ne pustite spati kaka bolezen ali gliste, pokličite zdravnika. Ali ga hočete skorej vsih bolezen obvarvati, ktere otroke zadevajo? Popustite mlečni močnik, ker se v njih mladem želodcu skisa, ker ni vkvasen, in jim zatorej bolečine napravi in ima druge hude nasledke. Zato včasih jočejo in ne dajo miru. Namesto tega nekvasnega močnika dajajte vašemu otroku kvasnega, saj ni nič dražji, namesto moke zribajte kruha v mleko. Tako ga obvarvate njega bolečin, in vi bote več spati mogli.“

„Prej, ko sim tistega verlega zdravnika poznala, sim svojim otrokom teriaka, in družih pijač, ktere človeka omotijo dajala, da so mi zaspali, zdaj bi pak take neumnosti ne hotla več storiti, ker dobro vem, da otroci sicer zaspijo, ali te reči jih upijanijo, kar jim močno škodje.“

„Tudi mi je tisti zdravnik rekel, da nimam otroka vsaki krat, kadar joče, dojeti; zakaj včasi se vtegne jokati, ker ima prenapolnen želodec, in ako bi ga dojila, bi se mu z mlekom še bolj napolnil.“

„Ko sim se iz mesta vernila, sim tako svoje otroke dojila, tudi sim jih vsakdan v merzli vodi kopala, kakor mi je bil zdravnik s svojimi delati vkazal.“

„Tega pa ne“, zakričijo druge žene, „naj le gospodi svoje otroke v merzli vodi kopajo, mi pa ne bomo svojih.“

Mica: „In vendar, poglejte, ali nista moja dva mala, ktera si vsaki dan glavo in telo umijeta, zdrava in močna, kakor dva medveda? Nimata nikoli ne pošasti ne kašlja, čeravno sim jih vsaki dan po vetru nosila, in zdaj ker sta že zrasla, ju pustim gologlavna po deži in po snegu hoditi. Ta veči pak, kterega nisim nikoli kopala, ko je majhen bil, in

sim ga zmirej vsakega veterča varovala, hitro pošast dobi, in tako tudi jaz.“

Ko žene slišijo, da bi se imeli majhni otroci v merzli vodi kopati, komučajo in Urša pravi: „Jaz bi ne imela serca svoje otročiče tako terpinčiti.“

Mica: „Kaj govorite neki od terpinčenja? Pomislite, da ni treba po zimi, da je voda prav merzla, se zmeša enmalo z gorko. Jaz vas zagotovem, da to otrokom le perve krate hudo dé, potlej se veselijo tiste male merzloti, ki jo občutijo, ker so na njo navajeni. Naj prej se zmočijo z eno gobo, potlej se perejo zmirej bolj, in bodite zagotovljeni, da se ne bojo branili, temuč še prosili bodo se kopati.“

„To kopanje pomaga, da se čisti koža in se krepča, se čistijo potne luknjice od pota in druge nesnage, ki se je sprijela, in se olajša hlapenje, katero nas obvarva srab, pošasti, dosti bolezen in krepča telo.“

„Kdor noče otrok kopati, je rekel zdravnik, naj jih saj z merzlo vodo po celem životu pere.“

Po tem pove Tina nesrečo s svojo kokošjo, ki je bila pa li malenkost, in druge žene so imele dosti opraviti ji žolč potolažiti. Se je tudi klepetalo čez druge reči, ko pa Mica vidi, da je že pozno, reče: „Ne zamerite Špela in Marička, da smo nicoj tako dolgo pri vas.“ „O, ne!“ odgovorite, smo žene in smemo več časa klepetati ko možje.“

Tedaj pa, pristavi Mica, vam še eno po verhu povem: „Marička! ne imejte svojega ljubeznivega otroka preveč v toplem, imejte ga gologlavega, in nesite ga vselej na zrak. Z Bogom!“

X. VEČER.

Urban svari svoje majhine prevnuke zavolj laži in svojega vnuka Franceta zavolj ponočnega potepanja.

Nicoj je hotel Urban, da se ima navadno branje bolj zgoodej ko po navadi začeti, ker ga je Jakob prosil, da bi tudi njegova majhina otroka, Jože in Peter, ktera sta druge večere zgoodej zadremala, zraven bila, in tudi, da bi bili vkupej sami domači. Urban je namreč hišno mladino posvariti hotel. Jakobovi fantiči: Janezek, Jože in Peter so bili eno šipo razbili in so se eden drugega tožili in nobeden ni hotel kriv biti.

Urban in Jakob nista marala ravno za šipo, ali za laž; in sta vedela, da je Jože, drugorojeni devet let stari sin, jo vbil. Ti fant je med bratmi bil nar bolj poreden, in je bil že drugikrat zavolj laži kregan, in ker se je Urban bal, da bi se legati ne navadil, ga je nicoj očitno svariti hotel.

Janezek je bil vse skusil, brata nagniti, da bi svoj pregrešek obstal in po navadi za odpuščanje prosil. Tudi majhni Peter mu je prigovarjal, ali Jože je stal in se je jokal v enem kotu in ni hotel nič delati.

Janezek je slabo in s trepetajocim glasom takrat bral. „Zadosti, reče na to Urban, stopi zdaj sem ti Jože!“ Urban ga prime za roko, in reče: „Povej resnično, ali nisi ti v okno kamen vergel?“ — „Jaz ne“, odgovori Jože. Urban pokliče Franceta, kateri ga je vidil in reče: „France, kdo je v okno kamen vergel? France: „Jože.“ Urban: „Kdo je razbil šipo?“ France: „Jože.“

Ker vidi fant, da je prepričan, spozna svojo pregreho, pade na kolena pred Urbanom in reče: „Prosim za odpuščanje in svarjenje.“ Urban praša očeta in mater Jožeta in Ma-

tevža in vse, ali mu odpustijo; nobeden pa ne odgovori besede. Ko pak Janezek Jožeta tako jokati vidi, poklekne še on pred Urbana in tako stori tudi majhini Peter.

„Jože! reče zdaj Urban, tvoja brata, ktera nista nikoli legala, prosita za te, jaz ti tedaj odpustim, ali te svariti si prideržim za tvojo dobro. Kušni roko svojemu dedu, očetu, materi in vsim, in kušni svoja dva brata.“ On stori to, vsak mu kaj reče, in tako je bila pravda končana.

Potem so enmalo govorili od hišnih reči; na to se Urban proti Jožetu oberne in pravi: „Poglej, kdo je v kuhinji.“ Jože leti in se verne hitro rekoč: „Je teta Neža.“ „Kdo ve, ali je res“, reče Urban, težko je Neža v kuhinji, poglej, ali je res? „Janezek se verne rekoč: Je teta Neža ja.“

„Meni se zdi, da gre dež“, pravi Matevž, gre dež ja, odgovori Jože; „poglej, če je res, pravi Matevž Janezku.“ Janezek gre vun in kmalo se verne rekoč: „gre debel dež.“ Jože: „Saj sim rekel tudi jaz, da gre dež.“ Urban: „ti si rekel, da gre dež, da je Neža v kuhinji: ali ti ne govoriš vselej resnice, si lažnivec, zato ti ne verjemo, in ti ne bomo tako hitro vervali. Kdor se enkrat zlaže, se mora tudi stokrat zlegati, lažniku se komaj to verje, kar se s svojimi očmi vidi.“

Jožeta je bilo močno sram, obmolkne, se zamisli in se začne nevtolažljivo jokati. Sadaj so otroke še posvarili, da naj vselej resnico govoré, in potem so jih spravili spat.

Ti večer je bil za hišne preiskovanjé odločen. Po dokončanem preiskovanju z Jožetom je prišla versta na Franceta. On si ni bil pričakoval, da se ima sadaj tudi z njim pravda začeti. Bil je zal mladenč v dvajsetem letu, za mladenča nevarni starosti: njegov oče Matevž ga ni nikoli iz oči pustil, in si je prizadeval, ga deleč od hudobnih tovaršev deržati.

Matevžu so bili povedali, da se je France sprijaznil z enim mladenčem, ki so mu Lukež pravili, kateri ni bil ravno dosti prida; tudi se mu je dozdevalo, da je to Franceta dvakrat po noči iz hiše spravil; njegov prijetni glas ga je bil ovadil.

Urban reče enmalo ostro: „France! ti si vidil, kako nemoremo laži terpeti, ti veš, kako človeka in kristjana poniža; tudi veš, da pelje laž v druge grehe in posebno v tatvino. Jaz vem, da se ti studi, in si se veselil, ker si vidil, da smo Jožeta, čeravno nedolžnega fanta posvarili. Zdaj je versta na te prišla, resnico govoriti: Je li res, da si jo dvakrat po noči pobrisal in da si se v družbi Lukeževi okoli vlačil?“

Ljubi ded, ogovori France, jaz obstojim svoj greh, res je, kar mi očitata in prosim za odpuščanje vas in ljubega očeta.“

Urban: „Kde si bil in kaj sta delala z Lukežem?“

France: „Sva hodila po vasi in sva prepevala. Nisva bila v nobeni hiši in nisva z nobenim govorila, in pred polnočjo sim vsakrat doma.“

Urban: „Nisi nikoli slišal, da so drugi mladenči velike hudobije dopernesli, ker so po noči okoli hodili? da so se stepli in so v nesrečo prišli?“

France: “Sim večkrat slišal, pač.“

Urban: „Kaj misliš, kako so ti začeli? Zamerkaj dobro kar ti rečem: s prvega so hodili vun po noči brez vedenja svojih starišev in so se družili s slabimi tovarši: so zgubili dosti noči s pohajanjem in petjem brez družega slabega djanja, potlej pak, ko so se navadili po noči okoli hoditi, so padali zdaj v to, zdaj drugo nesrečo in v žalost svojih starišev in škodo za njih čast, zdravje, življenje in kar je več, za dušo. Ni dosti let od tega, kar so enega v tepežu na poti ubili; ti si ga poznal in si ga drugo jutro mertvega na poti vidil, eden tistih je še v zaporu, ti ga poznaš. Vidiš, kam pripelje ponočno potepanje!“

„France! to je prva žalost, ki si jo meni, svojemu očetu in vsi družini storil. Tvoje solze pričajo, da ti je v resnici žal. Vidiš moje ko sneg bele lasé; v ti starosti, potem, ko sim tolikanj za vas storil, mislim, da zaslužim, da me razveselujete, ne pa žalostite.“

France se je jokal, da se je vsim pričujočim smilil; zdajci poklekne pred deda in očeta, prosi večkrat za odpuščanje in obljubi poboljšanje.

Sedaj prevzame besedo Matevž in mu reče: „France! ti vidiš, kako žalosten večer je dans za celo družino! Jožek ne more še zastopiti, kaj je žalostnemu biti, ali starše razžaliti; ti pak poznaš eno in drugo, in moreš soditi, kako si svojega ljubega deda, moje in vsih serca ranil.“

„Tvoj prvi pregrešek ti je odpuščen, ali varuj se za prihodno. Tvoje leta so nevarne: in če se pridružiš hudobnim tovaršem si zgubljen.“

France je tako serčno žalost pokazal in je svoje obljube tako goreče ponavljal, da se je večer vendar s tolažbo in veselo sklenil.

XI. VEČER.

Zakladi. Goljufi.

Ker so bili fajmošter zvedeli, da se jih je dosti zbralo nicoj v Urbanovi hiši, so hoteli tudi oni med njimi biti. Ravno je Janezek, po dokončanih molitvah, bukve prinesel in začel brati, ko stopijo v jizpo, kar je vse močno veselilo.

Med drugimi je bil tudi Pavle, kateri je zavoljo opravil pogostoma v mesto hodil; on je bil prav dober mož, ali močno lahkoveren.

Je bila zraven tudi Anca,¹ ktera se po tistem strahu na vsih svetih, ni bila več v hišo prikazala.

Pavle, kateri je imel polno torbo novic, ki jih je bil iz mesta prinesel, kjer si jih je bil v pivnici, v brivnici in tudi na cesti nabral, dostikrat tudi od tacih ljudi, ki so mu jih obešali in se čez njega šalili. On je sadaj komaj čakal, da bi k besedi prišel.

Nekoliko časa so ga fajmošter zadržavali, ki so s vsimi prijazno od hišnih opravil govorili. Zadnič vprašajo Pavleta, kake novice je iz mesta prinesel? — ta odgovori: „Dosti, ali edna je nar bolj imenitna, eden mojih znancov, katerega ne smem imenovati, je namreč najdel mesto, kjer je en velik zaklad zakopan.“

Fajmošter: „Ali ga je pa že najdel?“

Pavle: „Ne še, ali blizo je, in malo mu več manjka, da ga dobi.“

Fajmošter: „Samo pa, da bi ne zapravljajl ne svojega premoženja ne časa s tim, ko zastonj zaklad koplje; kakor se prenapetnežem rado godi, kateri zaklade iščejo.“

Pavle: „O, gospod fajmošter! stvar je gotova, ne manjka mu družega, ko en mašnik, kateri bi mogel zarotiti duha, ki zaklad varje; on se jezi, ker ne more nobenega vdobiti, kateri bi mu to dobroto storiti hotel, čeravno mu hoče četerti del prepustiti.“

Fajmošter: „Jaz sim zagotovljen, da v našem kraju ne dobi mašnika, kateri bi bil tako bedast, ga v tem podpirati, ali kateri bi tako hudoben bil, ga goljufati. Ko mi govorite, ljubi Pavle, od zakladov, ki jih duhovi varjejo, kateri bi se imeli s čeznatornimi pomočki iskati, rečem jaz, da je vaš znanec neumen, in žal mi je, da mu morem prerokvati, da bo moral na zadnje s svojimi zakladi beračit hoditi, ako bo hotel živeti. Tak konec so imeli vsi, ki so zaklade iskali. Jaz poznam enega gospoda, ki je zapeljan od goljufov popolnoma obožal, ker je iskal zaklade, namesto katerih si je zasmehovanje, lakoto in siromaštvo nakopal.“

„Bog ne da ne od dobrih ne od hudobnih duhov denarjev, kateri so v njegovih očesih smeti, varovati; in ni nobenemu duhovniku oblasti dal zaklade razodeti.“

Pavle: „Kaj mislite gospod fajmošter, da ni v zemlji skritih zakladov?“

Fajmošter: „O ja, se dobijo v zemlji denarji skriti o času vojske, ali od kakega lakomnika; ali teh ne varvajo duhovi in tudi se ne morejo z nikakoršnim zarotanjem dobiti.“

Pavle: „Jaz bi bil ravno te misli, kakor vi gospod fajmošter, ali tukaj že djanje govori. Moj prijatelj je nekaj denara že najdel, ni povedal kje, kar tudi ne sme; ali skrivši mi je štiri prav stare denarje pokazal, ktere je najdel; eden je tudi srebern.“

Fajmošter: „Tih tedaj ni duh varoval.“

Na to so se vsi zasmejali in Pavle ni vedel kaj odgovoriti.

„Nektere stare dnarje“, pravi Urban, „smo tudi mi najdlji v naših njivah. Jaz sim jih enemu gospodu dal, kateri jih zbira, ali meni ni še na misel prišlo iskati zaklade.“

Fajmošter: „Ni težko, da se kak denar zgubi; kakor sadaj, tako so jih tudi stari zgubljali; v vojski jih tudi vojšaki dosti pozgubijo, tudi pridejo v smeti in tako se nesejo v njivo. Tako se zgodi, da se najdejo stari in novi.“

Pavle: „Mož, od ktereга vam pravim, je en večer blizo tistega mesta, kjer je zaklad, enega ognjenega modrasa po zraku letati vidil. In enkrat, ko je tam do pol noči bil in pazil, je slišal ketne rožljati in glas mertvih, kateri so pod zemljo ječali.“

Fajmošter: „Je bil menda opit, ali pa je njegova razgreta domišljivost vino nadomestvala. Ni ravno redko in je naravno, da se zlasti v mokrih krajih in po leti kak ogenj po zraku letati vidi; razgreta domišljivost vam jo more izobraziti ko modrase, ali kakor si želite. Tako če se vležete po leti na travo, in gledate oblake, kateri gredo nad vami, se vam bo zdelo, da vidite vozé, kočije, ljudi, konje in vse, kar si vmišlite, vidite v oblakih.“

„Eno živinče, ki je s ketno iz hleva vteklo in njegovo bukanje od daleč se vam bo zdelo, ako se vam glava razgreje, v tihoti temne noči rožlanje keten in podzemeljski glasi, in kar hočete.“

„Daleč od takih neumnost, ljubi moj Pavle! mislite, da so mertvi in duhovi v božjih rokah, in on jih ne pusti okoli po noči, bedake razveselovat, ki zaklade iščejo.“

Anca je komej mogla obstati, ko je te fajmoštrove in Urbanove besede slišala pa vender se ni podstopila govoriti, akoravno bi bila tavžent reči imela reči, da bi Pavleta podpirala. Ko so bili pak en malo vsi potihnilni in jo fajmošter pogledajo, misli da sadaj mora govoriti in reče: „Ne zamerite gospod fajmošter! ali pred nekimi letmi je šel tukaj skozi en mož, ki je rekel, da zna zaklade z majhnimi potroški najti. Moj mož me ni hotel takrat vbogati: ali če bi me bil vbogal, bi nama bil tisti mož s samo šestimi zlatmi nar večji zaklad pokazal.“

Fajmošter: „Tisti mož je moral biti pač prav bogat.“

Anca: „Za reči po pravici, je bil on ubog in slabo oblečen.“

Fajmošter: „Zakaj ni on pak narprej za se enega zaklada najdel.“

Velik krohot cele tovaršije stori Anco vmolktniti.

Fajmošter pak pristavijo še te besedice: „Poslušajte prijatli, jaz vas hočem navaditi v vaših njivah zaklade najti. Dobro obdelovajte zemljo, ne zapravljajte svojega premoženja po nemarnem, služite si z dobrim obnašanjem božji blagoslov, ta je gotov zaklad, s katerim bote v vašem stanu zmirej srečno živeli.“

Vsi pohvalijo gospod fajmoštrove besede in Matevž se nasmehne ter pravi: „Gospod fajmošter! Pavle je iz mesta še drugo novico prinesel, bolj važno kot je bila prva.“

Fajmošter: „Prav, Pavle! ali zopet kak drugi zaklad?“

Pavle: „Pripustite mi, da molčim, ker vidim, da moje novice tukaj sreče nimajo.“

Fajmošter: „Povejte vse, kaj je zato? Saj vem, da ne zamerite, ako vam jaz kaj vgovorim s prijazno besedo.“

Pavle: „Naj pové pa Matevž, kar sim mu povedal.“

Matevž: „Pavle je vkupil v eni sklenčici glasovit pomoček zoper vse bolezni.“

Fajmošter: „Od enega goljufa, kaj ne?“

Pavle: „Ne gospod; je bil eden, ki je na tergu se ustil, ali on je hitro v začetku rekel, da ni goljuf; on je bil v Napolji, v Rimu, v Benetkah, v Genovi in kaj jaz vem kje še. Je izderl en zob turškemu cesarju in Amerikanski ljudovladi, z eno besedo, on je prav priden mož. Tukaj je sklenčica. Je rekel, da bi bil v Rimu vsako za en zlat lahko prodal, meni je pak zadnjo, ki jo je imel, za dve dvajsetici dal; glejte, da je ne vbijete!“

Fajmošter: „Ljubi Pavle, glejte koliko reči so vam dale zastopiti.“

Vsi razun Ance so se smejali čez Pavletovo neumnost, in še Janezik je rekel: „Pavle, ako vi vse bolezni ozdravite, vas bodo zdravniki in lekarji kamnjali.“

Urban gleda Pavleta pomilovaje in mu reče: „Poglejte, ali ni ta človek nar nesramniši vsih goljufov; kako je on amerikanski ljudovladi zob izderl? Kaj mislite, da je ta taka kraljica? Povejte vi gospod fajmošter!“

Fajmošter niso mogli govoriti od smeha, in Urban reče dalej: „Sim slišal enega goljufa, kateri je steklenice prodajal, in pravil, da je v njih glas zvonov kralja Salamona; en drugi pak steklenice s zdihleji svete Marije Magdalene. Ali se more pač kaj hujšega najti? In vender jih je dosti tistim norcam prodal, kateri so ga poslušali. Ker so vidili, da se pogostoma svetnikom odkriva, ktere je imenoval, so bili vsi prepričani, da je pobožen kristjan, in da ni v stanu jih goljufati.“

„En sam goljuf mi je dopadel pred nekimi letmi. Ta je prodajal škatljice, v kterih je bila skrivnost (kakor je rekel) se obogatiti, kdor jih kupi, ako bi škatljice le pred enim mescom ne odperl. Eden mojih znancov je eno prav drago plačal, in ker jo je za en mesec potem odperl, je najdel v nji en listič, kateri je bil v dosti papirjev zavit, zvezan in zape-

čatjen, in na tem lističu so bile s zlatimi čerkami sledeče besede zapisane: *Lenuh! delaj in ne bodi len.*

Fajmošter sklenejo zadnjič, rekoč: „Ljubi prijatli in ljubi Pavle! iskati zaklade je ravno tako neumno, kakor goljufom verovati. Namesto to svoje zapravljati s iskanjem zakladov je boljši delati in si gotov zaklad našega vsakdanjega kruha zaslužiti; namesto oderuhom laži plačevati, in goljufom naše zdravje izročevati, je boljši zdravnikom verjeti.“ In tako je končal večer, in vsak je šel na svoj dom.

XII. VEČER.

France in Neža sta povabljeni na svatbo; nju obleka in zaderžanje. Neža je zaročnica.

Daŋ svatbe, od ktere smo zgoraj govorili, se je približal. France in Neža sta zmirej glavo lomila zvedeti, kaka obleka je njima od očeta in od deda napravljena; ali ona dva sta bila vse skrivši storila, in samo tisti večer pred svatbo sta France in Neža svojo novo obleko vidila.

Skoraj cela obleka je bila doma narejena. Neža je med letom lepo židano robo spredla bila, iz ktere je bila lepa brezasta roba, lepo barvana od dveh svankinj, in Neža je mislila, da se bo po navadi prodala. Močno se je torej začudila, ko je obleko iz te robe narejeno vidila, s ktero je imela iti ona na ženitvanje.

France je prejel obleko iz modrega sukna, ktero je bilo iz nar lepši volne domačih ovec tkano in doma barvano; tudi je prejel nov klobuk, okoli kterege ste bile svakinji lep rudeč trak djale. Oba sta dobila tudi židan, rožnobojen doma tkan robec, in svakinji ste Neži dosti lepih trakov dale. Čevlje pak so morali biti iz černe kože domačega teleta in obleka po

kmetiško vrezana. Svakinja Marička je bila Neži na obleko en nenavadni lišp prišla, ktereга je morala na povelje Matevža hitro preč vzeti, in on ni hotel viditi več barv trakov. Neža, ktera je zmirej bila pohlevna, ni čez to žalovala; pogleda posmehovaje te tiste lepe trake, ki so bili vderžani in reče: „Vi tedaj bodite doma;“ France si je bil za čevle dve lepe sreberne zaponke napravil, ktere mu je bil en prijatelj posodil, ali Matevž ju ni hotel in namesto teh je zavezal čevle z dvema černima trakoma.

Ko sta bila ta dva pridna mlada oblečena, se je oblekel lepo tudi oče Matevž. Njegova obleka je bila iz debelega sukna, ali lepo narejena, sive barve, je imel dober klobuk, in dobre nove čevle. Pertenina je bila na vseh treh prav bela in lepa. Obraz Matevža poštenega moža, in lepe ali krotke obličja Franceta in Neže so prav lepo bile med tisto obleko.

Zdaj pride tudi Urban in se veseli, ko vidi svoje ljudi lepo napravljene. Dva mlada mu roko kušneta, in ga zahvalita, kar storita očetu ravno tako, potlej ju blagoslovi Urban, in vsi trije gredo veselo naprej.

Ko so v ženinovo hišo prišli, so najdlji že vse povabljene pri ženinu zbrane.

Ta je bil edini sin pridnega kmeta, kteri se je Anže klical, in nevesta je bila hči Jerneja, bogatega kmeta, in ni imela kakor enega samega brata Šimona. Kadar sta se France in Neža prikazala, so vsi gosti, ki so se med seboj pogovarjali, omolknili, Matevž pozdravi, kakor se je spodobilo, s svojima otrokoma stariše, zaročnice in vse druge.

Neža je bila sicer s prvega enmalo v zadergi, ne vedoč kako se zadržati, ali ker je potlej priljudna bila z vsakim in zmirej krotka, ker se ji je na lici nedolžna radost vidila, ker se je lepo zadržala in lepo po stanu oblečena bila, so jo vsi čislali in občudovali. Tudi France, lep in krepek mladenč, je vsim dopadel, in čeravno ni bil dosti svetu vajen, se ni vender zgubil, in je na vsako vprašanje hitro in zastopno odgovoril.

Kmaló so vsi spoznali, da sta med vso mladino Matevževa otroka nar bolj zanimavne osebe, in vsakteri mu je čestital zavoljo tega.

Reza, uboga deklina, ktera je v svojo nesrečo v mestu gospa postala, kakor je že rečeno bilo, se je šopirila v oblačilu, ktero je bilo nekaj njeno, nekaj pa na posodo vzeto.

Ta obleka je bila za eno kmetiško dekle pregizdava, zatorej je pa tudi Reza sama v enem kotu stala od vsih zane-marjena. Nekteri, ki je niso poznali, so prašali: „Kdo je tista gospodična?“ Ko so pak slišali, da je hči ubogega kmeta, so si stiskali ramé in so jo pustili v miru.

Jernej, nevestin oče, prav bogat mož v svojem stanu, sorodnik in velik prijatelj Urbanove družine, je bil nalaš napravil, da je na svatbo njegove hčere Matevž s svojo hčerjo Nežo in svojim sinom Francetom prišel. Jernej je čednosti Nežine dobro poznal, in jo je bil v svojem sercu že od nekaj časa svojemu sinu za ženo zbral, ktereга je zato včasí seboj peljal, kadar je k Urbanovim šel, brez da bi bil njemu ali komu drugemu svoj namen razodel.

Med tem je prišla ura zaročnike v cerkev sprevoditi, kar so vse v lepem redu storili. Med množico, ktera je gledat pritekla, so kazali vsi na Matevževa otroka in popraševali: „Kdo je tisti lepi mladenč? Kdo je tista lepa kmetica?“

Kadar so se iz cerkve vernili in se je južina pripravljala, pokliče Jernej Matevža v eno drugo sobo in mu takole odkritoserčno govori: „Ljubi Matevž, vi ste mi to veselje storili, da ste prišli danas na svatbo, kaj ne. Naj bo tedaj dans ženitvanjski dan. — Ali vi veste, da kadar mi žito požanjemo, orjemo hitro za drugi pridelk. Dans mi odpeljejo iz hiše mojo ljubo hčer; jaz moram zatorej skerbeti, da to zgubo popravim, da svojemu edinemu sinu Šimonu pridno nevesto zberem. Pa kaj je treba dosti besedi? Nam daste vi svojo Nežo, ako se z mojim sinom zastopita, tako je sama ona za mojo hišo. Zato sim vas toliko napravljaj jo dans sabo pripeljati.“

Matevž: „Ljubi Jernej, moja hči je uboga in nima dote.“

Jernej: „Jaz iščem čednosti in ne dote, dobro zaderžanje, zdravje, veselje za delo; te čednosti najdem pri vaši Neži, in Neža jih bo našla pri Šimonu. Ko se dela, se ima v moji hiši, čast bodi Bogu, kaj jesti in se s čem oblačiti. Tudi moja žena je imela malo dote, ali polovico premoženja sim za Bogom njeni pridnosti dolžan.“

Matevž: „Jaz dovolim, če dovoli moj ljubi oče Urban, in če se hočeta ona dva vzeti, tukaj imate mojo roko.“

Jernej: „Da po pravici povem, je mislil moj sin na Rezo, ali iz nekej besed, ki jih je proti meni govoril, poznam, da jo je Reza s svojo gizdo že zaigrala. Ona je dobro dekle, ali njeno oblačilo kaže gospodično, in jaz potrebujem delavcov, katerim vsaka jed dopade in ki se po stanu nosijo in živijo. Kakor se kdo oblači, tako tudi navadno misli. Sim jo moral povabiti, ker nam je v rodu; mislil sim si tudi, da bo zamo-gel moj sin obe vkupej viditi, in si eno iz njih zbrati, in jaz menim, da si je že zbral.“

Med tem, ko tako govorita, pride Šimon en malo žalosten in prinese v roki en šop cvetlic. „Oče“, reče Jerneju, „prej ko smo v cerkev šli, sim hotel Neži te cvetlice dati, ali ona mi je odgovorila, da jih bo le vzela, kadar ji bojo oče do-volili. Pomagajte mi zdaj Matevža prositi, da ji to dovoli.“ „Ja“, reče Matevž, „naj jih le vzame.“ Šimon jo pokliče, in Neža zagori v obraz, ko jih vzame, beži hitro v drugo sobo in nobenemu nič ne pové, kdo ji je tiste cvetlice dal.

Očeta se pogledata, se posmehneta, si dasta roke in pravita: „Konec najnega govorjenja bo pa pred Urbanom.“ Pri mizi ni hotel Šimon Reze pogledovati, ktera si je vse pri-zadela zvedeti, kdo je Neži tiste cvetlice dal.

Šimon je vedno le Nežo gledal; Neža pa si ni upala njega pogledati, ker je vidila, da jo vsakrat rudečica spreleti.

Potlej so sprejeli nevesto v ženinovo hišo, kjer je bila zmerna večerja pripravljena. Potem je Matevž še precej zgo-dej sklenil s svojima etrokoma domu iti.

Ker je pak slovo vzeti hotel in ni Jerneja nikjer najdel, se mu je en malo čudno zdelo in Neži je bilo tudi žal, da ni bilo zraven Šimona, zato so domačim rekli, da naj ju pozdravijo.

Po poti so si glavo lomili, kako bi si raztolmačili to, da ni bilo nikjer ne Jerneja ne Šimona; ali kadar pridejo do svojega doma, se silno začudijo viditi, da jim pridejo z Urbanom vred veselo naproti.

Še le takrat se Neža zmisli, da more kaka za njo koristna skrivnost biti, ali to misel je še prikrivala.

„Ljubi Matevž“, pravi Jernej, „sva prišla vašega berhkega Janezika poslušat, kako zna brati.“

„Aj, se zastopimo“, odgovori Matevž, „vaše zginenje iz ženinove hiše in da vas nisim mogel pred svojim odhodom pozdraviti, se mi je čudno zdelo. Zdaj pak mislim, da vem, zakaj se je to zgodilo.“

Jernej: „Smo zastopljeni. Zdaj se mora še ona vprašati, ali bo zadovoljna.“

Matevž pokliče Nežo na stran in ji naravnost vse pové. Neža odgovori, da ji Šimon močno dopade in da naj storijo, kakor se jim naj bolj prav zdi.

Potlej stopita pred Urbana in Neža odgovori na njegovo vprašanje, ali je s to ženitvo zadovoljna, kratko takole: „Ljubi ded in ljubi oče, jaz sim vaju zmirej bogala, vaju volja je bila zmirej tudi moja. Vi dva sta me svarila, da se imam pred unim mladenčem varvati, kakor vesta, in jaz sim hitro bogala. Zdaj mi nasvetjeta Šimona, kateri je boljši neveste vreden, kakor sim jaz, in ktereга visoko štimam, jaz ga vza-mem z veseljem, zagotovljena, da sta tako mojo srečo napravila, in jaz vem, da Bog ženitbo otrok blagoslovi, kateri se v tako težkih zadevah po svētu svojih starišev ravnaajo.“

Po teh besedah kušneti dva zaročena roke dobrih starih, in vsi gredó v hišo, kjer so že vsi vedeli od česar se govori, obdajo Nežo in goste in jim iz serca srečo voščijo.

Urban je rekel dve steklenci starega moškata primesti, ki je rasel v njegovem vinogradu, ktereга je za nenavadne priloznosti hranil, in govorilo se je cez to nepričakano prigodbo in vsi so bili židane volje. Dobri Urban je govoril, se je smejal in od veselja jokal, in lepo se je vidilo, da se v radosti stari nar bolj veselijo.

Matevž praša Jerneja: „Kako sta vi in vaš sin nevesto in družbo popustila, da sta k nam tako nepričakano prišla?

Jernej: „Jaz sim se bil doma že pogovoril zavoljo tega. Sim hotel Urbana in vas prestreči. Dans, ki sim svojo hčer dobro omožil, sim hotil popolnoma zadovoljen biti in svoje misli, ki mi niso dale mirú, vtolažiti, sim hotel svojo družino v red spraviti. Vas zagotovem, da je moja žena bolj kot mi na izid te stvari čakala, ker ji je modro in lepo zaderžanje vaše Neže in njena priprosta obleka silno dopadla.“

Urban: Neža! ali vidiš zdaj, da sim te dobro obleči znal?

Jernej: „Dovoljite mi, da na ravnost povem, da če bi bila Neža tako, kakor Reza olišpana, nismo bili nič storili. Kmet mora kmet biti, in se vselej takega kazati. Kdor ljudi le od zvonaj sodi, slabo dela; slabši pa tisti, ki na zvonajnost nič ne gleda. Sam Bog vidi notranje človeka; mi pak ako hočemo soditi, ali je jabelko dobro, prej ko ga pokusimo, imamo na barvo pogledati. Ljuba prijatla, Urban in Matevž! vajina družina vaju bo zmirej v sercu zahvaliti znala, da sta jo tako lepo zredila; zdaj vaju morava tudi jaz in Šimon za dobro odgojenje Neže zahvaliti. Ali zdaj je že pozno, prijatelji! Neža, z Bogom! se bomo že še vidili. Če dovoljite, pride Šimon svojo vredno zaročnico včasi obiskat, ali zmirej kot pošten mladenč, in pričo vas vsih. Kadar prileti ta golobica v mojo hišo, bo še golobica. S strahom božjim se je začelo to opravilo in se bo tudi končalo.“

Po teh besedah je dal Jernej Neži lepe koravde in dve zlate vuhanki.

Urban se je od veselja jokal, roke so si stisnili in se ločili.

XIII. VEČER.

Usmileni Janezik. Kako v bogim pomagati.

Špela, mati ljubeznivega Janezika, mu je dajala, ko je v šolo hodil, za zajterk dva eržena hlebčiča in dva mu je vselej dala, kadar je iz šole prišel in če je bilo, tudi en malo sadja.

Od nekaj časa je Špela opazila bila, da ni kot polovico snedel, in pol je skrivši v žep shranil, ko je pak k mizi prišel, je bil na pol bolj lačen, in očitno je bilo, da je moral Janezik kruh drugim dajati.

Mati se je bala, da bi se ne bil navadil ga po nemarnem zapravljati. En součenec Janezиков ji je povedal, da ga je vidil skrivši pol svojega kruha dajati ubogemu pa pridnemu součencu Gašperju, ki mora zavoljo mačohne lakoto terpeti, med tem ko pride drug nje sin zmirej sit v šolo,

Špela se razveseli usmiljenega serca Janezиковega, pové to domačem in fajmoštru, da bi na to reč pazili, in začne, brez da bi bila kej rekla, mu še tolkanj kruha dajati, ktereга je Janezik z Gašperjem zvesto delil.

Gašper je vsakrat svojega malega dobrotnika do hišnih vrat sprejmel, ali ker je bil boječ, ni šel z njim nikoli v hišo, tudi Janezik se ni podstopil ga povabiti, da naj pride z njim v hišo, ker mu je prepovedano bilo, se s kakim posebej sprijazniti. Ta dva fanta sta v celi šoli nar bolj pridna bila. Gašper je skerbel, da bi se po poti Janeziku kaj hudega ne priključilo.

Fajmoštra je en dan grozno veselilo, ko vidi, da si ubogi Gašper čevle in nogavice zuje, ker je bila vsa cesta pod vodo in svojega Janezika čez vodo nese, da bi se ne zmočil.

Ko je tedaj Špela za gotovo zvedela, da s kruhom tako ravna, mu reče en dan: „Sneš pak ves ta kruh? Janezik!“

Janezik: „Ne, mati, pol sim ga vbogemu Gašperju dajal. Prosim za odpuščanje, ker vam tega nisim prej povedal. O, ako bi vedili, kako Gašper lakoto terpi! On je zmirej jokal, ko je vidil, da njegov polubrat kruh iz žepa jemlje in ga je. Jaz sim ga enkrat prašal, zakaj da joče, ali on mi ni hotel povedati. Jaz sim ga toliko prosil, dokler mi je povedal, da mačoha svojemu sinu pred šolo kruha daje, njemu pa nič, in če jo prosi, da ga tepsti žuga.“

Špela: „Janezik, ti si dobro storil, ali ti nimaš še dobrega storiti, brez meni povedati, ker nimaš še potrebne starosti, da bi razložiti mogel, kaj je dobro ali slabo, in bi se ti dobro zdeti utegnulo, kar je slabo.“

„Jaz ti dajem dvojnati del kruha, in iz tega moreš že spoznati, da tvoje dobro serce do Gašperja za dobro spoznam.“

Janezik: „Ali mi bote, ljuba mati, tudi zanaprej del tudi za Gašperja dajali?“

Špela: „Dokler se bo priden fant obnašal, kakor zdaj, ti storim to veselje. Reci mu, da nas more tudi v hišo obiskat priti, če mu gospod fajmošter in njegova mati pripustita. Vi dva moreta skupej se učiti, delati in tudi igrati.“

Janezik kušne materi roko, in prav vesel gre kot po navadi, se tudi očetu in dedoma zahvalit. Urban ga je čakal, ga je pohvalil in posvaril kot mati, in mu je nove čevle dal.

Po molitvi in branju, ktero je Janeziku nicoj prav dobro šlo, se je poprejšni govor zopet začel; vsi prijatelji in domači so usmileno serce, ki ga je Janezik pokazal, hvalili.

Poslušajte otroci in prijatelji, reče tedaj Urban, jaz se spomnim, da so moji ubogi stariši dost milošin od dobrih ljudi prejeli. Samo kadar sim moral v drugi hiši služiti sim jim mogel s prihranjenim kaj malega pomagati. Jaz sim zvest svojim gospodarjem bil, in nisim rok križam deržal. Bog mi je pomagal, in jaz sim bil v stanu svojim dobrim starišem v njih starosti pomagati, in jih nisim nikoli žalil. Jaz sim reven in sim bil vsele

dobil vsmilene ljudi. Zdaj tudi nisim bogat, ali Gospod me je tudi revšine ovaroval. Bog nam je dal, da imamo s čem živeti, in včasih tudi tistim pomagati, ki so bolj revni kot mi. Otroci! ne zapustite nikoli ubogega: dobrotljivost je terdna podstava družine. Ako bi jaz umreti imel, da bi govoriti ne mogel, vedite, da je moj namen te le zadnje besede reči: Otroci moji! imejte strah božji in vsmileno serce do ubogih.“

Te besede so segle v serce družine, in že se je slišalo ihtenje; si Urbana umirajočega misliti, je bila za vse žalostna misel.

Zato je Matevž hitro za besedo prijel in rekel: „Oče! si vtisnemo vaše besede v svoje serca, in tudi zgled, ki ga je nam Janezek dal. Ako smo mi s takim veseljem vsmiljeno serce tega fanta vidili, kako bo pak Bogu prijetno tisto malo dobrega, ki ga revežem storimo! Jezus pravi, da kar ubogim storimo, tako gor vzame, kakor da bi njemu storjeno bilo.“

Špela in Marička, ktere ste ubogim milošino navadno delile, in ste prav dobrotljive bile, ste na to opominovanje zvesto pazile, in Marička, kateri se je ta reč en malo preostrazdela, vgovori: „Vi veste, Matevž, da jaz in Špela dajave po Urbanovem in vašem povelju ubogajme, kar se vterpi; al pridejo ubogajme prosit tudi nekteri, večidel vunajni, mladi in močni in zraven prav sitni ljudje. Kaj se ima s temi storiti?“

Ljuba hči, odgovori Urban, ako morejo ti delati, ne zaslužijo milošine in jo kradejo ubogim. Vender se more pak primeriti, da se tudi taka oseba ravno ta čas v veliki potrebi znajde. Sploh, ako je dobro storjeno, kakemu ubogajme odreči, se ima to dobro brez nevljudnosti in brez gerdih besed storiti.“

„Tudi med tistimi, ki so prav potrebni, se mora naj bolj pobožnega in naj bolj potrebnega od drugih razločiti, in temu prav obilno dati. Pervi med vsimi, so ubogi, ki so bolni, v revah in kterih je sram prositi. Samo kjer milošina greh podpira, se nima storiti. Razun tega pak naj vsak raji da, kakor pa preiskuje, ali je kdo zares potreben ali ne. Saj vitdite, da

Bog svoje solnce tudi čez pravičnega in nepravičnega sijati pusti, in deži čez polje tega in unega.“

„Vender mora tudi pri milošini mera biti. Nas je dosti in naše moči so srednje. Jaz sim ednega poznal, ki je dosti vbogajme dajal, kadar je pak umerl, ni imel s čem plačati in dolžniki so zgubili: on ni svojega, ampak to, kar je bilo drugih ubogajme dajal, in to je tatvina, je milost, ktera vniči pravico.“

„Mi nismo v stanu veliko vbogajme dajati, ali kdor daje, mora brez baharije in šuma dajati, če hoče pri Bogu zaslužnje imeti. Kdor pred sabo trobi, ko daje vbogajme, ne stori dobrega dela.“

To Urbanovo govorenje, je sicer dolgo bilo, vender so ga vsi radi poslušali, naj bolj pak pridni Janezek.

On je imel navado govorenje, ktero mu je bolj k sercu šlo, in ktereга je ali v šoli ali v cerkvi slišal, doma ponavljati. On je imel tako serčno zastopnost in tak dober spomin, da je celi pomen na tanjko in tudi večidel besed v glavi držal. Ker so ga Urbanove besede čez usmiljenost do ubogih močno zadele bile, ga je prosil mu dovoliti, da bi jih smel ponoviti.

„Ponovi jih le, pravi ded, in pojdi sem na moj stol.“ Janezek ponovi celo govorenje s tako resnobo in tako na tanjko, in se je tako malo motil, kakor da bi ga iz bukev bral. Ker je Urban hotel Janezekovo dobrovoljnost do Gašperja posnemati, in njegovo veselje popolnoma storiti, je rekel, da bo šel pred sodnika in k Gašperjevi mačohi, in da hoče njegov oskerbnik biti in za njega skerbeti, ker nima očeta: „Te zagotovim, pravi Janezeku, da ne bo več lakoti terpel. Če se bo dobro obnašal, bom zanj skerbel, kakor za svojega vnuka.“ Zato ga je Janezek tisučkrat zahvalil, in vsi so se veselili.

XIV. VEČER.

Vsakoletni računi, gospodarstvena primera izdavkov in dohodkov Urbanove družine. Kako je častitljivost in prememba stanu kmetom škodljiva.

Že od več let je bil Urban v svojo hišo hvalovredno navado vpeljal, račun deržati čez dohodke in izdavke družine. Jakob, starši sin Matevža, je zapisoval vse, kar se je na polju pridelalo in kar se je doma vpotrebilo in kar se je prodalo živežev. Njegov brat Miha je zapisoval, kar je bilo treba pri živini, klajo, gnoj itd. Dve svakinji, Špela in Marička, kterima je Neža pomagala, ste imele zapisano prejo, domačo robo za oblačilo, dohodke in izdavke za kuretino, in majhne izdavke za potrebe v kuhinji. So pisale z olovníkom (plajbosom), da bi se kej ne pomazalo s črníkom, in pa ker je težko bilo zmirej dobro vrezane peresa imeti.

Matevž pak je pod Urbanovim vodstvom vse zgorej imenovane račune v svoje velike bukve zapisoval, in je deržal rajtenge od zemljišč, od prejetih denarjev, od vsih dohodkov, in izdavkov, od pravn, ki so se z drugimi zavoljo pravic, pogodb in plačil imele.

Denarnica je bila ena sama, in vsaki vinar je izdajal in prejemal Matevž doma in zvunej. Vse je v svoje bukve zapisal, zatorej niso pak njegovi sinovi in neveste opustili vsak svojo rajtengo peljati.

Dvema sinoma je vsako potrebno šumo izročil, ali hitro sta mu od nje rajtengo dala.

Janezku so bili veselje pustili, sadje zapisovati, koliko se ga doma vpotrebi, koliko proda in za-nj potegne. Prav lepo je bilo njegove bukve viditi. V njih je imel glavne sadne drevesa zarisane, in k tistim, ki so se dobro obnašale, je dolžno

hvalo pristavil, tiste pak, ki so malo rodile, je obsodil. To delo mu je bilo veliko veselje zbudilo, drevje saditi in rediti.

Ako ravno je bila v glavnih Matevževih bukvah natanjčena primera dohodkov in izdavkov; je imel vendar Urban navado, zbrati en zimski večer, kadar ni zavoljo slabega vremena nobeden iz drugih hiš k njim priti mogel, pregledati vsakterega bukve in račune skupej, kar je veliko pomagalo, da so vsi bolj za prid družine skerbeli, in se dobrega reda in varčnosti učili, in da se je v njih koristno natečanje za splošno dobro zbudilo. Tudi je bila ta navada koristna, ako bi imel z drugimi kak prepir čez vkazano delo, čez kup vsake reči, ali čez plačilo itd. vstati.

Ravno je bilo ta večer slabo vreme. Po dokončanih navadnih molitvah in branju, ga je Urban za imenovane dela zbral.

Je bila prav lepa reč, viditi vse s svojimi bukvami k mizi resno priti, pri kateri je Urban sedel. Vsakteri je želel, da bi bil povabljen.

Kadar se je bralo, postavimo: tri krave, ki jih je Miha kupil in klaja, za jih rediti, so veljale toliko, je on hitro pokazal, kar se je za mleko, maslo, teleta in gnoj prejelo. Kadar se je bralo; predivo za žene kupljeno in tkanje velja toliko, so one štimano na mizo prinesle trobe platna in pokazale, po čem je prač: in koliko več bi bilo še slabši veljalo, ako bi se ga kupilo bilo.

Ker so slišali, koliko se je moralo za obleko in obuvalo vsakterega izdati, niso se upali odveč prositi in to jih je spodbadalo, izdavke s kakim dobičkom pridnosti nadomestiti. Vse to delo je bilo koristno, družino k delu spodbadati in malo izdajati. Vsakteri je hitro vidil, koliko če biti za družino v enem letu vsakdanje potrebe. Potrebnost marljivega dela, varčnosti v živeži in oblačilu in zderžanje od vsakega nepotrebnega izdavka so vsi lepo spoznali.

Vsakteri se je veselil, kadar je Matevž na zadnje primero rajteng bral: „Vsi izdavki, je rekel on, so tako visoki in dohodki jih ne dosežejo, tedaj manjka toliko. Potlej je zrajtal,

kar je vsakteri s svojo marljivostjo pridobil, postavimo: Dobički Mihovi pri živini; povikšanje dohodkov od Jakoba; kup svile, olja, vina, žita in derv; roba za obleko domá narejena, ali od žen prodana jajca, maslo in kuretino, katero so one prodale; mnogotere dela storjene v deževnih dnevih, ali o zimskih večerih; „prodano sadje“, zakriči veselo Janezek, in pokaže, kar se je zanj potegnilo.

Vse to je dalo ostanek, kateri je bil vzrok splošnega veselja.

Zadovoljno začne Urban na debelo rajtati, kaka škoda bi bila za družino, ako bi se li količkaj opustil dobri red, marljivost za vsakdanjo delo, varčnost, edinost in podložnost, ako bi se žene lišpati hotle in bi se posli najemati morali.

„Mi“, pravi on, „imamo upanje v mestu in tukaj v vasi. Ako bi denarjev potreboval, bi jih hitro dobiti vedel, večkrat so mi jih ponujali, ali jaz sim že dovolj star, da vem in poznam, kako dolgi težijo. Kdor dolge dela, si zemljišča kupovati, je neumen, kdor jih pak dela, da po svoji spačeni volji živeti more, je hudoben. Sama sila more kej tacega izgovarjati.“

„Ali veste pak, kako se upanje zadobi in ohrani? se zadobi s poštenostjo in varčnostjo, in če se je mož beseda. Upanje pa zgine, kakor sneg na solncu, če se li količkaj v zlo oberne. Postavimo, ti Miha greš v terg, kupiš in plačaš. Dosti bi ti jih dalo živino na upanje; ako bi jo ti vzal, in bi li enkrat ne plačal o pravem času, tvoje dobro ime bi bilo že preč.“

„Jaz plačujem svojo najemšino natanjčno tisti dan, kakor je bilo dogovorjeno, in nobeno slabo vreme me ne derži nazaj, jo iti plačevat; kaj je treba take sile? so mi dostikrat gospodarji rekli. Ali jaz dobro vem, koliko natajnčnost v svojih dolžnostih veljá. Tako ravnati pa ni mogoče, kjer se v hiši slaba navada in gizdost vgnjezdi.“

„Oče“, reče sadaj Matevž, „vaše besede zadosti poterdi nesreča, ktera je Miklavževo hišo zadela, ki je bila enkrat

toliko v časti. Kdo med nami se ne spomni, koliko je bila enkrat tista hiša šteta? Miklavž, čeravno je imel dolge, je bil prvi kmet naših krajev, dokler je sam in njegova družina marljivo delala, se pravd, pivnic in gizdosti varovala.“

„So zrasli sinovi, dobri Miklavž jih ni znal v strahu imeti, so začeli oni v hiši zavkazovati in so ubogega očeta v en kot stisnili. Se je začelo zidati, pravdati, in pogostoma v mesto letati; se spremeni kmetiška noša v obleki in živilu, žene so se hotle lišpati. Med tem so pak vsi nesrečno premembo v Miklavževi hiši zapazili, kateri ni mogel več pomagati, ker ga ni nobeden več poslušal. To se je povsod razglasilo, dolžniki hočejo vsi kmalo plačani biti, in za dolge plačati so se morale naj lepši zemljišča pod nič dati.“

„Z vbožtvom pride tudi razpartija v hišo. Miklavž, ktere ga so od vsih krajev stiskali, si je en kratek čas pomagal, ker se je odertnikom predal, tistim nesrečnim goljufom, ki hiše snedajo; od tih je tedaj na škodljive in hudobne pogodbe denarje dobival. Miklavž je umerl iz same žalosti in njegovim sinom in hčeram ni druga pot ostala, kakor pri družih kmetih služiti, ali se rokodelstva učiti.“

„Jaz sim poznal“, pristavi Urban, „drugega kmeta, kteremu je prav dobro šlo, in je priden gospodar in vižar svoje družine bil. Sadaj hodi on po cesti in po ulicah v mestu in prosi vbogajme. Kako je pak delal? Kadar so njegove hišne opravila srečno in pogodno tekle, ga je bilo sram biti kmet in se je s svojimi v mesto preselil. Tukaj se je hitro v gospoda spremenil. On je bil prav dobro rajtal, kako se bo v dobrem stanu ohranil, je kupčeval, je dajal denarje na posodo in zdelo se je, da je svojo srečo najdel. Ali kmalo se je k njemu dosti slabih prijatelov pridružilo. Se je začelo v pivnico hoditi, prijатели so govorili: le za en kratek čas, za pol ure, le kozarc vina med prijатели in nič družega ne popiti.“

„Ubogi mož se je navadil, da ni mogel več brez pivnice biti.“

„Med tem je njegova družina prosto in po svoji volji živela. Njegove ženske so se hotle kot gospe nositi. Se je kradlo v hiši, da so se lišpale. Hočem z malo besedami žalostno povest skleniti: družina je obožala, vse se je moralo prodati in iz gospodov niso bili več še dobri kmeti ne, ampak berači.“

„Tedaj ljubi moji, sklene Urban, dela, varčnosti, bogljivosti, edinosti in strahú božjega vam je treba, ako hočete, da bo naša uboga družina shajati zamogla. Do zdaj sim s vsimi zadovoljen. V kratkem umerjem, ker sim zadosti star. Ali dobro si vtisnite v serce to moje opominovanje. Verujte svarilu, da ne bote prepozno žalostni skušnji verovati morali.“

XV. VEČER.

**Skerb za bolno živino in neusmiljeno serce do doma-
čih bolnikov. Opazke čez moč lune na zemljiške
pridelke.**

En grof iz bližnega mesta, mnogo zaslužen in dober mož, čeravno nagle jeze, kateri je Urbana in njegove ljudi rad imel, je moral enkrat pri njem zavoljo hudega vremena prenočiti, ker ni v tisti vasi, kjer je opravila imel, nobenega znanca imel, in ni druge vgodniši hiše najti mogel.

Tako se mu je bilo tudi druge krate naključilo, in s čednostjo te družine je bil popolnoma zadovoljen, bil je pa tudi rad vsredi dobrih kmetov.

Ne Urban ne drugi v hiši se niso dosti plašili tega gosta, ker so se že dobro poznali.

„Gospod grof“, reče Urban, kakor hitro se je ta oglasil, „enkrat ste že poterpeli z nami; poterpite tudi v drugo, jaz vas storim gospodarja naše ubožne hiše.“

„Ljubi Urban“, odgovori grof, „saj me poznate, recite vašim ženam, da je moja navadna večerja eno jajce, nekaj kruha, in kozarc vina, ako mi kaj več daste, me razžalite.“

Nič drugega mu niso smeli dati.

„Kaj pa delate zvečer?“ praša grof.

Urban: „Mi molimo svoje molitve, potlej bere moj pravnuk Janezik nekaj iz zgodb svetega pisma, potlej se dela, in se govori z nekterimi prijatelji, kateri nam zvečer tovaršijo delajo.“

Grof: „Prav, nicoj se hočem tudi jaz v vaši družbi veseliti.“

Med tem pridejo tudi gospod fajmošter, ki so bili zvedili, da je grof tukaj, in so hišnim skerb olajšati hotli, častljivemu in dobremu gostu kratek čas delat.

Grof se je pridnosti Janezeka čudil, kateri je s tako urnostjo bral. Potlej so prijazno govoriti začeli. Žene, posebno Neža, so bile s prvič en malo plašne, ali grof je bil tako prijazen z vsimi, da so tudi one kmalo in vsi bili veseli, kot po navadi.

Ali na enkrat prisope en neobtesan kmet iz vasi in zmoti veselo družbo. Ta neobtesanec je bil Martin. Nobenega ne pozdravi, ko v hišo stopi, temuč pravi: „Ljubi Urban, storite mi za božjo voljo to dobroto, dajte mi en malo olja, in jelove smole za enega vola, kateri mi je ravno zbolel.“ Miha si je to hitro v skerb vzela, teče hitro po prošene reči in se ponudi z Martinom iti in bolnemu volu pomagati, ako bo moč.

Urban: „Ste pa poklicali živinskega zdravnika?“

Martin: „Moj Bog! sim bil v treh vaséh in nisim nobenega dobil, vsi so šli v terg; obupati moram, če mi vol cerkne, pomislite, kaka škoda! Nesem hitro domu, kar mi date, in potlej poletim še nicoj v mesto po enega živinskega zdravnika, naj velja kar hoče.“

Grof je poslušal in tega ubogega moža pomiljeval. *Urban* pa praša *Martina*: „Kako se počutijo vaša mati?“

Martin: „Moja mati čutijo bolečine in pluvajo kri.“

Urban: „Kaj pravi pa zdravnik?“

Martin: „O, moja mati so stari, kaj bi mogel reči? ali jaz ga nisim klical. Naj se zgodi božja volja! Saj se ji ne more pomagati.“

Fajmošter: „Saj sim vam včeraj rekel, da hitro zdravnika pokličete.“

Martin: Vi ste mi rekli, je res, ali jaz sim moral zmi-rej v hlevu biti, okolj letati zavoljo vola, in ako bi vi ve-dili, koliko zdravniki človeka stroškov prizadevajo!“

Grof, kateri je do sadaj molčal, se zadere proti Martinu kot zdivjan lev. „Kako? zakriči kar more, ti letaš okoli in zametaš denarje, iščeš pomoči za vola in za mater ne pokli-češ zdravnika? Hudobnež! Kadar te je tvoja mati porodila, je porodila enega psa, ona te je imela zadušiti, prej ko ti je prvo kapljo mleka dala. Poslušaj me tedaj, nehvaležni pes! jaz prosim Boga, da bi ti hitro vol cerknil, in vsa živina, in da bi take nehvaležne sinove ti najdel, kakor si ti proti tvoji materi.“

Fajmošter in Urban, ktera se nista nad tem svarilom dosti veselila, sta si prizadevala grofa potolažiti brez Martina zagovarjati. Grof se oberne proti ženam, ktere je ostrašene vidil, rekoč: „Poterpite mojo pravično jezo. Večni Bog! Ko je vol bolan in bolna tudi mati, se zanemara mati in se zdravi vol? In ti potepuh! še pobožno zdihniti moreš: naj se zgodi božja volja? Ali ni morebiti božja volja, da materi pomagaš?“

Martin, kateri ni mislil najti v Urbanovi hiši enega grofa, in tako jeznega grofa, ne slišati tako ostre pridige, je stal kot malan bog in na obrazu se mu je vidilo, da se mu je serce omečilo. On reče z milim glasom: „Gospod grof! vi imate prav, jaz pokličem hitro zdravnika“, in mu je roko kušniti hotel.

Miha mu reče: „Pojdiva, Martin, vi greste k zdravniku, jaz v hlev z lekom, skerbite vi za mater in jaz bom za vola.“ Grof se tedaj potolaži in reče Martinu: „Ne zamerite mi oj-

stih besed; zdaj ko vidim, da hočete kot dober sin ravnati, bom prosil Boga, da vam mati ozdravi.“

Martin ni družega čakal, se nizko prikloni in gre zadovoljen naprej.

Grof je bil hitro dobre volje in fajmošter mu rekó: „Gospod grof, Martin ni mogel o lepši priložnosti sem priti. On ima terdo serce in terdo glavo, in mu je to pokreganje prav potrebno bilo. Jaz bi ga ne bil mogel pripraviti, da bi zdravnika poklical, naj bi mu nevem kaj rekel. Lakomnost stori nekatere ljudi nevsmiljene.“

Grof: „Vedite, gospod fajmošter, da znam tudi jaz pridgati. Kaj se vam zdi od moje pridige, žene?“

„O, gospod grof! reče Marička in se nasmehne, vi ste nas en malo vstrašili. Jaz sim mislila, da bo po gromu toča šla, in zares, Martin bi si jo bil zaslužil.“

Grof: „Ni nevarnosti, jaz se znam razserditi in kričati, ali še nikoli nisim nobenega vdaril. Moja jeza le hitro preteče in je pozabljena. Ali kdo bi se ne razjezil, kadar toliko hudobije sinu najde, mene bi prav veselilo, ako bi k ozdravljenju tiste vboge žene kaj pomagal, čeravno je ne poznam, in k pobolšanju tistega nevsmiljenega sina. Ali vender spoznam, da bi bil svoj namen z veči vljudnostjo doseči zamogel in vas prosim, me v tem ne posnemati, ali jaz sim en malo pre-nagel.“

„Pa popustimo to reč, ktera nam je že preveč dela dala. Urban, povejte mi, kaka je bila letošna letina?“

Urban: „Še precej dobra, gospod grof!“

Grof: „In vender so mi drugi ravno iz te vasi dans rekli, da turšica ni dosti zdajala.“

Urban: „Nekterim, ki so jo prepozno sadili, ni dobro rodila, ali kdor je o pravem času sejal, je z njo zadovoljen. Vam povem, gospod grof, kako je s tem. Imamo tukej ljudi, kateri nočejo sejati, če ni luna po njih mislih. So čakali na njo, in tako so nar boljši čas zamudili, so morali v dežji sejati, in so malo pridelali. Jaz sejem brez gledati na luno, kadar

je čas in zemlja za to; in hvala Bogu, sim vselej skusil, da je resnično, kar sim pred nekimi leti slišal in kar nam gosp. fajmošter zmirej pravijo: da nima luna nič opraviti ne z našimi njivami, ne z gojzdi, ne z osebami, ne z živino.“

Grof: „Me prav veseli, da gospod fajmošter svoje ljudstvo tako dobro učé. Tudi jaz sim imel mnogo opraviti, prej kot sim v poprejšnih letih svojim kmetom to misel iz glave zbil. *Posekajte mi tisti gojzd*, sim jim včasih rekel. *Gospod*, so mi odgovorili, *ni luna za to. Bo pa dobra sekira za to, sim jim odgovoril, posekajte. Derva se ne posušijo*, mi odgovorijo. *Jih denemo na solnce in zrak, da se bodo posušile*, jim rečem, *posekajte*. Ker so vidili, da se imam razjeziti, so bogali in molčali, in jaz sim vsakrat opazil, kako je naravno, da so derva, da li niso v času posekane, kadar so sočne, zmirej dobre bile in so se lahko posušile. Drugikrat sim rekel: *jutre sejajte. Gospod! ni mogoče, ni luna za to. Je pa zemlja za to*, jim rečem, *in pravi čas, sejajte. Ne bomo nič pridelali! Kaj vruga ima luna z njivo opraviti? Skusba naših starih uči tako*. Nisim hotel nevoljen biti in sim jim rajši svoje bukve pokazal, v katerih so bili od več let že od mojega očeta zapisani pridelki njiv z uzroki obilnosti in pomanjkanja, čas sejanja in promeni lune; in lepo se je vidilo, da je žito vselej dobro in obilno dozorilo, kakor je bil letni čas, ali dober ali slab.“

„Zdaj čez toliko let so oni prevržani, kakor jaz; tudi oni pravijo: dobro obdelovanje, dobro seme, dobra zemlja, dobro vreme to je potrebno; na luno pa naj gleda, kateremu se ljubi.“

Fajmošter, kateri so čez to reč dosti brali, so navodili spise in skusbe, storjene od več visokih šol in posebno tiste iz Pariza, storjene pod Ljudevitom XIV., iz katerih je bilo dokazano, da nima luna nič moči v pridelke.

XVI. VEČER.

Urban in fajmošter spravita dve sovražne hiši, ktere ste se med seboj pravdale.

Med dvema premožnima kmetoma v vasi se je bila huda pravda vnela, ktera je enega ali obadva obožati žugala, in se je bilo tudi bati, da bi ne bila uzrok hudega maševanja. Hudozni ljudje so obadva šuntali, ktera sta že tako razkačena bila, in vsakteri je imel svojo stranko v vasi.

Urban, kteri je bil druge krate že več sovražnikov srečno spravil, se je bal, da ne bo pri teh tako srečen, ker sta bila toliko razkačena.

Vender vpraša fajmoštra za svet, in oni so si tudi na vso moč prizadevali, pravdo končati.

Ko sta se bila s fajmoštrom čez to reč zastopila in pogovorila složno delati, sta skusila tiste osebe na svojo stran spraviti, ktere so pri eni ali pri drugi strani pomagale. Kadar sta te omečila in podpihovavce potolažila, nista za drugo s pervega skerbela, kakor kako bi sovražtvo zadušila med tožnikoma, ako bi bila to dosegla, bi se bila pravda že vgasila. Ali to je bila težka reč, ker sta se bila že kregala in eden drugega sramotila.

Urban je nektere krate z obema že govoril in je bil napravil, da so nju domači spravljenje želeli. To so bili tudi fajmošter storili, ali dva sovražnika sta se nespravljiva zdela.

Obadveh družina je zdihovala in plakala, ali to zdihovanje in plakanje je več iz jeze kot iz žalosti izviralo. Obadva sta dosti denarjev v poti in dohtarje izdala, in domače opravila so bile zanemarjene.

Eden izmed nju, z imenom Gregor, je prišel en večer Urbana obiskat, ker ga je k temu en prijatelj, kateri je od fajmoštra tako podučen bil, napravil. Ali on je k Urbanu prišel svojo jezo spast in mu sebi storjene krivice povedat in ga previzati, da je sprava nemogoča.

Urbanova družina si ni mogla nicoj veselega pomenkovanja pričakovati, ker je pak Urban mislil, da bi imeli prilžnost spoznati, kaka nesreča je pravda in se je varovati, je hotel da naj bodo vsi kakor po navadi pričujoči. Pobožne molitve družine in branje Janezikovo, katero je Urban navlaš na razpartijo obrnil in spravo med Jakobom in Ezavom, vse to je Gregorju k sercu šlo, v tisto serce namreč, ki od nekega časa ni družega ko jezo in maševanje kuhalo.

„Srečni ste vi“, reče jokaje Gregor, „ki preživite svoje večere v miru in jih z Bogom začnete! Jaz ne znam več moliti, in ne vem, kako bi zamogel z razserdenim sercom Bogu se bližati.“

Urban: „Moj Gregor, kdor pozná svojo bolezen, je na pol ozdravljen. Kdor ima razserdjeno serce, se mora ravno Bogu mirú in tolažbe približati, da ga ozdravi. Ta pravda vas toliko greni; zakaj pa ne iščete jo s pogodbo končati?“

Gregor: „Kako je mogoče se pogoditi s krivičnim, prevzetnim, obrekvavnim, divjim človekom, kakor je moj nasprotnik? Naj gre tudi vse moje premoženje, ali zadostenje hočem imeti.“

Urban: „Poslušajte Gregor! besedno razžalenje nima s pravdo nič opraviti, naj se torej od nje loči. Ni treba mešati tega z unim. Kar krivice zadene, ste mu jih tudi vi dovolj vernili. Da se tiste proti vašemu dobremu imenu storjene o svojem času prekličejo, jaz na se vzamem, druge pak darovajva Bogu skupej, da od njega odpuščanje grehov zasluživa. Vse na svetu konča, zakaj nima tudi sovražtvo končati?“

„Kar pa vašo pravdo zadene, prepustimo jo dvema posrednikoma, kterima vidva zaupata. Akoravno se že več let pravdata, bodo vender zadnič li ljudje vašo pravdo razsodili,

Ljudje, katerih še ne poznate. Tožba pred pravico terpi dolgo, stoji mnogo denarjev, in ima negotov izid, med tem pak ostane med vama sovražstvo, vi ne jeste in ne spite v miru, in zadnič, ko ste že vse svoje zapravili in zdravje zgubili, zgubite morebiti tudi tožbo. — Pa vaša duša? — Kaj bo, Gregor? končajmo jo; odpustita si eden drugemu in izvolita si dva posrednika. Le na to vižo je mogoče vas iz toliko nesreč rešiti.“

Gregor je deržal zamišljen roko na obrazu. Potlej zdihne, kakor da bi se iz sna zbudil in reče: „Urban, ako bi jaz vedel, kako moj nasprotnik misli, bi jaz ne bil nasproti temu in bi storil, kar vi pravite.“

Pri tih besedah stopijo noter fajmošter, ki so bili z Gregorjevim nasprotnikom Lenartom ravno to storili, kakor Urban z Gregorjem in ga pregovorili z njimi k Urbanovim priti. Pustili so pa Lenarta v kuhinji, ker so hotli poprej slišati, kako se je početo delo že izteklo.

Kadar fajmošter slišijo, da je Gregor pripravljen se spraviti, rečejo: „Ljubi moj Gregor, kdo ve, da ni Bog hotel, da bi bil ta večer nar srečniši vašega življenja? Lenart je pripravljen se spraviti in pravdo dvema posrednikoma izročiti.“ „Tako mislim tudi jaz“, odgovori Gregor, „in zahvalim Urbana, ki mi je z svojo modrostjo ta kamen od serca odvalil. Jutre mi stori še to dobroto, da bo z Lenartom čez to govoril.“

Fajmošter: „In ako bi Lenart še nicoj semkaj prišel, bi bili vi zadovoljni?“

Gregor: „Toliko boljši! bi sladko nicoj počival, to prvo noč, po tem ko sim jih toliko v mislih in zdihovanju zgubil.“

Fajmošter: „Ako bi pa Lenart tovne bil, ali bi ga mogel noter poklicati.“

Gregor: „Ako je tu, naj pride, jaz sim prav zadovoljen.“

Fajmošter gredó vun, govoré z Lenartom samim en čas v kuhinji, potlej stopita oba noter.

Ko sta se Gregor in Lenart vperviç pogledala, se je v obéh stara jeza obudila; li merzlo se pozdravita in molçita.

Fajmošter jima sesti rekó in pravijo: „Prijatela moja, pravda je nesreča za tistega, ki ima prav in za tistega ki nima prav; za tistega, ki jo dobi, in za tistega, ki jo zgubi. Lenart! Gregor! vidva sta pametna moža, ali kadar se pravda vname, se morejo tudi mirni in dobri odveč razgreti, in dosti jih je tudi, kateri razpartijo bolj podpihujejo, kadar se je že začela.

„Ni tedaj čuda, ako je vaju pravda v kratkem času uzrok toliko hudega.“

„Kakor pak Bog viharje na morji vmiri, tako zna tudi človeške serca omečiti, in nicoj rosi njegova milost čez vaju. Gregor! Lenart! pomirita se! Podajta si roko!

„Pomirita se! pomirita se!“ ponovi Urban; „pomirita se! pomirita se!“ zavpije cela družina.

Tožnika si podasta hitro roke in izustita: „Mir bodi med nama!“

Fajmošter vzdignejo roke proti nebesom in zahvalijo Boga, potem pa rečejo: „Zapišimo ta lepi mir!“ — Vzamejo popir, zapišejo to pomirenje, zapopadejo tudi vzajemno odpuščanje in preklicanje vsake razžale, in obadva sta se iz serca rada podpisala.

„Prinesite“, reče sadaj Urban, dve steklenici našega moškata“, kateri je bil tudi hitro prinešen in spit na zdravje spravljenih in sodnikov, in hitro je bila ta veseljapolna novica tudi dvema družinama spravljenih oznanjena, od katerih so nekteri hitro k Urbanovim pritekli, da so tega veselja deležni bili.

Gregor in Lenart sta se vkup vsedla in na nju obrazih se je nepopisljiva radost brala, ker sta med seboj govorila, kakor da bi se tožila ne bila, in tako je bilo tudi med nju domačimi.

Urban, kateri se je vsega tega serčno veselil, in ju je dolgočasa sama govoriti pustil, jima na zadnje reče: „Počasi prijatela, vidva sta pozabila, da se še tožita, kaj bota sadaj storila?“

„Prepustiva jo komu reče Gregor; da, odgovori Lenart, prepustiva jo gospodu fajmoštru in ljubemu dedu Urbanu.“

„Živijo!“ zavpijejo vsi z enim glasom, „živijo!“

Fajmošter so hitro razsodbo dali, od ktere se ni moglo dalej iti, ktero sta oba podpisala, in dva posrednika poterdila.

Z besedami ni mogoče popisati radosti, ktero sta občutila tožnika, nju družine, fajmošter in Urbanova hiša, vsih obličje je bilo spremenjeno. Gregor in Lenart sta se zdela ozdravljena od hude boleznii, ktera je bila čez nju obraz gerdo rumeno - černo barvo otožnosti in nevošljivosti razlila. Cela družba se je zdela, kakor da bi na veseli svatbi bila, in fajmošter so Franceta in Nežo povabili, naj eno lepo hvalno pesem Bogu zapojeta, kar sta tudi rada storila; ona dva pojeta naprej in vsi drugi za njima.

Ti dva ljubezniva mlada sta vselej prav lepo pela to pesem in druge, ali nicoj sta se dva angelja zdela. Ginljivo je bilo slišati to petje, in viditi, da je tako srečno končana tista strašna razpertija. Nar bolj ginljiva dobrotljivost se je pokazala pri odhodu; in vsi so se razšli to noč polni radosti in so Boga hvalili.

XVII. VEČER.

Požar skoz nepazljivost enega hlapca. Urbanova previdnost, razširjevanje ognja zabraniti.

Predni večer, tako veseljapoln zavolje sprave Gregorja in Lenarta, je končal z občnim strahom zavoljo ognja v bližni hiši.

Neumen hlapec je bil šel v hlev, v katerem je dosti slame bilo, z prižgano svečo namest s zaperto svetilnico, in je komaj čas imel vteči pustivši notre vso živino. Velik zubelj je

skoz okna in vrata švigal, ktereга je sloj še bolj pihal in kmalo bi se bil tudi bližnega senika prijel, ako bi Urban s svojimi ljudmi ne bil priletel. On je hitro vidil, da se živina več rešiti ne more. Ta je bila z verigami privezana, in še misliti ni bilo več v hlev iti, ker je ves v ognju bil. Domači ostrašeni in zmočeni niso vedeli kaj početi in hlapec je bil vbežal.

Sama hiša se je še oteti mogla. „Le serčno in hitro“, reče Urban svojim, „Bog nam bo pomagal. Vode! vode!“ so vsi kričali. „Ne, pravi Urban, storite prej, kar vam rečem in potlej prinesite vode.“ In hitro reče vrata od hleva, ktere niso še zgorele bile, zapreti in zajedno reče z zemljo in gnojem dve okni zamašiti, in zvunej je še grīve iz bližnega travnika s sekiro izsekane na vrata in okna djal, da jih je bolj zamašil. Potlej ukaže v bližni vodnjak odeje in rjuhe vreči, jih za potrebo pripravljene imeti, tudi vsa posoda se je morala z vodo napolniti, ali te niso potrebovali.

Tako je bil hitro prepil v hlevu zabranil in ogenj je bil zadušen. Tako je bil hlev nektere ure zapert, da bi se ogenj zopet ne vnel, ako bi hitro odperli. Potlej so počasi vrata odperli, in živina se je mrtva in zažgana dobila, ali skorej vse meso se je moglo v rabo obrniti.

Ako bi Urban nektere minute bolj pozno prišel bil, bi bila cela hiša zgorela, in zavolj vetra so bile tudi bližne hiše v nevarnosti.

Nicoj pa je prišel gospodar tiste hiše, kjer je hlev zgorel bil z imenom Mohor, z drugimi prijatelji Urbana zahvalit, in kakor je naravno, se ni od družega kakor od ognja govorilo.

Vsi so se čudili, da je znal Urban tako hitro ogenj pogasiti, namesto ga z vodo pogasiti. „Kaj bi bila voda pomagala? reče Urban, ta bi s prvega pomagala bila, ali ko je že ves hlev v ognju bil, in od treh krajev prepil dobival, bi z vodo ognju morebit več moč dali bili, in na vsako vižo bi bila hiša zgorela. Kjer je mogoče, mora prva misel biti ogenj zadušiti.“

„To sim se jaz že v mladosti navadil, ko se mi je bil dimnik v kuhinji zažgal. Velik veter je pihal, in jaz sam sim naj poprej ogenj zapazil, kadar je že na dimniki goreč petelin skakal. Sim pognal na streho ljudi z mokro pertenino, odejami in z vodo, ali zavoljo moči plamena, ktereга je veter okoli gonil, bi ne bil nobeden v stanu se dimniku približati, ako bi jaz hitro vrat in oken v kuhinji, skoz ktere je prepih vlekel, in ognju v dimniku moč dajal, zapret tekel ne bil; in pred vrata sim dva moža postavil, da bi kdo ne odperl.“

„Komaj sim jaz na to vižo prepih vstavil, kateri je vselej pri ognji, čeravno ni vetra, je plamen nad dimnikom že padel, in se je skorej vgasil.“

„Potem je bilo lahko dimnik z dobro zmočeno pertenino popolnoma zamašiti, in ogenj se je pogasil.“

„Z eno lató sim zmirej bolj dol pehati ukazal in na njo vlivati, dokler je v kuhinjo, ktera je še zmirej zaperta bila, padla in tako je bilo vse končano.“

„Med tem delom sim pa jaz zmirej na dimnik pazil, ako bi bil namreč od velike vročine zid počil, bi bil hitro plamen vun švignil in bi mi trame in les pod streho zažgal, in tako bi bila moja hiša zgorela. Zategavoljo sim bil jaz pod streho može z mokrimi cunjami in vodo in dvema lojtrama postavil, zato da je bilo vse pripravljeno, ako bi treba bilo.“

„In ker bi se bile ožgane saje čez streho stresle, sim hotel, da sta dva moža celo noč na strehi, dva pa zdolej čuvala.“

„Tako nas je Bog po velikem strahu vsega hudega obvaroval.“ *)

Dosti jih je pravilo od nesreč, ki so se bile zgodile, ko je v dimniku gorelo, ali v kakem hlevu, in skoz to je dosti hiš zgorelo in dosti družin popolnoma obožalo. Iz vsih pripoved se je vidilo, da pride veči del nesreč iz nepaznosti hišnih gospodarjev, in hišnih ljudi, nar več pak nemarnih poslov,

*) Hitro in gotovo ogenj v dimniku pogasiti je nar boljši reč, vreči v žerjavico pod dimnikom pol libre žveplenega cveta.

kteri po hramih z gorečimi svečami, svetilkami večkrat tudi z prižganimi terskami hodijo.

„Med vso domačo posodo, reče Urban, me dobra svetilnica nar bolj skerbi. Imam več kakor edno, ali jaz bi raji hišo brez strehe pustil, kakor brez svetilnice, ktera se more iznenada tudi za druge naključbe potrebovati, in gorje tistemu, kteri bi v moj hlev po noči z odkrito svečo šel, akoravno ni mam notre slame.“

„Sim se tudi iz lastne skušnje, iz ravno vam povedanega primerleja, dimnike čisto deržati naučil, in ne opustim paziti, da jih skerbno čistijo tudi moji sosedi.“

„Za vsako nesrečo imam pak pri tleh obokano stanico, v ktero se more boljši blago hitroma shraniti in ga ognju in tatom oteti, tistim hudobnim ljudem namreč, kteri se nesreče poslužijo zraven še krasti in ropati.“

Eden iz med pričujočih, kteri je po Nemškem kupčeval, je od več lepih previdnih pomočkov zoper ogenj praviti začel, ktere je bil po ptujih krajih zapazil.

On je rekel, da je tako zidane hiše vidil, da ni skorej mogoče, da bi se zažgale. Strehe, čeravno lesene, imajo na verhu blizo dimnikov mostiče s kadmi, ktere so zmirej z vodo napolnjene bile, in ktere pogostoma od pravice za to postavljeni možje ogledujejo, in s to potjo tudi za čistost dimnikov skerbé.

V drugih krajih je bil zapazil, da so zidovi bolj visoki ko streha, ktera se ne vidi, ker je tako napravljena, kakor da bi po nji bili razorji nič visokeji kakor je sreden mož, in čez te razore so dilje postavljene, da bi se lahko zgorej hoditi moglo, ako bi ogenj vstal in tudi se lahko poderlo, ako bi nevarnost bila.

Tudi je dimnike vidil, čez ktere je železna streha kakor en klobuk visela. Ako se je dimnik zažgal, so zgorele late, na kterih je visela, in klobuk je moral na jamo dimnika pasti in oginj zadušiti.

Sploh pak imajo v večih mestih gasivnice, pogostne strelsvode, in vsi vejo kaj imajo delati, in pravica pazi na tanjko in ostro na vse, kar zadeva občinsko varnost proti ognji. Seniki, ali tuala, ali vzdani trami blizo hiše ali dimnikov se ne terpe. Nobeno pohišje se ne sme zidati, ako ga ni odbor čez oginj poprej pogledal in poterdil. V vsaki vasi je tam v srenjski hiši dosti usnjatih veder, sekir, visokih spodej s železom okovanih lojter, ktere imajo zgorej dolge železne deržali, jih pri požaru brez nevarnosti v tla vpičiti in za streho obesiti.

„Kolika skerb!“ reče Urban, „in kolika nemarnost pa v naših krajih! Sim zmirej slišal, da nemška vlada za to, kar oginj in sploh občinski blagor zadeva, prav dobro skerbi in da so se v tistih deželah, posebno na Avstrianskem, lepe poprave vsake sorte vpeljale. Ali tukaj pri nas je v vsih rečeh zmirej tisto škodljivo domnenje bilo, da je treba delati, kakor so naši stari delali. Neskončna hvala Bogu, da smo zdaj pod očetovskim žezlom avstrijskega premilostljivega in dobrotljivega cesarja *Franca Jožefa*. Njegovo vladanje skerbi dobrotljivo tudi za naše kraje, in z modrimi postavami bo vničil, kjer je treba, tisto škodljivo vodilo: *naši stari so zmirej tako delali.*“

Vsi so to iz serca pohvalili, in razgovor se je končal.

XVIII. VEČER.

Živinski terg. Previdnost Mihova se nevarnosti ogniti.

Urban in Matevž sta en dan od svoje živine govorila in sta sklenila en par volov prodati in eno kravo zameniti ali prodati. Vola sta že deset let stara bila in krava je od nekaj časa vklub vsemu Mihovemu prizadevanju le malo mleka dajala.

Kadar je Urban en jarm dobrih volov imel, je imel navado ga do devetega ali desetega leta držati, in je navado tistih kmetov hudil, kateri so svoje že v četrtem ali petem letu prodali, da so kak zlat na tergu več dobili in si potem mlade kupili. Ti niso pomislili, da imajo za obdelovanje polja zmirej slabo živino, in da dvajset krat tisti majhen dobiček zgubijo, kterege so iz prezgodne prodaje potegnili. „Jaz“, je pravil on, „kupim vole za delo in ne za kupčijo“, in on je imel prav.

V neki daljni vasi je imel terg biti, na kterege so Miha s tremi živinčeti poslali, in so mu mladega Franceta pridružili, da bi se v zadevah tergov zadržati in s živino kupčevati navadil.

Sta šla ona dva na terg, in kadar sta nazaj prišla, je Miha dedu in očetu s temi besedami pripovedoval, kaj je opravil: „Komaj sva odšla od hiše, že je naju tisti znani žlabrač in živinski mešetar Juri dotekel, kateri je tudi v terg šel, in nisva mogla najti izgovora se od njegove družbe ločiti. Nama ni dal miru, dokler ni zvedil, kaj imam s tremi živinčeti storiti, ktere sim v terg gnal. Meni, meni prepustite škerb, pravi on, jaz vam že vole prodam, in za to kravo vam prav dobro kravico zamenim. Kdor hoče dobro kupčijo napraviti, naj pride k meni. Na tergu me vsi iščejo, jaz pa hočem vas prvega postrči.“

„Jaz pak nisim hotel, da bi me tisti mož služil bil, kateri bi tisuč hrupov vzdignil in tisuč zvijač napravil bil, in bi nazadnje gostovanje v kerčmi in nezmeren zapitek tirjal bil.“

„Kaj prašate, pravi Juri, za tista dva vola? Doma, odgovorim jaz, so mi zapovedali prašati za nju dva in štirideset cekinov in ju za manj kot štirideset ne pustiti. Imata devet let ali sta še močna za težke dela. Krava ima osem let, je imela dost mleka, ali nekej mescov ga daja manj, tadaj vprašam in hočem za njo osem cekinov.“

„No, bomo pa že dobro stali, odgovori Juri, ako vse tako na tanjko poveste! Ne zamerite Miha, na tergu se nima

tako govoriti, se nima na ravnost resnica povedati. Kadar pridemo tjekej, pustite meni govoriti in vi molčite. Sedem let, porečem jaz, imata vola in sedem krava. Perva veljata petdeset cekinov, krava pa dvanajst, nekaj se bo se vé da odpustiti moralo. Ste slabo storili, da ste jo davi molzli, ali bom že jaz rekel, da ima pol škafea mleka. Kdor ne zna svojega rokodela, bodi doma. Jaz imam zmirej druge pri sebi, kateri poterdijo, kar jaz rečem, pustite meni skerbeti.“

„Ljubi moj Juri, sim mu jaz odgovoril, jaz vem, da skorej vsi tako na tergu delajo, ali jaz nočem tega delati. Ne grem zdaj pervikrat v terg; sim že druge krate kupil dosti in prodal dosti, ali vselej pošteno. Moja vest mi je bolj draga, ko vsi dobički in raji peljem živino domú, kakor da bi lagal, ali ktereга golufal. Jaz ne grem v terg, kakor kadar moram.“

„Vam povem bolj odkritoserčno, ljubi Juri, ako bi jaz mešetarje potreboval, bi krivico tistemu storil, kateri mi je druge krate pomagal, in na ktereга se popolnoma zanesem, s katerim se tudi pri kupčevanju zastopiva. Vas tedaj za vašo poslužnost zahvalim.“

Jurja ni ta pridiga nič zmotila (je pač težka takega mešetarja zmotiti!) in da je pokazal, da se mu ni zameril reče: „Meni dopadejo, Miha, vaše misli, in poznam, da tako mislita tudi vaš oče in vaš ded. Tudi jaz sovražim laž, ali tako govoriti, kakor sim vas učil, ni laž tudi ni mogoče na tergu lagati, naj se karkoli govori, in veste zakaj ne? ker nobeden ne verje in nima nobeno verjeti, kar se tam govori.“

„Kdor kupuje naj sam gleda kaj kupi, saj ima oči, ako pa vse verje je njegova škoda. Mi delamo, kar je nam storiti, prismojenik pa naj domá ostane, razun tega sem tudi jaz, da moram gledati na vest in da moramo biti kristjani.“

„Ne, prijatelj, odgovorim jaz, midva se ne zastopiva. Lagati za to, ker se ve, da nobeden ne veruje! Bog obvari! te misli nisem ne jaz ne nobeden v moji hiši.“

Na te besede je bil Juri en malo jezen, stopi hitreji in se pridruži k drugim ljudem, rekoč: „Z Bogom! se bomo vidili v tergu ali pa v kerčmi.“

„V kerčmi, rečem jaz sam pri sebi, naju ne boš vidil gotovo ne, ker kakor ste mi zapovedali, ne grem nikoli v kerčmo, ampak vselej v osebujno ali privatno hišo, akoravno bi se mi imelo tudi tam slabši goditi.“

Urban in Matevž sta se čez to, kar je Miha pripovedal, veselila in z njima vsi, ki so bili pričujoči, so njegovo modro zadržanje hvalili: „Povej dalej“, reče Urban, in Miha pravi: Komaj sva na terg prišla, sva Jurja precej med množico zagledala in med živino, ki si je na vso moč prizadeval, da je kako kupčijo sklenil. On naju ni vidil. Je imel pa v rokah ubogega gorjanca, kateri je en jarm volov kupiti hotel. Zdelo se je, kakor da bi se Juri tepsti hotel, tako je razsajal, je kričal, se priduševal, je preklinjal, se je potil, je v uho zdaj ednemu, zdaj drugemu govoril, in je s persti znamenja dajal vzdigaje svojo roko nad glavo, in da bi bil tistega moža pripravil po njegovi volji pogodbo skleniti, ga je pehal, celo s pestjo bil. *Ali jaz hočem dve svete maši*, je on včasi zakričal. Ubogi kupec je bil oglušen, in ni skorej še ust odpreti vtegnul.“

„Pustite, reče kupec, da to živino boljši pogledam — kako? kaj? odgovori Juri, poglejte mene in ne vola. Jaz sim vam porok; boljših volov ne najdete dans tukej, sta terdna kot železo... kot železo... kot železo! in pri teh besedah je gorjanca v herbet pehal. Ta se je branil in je pri tem, ko se mu je umikal, še zgubil klobuk. Juri pak je njega in prodajavca do kerčme pahal, kjer so se pri kozarcih gotovo pogodili.“

Urban se je čez to dogodbo veselo hahlal, potem se oberne proti Francetu, in pravi: „Kaj se ti je zdelo, ko si pervikrat velik terg vidil?“

France: „Sim bil en malo v strahu, ker so tudi drugi skorej tako, kakor Juri delali. Meni se je zmirej zdelo, da se

zares tepejo, in sim se Miha tiščal, kakor otroci, tudi zato, ker sim se med množico zgubiti bal.“

„Ni terpelo dolgo, reče Miha na dalej, da sim s pomočjo našega navadnega mešetarja Lovreta, kupca za vola dobil, kateri mi je za nju dva in štirideset cekinov naštel; kravo pa sim zamenjal s to, ki sim jo domú prignal, in sim še dva cekina določil. Saj sta jo vidila, in sta zadovoljna, kaj ne? Prav, odgovorita Urban in Matevž, dobro si zamenjal, in kar si dodal, si pri volih dobil. Ali si bil pak tudi ti v kerčmo vlečen, kakor tisti ubogi gorjan.“

Miha: „Z malo besedami je bilo vse opravljeno. Ako bi bil Jurja za mešetarja imel, kako bi mi bilo šlo?“

„Po dokončanem opravilu, sim jaz denarje našemu znancu Štefanu izročil, pri katerem sva tudi prenočila. Pred ko je pa noč nastopila, sva majceno po tergu okoli hodila.“

„Zdaj pa tebi, France! prepustim povedati od mošnjereza in od tepeža na teržišču.“

France se je pri tem opominu stresel in je rekel: „En mož gerdega obraza in slabo oblečen je bil zraven, kadar smo se bili za živino pogodili. Ta je bil večkrat blizo naju in zdelo se je, da navlaš za nama hodi. Mrak je že bil, in mi dva sva bila med gnječo ljudi, in jaz sim dva koraka zad za Mihom bil, kar zapazim, da je tisti mož roko v žep. Mihi ravno vtaknil. Akoravno sim vedil, da Miha nima več denarjev pri sebi, sim vender zakričal: Miha! — Tat potegne hitro svojo roko nazaj in se dela, kakor da bi duhana vzeti hotel. — Kaj hočeš? me vpraša Miha, in se nazaj oberne. Tat je bil zraven, in jaz se nisim podstopil družega reči. Samo sim rekel: pojdiva proč od tod! in ko sva iz gnječe prišla, mu ves prestrašen prigodbo povem, in on se je smejal; kaj ni res Miha?“

Miha: „Da, smejal sim se, ker je tat tako naletel, in sim ti rekel: Vidiš France, kako je potrebno, na terjih in v gnječi pazljivim biti? Tat je segnil v ravno tisti aržet, v ktere ga me je denarje spraviti vidil, ali tudi jaz sim bil previden.“

Iz tega uzroka ne grem jaz nikoli v kerčmo prenočit, po kterih se zvečer taki tiči klatijo. Dosti neprevidnih je bilo okradenih. Meni hvala Bogu! se ni nikoli taka nesreča še naključila, toliko bolj, ker skerbim, da se domu le o belem dnevu in v dobri družbi vračam in po poti, prej kot pijem vino, vgasim žejo z vodo.“

„In tepežnica?“ vpraša Urban.

„Tepežnica“, odgovori France, „je bila na teržišču. Kmalo po prigodbi z mošnjorezom sva vidila, da vsi ljudje proti enemu voglu teržišča letijo. Jaz sim hotel, da bi Miha z mano tje šel vidit, kaj je? Ali Miha pravi: Ne, temveč ogniva se kam drugam, tepež je in ni se treba v nevarnost podati zavolj radovednosti, in tako sva se spravila iz teržišča. Kmalo potlej se je zvedilo, da sta se bila dva moža stepla, tudi ranila, in da so ju vojaki vjeli. Eden izmed radovednih gledavcov je z nožem ranjen bil, in ker se je bati bilo, da bi se tudi streljalo, so bili vsi pričujoči v nevarnosti življenje zgubiti.“

Kadar je France vse že povedal, reče Urban resno: „Prav nesreča je, da mora človek včasih v terg iti. Tisti kmet, kateri se navadi brez potrebe in za kratek čas po somnjih hoditi, je že razdjan on in cela njegova družina.“

„Jaz se tresem od nevolje, kadar vidim hišne gospodarje, kateri, če so v pratiki od enega somnja brali, že svoje opravila pustijo, se pražno oblečejo, vzamejo palico in gredo, brez da bi prav vedeli zakaj, na terg čas, denarje in zdravje zapravljat. Ta strast postane enaka strasti za lov, igro in vsako drugo onako reč.“

„Vi poznate dosti takih nepremišljenih, katerih nočem imenovati in veste v kakih revah so njih družine.“

XIX. VEČER.

Miha in Marička se hočete od družine ločiti, pa spoznata svojo zmoto.

Tudi v boljših hišah niso vselej vsi ene misli, ali moder gospodar zna ti nadlogi v okom priti, posebno pak kjer so ljudje dobro izrejeni in pametni.

Nektere osebe nevošljive cvetečemu stanu Urbanove družine, so dobrega Miha in njegovo ženo Maričko proti drugim hišnim podpihovale in njima svetovale, se od unih ločiti in na svojo roko gospodarstvo začeti. En hudobnež jima je rekel, da ona dva imata enega samega otroka, Jakob pa tri, in vender se morajo vsi enako truditi, čeravno ima Jakob pet oseb rediti, ona dva pa li tri. Jakob, kateri ima za polje in gojzde skerbeti, ima priložnost si zasebno premoženje spraviti, med tem ko ima Miha prerahločitno vest, kakor da bi za se kaj obderžal. Po smerti starih dveh bo Jakob gospodaril, Miha bo pak njegov pastir.

Na tako besedovanje Miha dolgo ni porajtal, ali sčasoma sta on in Marička vender en malo nanj pazila in lahko se je spoznalo, da jima nekaj serce teži.

Zadnič se je tudi duh razpertije v hišo pritepel, in je vanjo svoje roge vtaknil.

Marički ni bilo prav, da mora biti tako drugim podložna, in si je glavo s tisučerimi načerti belila, kako bo enkrat sama v hiši gospodarila; ravno tako je tudi Miha v mislih si zlate grade zidal, in je prerajtoval, kaj mu bosta dala ded in oče, in kako bo s svojim majhnim premoženjem gospodaril. Taki načerti so se zdeli gotovi in lepi obema. Ker sta pak oba pošteno, nepokvarjeno serce imela, se jima je vender čudno in težavno

zdelo, se li podstopiti misli v djanju izpeljati, nekaj za to, ker sta deda in očeta in vse druge domače ljudi v resnici ljubila, nekaj tudi zato, ker bi od te reči cela vas govorila.

Urban je kmalo zamerkal, da Miha in Marička nista prav pri volji, da jima kej manjka in je tudi Matevžu rekel, kaj bi neki moglo to pomeniti. Matevž si je torej prizadjal, tej reči na konec priti, in je na zadnje od ene Maričkine prijateljice vse zvedel.

Zvečer, preden so se vsi sošli, sname Urban občinski mizi eno nogo, ker je rekel, da jo hoče nekej popraviti. Miza je stala tudi na treh nogah, ali če se je nje kdo dotaknil, se je prekucnila, sneta noga pa ja stala v enem kotu sobe zane-marjena.

Kadar je Janezek brati hotel, je zamerkal, da se ne more kakor po navadi na mizo nasloniti, in je moral bukve v rokah držati.

Kadar je Marička otroka na mizo osloniti hotla, so jo spomnili, da manjka mizi ena noga, in ona je držala otroka v naročji.

Pri večerji se je morala miza s enim stolom podpreti, ako so se nje poslužiti hotli.

Miha je skušal nogo popraviti, ali je bilo potreba kleja (lima), zato je moral drugi dan počakati.

Zadnič je popačena miza vse nadlegovala.

Urban in Matevž sta se veselila, in nista še kazala, da mislita s tem koga podučiti.

Med tem, ko so še večerjali, pridejo fajmošter. Oni so vse vedeli in z dedama zastopljani bili. Se vsedejo in se hočejo na mizo osloniti, ali Marička jim hitro reče: „Ne oslonite se, gospod, ker manjka ena noga, in miza se prekucne.“

Fajmošter pogledajo pod mizo, potlej rečejo: „Ta miza je podoba družine, ktera se razparti! ako se en sam ud odloči, je enak tisti nogi tam v piču, družina pa mizi s tremi nogami.“

Na te besede požene Urban druge na delo v kuhinjo in obderži samo Miha in Maričko z Matevžem.

Marička, ktera je bila zastopna in urna žena in je previdila, kaj ima sdaj priti, prestreže fajmoštra in deda, in se z nar gorši odkritoserčnostjo, ko prava hči svoje in moževe zmote potoži, kateri ni še besedice rekel, kakor le poterdil, kar je Marička govorila.

Urban je bil ganjen, kadar je slišal, da je Marički žal, da so domači oddaljeni bili. „Recite jim nazaj priti, ljubi ded, reče ona, „jim bo koristno in se bojo veselili, priča naju kesa biti.“

„Oh, Marička!“ reče Urban, „jaz vidim da je vender res, da se med vami nimam nikoli jokati drugači, kakor od veselja. Vidva ostaneta tedaj rada z menoj in z družino?“

„Ah ja“ rečeta enoglasno Miha in Marička; „samo od-pustite nama, ljubi ded in ljubi oče!“ in sta Urbanu in Ma-tevžu roko kušnila.

Kadar so drugi domači v sobo stopili, so bili žalostni in niso vedili, kaj bi mislili, kadar so vidili, da se jokajo in da Miha in Marička starima roke kušnjeta.

Ali fajmošter so hitro voljo Maričke spolnili in povedali vsim, kar se je bilo zgodilo, pa tako, da ni nobenega žalilo.

Marička ni bila s tem še zadovoljna, kar so fajmošter povedali, ona je hotla tudi svoje razlaganje pristaviti. „Jaz ne vem“, pravi ona, „ali bi midva za res sklenila bila, se od vas odločiti ali ne. Ker med tem, ko se je nama zdelo, da bi prav bilo se ločiti, sva grozno žalost občutila, ker sva mislila, da se imava od vas vsih ločiti, ki se tako radi imamo. Naju želje so bile strašno navskriž. Jaz sim bila še verh tega tako nespremišlena, da sim vse to svoji sosednji razodela, ali vender je bilo prav, da sim ji to odkrila, ker ste tako vi, ljubi ded in ljubi oče! ložej zvedili, kaj misliva. Kaj porečeta pak, da nisim naj prej in naravnost vama razodela te reči? Od-pustita mi za božjo voljo!“

Tedaj reče še Miha: „Miza s tremi nogami, in odlomljena noga, ljubi ded! me je več in bolj podučila, kakor velike bukve. Kako sím bil pač zaslepljen! že pri prvih besedah, ktere so gospod fajmošter govorili, sím zastopil, da so, na naju, Marička! merili. O ded! kako ste pač ljubeznivi in močni v vaših svarilih. Vi nas vselej s prepričanjem k pokornosti vodite.“

„Kaj bi bila začela midva, Marička moja! ako bi se bila iz hiše odločila?“

„Ah ne“, odgovori Marička, „nikoli bi se ne bila mogla ločiti, ali pa bi bila kot otroci svojo zmoto spoznaje v malo dneh ponižna in skesana nazaj se vernila.“

„Janezik“, reče Miha, „govori ti za naju, povej nam še enkrat povest od zgubljenega sina, katero si se tako dobro naučil.“ Tudi Marička je na tem obstala, in Janezik je že hotel začeti. Ali Urban ni tega perпусти, „Ne, otroci moji“, reče on, „en pregrešek, ki sta ga samo z mislijo storila, kteremu se je pa vaju serce stavilo, in kterega bi, kakor je verjetno, v djanju ne bila izpeljala, vaju ne more s zgubljenim sinom prienačiti. Verh tega vem dobro, da vidva nista nikoli na to mislila, temuč da so vama prigovarjali ljudje, kateri z nevošljivim očesom srečo naše vboge družine gledajo.“

Kadar sta Miha in Marička to zaslišala, sta začela britko jokati in z njima se je iz sočutja cela družina solzila. Nar bolj pak je bila Špela ganjena, ker se je prej bala, da ima svakinja Marička kaj proti nji, in da se zato ločiti želi.

Fajmošter, ki so bili dolgo molčé poslušali, rečejo nazadnje: „Zahvaljen bodi Bog, kateri stori, da dobro drevje vselej dobro sadje prinaša. Živite srečni in živite skupej, pobožne duše, in ta majhina kriva stopinja naj vas še bolj z modrimi starci in med vami zedini.“

„Kdor ne more s svojimi v miru živeti, stori dobro se ločiti tako, kakor sta Abraham in Lot storila, vi pak, kateri se tolikanj med sabo ljubite, zahvalite Boga, da vam ni treba grenkosti in škode nesrečne ločitve skusiti.“

Molče gre sadaj Urban po nogo in jo dene na nje poprejšno mesto. Potlej zahvali Boga, se oberne proti Neži in praša: „Kako stoji golobnjak?“

Neža: „Je šest golobčikov notri.“

Urban: „Gospod fajmošter, bote blagovoljili jih jutre z nami pokušati?“

Fajmošter: „Prav rad.“

Urban: „Kako se obnašajo tvoje jagneta, Janezik?“

Janezik: „Imam dva, tistega lepega belega, ki zmirej za mano teka, kot pesek, in enega črnega.“

Urban: „Jutre bomo ednega zavžili.“

Janezik (žalosten): „Ah, morebiti hočete belega?“

Urban: „Kaj se tebi zdi?“

Janezik: „Ako zaukažete, saj veste, da je vaše, ali (jokaje) je tako ljubeznivo“ „Ne Janezik“, reče Urban, „ne boš ga zgubil, bomo jedli črnega.“ Vljudni Janezik se je veselil, in je dedu roko kušnil, rekoč: „Ako dovolite, bom jaz jutre svojega belega jagneta s cveticami in trakmi ovenčal, in ga bom sabo pripeljal, kadar bomo jedli; sim ga ravno včeraj opral in je belo ko sneg. Bo tudi ono z mano veselje delilo, ker se stric in teta iz hiše ne ločita, in z dvema nogama na tleh in z dvema na mojih kolenih bo tudi ono pri mizi vljudno stati znalo. Ah, ako bi mu zamogel povedati, da je skoz mojo prošnjo smerti všlo!“

„Prav Janezik, to je lepo“, rečejo fajmošter; „prav!“ ponovijo vsi.

XX. VEČER.

Hudobno kovarstvo proti zakonu Neže. Zakon.

Komaj sta bila Neža in Šimon, Jernejov sin, v cerkvi iznenada oklicana, je bila ena družina, ki je imela srednje premoženje, ktera je Nežo snubiti mislila, od te novice močno zadeta.

Gospodar te družine je bil Ivan, zvit mož, poln pasjih muh, kateri je imel več sinov in je želel, da bi njegov prvorojeni, Balant z imenom, Nežo vzel. Njemu je bilo zavoljo dobre žlahte z Urbanovo hišo in zavoljo posebne čednosti Nežine. Balant je že dolgo časa po nji zdihoval, ali ker se je bal, da bi mu odrekla, se ni upal, ji svojega serca odkriti. Ivan je večkrat skušal od daleč to reč sprožiti, pa mu ni šlo po želji. Novica, da je Neža že z bogatim mladenčcem zaročena, je bila očeta in sina težko vdarila.

Ivan se je poslužil sredstev majceno nepoštenih srečo svojega sina skusiti. On je napravil nektere osebe, da so Jerneju pošteno Nežo černile; spet druge je napravil, da so enake novice čez Jernejeve k Urbanovim donašale. Po vasi se je marsikej laž slišalo; klepetalo se je brez konca in kraja. Ivan je še clo prederzno in hudobno ženo, Barbaro podšuntal, da naj skusi Nežo pregovoriti, da bi Šimona ne vzela.

Od kakega dne so v Urbanovi hiši ženina Neže in njegovega očeta čakali; ali nista prišla zavoljo velike žalosti čez te kvante.

Nekdo jima je namreč pisal, da je Neža svetohljinska, mehkočutna in nagle jeze, ker so jo njeni starši s preveliko ljubeznijo zredili.

Neža je vidila, kaj vse svet govori; to jo je tako žalilo, da se ni dala potolažiti, ne tolkanj iz straha, da ženina zgubi,

kakor veliko več zato ker se ji je zdelo, da je pred vsim svetom osramotena. Ona je zdihovala in z njo tudi nje dve svakinji.

Urban in Matevž sta s pozornim in previdnim očesom na to nevihto pazila, ktere se pa nista mnogo bala.

Se zgodi en dan, da je Matevž, med tem, ko je žalostna Neža na bližnjem potoku pertenino prala, Barbaro zapazil, ktera ni imela navade na tistem potoku prati, dans pa je ondi prala. Kadar ste ostale same, je vidil, da Barbara z Nežo prav živo govoriti začne, ktera je pak le malo ji odgovarjala. Ravno ko jo je hotel poklicati, vidi, da Neža serdita na enkrat svojo še ne dobro oprano pertenino pobere, in se nagloma domu verne.

Matevž ni pustil viditi, da je vse vidil, kar se je bilo zgodilo, ker je hotel navadno odkritoserčnost Neže skusiti.

Ona je šla k svakinjama, ali hitro se verne z Maričko očetu povedat, da se ji je bila na potoku Barbara približala, in ji Balanta silno hvalila, potlej pa ji rekla, da jo Balant prosi, nicoj na okno priti, kadar ga bo zaslišala peti, zakaj Balant ji ima nekaj prav važnega na skrivnem povedati.

„Ko sim to slišala, reče Neža, sim ji odgovorila, da bom svoje okna še bolj skerbno zaperala, in ga ne poslušala. Ne zamerite mi Barbara, ji pristavim, če vam rečem, da ne maram za vaše svete; pojdite svetovat takim deklinam, ki veste, da so nepoštene, ali ne meni. Mislím, da sim poštena deklina, in vem tudi, da se ne spodobi pošteni deklini poslušati ponočnih postopačev. Tada j mi je hotla dati Barbara neko pismice, ktere ga pa nisim vzela; timveč sim pobrala perilo, kakor je bilo, in sim se naravnost domu vernila.“

Matevž je hvalil hčer, ki se je v taki naklučbi tako moдро in derzno zadržala, in ko je to pripetilo Urbanu povedal, sta precej razumela, da izvirajo vse zmešnjave, ki Nežini sreči nasprotvajo, od Ivana in Balanta, ker je scer cela okolica hvalila in častila pridno Nežo in se tudi veselila njene prihodnje dobre sreče.

Ali med tem se Neža ni mogla potolažiti zavolj obrekovanja. Ko so tedaj duhoven te reči zvedeli, se podajo zvečer k Urbanovim in vidši, da je ta pobožna deklina tako splašena in žalostna, jo tako nagovorijo: „Neža, tvoja občutljivost je časti in hvale vredna; ta te bo zmirej varovala, da ne boš nikoli nič storila, za česar voljo bi te drugi grajali. Hudobnih obrekvavnih spisov ali besed se pa kar nič ne boj, ker ti ne morejo vzeti tvojega dobrega imena. Ali pa veš Neža, kaj je prav za prav obrekovanje? (Ona zmirej bolj plaka.) Obrekovanje ni nič drugega, ko glas malovredneža, glas hudobneža, kateri skuša na skrivnem škodovati, se boji pa na svitlo priti. Obrekovavec je kakor razbojnik, ki si prizadeva drugim čast krasti, ali jo saj pomanjšati. Obrekovanje ponečasti samo tistega malovredneža, ki ga piše ali govori. Kteri pametni člopa veruje malopridnemu obrekovavcu? gotovo nobeden. In koga obrekujejo? malopridnih in hudobnih ljudi gotovo ne; obrekovavec časti in spoštuje taiste, ki so njemu enaki v mislih in djanjih. Obrekovavec razliva naj rajši svoj strup čez dobre in pridne, ktere ravno zato sovraži in zavida, ker so dobri in pridni.“

„Da je taka poštena deklica, kakor si ti, Neža! en malo žalostna čez tako hudobno obrekovanje, je naravno, ali vendar ne bi prav ne delala, ako bi čez to preveč žalovala, in si to reč preveč k sercu jemala. Kdor hudobni svet pozna, zaničuje take reči, se dela, kakor da bi se nič ne bilo prigodilo, in štrafa hudobnega obrekovavca s tem, da mora viditi, da njegovo malopridno delo ni nobenemu v serce seglo, pa še manj kakšnega zbodlo, ker ni nobeden porajtal za njegove besede. Jaz sam dobro poznam in močno spoštujem nekega imenitnega redovniškega glavarja (prelata), kterege je bil tudi neki potepuh neko nesramno pismeno obrekoval; ali ti neprestrašeni gospod vzame obrekovavni list in ga tako le podpiše: *Naj se le na svitlo da;* in ga tako pošle k svojim prijatlom. Vidiš tedaj, Neža! kako se zanemara tako gerdo obrekovanje, ki veš, da nisi zaslužila!“

S tem modrim govorenjem so fajmošter prav močno vmirili Nežo in vse pričujoče.

Drugi prijatli, ki so tudi ti večer zraven bili, so vender svetvali, da naj se pred gosposko zatožijo, kateri so kovali in razširovali take obrekovanja in druge laži.

„Bog vari, reče Urban, pustimo te, ki nam hudo želé, v miru, naj se tužijo, kadar bodo vidili, da nam niso mogli nič žalega storiti.“ In drugi dan precej pošle dobrega prijatla k starišem Nežinega ženina, da jim je vse na tanjko povedal, kako se godi. Ženin se je na to hitro s svojim očetom Jernejem podal k Urbanovim. Tukej so se obe strani čez vse skrivnosti odkritoserčno pomenkovale, in tu so se še bolj jasno pokazale Ivanove in Balantove zvijače. Sklenili so pa prav pametno, da ne bodo na to obrekovanje prav nič več gledali, in tudi obrekovavce v miru pustili.

„Ni treba se čuditi, izusti zdaj Urban, da nam hudobneži zavidajo, ko se nam količkaj dobro godi. Redko izhaja solnce, brez da bi se kakošne smradlive mlake proti njemu ne vzdigovale. Ali kdor ima čisto vest, se ne da od gnusne nevošljivosti terpinčiti, timveč gre prost svojo pot, in jo zaničuje.

Jaz vidim, veli dalje Urban, tukej dve reči: prvič, da so malopridneži, ker so tako hudobno proti nam ravnali; drugič, da spoštujejo nas in Nežo, ker so se tolikanj prizadevali, da bi si jo bili pridobili. Ker so se tako hudobni pokazali, se kaznujejo že sami od sebe, ali ker so si Nežo dobiti želeli, zaslužijo odpusčanje. Zatorej naj se od tega nikdar več ne govori.“

Potem vzame ženinov oče iz žepa vse pisma, ki so bile pripravljene za ženitev, in pokazaje jih Urbanu in vsim drugim reče: „Tukej se vidi, koliko mi je mar bilo za krive obrekovanje; taiste niso bile za družega, ko da smo hiteli naš namen dokončati. Tukej je že vse napravljeno, zdaj povejte samo vi, Urban, Matevž in Neža, ali hočete počakati nekaj dni, da bi svatbo z veliko slovesnostjo deržali? ali se vam

bolj poljubi, že jutri ženitov skleniti brez vsih slovesnost in brez vsega ropota? Jaz sim pripravljen k obojnemu.“

Urban postoji nekaj časa pomislovaje, pogleduje Matevža in Nežo in reče: „Naj razodita to ženin in nevesta sama.“ Ta se nekaj med seboj pogovarjata, potem je vsaki med njima želel in hotel, da bi ti drugi govoril, ali oba sta bila enih misel, da bi se ženitev podvizala. Zadnjič veli Neža: „ako ste zadovoljni, obhajamo svatbo brez vsega šuma“, kar je tudi nje ženin poterdil. To je rekla zato, da bi ne bila naravnost velela, da naj bo precej jutrej, vsi so bili s tem zadovoljni. In tako je bila že drugi dan ženitev, pri kateri so se sicer vsi prav serčno radovali, ali kadar je Neža imela oditi iz doma na ženinov dom, so ona in vse njene tovaršice prav prav žalovale in plakale, ja clo vsi hišni se niso mogli čez njo zgubo potolažiti.

Prav lepo je bilo in serce se je vsakemu smejalo viditi Nežo, kadar je vsa v solzah in plakaje pokleknila pred deda in očeta, da bi od nju prejela sveti blagoslov in zadnje opominvanje. Po vsi hiši se je odmeval stok in jok, ker so se vsi le težko od Neže ločili.

Akoravno je bila ženitev dokončana na tihem in naglo, so vendar imele čas kmetice taiste okolice, ki so bile enakih let ko Neža, da so se zbrale in jo, ker se ni tega nič nadjala, radostno prestregle in prav serčno razveselile.

Ko je namreč Neža s svojim društvom na hišne vrata vun prišla, da bi se na novi dom odpravila, zagleda nenadajma pred hišo svoje drage prijatelce in dozdajšne tovaršice zbrane, ki so ji s serčnimi vošili njene prihodne sreče podale venec nar lepših cvetic, in so jo tudi nekaj poti do zadnje hiše vasi spremile, kjer je Neža vse eno za drugo serčno objela in se od njih poslovila.

Ta prigodba je bila dovoljno povračilo za Nežino žalost, ki jo je zavolj obrekovanja preterpela, ker je bila sadaj prepričana, da jo vsi radi imajo in spoštujejo.

XXI. VEČER.

Jože vtopljen in zopet oživljen. Nauk kader se
kaj enacega prigodi.

Žalosten in nesrečen je bil ta dan za dobro Urbanovo družino; ali Bog je dal, da je še dobro končal.

Jože in Peter, Jakobova in Špelina nar manji sinova, sta se bila skupaj eno četertinko ure ločila od matere, ki je skerbna na nju pazila, ali je ravno takrat prav silne dela opravljala. Pa kaj se zgodi? Peter prileti domu ves prestrašen in zasopljen, jokaje in kliče na pomoč, ali na tako splašeno vižo, da ga ni mogel noben nič družega zastopiti, kakor samo to, da je v pojemanju večkrat imenoval svojega dragega brata Jožeta. Vsi hišni so ga ravno kar obsuli, ali zastonj so bile vse popraševanja. Petra ni bilo mogoče razumeti. Po sreči prime Peter svojega očeta za roko, in ga vleče za seboj proti bližnji senožeti, kamor so mu vsi sledili, in ko jih je dva streljaja pod senožet pripeljal, od kodar se je potok vidil, je jecljaje rekel: „Tukej je doli padel Jože.“ Lahko si je misliti, s kako silo in hitrico da so vsi proti vodi planili in vbozega dečka iskali. Akoravno je bil stari Urban mehkega serca, in občutljiv, da je lahko v veselju se zjokal, je bil vender serčen in neprestrašljiv v silah in nesrečah. Tedaj je tudi zdaj prav umno zapovedoval svojim vnukom, da naj naprej po teku vode bredejo iskat, za katerimi je tudi sam s svojimi ljudmi šel. Tako je povsod skerbno in pazljivo iskal in tolažil mater, ktera bi bila ravno kar omedlela od prevelike serčne žalosti. Ne dolgo časa potem so najdlji vtopljenega vbozega Jožeta, kterega je bil dereč potok prinesel do nekega trama, ki je čez vodo vprek ležal. Oče plane hitro v vodo in ga

izvleče; ali pri vbozem otroku ni bilo nobenega znamenja več, da bi bil še živ.

Urban, mati in drugi, ki so jim sledili, so bili nekaj ločeni tako, da niso od tega nič vedili. Jakob, nesrečnega oče, Miha in France so se bili precej med sabo pomenili, vse to za zdaj zatišati in le počasi drugim naznaniti, ker so skerbno pazili, da bi ne Urbana, ne matere s tem poročilom močno ne ranili. Zatega voljo je njima šel nasproti Miha, da bi jima prav opazno to žalostno nesrečo razodel, in tako jima žalost sej nekaj pomanjšal.

Ali ena nepremišljena ženska, ki je ravno zraven bila, začne vpiti: „Jojmeni! jojmeni! Jože je mertev!“ in leti hitrejši kot Miha, ki jo je zastonj nazaj klical, da bi to nesrečo vsim naravnost ne povedala.

Tako ravnajo scer dobre, pa nepremišlene osebe, in nesrečo še pomnožijo.

Vsa splešena mati Špela plakaje dirja, in z njo vsi kar jih je bilo, do tistega kraja, kjer je vbogi oče nesrečnega Jožeta v naročji deržal, in tukej pade oslABLJENA in omamljena na tla, kakor mertva. Urban in Matevž si pa vesta kmalo tudi tukej pomagati, pošleta hitro po zdravnika, ter sta večkrat slišala, da kakšenkrat je mogoče vtopljenim pomagati, ako se mu za časa priskoči. Da bi se pa s Špelo predolgo ne pečala, sta jo prepustila njenemu možu in Mihu, in potem sta se pospešila, nesrečnega Jožeta domu spraviti, kjer sta mislila, da mu bosta ložej pomagala, ako je še mogoče pomagati. Domu pridši jima pove poslanec, da zdravnika ni bilo doma, ali da vender ni dalječ, kamor je tudi eden ponj letel.

Med tem si niso vedili ti vbozi ljudje kako pomagati in njih žalost je bila tem večji, ker so znali, da se človek v takšnih pripetilih le zdi biti mertev, akoravno je vtonil. Tudi so vedili, da se zamore takšnim nesrečnim pomagati, pa kako? tega ni vedil nobeden, še Urban ne.

Bili so pa vsi te napčne misli, da se mora vbogi Jože na glavo postaviti, zato da iz njega voda izteče, ktere se je

prenapil, in tako so mislili ravnati, dokler ne bi pritekel zdravnik, po kterega so bili v drugič poslali.

Med tem dojdejo pa po sreči famošter, ki so od te grozne nesreče slišali, in prinesejo seboj bukvice, ki jih je vlada za enake nesreče izdala. Niso porajtali na jok in žalovanje pričujočih, temuč rečejo neprestrašeno: „Ne, moji dragi, to ni prav, da dečka na glavo postavljate. Ubogi vtopljenec nima vode ne v trebuhu, ne v pljučah, zatorej se more drugači postaviti. Dokler ne pride zdravnik, hitite toliko suknje in pertenine pogreti, kolik or je mogoče, ogrejte postelj, in ložite opeke in kamnje v ogenj; tudi grejte okrožnike, ktere zavijemo v sukno, da bolj dolgo gorkoto obderže. Zdaj pa slečimo hitro iz njega mokre oblačila. Život naj se dobro posuši, in naj se položi v gorko posteljo, kjer bo štiri perste visoko gorek pepel postrošen, in dobro naj se zavije v gorke oblačila. Menim, da nismo še vsega zamudili.“

V taki sili se fajmošter ne dajo zmotiti ne od žalovanja in plakanja uboge matere, ne od družih okoli stoječih. Neprenehoma berejo v imenovanih bukvicah, ter pokličejo okoli stoječih enega zdravega in prav močnega moža, ter mu rečejo: „Prijatelj stopite semle; z eno roko zatisnite prav dobro temu fantiču nosnice, in med tem skušajte mu z ustni v usta z vso močjo pihati, da bi mu mogli zrak zopet v pljuča pripraviti in to ponavljajte, dokler vam ne porečem da jenjajte. Drugi naj s sikalko, ali z pišaljo od zad v čeva zrak in tobakov dim vpiha, ali pa naj vzame brizgalo, in mu v čevo spravi prekuhanega tobaka.“

„Vi pa, pomignite očetu, sogrejte si dobro roke in dergajte neprenehoma z gorkim volnenim suknom otroku rebra, trebuh in herbet. Tudi znate včasih, pa na lahkoma, z roko mu pritiskati na kovk in kjer se kosti bolj pregiblajo. Ne prenehajte prijатели, ako bi to tako tudi kako uro terpelo.“ — Me tem, ko se vse opravlja, prisope zdravnik. On vidi ležati Jožeta, pregleda vse opravila, pohvali, da so vse prav storili, in vkaže vse to še naprej delati.

Samo še to je zavkazal, da se mora deček z glavo in persmi bolj visoko deržati. Gorko sukno, s katerim se je život dergal, je kadil z vročimi sopuhi; tudi mu žilo na roki odpre, in ker je le počasi kri tekla, mu odpre še vratno žilico, iz katere je pa bolj obilno tekla.

Urban ves žalosten je kot zamaknjen stal pri postelji, in je mirno pazil na vse, kar se je delalo.

Mati je pa neprenehoma jokala in je zmirej vpila: „Kaj ga pomaga terpinčiti? sej je mertev!“

Zdravnik in duhoven nista pazila na nič drugoga, ko na Jožeta, akoravno je že skoraj dve žalostne uri terpelo. Zdaj pa se ozre zdravnik k žalostni materi in tolaži, rekoč: „Ne žalujte, vboga žena; že vidim dobro znamenje, ki se ga še nisim tako hitro nadjal. Poprej, ko se to prikaže, se mora včasih več ur truditi.“ In glej! Jože je začel dajati neke znamenja življenja od sebe. Jel je po malem dihati, ustnice gibati, tudi se je že slišalo biti serce in serčna žila.

„Priatelji!“ reče zdaj duhoven, „zahvalimo Boga, ker nam gre tako po sreči!“ Vsim so se pri teh besedah vderle od veselja solze. Na to pa zdravnik odgovori: „Je že prav, ali to delo, ki smo ga začeli, moramo še dolgo ponavljati, ako hočemo, da se ne bo kaj hujšega godilo.“ Zatorej je še zmirej pazil na bolnika, ter je ukazal ga bolj močno greti in prati z očetom in vinskim cvetom po celem životu; tudi mu je rekel dati družih gorkih odej in gorkega pepela. Na zadnjič ga vkaže še gorko kopati. Kakor hitro je spoznal, da zamore Jože požirati, mu je rekel vanj počasi vlivati mlačnega vina in družih močnih pijač.

Tako je bil Jože kmalo rešen, in zdzavnik, kateri je bil do zdej zmirej tih in zamišljen, se razveseli, ter radostne besede izusti: „Sadaj vas zamorem tudi jaz zagotoviti, da se otroku bolje godi.“

Po tem, ko so že skorej tri ure vse z Jožetom poskušali, je on spregledal, in hitro je začel klicati svojo drago mamko, po kateri mu ni bilo treba dolgo popraševati, ker mu je zmi-

rej na strani bila, ker se je bala za njegovo življenje. Sadaj oberne dobri Urban svoje oči in svoje roke proti nebesom, in milo zdihne rekoč: „O Gospod Bog! Ti nam pošiljaš tuge in žalosti, katerih smo grešniki zaslužili, ali Ti nam tudi podeluješ tolikanj milosti, katerih ne zaslušimo! Tebi darujemo, o Večni, to žalost, ki smo jo preterpeli, in to pričujoče veselje, ki je tvoj dar!“

Med tem, ko je tako Urban zdihoval, so vsi pokleknili in so za njim tiho to molitvico molili; ali Janezik je prosil, da bi jo smel on sam še enkrat moliti in to je tudi storil od besede do besede s tako pobožnostjo, da so bili vsi omečeni, in potlej teče poljubit podobo Križanega, ki je bila nad Jožetovo posteljo.

Zdaj, ko je še Jože mirno na gorkem in dobro odét ležal, so ostali v njegovi spavnici zdravnik, duhoven, Urban in vsi hišni, in so se prijazno pogovarjali od enakih prigodb, kakor so jo ravno doživeli. Tudi so pomilovali tiste vboge stariše, ki mislijo da je vbogi vtopljenec na enkrat mertev, brez da bi vedili, da in kako se mu pomagati zamore, ako je mogoče. „Bog vas vari“, pravi zdravnik, „ljubi moji, pred takimi strašnimi prigodbami, ako bi se pa kedaj primerilo, da bi se kdo vaših sosedov ali znancov vtopil, tako veste, kaj je početi.“

„Na enako vižo, kakor smo zdaj tega vbozega vtopljenca ozdravljali, se ozdravljajo tudi taki, ki so zadavljeni ali od razbojnikov, ali pa če kdo v norosti sam sebe zadavi.“

„Ako bi se pa prigodilo, da bi se kdo zadušil v vogljenem dimu, ali da bi ga strela zadela, se z njim tako le ravna:

1. Se odpre mesto, kje je bil zapert zadušeneec, in se prenese na kak odpert kraj, pa nikar ne na gorko, kakor pri vtopljenih.
2. Naj se mu piše sapa v usta. Med tem morajo vender biti zaperte nosnice, kakor smo pri Jožetu ravnali.

3. Potlej naj se mu pusti kri, da naj teče, in ako se na roki ne prikaže, naj se mu odpre vratna žilica.
4. Tudi se mu mora brizgati ali kropiti kar je mogoče merzla voda v obraz, in na persi, in naj se med tem dergnejo nosnice z ojštrim očetom, kateri se mu lahko po malem vanj vliiva.
5. Ako bi že bil bolnik v stanu požirati, se vanj vlije nekaj vode z en malo očetom. To je dober in hiter pomoček.
6. Se mora dergati z gorkim suknom, ko vtopljenec.
7. Zadnjič naj se mu tudi napravijo brizgala iz tobakovega dima, kar naj se stori enkrat ali dvakrat, kakor je treba.“

Ko je zdravnik to pravil, so ga vsi pazljivo poslušali. Fajmošter so pa med tem prebirali svoje bukvice in na zadnje še pristavili, da so ravno ti pripomočki tudi popisani v imenovanem poduku kr. Austrianske vlade, ki so bili izdani na Dunaju po zavkazu neumerjoče cesarice Marie Terezie prvega rožnega cveta 1766. leta.

Hočem vam tudi povedati, pravi dalej zdravnik, kako je treba z zmerznjenimi ravnati:

1. „Se ne smejo prenesti v gorko izbo, ker bi scer na ravnost umerli.
2. Naj se tak zmerznjenec ves dobro pokrije s snegom razun ust in nosnic, ali pa naj se postavi v merzlo vodo in naj se potlej zavije v rjuhe, ki so bile v narbolj merzli vodi namočene. Tukaj naj se nikar ne posluša na besede neumnih in nevednih bab, ki bi znale proti temu kaj vgovarjati.
3. Kadar se vidi, da je že oživel, naj se položi v posteljo, ki pa ni gorka, in tukaj naj se počasi zmirej bolj in bolj ogreva.
4. Tudi naj se mu vliiva v usta mlačnega vina in družih močnih pijač.“

„Sadaj“, reče zadnjič zdravnik, „sim vam povedal na kratkem vse, kar in kako je potreba delati pri enakih nesrečah.“

Kadar sta se zdravnik in fajmošter domú odpravljala, so se jima vsi eden za drugim zahvalovali, in tako je ta žalostni večer se še dovolj dobro končal.

XXII. VEČER.

Hvala Bogu, da je Jože zopet ozdravil. Sitne obrekovavke.

Kakor hitro je bil Jože neke dni potem zadosti ozdravljen, so bili sklenili mati Špela, pobožni Urban in vsi domači, da se pojdejo skupej v cerkev Bogu zahvalit za veliko milost, ki jim jo je skazal.

Vzdignili so se za tega voljo ob eni popoldne, ker so mislili, da ne bo nobenega v cerkvi, so podali Jožetu dve voščene sveči, da naj ju podari presvetemu zakramentu sv. oltarja, in so se pomikali tiho in počasi, oblečeni v praznih oblačilih proti cerkvi. Jože je šel naprej, zraven njega sta Janezik in Peter cepetala. Ker so bili ti trije dragi otročiči že poprej podučeni, kako da imajo svoje molitvice opraviti, so pridši v cerkev pokleknili na ravnost na stopnice velikega oltarja, za njimi sta pokleknila mati in Urban, in tako so vsi tiho hvalili bogaboječe in pobožno Vsegamogočnega. Ko so tako vsi enmalo pomolili, pomigne mati Jožetu, Jože vstane in položi na oltar sveči, ki ju je poprej poljubil in se kmalo poverne na svoje mesto, da bi Boga še naprej hvalil.

Med tem se sliši pri cerkvenih vratih veliko ljudi, ki so nótri šli. So bili namreč vsi šolarji, Janezikovi in Jožetovi součenci, ktere so bili fajmošter pripeljali, da bi se vdeležili molitev Urbanove družine. To so storili zató, da bi otrokom

bolj k sercu segel nauk, kterege so jim to jutro dali. Oni so namreč te vboge otročiče prijazno svarili in jih opominjali, kako se imajo v svojim ladosti nesreč ogibati, in jim je za izgled Jožetovo nesrečo postavil.

Notri so prišli tihi in mirni, in brez da bi bili kaj motili Urbanovo v molitev zamaknjeno družino, in so poklekneli v dve versti na te in uni kraj oltarja. Kadar so nekaj malega bili zmolili, so fajmošter vstali in jih začeli učiti in svariti, kako da so dolžni stariše slušati in vbogati, ker bi se jim vtegnile sicer velike nesreče prigoditi, ako bi jih ne slušali, in posebno da imajo pokorni biti starišem, ako jih svarijo pred nesrečami, ki bi se jim znale primeriti pri vodah, pri ognju, pri strupenih zeliših, pri napčnem skakanju, pri družih razujzdanih igrah itd.

Kadar so iz cerkvi šli, so vsi ti fantiči obsuli Jožeta, kterege so veseli domu spremili, kamor so se za njimi podali tudi ti drugi in gosp. fajmošter sami.

Ali Špela se še ni bila popolnoma umirila po tistem strahu, ki je bil njeno močno občutljivo serce presunil zavolj nesreče, ki se je bila njenemu dragemu Jožetu pripetila; temuč vest jo je vedno grizla in pekla, zakaj da ni bolj skerbno varvala v tistem hipu vbogega fantička. Vedno si je očitala, da ni bolj na njega pazila, clo pred ljudmi jo je bilo sram, ki bi misliti vtegnili, da ona svojih otrok ne ljubi.

Enega večera jo pridejo neke ženske iz sosedšine obiskat. Kaj je hotla Špela storiti? Ogniti se jim ni bilo spodobno, torej se je posilila in pri njih ostala. Dasiravno je bila žalostna in je imela nepokojno serce, se je znala vendar zadržati, da ni društva žalostila in grenila.

Janezik, kateri že več večerov ni nič bral, je prosil, da bi se mu dovoljilo nocoj, in je brati začel.

Te žene pa, ki bi bile raji kvantale, ko poslušale, so med branjem zehale in tiho med saboj šepetale, in niso na branje prav nič pazile. Pametni in zviti Janezik se vstavi sred branja enega stavka, ter zapre bukve.

„Ti si priden Janezik“, so djale vse enoglasno, „prav priden si! Ti bereš, da se je res čuditi, in pravo veselje te poslušati.“

Janezik pomaja rame in posmehovaje se odstopi in z njim gredo tudi vsi možje vun.

Zdaj je zares začelo kvantanje brez konca in kraja, ena pred drugo je Jožeta pomilovala, in pravila, kako se veseli, da je nesreča odvernjena. Naj sitniši je bila Maruša, ktera reče: „Draga kuma (botra) Špela, jaz vam ne morem dopovedati, kako me je vaša nesreča ganila. Jaz sim se hudo prepirala z Anco in Tino, ki ste vaše prijatelci, ker ste rekly, da ste vi sami vsega tega uzrok, da namreč zmiraj puščate potepati svoje otročiče, brez da bi jih kdo varoval.“

„Nisim mogla molčati“, reče druga, „moji sosedi Lucii, ktera je pred nekej leti, kakor veste, brez varha pustila v hiši otroka, ki je tamkej zgorel. Kadar je ta namreč čutila, kaj da se je Jožetu primerilo, začne veselo vekati: ta modra Špela si je to zaslužila, prav se ji godi! ona ne zna družega ko druge grajati in jim očitati, naj zdaj poskuša sama.“

Špela se je vstrašila teh lažnjivih, hudobnih, nespodobnih besed, katerim ni bilo nikoli konca, ali ker se je bala, da bi znala še kej hujšega slišati, izusti: „Drage prijatelci, vedve ste prišle gotovo z dobrim sercom, da bi me tolažile; ali ako bi mogla verovati, da so taiste tri žene tako hudobne in obrekvavne, kakor ste mi jih popisale, bi me velika žalost presunila. So morde rekly kakšno majhno reč, ali še to le v prvem hipu, kadar jim je to nenadjano sporočilo povedano bilo in brez da bi bile kaj hudega zraven mislile, potem pa niso več tako govorile.“

„Jaz sim jih več ko jezerkrat skusila, da so dobre žene. Kakor veste, Bogu bodi čast in hvala, je šlo vse prav, in jaz vem, da se tudi one iz serca z mano veselijo. Mi pa nočemo ne slabo misliti in tudi ne nobenega obrekvati; kaj ni res prijatlici?“

Po tem govoru se kumi (botri) pogledate in odgovorite hitro: „Draga Špela, ravno tako mislive tudi medve, Bog ovari, da bi kdo kterege obrekval.“

„Pustimo, veli Maruša, „obrekvanje tistemu hudobnemu Mančnemu jeziku, ktera ne le samo od mene slabo govori, ampak tudi od družih. Ali sama na se naj gleda, moram reči . . . ali kakor smo rekle, nočemo nobenega opravljati,“ . . . in pri teh besedah naredi z pavcom križ čez usta.

„Od Mance“, pristavi zdaj ta druga, „bi vedela morda jaz več povedati, kakor vi, in ako bi začela praviti, bi se morale čuditi; ali obrekvanje je velik greh, zato rej raji molčimo iz ljubezni do Boga in do bližnjega.“

Špela si ni dala mirú, ker ni mogla tema ženama vkazati, da bi molčale, zato je pa ona molčala, je pokazala kakor je mogla svojo nevoljo nad tem govorenjem, je skušala govorenje na kej družega zaverniti in močno ji je bilo žal, da je morala poslušati na tako vižo obrekovati za ne obrekovati.

Ko je tadaj Marička vidila, kako da se nje žalostna svakinja nad tem muči, se poda v kuhinjo prosit Urbana in druge, da bi notri k govoru zopet prišli, in končali nespodobno govorjenje teh sitnih žen; zakaj Špela je bila sadaj še bolj žalostna kot poprej. Ko je Urban notri prišel, mu reče Maruša: „Boter Urban me dve sve prišle, da bi potolažile najno drago prijatelco Špelo, ktera pa še močno žaluje, akoravno je Jože že ozdravil.“

Špeli se vternejo solze, na glas se začne jokati, in odide brez da bi jih bila pozdravila. Marička leti za njo. Gorje žalostnemu, katefega potolažit pritečejo nespremišljeni sitneži! Oni naredijo iz ene rane njih deset, in so enaki tistemu, ki piha ogenj, da bi ga vgasil, in ga s tem še bolj vžge.

Urban ni vedel kaj početi s tema ženama, ker nju ni hotel razžaliti, pa tudi nju govorov ni hotel terpeti, kot je bila storila Špela.

Začele ste hitro zopet svoje kvante, in brez da bi bile več mislile na Špelo ali na Jožeta, ste grajale vse hiše, obrekovale vsakega in posebno ste opravljale ženske tiste vasi.

Vsakatera, ki je govorila, je grajala druge žene, sama sebe pa hvalila, komej je drugih pogreške našela, je že od svojih lastnih čednost govorila. Te obrekovavne besede so jima tekle, ko mlinski kamen. Dokler je njima Urban zmerno in modro odgovarjal, je malo pomagalo, temveč je bilo še hujši; ali zdaj se njima drugači oglasi, rekoč: „Moje drage ženi, veste, da s tukej nikoli ne obrekuje? in tudi veste, da se nocoj družega ne dela, kot obrekuje? ako ste zadovoljne, se hočemo znebiti tega jezičenja s tem, da ukažem svojemu Janeziku še nekaj malega brati.“

„Prav rade bove poslušale“, rečete, „on bere tako lepo, da bi ga vedno poslušal.“

Urban si je mislil, da nekatere strani njima bojo zadosti za ju naveličati, in da odidete hitro; kar se je tudi resnično zgodilo. Med branjem jima je bilo dolgčas, vstanete in se poslovite.

Špela se jima še enkrat prikaže; prej ko ste odšle, in ju zahvali.

„Lepo bi bilo“, reče Maruša odidši, „da kot dobre sosednji bi vas ne prišle obiskovat, da vas tolažive in razveselive, kar premoreve. Vzemite za dobro našo dobro voljo. Z Bogom!“ Še na durih po poslovenju, je imela vsaka še kaj povedati, zmirej ste slovo jemale, in nikoli se niste mogle odpraviti. Ko je to Janezik vidil, vzame zopet v roke svoje bukvice in reče k dedu Urbanu: „Jaz ju hočem vender enkrat odpraviti, ako jima berem še en odstavek?“ „Ne“, odgovori Urban, „to se ne spodobi, stoj z mirom!“ Med tem ste se vender zares domu odpravile.

XXIII. VEČER.

Učilnica.

Janezik je bil res priden, ali bil je vendar otrok, in tadaj kakor so navadno otroci, en malo nespremišlen. Že je bilo preteklo nekaj tednov, od kar je bil dal zaušnico nekemu svojemu součencu, ker je bil ta nekemu družemu ene bukve vkradel; on je mislil, da je prav storil. Ali učenik, ki je bil mladega tatiča ojstro kaznil, je tudi očitno v šoli Janezika močno pokregal, in mu resnobno rekel, da nima pravice svojega tovarša kaznovati, zažugal mu je tudi veliko kazen, ako bi se še enkrat kaj takega storiti prederznil.

Ali kmalo se ubogi Janezik proti tej prepovedi pregreši. Ker je bil namreč vroče kervi in torej nagel, in ker je bila doma pri njegovih stariših navada, da se je vsaka laž ojstro kaznovala, je dal nekemu družemu svojih součencov zopet eno zaušnico, kateri se je bil debelo zlagal. Kakor hitro je pa to storil, mu je bilo precej žal in stopi k razžaljenemu, in ga prosi da naj mu odpusti, kar je ta tudi rad storil. Ali drugi učenci so ga očitno v šoli zatožili pri g. fajmoštru. Fajmoštru je bilo sicer žal, takega dobrega fantiča kaznovati, ali potrebno je bilo. Janezik je res pravil, da se je z razžaljenim spravil, in da mu je ta odpustil; ja sam razžaljeni je prosil za njega, da bi mu učenik prizanesli. Ali učenik mu rečejo resnobno in skorej jezno: „Janezik! prvi pregrešek sim ti prizanesel, ker se dobro učiš in se sicer dobro zaderžiš; sadaj pa te moram kazniti. Ti bi se znal enkrat prevzeti in čez druge povzdigovali, česar bi te rad ovarval. Ne bom te v zadnjo klop postavljaj, ali to mi moraš storiti: poklekni tukej sred šole pred vsimi in prosi za odpušcanje Boga, ki si ga razžalil, in součence, ki si jih pohujšal.“

Janezik se začne na glas jokati, ali vboga nevtegoma svojega učenika, stopi iz svoje klopi na sredo šole, kjer doli poklekne in vse za odpuščenje prosi. Ko nazaj v klop gre, mu zopet solze po licah tečejo.

Tudi lažnik je naravnost dobil svojo kazen, alj bolj ojstro in bolj občutljivo. Janezik pride dans pervikrat domu vjokan, žalosten in močno pobit. Njegov Gašper ga sprejme domu in se joka z njim.

Vsim učencom se je zdelo, da bi ne bil smel učenik kazniti Janezika, ker je bil Janezik tako dober, tako pobožen, in tako priden, in ker je bil lažnivec zaušnico zaslužil, ki jo je prejel. Nekteri so tudi pravili, da bi bili imeli gosp. fajmošter že zavoljo Urbana Janeziku prizanesti, ker so dobro vedeli, da je Urban od vsih naj bolj spoštovan, in da je tudi Janezik ljubej gospod fajmoštra.

Ko je Janezik domu prišel, ga mati vprašajo, kaj da mu je, ker so ga tako objokanega vidili. Janezik jim vse odkritoserčno pové. Pa nič kej prav se jim ni zdelo, da so gosp. fajmošter z Janezikom tako ravnali; ali vender te svoje nevolje Janeziku ne odkrijejo.

Ona ni bila taka nespametna mati, kakor so tiste, ktere svoje otroke zagovarjajo, kadar jih hočejo učenik štrafati, ali pa oče; zakaj Špela je dobro vedela, da bi odgojenje njenih otrok škodo terpelo, ako bi tako ravnala. Zato ni zagovarjala otrok še takrat ne, kadar se ji je pozdevalo, da jih kdo po krivem štrafa. Ona je torej resnobno ukazala Janeziku, da naj to reč očetu in dedom pove, se sam obtoži in zanaprej boljša.

Janezik vboga koj materi, ako ravno se mu je težko zdelo, in vsi so ga tako ojstro sprejeli in okregali.

„Ali se še spomniš, mu reče Urban, kako sim Jožeta zavoljo laži kaznil, kteri je pravil, da ni on šipe vbil? In jaz ga vendar nisim tepel. In ti, ki nimaš nobene oblasti čez svoje součence, ti, še otrok, hočeš delati, kakor da bi bil kej več kakor oni, in si brez ljubezni do njih? Ali ne veš več, kako

sim bil s teboj zadovoljen, kadar si pastirččke voljno poterpel, kateri so bukve raztergali? In kako si pa zdaj neporeden? Gospod fajmošter so bili predobri s tabo, še bolj bi te bili imeli kazniti.“ To izgovorivši mu Urban že bolj prijazno dalje govori: „Janezik moj! kaj bi bilo s teboj, ko bi ti enkrat nagel in presiljen mladeneč postal? Kaj misliš? ali so ti gospod učenik z kaznovanjem kej dobrega ali kej slabega storili? odgovori mi! to so reči, katerih si se že učil.“

Janezik je obstal, da so mu učenik s tim kej dobrega storili.

„Ali zakaj je bilo dobro za te, da so te štrafali“, popraša Urban Janezika: „Zatorej, ker me hočejo obvarovati, da ne postanem nagel in presiljen mladeneč, in tudi zato, ker so hotli dati s tem drugim učencom en izgled.“

Urban: „Ali se ti zdi, da bi škoda velika bila, ako bi ti enkrat bil nagel in neporoden mladeneč?“

Janezik: „Silna velika škoda bi bila, ker bi mnogim veliko slabega storiti vtegnil, bi se navadil proti drugim nepotpežljiv biti, ljudje bi me sovražili, in lahko bi se na kakega naletel, kateri bi mi stoterno povernil.“

Urban: „Dobro si odgovoril, ali se pa ne razžali tudi Bog, če se z bližnjim gerdo ravna in greši?“

Janezik: Razžali se ga, to se vé da.

Urban: Če pa nadstojnik kakega zavoljo pregrehe kaznuje, ali razžali tudi on Boga?

Janezik: Ne, ker ima nadstojnik oblast in dolžnost prestopnike štrafati in svariti.

Urban: Jaz hočem, da to reč dobro razumiš.

„Odgovori mi ti Janezik! in odgovorite mi vsi vi: ko bi učenik Janezika ne bili kaznili, kako bi potlej zamogli druge otroke kaznovati, kadar se kaj pregreše? Zamorejo li biti dober učenik, ako so pristrani?“

„Ne, odgovori Janezik, in z njim vsi.“

„Prav reče Urban Janeziku; mi dva pojdeva dones skupej v šolo, v nazočnosti součencov učenika zahvalit, zavoljo ljubezni, katero so ti z kaznovanjem skazali. Si zadovoljen?“

„Ja, odgovori Janezik, jaz sim zadovoljen.“

Ko se je Urban Janezika za roke peljaje v šoli prikazal, so bili fajmošter enmalo nepokojni, ker se jim je bilo že večkrat primerilo, da, ko so kakšnega otroka po pravici kaznili, so starši k njim v hišo, ali še clo v šolo prišli, in jim očitali, da po krivem in preveč otroke strahujejo.

Sicer se niso fajmošter od Urbana nobenega psovanja bali, ali njegov prihod jih je vendar nekako nepokojne storil, ker so se bali, z možem, kterega tako spoštujejo, v kakšno majhno sitnost priti.

Vedeti, kaj hoče Urban, so se vsi učenci mirno držali; Urban pa se spodobno približa in priklone fajmoštru, ter jim s tihim in spoštljivim glasom govori: „Blagovoljite dopustiti, gospod fajmošter! meni in Janeziku, da Vam roko poljubiva, in vas zahvaliva za očetovsko posvarenje, kterega ste danes mojemu vnuku dali.“ Zdaj poljubita fajmoštru roko; potlej pa govori Urban dalje: „Janezik sam spozna, da ste ga iz ljubezni, in v njegovo dobro kaznovali. V svojem in vsih hišnih imenu pridem vas, gosp. fajmošter zahvalit. Bog vam plati! Ako bi vtegnul pa Janezik se še kedaj zagrešiti, prosim vas, štrafajte ga še bolj občutljivo, kakor sadaj.“

Fajmošter objamejo blagega Urbana, stisnejo Janezika za roko, ga peljejo na njegovo mesto; na to poprimejo zopet besedo, in rečejo: „Srečnega se moreš šteti, Janezik, da imaš tako pametnega deda in tako dobre starše! Pervikrat si bil kaznjen, ali nadjam se tudi zadnjikrat, ker si boš prizadeval nikoli več se kej pregrešiti.“

Obernivši se potlej k učencem, rečejo fajmošter nekemu Jurčeku, svojeglavnemu in upornemu dečku, to le: „In ti Jurček! ki me siliš, te večkrat kaznovati, uči se od Janezika, kako se mora zaslužena kazen za gotovo dobroto spoznati. Mislite kali, da me veseli vas kaznovati? Več žalosti mi pri-

zadene kadar sim prisiljen to delati, kakor vam samim, ali vaš neprijatelj bi bil, ako bi si ne prizadeval, vas poboljšati. Za kako leto boste že spoznali, ako zdaj še ne spoznate, da sim vedno za vaše dobro mislil, kadar sim vas obdaril, ali kadar sim vas po pravici kaznil.“

Urban je silno rad to kratko svarilo gosp. fajmoštra poslušal, na to ponovi svojo zahvalo in odide.

XXIV. VEČER.

Bistrovidnost gospodarja v hiši potrebna.

Zvečer se jih pri Urbanu mnogo nabere. Neki sosede namreč z Blažem vred, bogatim kmetom, se za kratkega časa voljo pri njem snidejo.

Janezik je bral povest od zvestega služabnika Abrahamevega, ki je bil šel Izaku nevesto iskat, ktera bi bila njegova vredna, in je dobil Rebeko.

Govorilo se je torej naravno od poslov.

„Srečni ste pač vi, pravi Blaž Urbanu, ker zamorete brez poslov opraviti.“

„Res je, odgovori Urban, to sim si vedno želel, in hvala Bogu! tudi dosegel, da mi ni treba poslov. Pred nekimi leti sim po dva ali tri posle imel; kakšenkrat si imel prav dobre, ali velikrat se mi je prigodilo, da sim mislil dobre dobre dobiti, in sim na slabe naletel. Med dobrimi, ktere sim imel, ne morem pozabiti enega, ki se je Korel klical, on je sirota, ni imel ne očeta ne matere; ko sim si ga bil izredil, je bil v vojaščino vzet. Ljub mi je bil tako, kakor da bi bil moj sin, pa si je tudi zaslužil. Bog vé, kaj se je po tem z njim zgodilo!“

„Ti Matevž se gotovo še dobro spomniš na Korelna, on je s teboj v šolo hodil, in sta si bila brata.“

Teško je v naših časih dobre posle dobiti, in gotovo je da, kdor takih najde, dobi velik zaklad. Ali žalibóg! tudi jaz se bojim, da bom prisiljen, v kratkem ptuje pomoči iskati, ker me je že Neža zapustila, nevesti otročiči zaderžujejo, in jaz sim že silno star, in ne morem več delati.“

Tudi vam povém, da sim te dni že mislil, si enega poiskati, ktereга so mi močno hvalili. Tega sim z nekim izgovorom k sebi poklical, ker sim ga hotel poprej spoznati; pa kakor sim vedel, da opravlja gospodarje, ktere je zapustiti hotel, sim tudi že sam pri sebi rekel: ta hlapec ni za mojo hišo, ako tudi vse druge dobre lastnosti ima, sim spoznal ptička po petji, in mu slovo dal, brez da bi mu bil razodel, zakaj sim mu k sebi velel.“

„Tudi so mi eno deklo, kakor prav dobro deklinco priporočevali, ktera je pa malo pridno mater imela. Jaz pa odrečem, da ne pričakujem dobrega sadú od slabega drevesa, in pustim pri miru tudi njo. Ker se mi je pa vboga deklina smilila, sim pomagal, da jo je nje teta k sebi vzela, ktera jo prav podučiti zamore.“

„Da bi bil tako previdno ravnal, tudi jaz!“ mu seže tukej Blaž v besedo, „vi Urban veste, in tudi drugim je znano, kaj se mi je pred nekimi leti z posli godilo.“ „Jaz nisim nikoli prav vedel“, odverne Urban, „kaj se je vam godilo, ker si ne prizadevam drugih reči zvedeti, in tudi je že nekej let od tega minulo, tako da se le težko na to več spomnim.“

Neki, ki niso tega še slišali, prosijo Blaža, ki je bil nocoj prav židane volje, da naj jim pové; posebno so pa ženske radovedne bile.

„No, tako jo vam pa povém“, reče Blaž, „ali imejte enmalo poterplenja, ker je dolga.“

„Že je dvajset let minulo od tega, (jaz sim bil takrat v tridesetem letu, še neoženjen, in brez staršev) kar sim zapazil, da se mi vedno hujša premoženje, živina in polje.“

„Do tistega časa mi delo ni veliko dopadlo, jaz sim živel dobro, akoravno še zmirej po kmetiško. Posebnih napak,

hvala Bogu! nisim imel; ali za vsako majhno reč sim hodil v mesto pogledat, in nisim še sveta za dosti poznal. Kadar pa sim doma ostal, sim zjutra pozno iz postelje ustajal, po dnevu sim le malo delal, večidel pa semtertje po tergu pohajal, ali v kakšni štacuni z kvantami med prijatli dragi čas tratil. Ljudje so pravili, da sim bogat, in jaz sim jim verjel, in sim mislil, da se moje premoženje ne taja, kakor sneg na solnei, temuč da je stanovitno in terdno kot medenina. Vse sim za poštene imel, in tako se tudi na vse zanašal.“

„Imel sim dva hlapca, in tri dekle; prva dekla se je klicala Mariana in je bila poštena ženska, ki je veliko let v hiši služila. Že o času očetovega gospodarstva je ona po hiši gospodarila, in je imela vse ključe v svojih rokah, samo od kašče in kleti sim jaz sam ključe hranil.“

Naj staršemu hlapcev, ki se je Drejče klical, sim veliko zaupal; on je kupoval in prodajal živino, žito, vino, svilo, kadar se meni ni ljubilo se s tim pečati.“

„Zdelo se mi je, da gre vse dobro, ali moje premoženje je pri tem zmirej bolj in bolj pešalo. Zabredel sem v dolg, pa to me ni skerbelo, ker sim si mislil, da ga s svojim blagom lahko poplačam. Nisim pazil na dohodke in stroške, in še le, ko je že bilo prepozno, sim zvedel, da sim obožal, in da imam skorej več dolga, kot premoženja; da bi tadaj v sramoti ne ostal, in besedi v obljubah ne primanjkal, sim bil večkrat prisiljen blago pod ceno prodati, ali pri kakem ožurniku pomoči iskati. Dober prijatelj, ki je vedel, kako se mi godi, me je opominjal, da naj bolj na posle gledam. Ali jaz nisim mogel verjeti, da me kdo goljfa. Jaz sim veliko več menil, da prav zvesto za me skerbé, in tako se mi je vedno slabše godilo.“

„Nekega dne, ko sim žalosten svoj stan-premišlaval, pride en kapucinar, kateri je bil prav pobožen mož in star hišni prijatelj, k meni s svojim sobratom prenočit.“

„Ko sva se zvečer prijazno pogovarjala, mu natanjko pešanje hišnih opravil razložim.“

„On stoji enmalo zamišljen, potlej mi pa reče: Dragi moj Blaž, ko bi ne bili vi bogaboječ, ampak hudoben človek, bi vam hitro povedal, kaj vam vaše premoženje spodjeda; ker vas pa dobro poznam, se mora uzrok kje drugot iskati. Poslušajte ljubi Blaž! reče on dalje, ako mi obljubite molčati, in storiti karkoli vam porečem, se vam bo v kratkem bolje go-dilo, in boste zopet obogateli.“

Ker sim mu obljubil vse storiti, karkoli mi bo velel, po-gleda okrog sebe, zapre sobne vrata, ter reče:

„Blaž! jaz si hočem nocej zaslužiti večerjo in prenočišče, ki mi ga serčno radi daste; poslušajte, kaj vam je storiti: Ali pred vsem drugim vedite, da ni ne sleparija ne copernija to, kar porečem, ravnajte se le po mojem svetu, in zanesite se na me.“

„Jaz sim pa zvesto poslušal, in se nisim kar ganil; in on govori dalje:

„Vi morate, Blaž moj! dva cela tedna po dvakrat na dan, in enkrat po noči s svetilnico vse svoje hrame prehoditi, (samo glejte, da vas ne bo nobeden vidil) in preiskajte vsak kotič skerbno po celi hiši, v hlevu, v hramu, na kašči; pri tem vam ni treba družega delati, kakor da s eno palico pajčevino potrebite, kjer jo dobite.“

„In potlej?“ rečem jaz na to, in komej smeh vderžim, zakaj kmalo bi se bil zasmeljal, da mi je kapucinar tako res-nobno leto veleval.“

„In potlej, poprime on zopet besedo, kadar bote to storili, pojdite po svojih navadnih opravilih.“

„Dragi oče! odgovorim na to jaz, vam se ljubi z menoj šaliti, ali jaz sim v resnici vbožen, in se ne šalim.“

„Dobri mnih pa poterdi še na vso moč svoje besede, me prosi dobro paziti, in pravi, da sim mu obljubil vse na tanjko tako storiti, kakor mi on poreče, akoravno bi se mi vtegnilo čudno ali še clo smešno zdeti.“

„Obljubil sim mu torej zopet vse storiti. Prihodnje jutro za rano se poslovim, in me zopet opominja, vso pajčevino cele hiše preiskati.“

„Raca pečena! pravim sam pri sebi, kaj ima neki ta mnih s pajki, da jih tako sovraži? on ni neumen, ampak priden in pošten mož; hm! Bog ve, da noče s tem kaj družega doseči? Naj pa bo karkoli, jaz hočem vender njegove besede slušati, saj ni težko delo, ki mi ga je naložil.“

„Zvečer ko so že vsi v spanji bili, se s svetilnico v hlev podam. Ko noter vstopim, vidim, še prej ko sim pajčevino poiskal, vola stoječega. Grem bližej vola, in zapazim, da mu je hlapec verigo zdaljšati pozabil, tako da se vbogo živinče še vleči ni moglo.“

„Dalej vidim, da vsa živina v luži leži. Hočem iz kota stelje vzeti in jim podstlati, kar ošlatam z roko čutaro polno vina, ki je bila onde skrita; ga pokusim — tete! sim djal, to je tisto vino, ki ga v globoki kleti hranim, in kterege še jaz sam nisim piti hotel, ker je bilo staro in žlahtno. Kadar sim to dobil, sim ostermel, in se zamislil. Potlej poiščem še bolj na tanjko pod slamo, in zasačim še kozarec, in lep kos sira od nar boljšega, ki sim ga pri hiši imel.“

„Zdaj sim hitro zavpil: O blagi mnih, pravi in previdni prijatelj! zdaj še le skrivnost pajčevine spoznam! ti si me hotel pazljivega v hiši storiti, da bi zapopadel, kolikanj je na tem ležeče, da gospodar sam vse vidi in pregleda. Hitim pogledat po vsih shranbah s svetilnico, ali ne več zavoljo pajčevine, temuč pozvedit, kje in kako so me posli goljufali.“

„Pogledam tudi v poslovsko stanje; eden je spal in me ni slišal, družega ni doma bilo, akoravno je bilo že polnoči, in še le potlej sim zvedel, da je večkrat izhajal, in se s pajdaši na moje rame po kerčmah potepal.“

„V kuhinji najdem skorej poln lonec dobrega vina; prihodnje jutro pa, ko je bil dan napočil, tiho tiho iz postelje zlezem, in najdem eno deklo, ko je ravno na vratih dvorišča eni nepotrebni sosedu kruha in mleka razdajala.“

„Ko sim vse to vidil, mi je zadosti bilo, in nisim več pajčevine pregledoval. Na kašči, v kleti in po celi hiši sim vidil znamenja moje nevarnosti, in nezvestobe družih.“

„Manjkala je verv pri vozu, manjkalo je nekej perila in veliko hišne posode pa molčimo od tega in hitimo h koncu povesti, da vas ne bom dolgočasil.“

„Naj stareja dekla, ni bila vsega tega nič kriva, samo da je bila, kakor jaz enmalo prenemarna. Ni dobro ključev hranila, in hlapci so jih po dvoje imeli.“

„Ključni novi in ključavnice nove, pazljivost in slovo nezvestim poslom, dobra volitev družih, modra in pridna supruga, so bile sredstva, katerih sim se sadaj poslužil, vse se mi je, hvala Bogu, v hiši na boljše spremenilo, in tako mi zdaj dobro gre.“

Spomin vsega tega je Blaža tako omečil, da je skorej zaplakal, in potlej v novič zaupije: „O preljubi mni, koliko ti moram zahvaliti!“ — in k prijatlom obrnjen reče dalje:

„Hišni gospodarji! ne pozabite vsaki dan, ali če je treba tudi po noči, pajčevine iskati. Če je kak posel nezvest, ga kmalo spoznate. Ako pa zveste posle dobite, dajte jim dobro plačo, dobro se proti njim zadržujte, ker jih ne zamorete nikoli preplačati. Prizanesite mi, ako vas je moja povest preveč zadržala, pa saj ste jo sami hotli poslušati; zdaj je pa dokončana.“

„Lep nauk za hišne gospodarje“, reče Urban, „ali žalibog! vi Blaž ste ga predrago plačali. Zdaj vam pa povém, ker ste morebiti že pozabili, da sva bila jaz in pa vaš stric, dober starček, tista dva prijatla, ki sva vas svarila na posle paziti; ali ne zamerite mi, vi ste bili takrat še mladeneč enak drugim, ki nočejo dobrih svetov poslušati; moram pa tudi še to pristaviti, da nisim za gotovo vedel, da vam posli škodo delajo.“

Na to pristavi Blaž: „Kdor ne verjame prijatlu, ki ga svari, mora v svojo škodo svoji lastni skušnji verovati.“

„Častitljivi Urban! takrat sim se navadil, svete starših ljudi spoštovati. Do tistih dob nisem še starosti tako spoštoval, kakor ji gre, ker stari imajo pamet in so skušeni ljudje.“

Od tistega časa pa, ako starčeka zagledam, ga, akoravno se med mladiče več ne štejem, vendar kakor svojega učenika častim.“

Zadnjič se Blaž smehljaje poslovi, rekoč: „Lahko noč, prijatli! pojdimo vsak svojo pajčevino pregledat.“

XXV. VEČER.

Od bukev, ki govoré od poljedelstva.

Korún.

Jakob, kteri je bil dans v mesti, je prinesel knjigo seboj, ki je govorila od kmetijstva. Prijatli zbrani so to knjigo ogledovali, in Urban je veliko dobrega od nje pripovedoval, in pravil, da je veliko za kmeta potrebnih naukov v nji najdel.

Eden iz med njih, Boštjan po imenu, zlo neotesan, ki se je vedno starega kopita deržal, prime knjigo v roke, in ko vidi, da je spisatelj neki grof, zaupije: „Oj, oj, pogledjte! grof nas hoče kmetijstva učiti! Jaz se moram smejati tem gospodom, ki niso še nikoli svojih lepih ročič ne pri plugu, ne s kopačo umazali, in zdaj hočejo kmete učiti, kako naj kmetujemo! Oni se umejo na kavo, in na tisto belosivo juho, ne vém že kako jo kličejo . . .“ „Šokolado“, odgovori eden pričujočih . . . „res je“, reče Boštjan, „od kave in šokolade vedó kaj povedati; ali kaj bodo oni učili, kako naj mi orjeme, sejemo itd.? Naj pišejo oni, karkoli se jim zluhi, mi bomo ravnali, kakor so ravnali naši starši, dobre volje in močnih rok nam je treba, in ne bukev.“

Ta možiček se togotí, Urban se pa smehljaje pripravlja, ga s hladno kervijo zaverniti.

„Ali pomnite še, ljubi moj Boštjan, popraša Urban, na knjigo, ktero so pred nekimi leti pri nas okoli nosili, ki je

kmete korun saditi učila? Koliko vpitja ni bilo zavoljo tega slišati? Eni so pravili da je korun strupen, drugi, da je za prešiče ne za ljudi, in skorej nobeden ni hotel še poskusiti ne, da bi ga sadil. Zdaj pa, ker podzemljice povsod sadijo, ki so sreča vsih družin, odgovorite Boštjan! kdo je takrat prav imel, knjiga, ali vi?“

Boštjan poterdi, da je knjiga resnico govorila.

„Prav tako! reče Urban, tako pripustimo, da pisatelji tudi kej v časih več kot mi znajo. Se še spomnim, kar mi je že davno neki prav učen gospod v mestu o tem obziru rekel: „vi kmetje, mi reče, imate dvojo slabost; vi verjamete zdaj preveč, zdaj premalo. Vsako pravlico, ki jo natiskano dobite, precej za živo resnico vzamete; ako pa knjiga od kmetiških reči govori, se vam že sumljiva zdi.“

„Jaz se spomnim, da sim mu tudi jaz takrat odgovoril: Gospod! na poljodelsto se nar več kmetje umé. Ali on mi je na ravnost odvernil: nar boljši delavci so kmetje, da jim ni jih ni para, to vam dovolim, ali sostavo poljodelstva zboljšati ni zadosti obdelovanje, temuč je treba misliti, pretresovati, primerjati, računati, in tolikanj družih vednost, ki se samo pri učenih možeh, ter iz potovanja po ptujih deželah in posnemanja družih deželâ pridobiti zamorejo.“

„Ubogi kmet, ki v miru svoje polje obdeluje, nikoli še ne misli ne, kaj drugači ravnati, kakor kar je svoje starše delati vidil; on ne spremeni nič, in stoji neganljiv pri svoji zmoti in svojih predsodkih.“

„Ako bi si učeni možje ne bili prizadevali, poljodelstva poprave v družih deželah storjene, v svojih spisih svetu priobčiti, bi stoletja minule, predenj bi mi kej novega in koristnega se navadili.“

„Ne terde pleča, ne močne roke ne zamorejo kmetijstva zboljšati, ampak globoki razum, ki vse pregleda, knjige pretresuje, in svet dobro pozna. Kmetje so zmirej delali, ali vse velike znajdbe v prid kmetijstva so dela učenih mož.“

„Obmolčim in obstojim, da resnico govori, ker sim vedel, da umetno napravljeni travniki, boljši reja svilodov, in zasa-
jenje tako imenovanih divjih akacijih dreves, so bile od učenih
nasvetovane in priporočevane, ktere, akoravno smo se jih po-
časi in godernjaje poprijeli, so vendar zdaj od vsih za prav
koristne spoznane.“ —

Po tem dolgem govoru se ti v različne misli razdeljeni
možje še nekej prepirajo; zadnjič pa popraša Boštjan, kaj do-
brega stoji v ti knjigi.

„Cela se mora prebrati, po tem se bo vedilo“, reče
Urban, „pa tudi zasluži, da se prebere. Vam hočem pa vendar
v kratkem kej povedati, kar ravno od podzemljic ali krompirja
govori, in je v resnici prav dobro.“

„Mi jih sploh sadimo, ali vidili bote, koliko znanja je še
treba.“

- 1) „Te bukve pravijo, da zemlja korunu nar bolj primerna
je taista, v kateri rež rada rodi, v ilnati zemlji se dobro
ne obnaša; nar bolj pa je dober krompir na svetu, ki
visi.“
- 2) „Podzemljice v koščike rezane, ki so za seme, morajo
nar manj dve očesi imeti, bolje pa bi bilo, ako bi cele
korune jajčne velikosti v zemljo polagali. Vložijo naj se
v stran brazde eno ped eden od družega, in pet perstov
globoko pod zemljo. V drug razor, da ne pridejo pre-
gosti, naj se nič ne stavi.“
- 3) „Gnoji naj se li z dobro sognjitim gnojem, da podzem-
ljice slabega in zopernega vkusa ne vdobé.“
- 4) „Ogrebejo naj se v prvič, kadar sadika do pol pedi visoko
steblo požene, in takrat se tudi oplevejo. Kadar za eno
ped dorasejo, naj se vdrugič ogrebejo, več zemlje k
njim pristavi, in potlej jih pusti.“
- 5) „Zrele so, kadar stebela rumené. Takrat se korunica pri
tleh poreže, in živini položi. Osem ali deset dni po tem
se pa korun izkoplje. Izkopan se na solnci več ur pu-

sti, da se posuši, in potlej v hram spravi, kateri ne sme ne gorak ne vlažen biti.“

„Ondi se hranijo, dokler toplo ne prihaja.“

„Taisti, ki hočejo podzemljice čez leto obdržati, da jih imajo o času potrebe, jih morajo v moko zmleti, ktera se več let shraniti da.“

„Množijo se na mnogotero viž, namreč:“

a) Po kaléh.

„Se v hramu puste, da začnejo kali poganjati. Kali naj se potlej odlomijo, in več skupej brez meče vsadijo; kadar začnejo rasti, se šibkejši stebela porijejo, da pregoste ne rastejo. Meča, ki še ostane, se v koščike razrezana, še lahko sadi, kakor smo že zgoraj omenili.“

b) Z grebenčanjem.

„Krajne stebela korunice, do eno ali pol drugo ped dorščene se vpognejo, in z zemljo podsujejo, in sleherni tako podgrebenčani verh zarodi po dve ali tri podzemljice.“

c) Z mladikami.

„Kadar stebela visokost osem ali deset perstov dosežejo, se porežejo mladike, ali stebela pri tleh, in se posamezne vsadijo. Te stebela se primejo, zarodijo po dva ali tri korune; glavna sadika pa nove stebela požene, nič ne terpi, temuč donese navaden pridelik.“

d) S semenom.

„Zrelo krompirjevo seme se v kupec na suh kraj postavi, čez neke dni vgreto da vinsk prijeten duh od sebe; potlej se z rokami zmečka, in v obilni vodi opere, motna voda se skozi sito precedi, in seme od mesnatega vlečiča, tako odločeno, pobere, ki je majhno in dolgasto viditi. Podzemljica, ktera tri unce tehta, ima do petdeset semenskih zern, ki prej v senci posušene, se čez zimo s suhim peskom zmešane shranijo, perve dni aprila pa vsejejo, in potlej se z roko zemlja

na-nje naloži. Steblica, ktere na gostem vun pridejo, se tak izredčijo, da pride eno steblo od družega dve pedi saksebi. Porite se zamorejo tudi drugod saditi.“

„Iz semena pridelani korun je debelši od navadnega, sorta se pomladi, zgodnji se od poznega odloči, in se pridobi novo pleme, ktero se bolj naši zemlji prileže.“

Tukaj se vstavi Urban in reče: „Glejte, koliko lepih reči, — kterih mi še nismo znali, akoravno smo knjigo, ktera je pred nekimi leti na svitlo prišla, prebirali. Bila je sicer dobra, ali ne kakor ta po skušnji izdelana. Prijatli, mi moramo misliti, ali, da smo tako prebrisani kmetje, da se nam ni treba ničesar več učiti, ali pa se moramo v naš prid učiti, kar še ne znamo. Zdaj poslušajte še, kar na dalje ta knjiga govori: uči nas namreč, kako je mogoče podzemljice že mesca maja zrele imeti; ali bi ne bilo to nezmerna korist za nas? Pravi tadaj, da Angličani (saj veste kako merzlo je njih poldnebe) imajo nove podzemljice že mesca maja.“

„Kako pa delajo? Oni jih, da bi jim hitro klile, o jeseni v gorkem kraji v kupe nastavijo, potlej kali v zemljo posadijo proti poldnevu, kjer je kraj varen pred severjem. Sadijo jih prav gosto, in s slamo pokrijejo.“

„Perve dni sušca se jih v navadni daljavi saksebi v suho zemljo presadijo; če se še mraza ali ponočne zmerzave bojijo, jih še na dalje pokrivajo; tako jih imajo mesca maja že veliko zrelih.“

Po tem razlaganji pripoveduje Urban veliko družih reči, ki se iz podzemljice napraviti dajo, kakor n. pr. papir, močič, sir in lim. Nar več pa jim je pravil, kako se iz njih kruh peči zamore, kar so pa že vsi znali.

Sadaj začne prijazen pogovor med okolistoječimi čez korist, ktero s korunom obsajeno polje v primeri drugih pridelkov prinaša.

Po dolgem in od več strani pretresenem prevdanku so sklenili, da ena njiva podzemljic donese toliko sadú, kolikor tri njive pšenice ali družega pridelka, z ozirom tudi na razlo-

ček med tekom, ktere ima korun in žito, tako da bi teknila ena njiva koruna toliko, kolikor šest njiv žita, če bi se ne morala korunu odvzeti polovica zavoljo vode, katero v sebi ima. Zdaj sklene Urban še zmiraj s knjigo v rokah: „pomislimo obilno korist koruna; kako malo truda potrebuje, kako malo stroškov in zabele, da ga za jed pripravimo, kako varen je pred točo in sušo, in obstojimo, da nam ni mogel Bog dovoliti bolj koristne zñajdbe, posebno pa v letih lakote in dragine.“

„In v dobrih letinah ne bojo podzemljice tečna piča za žival? perutnina, prešički in goveda se z njim posebno opitajo. Mleko krave, ktera korun jé, in maslo je še enkrat mastnejši in obilniši. Osem dni staremu teličku se zamore tudi mleko z podzemljično juho mešati.“

Vsi pokimljejo z glavó in so bili veseli, da so tako koristne bukve v roke dobili.

XXVI. VEČER.

Od svilnih mešičkov.

Boštjan je prednji večer s knjigo, ktera je od poljodelstva govorila, tako zadovoljen bil, da je hotel z ravno taistimi prijatli tudi nocoj k Urbanovim priti.

Urban jo je bil celo že sam prebral, in dobro pretresel. Vidši Boštjana, ga koj s sledečimi besedami nagovori: „Serčno me veseli, vas tudi nocoj viditi. Brez dvombe vam knjiga, ktere spervega niste hotli viditi, dopade.“

Boštjan zagotovi, da je tako. Urban pa govori dalje: „V ti knjigi sim reči najdel, ktere vas bodo, se bojim, tudi razjeziti vtegnile.“

„Naka“, odverne Boštjan, „se ni bati, zagotovim vas, da veliko na-njo zaupam.“

„Prav tako“, odgovori Urban, „bomo hitro vidili. Poslušajte, kaj pravi pisatelj od obdelovanja murvnih dreves in pridelovanja svile. Pripravite se, ker bote reči slišali, ktere se vam bodo čudne zdele.“

„Tako začnimo! Pomnite, da zarad časa vam bom v kratkem povedal, kar sim bral.“

„Pisatelj hvali in priporočuje obdelovanje murvnih dreves in svilnatih mešičkov, in dokaže tudi dobiček, ki se pri njih imeti zamore.“

„V tem, pravi pisatelj, najdem, da se naši kmetje enmalo motijo. Oni svoje polje z murvami preveč nasadé in redijo veliko svilnatih gosenc, in tako imajo zgubo, namesto dobička.“

Vsi pričujoči kmetje, ki so te besede slišali, so začeli majati z glavo, in Boštjan, to se vé, ni bil poslednji med njimi.

Urban pa govori dalje: „Spisatelj pa svoje besede takole dokaže, ker pravi: Jaz menim, da bi moral kmet naj prej misliti, da mora živiti sebe in svojo družino. Zato mora naj poprej skerbeti, da si iz svojih zemljišč potrebnega živeža zadobi. Če je zemljišče slabo ali premajhno, mu je toliko bolj treba ga pridniši obdelovati, bolj obilno ognojiti, bolj marljivo delati, da prisili zemljo, karkoli je mogoče, roditi. Takrat še le naj si kmet prizadeva, na svojem polju svile, vina in drugih reči pridelati, kadar bo gotov, da ima s čim se preživiti.“

„Kmet, ki ima svile in svilnih mešičkov na prodaj, in mu žita za živež primanjkuje, je podoben sterganemu in lačnemu zlatarju, ki zlato za druge obdeluje in prodaja, sam za-se pa še žgancov nima.“

„Ako je tako, govori na dalje pisatelj, izsekajte iz svojega polja vse tiste murvne drevesa, ktere v sredi obdelanega polja rastejo. Vun z njimi, akoravno so velike in lepe! Sekiro v deblo vsim tim drevesom, in naj se raztešejo za sodiče in hišno posodo, ali pa naj se v ogenj pomečljejo.“

Boštjan ne more tega poslušati, začenja biti nepokojin; vendar pa se še premaga in molči.

„Pustijo naj se“, govori Urban dalje, samo tiste murve, ktere po kraji njive rasejo, ne pa tiste, ktere solnce zakrivajo, in s svojo senco žitu škodvajo; zakaj to ni prav, da se zavoljo svile žito pozgublja.“ Tukaj se ne more Boštjan več zderžati, in torej na vso moč zavpije: „Lejte, lejte! naš nar lepši in edini dobiček je proč, če bomo poslušali tele spisatelje, ki to reč, kakor zajec na boben zastopijo.“

Počasi, počasi, ljubi moj Boštjan!“ odgovori Urban, „poslušajmo, kako pisatelj na dalje govori; on pravi: Pervič mora kmetovavec škodo prerajati, ktero mu sence in murvne korenine delajo. Pod murvo se težavno seje in gnoji, in pa malo ali nič se ne pridela.“

„Drugič naj se pomisli, koliko se z nogami potepta, kadar se listje pobira.“

„Tretjič, kmetovavec, ki veliko svilnih gosenc redi, mora vse druge poljske dela, nar manj zadnje dni, v nemar puščati, kakor postavim, ne more turšice opletati, ne more trave in ljulke iz žita potrebiti, ne more kositi, kadar je trava nar bolj zrela, ampak ko je že prezrela in suha, tako da žival take klaje nima, kakoršine bi zamogla scer imeti; verh tega, kadar se prepozno seno kosi, je potlej malo otave, in za tretjo košnjo celo nič. Vse te prevažne dela spadajo ravno v tisti čas, kadar je nar več opraviti s svilnimi gosencami. Kdor na svilede pazi, ne more pa drugo še misliti ne, in to timveč, ker se večkrat pripeti, da morajo nekteri povsod listja iskati, ktere ga jim proti koncu večkrat primankuje, ker ne znajo prevdariti, za koliko imajo listja.“

„To pa še ni zadosti.“

„V tem času je dela dovolj tudi okoli vinske terte, ker se jim morajo nepotrebne veje potrebiti; in jaz sim vselej vidil, pravi pisatelj, da, kjer se mnogo svilodov redi, nobeden tert ne trebi, tako da ters svoje mladike poganja, in ker se njegova moč v nepotrebne odrastlike pozgubi, manj grozdja rodi. Zdaj naj se zgorej razložena škoda čisto preračuni in odšteje od dobička, ktere ga svilni mešički donašajo, in se bo vidilo,

kako malo čistega dobička ostane, dasiravno se je človek tolikanj z njimi trudil. Ali to ni še dovolj; kaj je namreč, ako se sviloprejke slabo ponesejo, in ako so mešički dober kup? Takrat je vbogi kmet zares pomilovanja vreden. In to je gotovo, da svilni mešički se malokrat dobro sponosijo kmetu, ki veliko teh gosenc redi, ker jih ne zamore, kakor gre, gleštati.“

Boštjan je z obema rokama glavo podpiraje nevoljen za mizo sedel. Ko je Urban izgovoril, reče tedaj Boštjan: „Poglejte ga no! ti nam vелеva sadaj, da ne smemo več svilnih gosenc rediti!“ „Ne prijatelj!“ odgovori Urban, „spisatelj ne misli tako, on hvali in priporočuje rejo svilnih gosenc, ali on hoče, da bi se v škodo družih pridelkov odveč ne redile.“

Ko je pa Urban vidil, da s tim dolgim govorom ni vsih prepričal, reče na dalje: „zdaj pa na stran knjigo, in med seboj se pogovarjajmo in prevdarjajmo resnobno, kaj naša prava korist od nas terja v tej zadevi.“

„Kar se mene tiče, dragi prijatli, reče on, vas zagotovem, da konec leta težko davkov odrajtujem, komej družino pre-redim, in nimam nikoli sto goldinarjev prihranjenih; vi pa, ki imate več murvnih dreves in pridelate več svile, kakor jaz, povejte mi, ali prihranite veliko vsako leto?“

„Smešno bi bilo“, reče Boštjan, „ako bi se hotel jaz med nami znanci za bogatina šteti. Kolikor na leto pridelam, toliko tudi potrosim, tako je pri meni, in tako je tudi skorej pri vsih naših kmetih; je pa tudi veliko taci, ki konec leta še dolge imajo.“

Urban. „In vendar vi Boštjan dosti svilnih mešičkov izredite?“

Boštjan. „Kadar gre po sreči, jih veliko imam, ali ni vsako leto tako.“

Urban. „In kadar vam po sreči gre, ali si shranite veliko denarja?“

Boštjan. „Kako mi je mogoče, kej prihraniti? z denarjem, ktereга za svilne mešičke potegnem, si nakupim potrebnega

žita, in dolge poplačam. Vsako leto moram za pet ali šest mesecev žita nakupiti.“

Urban. „Ali vam da pa prodaja svilnih mešičkov toliko, da si zamorete potrebnega živeža nakupiti?“

Boštjan. „V časih ja, v časih ne, v časih pa mi še kaj ostane. Bi mógel reči, da mi v desetih letih svilni mešički izplačajo to, kar mi na žitu primanjkuje.“

Urban. „Slišite Boštjan! meni se ravno tako godi, kakor vam; jaz in vi sva konec leta, če gre vse prav, od naših zemljišč žita za potrebo pridelala, nekej ga prodajava, zato da si za sviloprejke vkupiva listja; svilne mešičke na to prodava, potegneva denar za nje, in za ti denar si morava zopet žita nakupiti. In naš trud, naše delo, ki ga pri tem imava, kdo nama ga plača? In kdo nama zgorej omenjeno škodo poplača? kdo nama poverne škodo, kadar nama s svilnimi mešički dobro ne gre? Govorite Boštjan zagovarjajte se!“

Boštjan stoji zamišljen, in zdelo se je, da na perste računi.

„Ali hočete, Boštjan!“ govori Urban dalje, „še en dokaz, ktereга pa ne berem v knjigi: Povejte mi, med sosednimi kmeti, med ljudmi, ktere mi poznamo, kateri deloma v naši planjavi v mehkiem podnebjú živijo, deloma raztrošeni po hribih prebivajo, kjer ne rasejo ne murve, ne vinske terte; komu je bolje, nam ali gorjanom? Kadar kakih sto goldinarjev na posodo iščemo, kamo jih hodimo iskat, v nižavo ali v hribe? kdo bolj natanjčno dolge odrajtuje? kdo boljši živi in jě, mi z našo vedno polento, ali gorjani, ki imajo žita, mleka, sirovega masla, sira, prešiče in krave, s kterimi se čez zimo zadovoljno živijo?“

Zdaj vidi Boštjan, da je premagan, ter reče: „Urban! prijatli! permaruha, ta knjiga govori resnico! svilni mešički obilno lepega dobička prinesó, ali mi smo vender zmirej vbožni in slabo živimo.“

„Tadaj“, sklene Urban, „tadaj se more reči, da naša prava korist, če jo dobro poznamo, terja:“

- 1) Da poskerbimo, kako bi zadosti žita za svoje potrebe doma pridelovali, da bi nam ne bilo treba ga drago kupovati.
- 2) Več živine redimo, torej da zavoľjo tega si omislmo več travnikov, in da bolj za-nje poskerbimo;
- 3) da kjer je naše podnebje mehko, in zamoremo tudi svilo pridelovati, tudi murvne drevesa sadimo, toda brez velike škode družega žita, in brez overe družega potrebnega poljskega dela; tadaj bo se ves ali skorej ves pridelk svilnih mešičkov za čisti dobiček šteti zamogel, in bo veči, ako se dobro prerajta, kakor dozđajšni, ko smo neizmerjeno številu murv in svilodov redili.“

To izrekši, se Urban ogleduje, in praša prijatle, kaj oni od tega mislijo?

Boštjan na to odgovori: „Veste kaj, Urban! da me ta knjiga počasi spreobrača, da bom prijatelj knjigam, in njenim spisateljem? Kdor je to pisal, ima prav: malo murv, in potrebnega žita, tega nam je treba.“

„Tako je, pristavi Urban; ali naj prvo, naj koristniši, in nar boljši svarilo, ki nam ga pisatelj daje, in ktereга sim jaz vedno priporočeval je: kmetje! redite dovolj živine. Ja, dragi moji prijatli, živina, pa dobro rejena in dobro glešana, je sreča za kmeta.“

Vsi gredo prepričani domu in nekteri sklenejo imenovano knjigo si omisliti.

XXVII. VEČER.

Škoda iger in kerčem.

Starost blagega Urbana bi bila prav srečna, ako bi ga ne bilo slabo stanje, ktero je Lenco zadelo, vedno v serci grizlo. Lenca je bila njegova vnukinja, Matevževa hči. Prej ko

se je omožila, je bila nar bolj štimana deklica tistega kraja, pošteno izkojena, prav lepega obnašanja, pohlevna, delavna, vesela, bistre glavice.

S zvijačo neke potuhnjene žene se je pa bila zaljubila v lepega mladenča iz soseske, ki se je Marko klical. Marko je bil premožen, bil je tudi dobrega serca, ali bil je pohajač in nepremišlen človek.

Urban in Matevž sta si na vso moč prizadevala, tej prijaznosti se staviti, ali kakor je navadno, da, kadar v dimniku gori, vsi drugi poprej zagledajo, kakor tisti, ki so v hiši, sta jo bila tudi ona dva prepozno zasledila, prepozno je bilo že, po sili sta morala privoliti v ti zakon.

Že je dvanajst let minulo, od kar je Lenca z Markom združena živela, in Bog je njima tudi otroke dal. Perve leta sta sicer složno in mirno živela, ali potlej se je Marko pobratil s slabimi tovarši, je hodil po kerčmah, malo delal, hudo igral, pri vinu je za kakega tovarša poroštvo delal, in nasledek tega je bil, da je za druge plačeval.

Vboga Lenca, kateri je vse to dobro znano bilo, in je vidila, da hiša zmiraj doli gre, ni vedela, kaj bi počela, se nesreče ovarovati. K svojim ljudem si ni upala pomoči iskat hoditi, ker se je bala, da ji bodo oponašali: „Saj si ga sama hotla!“

Reva molčé svoje drage otročiče milo pogleduje, in po cele dneve sama doma solze toči. Velikrat si je prizadevala, z dobrim oslepljenega moža spreoberniti, ali pajdaži in kratkočasovanje so ga tako zvezanega držali, da si je, ko je ura bila, v kateri je bil navajen v kerčmi sedeti, gnan od nepremagljive moči, hitro tje zopet podal, hudoba ga je že bila zasedla, in kakor je sam pravil, mu ni bilo več mogoče, jo zapustiti. Ljubezen do sopruge in otrok ni bila scer še v Markovem sercu pogasnila; ker se je opominjan od dušnega pastirja, kateremu je Lenca svoje nadloge in težave tožila, nekako prizadeval, k poštenemu življenju se vrniti, zapusti za kak mesec neporedno življenje, ali potlej je zopet zablodel. Na

zadnje se je že nemogoče zdelo ga poboljšati, in hiša je že strašen začetek vbožtva, sramote in revšine že v živo čutila.

Marko od posojevavcev nadlegovan, je bil prisiljen zadolžiti se; da bi svoje dolge poplačal, pridelke je pred časom prodajal, na posodo jemal pri odertnikih, katerim je moral na mesto deset zapisati dvajsti, ali pa je bil prisiljen vzeti pol v denarjih, pol pa v takem blagu, katero ni bilo za-nj za nobeno rabo, ali pa v gibljivem imetju, katero je moral v svojo veliko zgubo prodajati. Naj bolje hišno orodje, in še clo darila, ktere so njegova žena pri poroki in otroci pri kerstu dobivali, je zaigral in zgubil.

Predenj je bila njegova zapravljevost očitna, sta ga Urban in Matevž, kterima je takrat svoj pravi stan zakrivati znal, večkrat podpirala, in mu kej pomagala. Ali ko sta spoznala, da vsaka pomoč njemu storjena ni nič drugega, kakor nov spodbodek k zapravljevosti, sta nehala ga dalje podpirati, in sta mu na mesto denarja, ktereга je prosil, resnobne opomine dajala, kterih pa ni hotel poslušati. Smilili so se jima vboga Lenca in njeni nedolžni otročiči, kterim sta ona in svakinji skrivši pomoč delila; ali pri gospodarju, ki vse zapravlja, ni to nič zdalo; in vboga Lenca je tudi raji kolikor je bilo mogoče poterpela, kakor njih nadlegovala. Žalost te vboge žene je še ljubosumnost poviševala. Zdelo se ji je za gotovo, da ji mož ni zvest, in da denarje neki hudobni ženi pritika.

Ali ker se je bala, da bi hudobni jeziki ne opravljali še bolj že tako nesrečnega moža, ni tega nobenemu razodela. Ona se ni nikoli pri družih ljudeh tudi čez druge napčenosti moža pritoževala, in če ji je kdo, posebno kaka jezična žena, od njega kaj kvantala, ga je še zagovarjala in njegove slabosti zakrivala.

Mož ji je zvečer pozno domu hodil, kakšenkrat še clo o polnoči. Nesrečna Lenca je pa otroke po večerni molitvi vselej spat spravila, se za kolovrat vsedla in ga čakala.

Dostikrat je Marko zavoljo zgub v igri žalosten domu prilezel, ali nikoli pijan. Je scer rad pil, ali ni bil še pijanec.

Kakšenkrat je ženo zmirjal, ali ker ni bilo njegovo serce do celega sprideno, in ker je njene lepe lastnosti poznal, posebno pa ker se je tudi Matevža in Urbana bal, se ni nikoli prederznil roke na njo stegniti, in jo vdariti. Ko je nekega večera prav pozno domu prišel, in vidil da se žena joka, ki je nanj čakala, je tudi on z njo jokati začel, brez da bi se bil upal jo za uzrok plakanja poprašati.

Lenca je znala več poterpeti, kakor tožiti, in je bila pametna zadosti, da ni zmerjala moža, posebno takrat ne, kadar ga je nevoljnega in nekaj od vina zgretega domu priti vidila.

Pripeti se neki večer da je Marko z navadnimi tovarši v kerčmi igral; on zapazi enega soigravca, ki je goljfal, in zaznamvane kvarte imel; to zagledajo tudi drugi igravci, in začnejo taki prepir, da orožje iz žepov potegnejo, in malo je manjkalo, da ni kateri iz med njih življenja zgubil. To nevarnost viditi, zgrabi Marka tak trepet, in taka groza pred igro, in taisto tovaršijo, da pri tej priči svoje tovarše v prepiru popusti in domu zbeži: zapriseže se, da ne bo nikdar več v kerčmo šel, in ves prestrašen in bled pride domu.

Ko je ob nenavadnem času tako do svoje hiše prišel, sliši svojo vbogo ženo z otročiči moliti. On se skrije svunej hiše in posluša, kako njegovi nedolžni pa nesrečni otročiči z Bogom govoré.

Zdelo se mu je, da mu od omenjenih prigodb zbudjena in nepokojna vest takole govori: „Oslepljeni oče! poslušaj, kaj tvoja supruga počenja in otročiči med tim, ko ti denarje hudobno napravljaš in otroke v vbožtvo pahaš.“ — Bilo mu je kakor da bi se gosto zagrinjalo bilo razstergalo pred njegovimi očmi, in da ga nova luč razsvetluje.

Med tim ko otroci neprenehoma znotrej molijo, sliši Marko tri leta starega otroka, ki je bil tudi nar mlajši in se je klical Jožek, sledečo in edino molitev zgovarjati, ktero ga je mamica bila navadila: „Bog! daj mi, da bom dragega očeta in ljubo mamko ljubil in vbogal: dodeli njima milost, me dobrega dečka in pobožnega kristjana izrediti!“ Od tega

vmečeni oče se ne more dalje zderžati, in poljubi hitro v izbo stopivši tega majhnega dečka ter pravi: „Božic moj! nadjam se, da je nocoj Bog vslišal tvojo nedolžno prošnjo.“ Na to prosi ženo, da naj starše otroke spat spravi, in kadar sta sama z Jožekom bila, Marko poklekne, jo prosi s solzami za odpušcanje, vzame eno britko martro v roke, in ji tako obljubi, da se hoče v resnici in popolnoma poboljšati.

Lenca misli, da se ji sanja: spervič se je bala, da je Marko pijan, ali ko ji je prigodbe tega večera povedal, ji je veselja serce skakalo, in tako se ji je zdelo, kakor bi bila novorojena.

Marko poljubi majhnega Jožeta še enkrat, in reče: „Že goljfiya igravca in prepir sta mi bila oči odperla, ali ko sim vaše pobožne molitve slišal, s kterimi me je gotovo še za časa Bog klical, sim se serčno ginjen stresel. Božja previdnost je tebe, majčkeni tri leta stari pridgarček! izvolila mojo spreoburnitev doveršiti; tisto malo besed, ki si jih blebetaje k Bogu poslal, so mi serce ranile“; in ko to izgovori, ga v naročje vzame, in zopet poljubi. Lenca je bila vesela tega, vendar pa ni še popolnoma zaupala Marku, ker se je bala, da bi vtegnul jutre zopet pozabiti, kar je ravno kar obljubil, zato je mu reče, s prijaznim glasom sledeče besede: „O Marko, Marko! če ti temu razpélu, kterega v roki deržiš, obljubiš se poboljšati, pomni dobro, da Bog v nebesih to obljubo zapiše! ako pa ne misliš obljube spolniti, obesi precej zopet na cvek to sveto podobo, in ne kliči čez te in čez nas vse še hujše nesreče!“

Marko. „Ah, ne boj se, draga moja Lenca, ti moj sklep je ves drugačen, kakor tisti, ki sim jih do sadaj delal. Sam Bog, kteri se je tega Angelčka poslužil (kazaje na Jožeka) mene k sebi poklicati, mi ga je vdahnil. Ti boš zadovoljna z menoj Lenca; ali moj Bog! koliko si zavoljo mene preterpela! in kako si zamogla tolkanj preterpeti?“

Lenca. „V ti težavi me je pogled na ravno tega Kristusa podperal; govorila sim: Gospod Bog, jaz nisim nedolžna,

kakor si bil ti, in tudi toljkanj ne terpim, kolikor si ti terpel! Tako sim se tolažila, ali pogled na naše nesrečne otročiče me je večkrat prisilil, da bi se ne zgubila, zopet pri njem pomoč iskati.“

Marko. „Ali mi tadaj odpustiš, Lenca?“

Lenca. „Da bi ti li Bog tako odpustil; jaz ti že odpustim.“

Marko. „Poslušaj me, Lenca! jaz želim, da tudi Jožeka spat spraviš, in da se potem skupej še nocoj podava k dedu Urbanu, da mu povém, kaj sim sklenil! kakor tudi vsim njegovim ljudem, ker dobro vém, da je tvoja sestra Neža s svojim možem nocoj tudi tam.“

Lenci se prehiter ti razglas zdi, vendar se noče protiviti, misleč, da bo nje mož tako še bolj spodbodjen, v dobrem stanovitosten ostati, torej reče: „Ako se ti ljubi, pojdiva;“ in se podasta k Urbanovim, kjer sta že vse skupej zbrane najdla.

Urban in Matevž se začudita, ko vidita, da prideta tako iznenada Marko in Lenca vesela in srečna k njim.

Lenca, ki je bila soprugu obljubila, da pové ona novico, katero sta povedat prišla, je začela praviti; ali Urban je hotel, da bi počakala, dokler bi sosedje domu odšli. „Ne“, reče takrat Marko, „dovoljite ljubi ded, da vsi zvedo, kar sim storiti sklenil; prepričan sim, da vam bo všeč.“

Tadaj pové Lenca vse čisto, in Marko le takrat kej pristavi, kadar zapazi, da Lenca premalo pové, in ga zagovarja.

Brez daljnega govorjenja, radost cele družine je bila nezrekljiva, ker so vsi v Marku odkritoserčnost spoznali, ktera ni dvomiti dala, da ne bo zopet padel v poprejšnje grehe.

Marko pové še enkrat, kako je majčkeni Jožek molil, in kako ga je to ganilo, in to tako živo popiše, da so se vsim solze v očeh bliščale.

Urban vstane tiho molče, prime za roke Marka in Lenco svoja vnuka, in jih stoje v sredi en čas enega po enem bistro v oči pogleda, potlej jima prijazno reče: „Moja otroka! edine sile in težave, ktere sim v starosti doživel, sta mi vidva

napravila. Če so te nocoj končane, kakor se mi zdi, če je božja volja, bom rad vmerl, ker mislim da moja smert ni več daleč.“

„Marko, Lenca! dovoljita, da vama jaz in vaju oče svoj blagoslov zopet podeliva!“

Ona dva poklekneti spodobno, prejmita blagoslov in se milo jokaje domu verneti.

Marko je bil od sadaj ves drug človek, in je bil dober hišni gospodar.

Komaj sta Marko in Lenca odšla, se Neža nasmelne, svojega moža pogleda in pravi: „Šimon! ali se bo morebiti tudi nama enkrat taka godila?“ Ali Urban odgovori namesto Šimona, in reče: „Šimon! od tebe se ne bojim, kar sim z Markom si skusil; ali dobro si to v serce vtisni, da zamorejo slabi tovarši tudi naj boljšega mladenča iz prave poti zpraviti. Beži pred tistimi kužnimi ljudmi, ki se po kerčmah vlačijo, ter čas in premoženje zapravljajo: dva- ali trikrat z njimi iti, bi zadostilo navaditi se, in tako bi bil zgubljen. Ali ne mislimo na tak prazni strah, Šimon, tako se zaderži, kakor si do sadaj živel, in vidva bota zadovoljno živela, dokler vama Bog dopusti živeti na tem svetu.“

XXVIII. VEČER.

Madalena, nepokojna in hinavska žena.

Že nekej dni sem je bila pri Urbanovih neka Madalena, žena že precej v letih, pa še neomožena, ki je bila nekej v žlahti z Urbanom. Ona je do sada v neki drugi deželi živela, ker pa je bila žena nepokojna, je morala večkrat svoje stanovališče premenovati, in je zdaj tu zdaj tamo služila. Na zadnje je prišla domu in sklenila je pri Urbanovih živeti; pa Urban, ki jo je dobro poznal, da je svojeglavna, in jo veliko

še ni vidil, ji je le neke dni stanovanje v svoji hiši dovolil, da bi zvedil, ako jo bo mogoče za več časa pod streho imeti, ali ne.

Koliko je Urban ljubil pravo in stalno pobožnost, katero je bil tako dobro v svoji hiši vtemeljil, toliko je svetohlinstvo in hinavšino sovražil; Madalena pa je bila bolj svetohlinka, kakor zares pobožna. V kratkem je vse cerkve bližnjih vasi že obhodila in vse spovednike prebrala, ali nobeden ji ni bil po volji. Eden se ji je prehitel in prenepoterpežljiv zdel, ker ni hotel vsih njenih kvant poslušati, drugi je bil predober in je imel, kakor je ona pravila, preširoke rokave; od tretjega je pravila, da ni nikoli tistih pobožnih bukev bral, ktere je ona brala; in vsi skupej, je rekla, nimajo doveršene popolnosti. Zarotila se je tudi, da gospod fajmoštru, kateri jo je bil pokregal, nikoli ne odpusti. Skorej cel dan o praznikih je Madalena v cerkvi bila, o delavnikih nar manj po dve uri tamkaj ostajala, ter pravila, da hoče sveto živeti. Sploh se ji ni ljubilo delati, in nje želodec, kakor je pravila, ni terpel ko izbrane jedi, dobro vino in kavo.

Doma je zjutra in zvečer majhne Špeline otroke moliti učila; ali vbogi otročiči so se pri nji kmalo naveličali, ker jim je predolgo moliti velela, in vsakikrat jih je učila kako novo molitev, tako da vbogi otroci na zadnje niso vedeli ne ene ne druge; in ker so prej z veseljem k molitvi priskakljali, so zdaj nevoljni k molitvi hodili. Če niso po njeni volji delali, jim je za kazen ukazovala, eno četertinko ure na dolgo moliti ali brati. Tako se je zgodilo, da se otrokom ni ljubilo več ne moliti ne brati, ker so si mislili, da reč, s katero so bili kaznovani, ne more biti dobra in koristna; tudi jih je s tim strašila, da pride baubau, in jih preč pobaše, in tako sta bila otročiča prav strahljiva postala. Sicer pa ni v tem še ves zleg obstal, in lahko bi se bil kakšen uspeh tudi od tega še dobil. Ali večji zleg je v ošabnem in silno nemirnem duhu obstal, ki je v ti ženi vladal. Nje ni nikoli eden žadosti spoštoval; ona ni terpela vgovorov, kar je ona rekla, je moralo

biti res; za nevernike je vse tiste imela, ki niso po njeni volji delali, in manj ko ona molili. Godernjala je Madalena z enim ali drugim po cel dan, posebno pa ni mogla pri mizi koščika požreti, ako ga ni z žolčem mešala.

To ji je pa tudi na zdravju škodilo, ker v jezi povžita jed želodec obteži. Zato je menda Madalena vedno tožila, da jo želodec boli, ako ni bilo tudi to le prazen izgovor.

Kmalo je bila s svojim žlabranjem med dobrima svakinjama Špelo in Maričko malo razpertijo napravila, s kterima je bila zdaj dobra prijateljica, zdaj jima je bila tudi huda, ker jo je vsaka majhna reč razžalila, in že je po sosednih hišah nekatere lišne zadeve raztrosila, kterih ni hotel Urban, da bi se zunej hiše razglasile.

V ustih je imela Madalena zmiraj te besede: *Vse Bogu v čast!* — Prav blage in svete besede, ali ona jih je izgovarjala tudi pri vednem obrekovanju, pri svojih babjih preprih.

Tudi drugim sosednim hišam je kmalo hotla zavkazovati, in je zavoljo tega nekatere krato pri dušnem pastirju bila, se pritoževat, da on tiste kmetice terpi, ktere si lase spletajo na novo vižo, ktera pa je že od vsih skorej bila sprejeta; tudi je tožila, da kmetice o praznikih svilnate trake nosijo. Ker je bila ona medla, suha in gerda baba, s pripognjenim herbom, ji ni bilo všeč, da niso bile vse ženske take, kakor je bila ona. S pobesenimi očmi je torej duhovniku tožila, da ji nekatere deklice, akoravno poštene, vendar ne dopadejo, ker se ji zdejo preveč nališpane. Fajmošter, kteremu je bilo že preveč, da bi se je znebili, ji rečejo: „Ljuba moja Madalena! sama na-se gledajte in ne na druge; pustite, da za druge tisti skerbé, ki so za to postavljeni.“ Ker se je pa terdovratno za to gnala, in ni hotla proč, so ji na zadnje rekli: „Veste kaj, jaz ne morem storiti, da bi vse žene tako gerde bile, kakor ste vi.“ Od teh besed je bila Madalena tako razžaljena in razkačena, da se je vekaje — *Vse Bogu v čast!* — zarotila, da jim noče tega nikoli odpustiti, in tako se je serdita od

njih pobrala, brez da bi se jim kot po navadi globoko priklonila.

Fajmošter niso sicer opustili pogosto in goreče deklice opominjati, in so zavoljo tega s previdno gorečnostjo proti nečimernosti in gizdosti v cerkvi pridgovali, ali Madalenina prederznost jih je bila razjezila, ktera je bila komej te dni v vas prišla in je že hotla biti njih svetovavka in mojsterna drugih žen.

V nocojšni družbi je Madalena začela hudo obrekovati gospod fajmoštra; pravila je namreč, kako so jo danes g. fajmošter osramotili, pa tega ni povedala, da so jo „gerdo babo“ imenovali, akoravno jo je morda to nar bolj v sereu peklo.

Urban je hitro njeno opravljanje s tim zavernil, da je ji rekel: „Ljuba moja Madalena! ali niste rekli, da hočete sveto živeti?“

Madalena. „Če je božja volja — Vse Bogu v čast — mislim sveto živeti.“

Urban. „Ali pa ne verjamate, da kdor hoče sveto živeti, mora biti tudi ponižen, in pohleven, in da mora ljubezen do svojega bližnjega skazovati, in predpostavljene spoštovati, in da ne sme drugih opravljati?“

Madalena. „Ponižen biti! Sim morda gizdavo oblečena?“

Urban. „Aj! jaz govorim z vami in ne z vašo obleko: jaz mislim ponižnost duše, in ne ponižnost zvonajne obleke.“

Madalena. „Ali zamorete reči, da nisim pobožna?“

Urban. „Tukej vi zavračate govor na vse druge reči, ljuba moja Madalena! jaz sim hotel reči, da ni zadosti dolgo moliti, temuč da je treba, da se človek čez druge ne povišuje, da se sam sebe poboljša, druge pa spoštuje, posebno pa dobro ime drugih; nar bolj pa je treba z družino, kjer se prebiva, v miru živeti, in posebno ne razpartij delati v hiši, v kateri se živi; ste me razumeli Madalena?“

Te besede, ki jih je Urban z pomenljivim glasom govoril, so Madaleno tako presunile, da se je od jeze zjokala; potlej zahvali Urbana, da jo je do sada v hiši terpel, ter mu ježno

reče, da ga — Vse Bogu v čast! — ne bo več nadlegovala, ker hoče jutre zjutrej njegovo hišo zapustiti.

Urban jo je mirno tolažil, brez da bi bil rekel, da naj še na dalej pri njem ostane.

To pa vendar ji je rekel, da naj še tri dni pri njem ostane, zato da se v jezi ne ločita; in tako se je tudi zgodilo.

Ko ste Špela in Marička slišale, da misli Madalena proč iz hiše iti, ste sklenile, da bi ne šla nevoljna iz hiše, da ji boste dale, ena en predpert, druga pa eno ruto. Sicer se je pa cela hiša to novico slišati veselila. Urban pa si je prizadeval slehernega podučiti, da bi Madaleni nič žalega ne rekli ali ne storili.

Madalena je kmalo po tem prepiru, kakor je pri ženah navada, zopet bila dobra, in je začela zopet klepetati. Matevž si je pa prizadeval, dobremu Urbanu pomagati, in pogovor na druge reči zaverniti; začne torej od težkih kmetiških del. Pa Madalena je bila zmirej Madalena in je sploh vse kmete grajala, da se premalo o delavnikih z molitvijo pečajo. „Hotla bi, je rekla, da bi slehern kmet vsak dan saj eno uro na dolgo molil, in zraven tega še pri eni sveti maši bil.“

Tukej je bil Urban zopet nasprotnih misel, akoravno se mu ni hotlo, z njo se več prepirati.

„Ne eno uro na dan, je rekel, ampak cel dan se mora moliti. Bog nam je vkažal neprenehoma moliti. Ali veste, Madalena, kako mora in more kmet zmirej moliti?“

„On mora zjutra težave celega dneva Bogu darovati, greha se varovati, marljivo in urno delati, in tako on ne moli eno samo uro, ampak cel dan; tako spremeni vse opravila v molitev, tako dopade Bogu, in tako skerbi za svojo dušo in za svoje časne potrebe.“

Madaleni je od začetka to modro govorjenje silno dopadlo, ali na zadnje je nevoljna postala, ter rekla: „Tadaj se bo zjutra kmet kakor vol k delu podal brez kaj pomoliti?“

Urban. „Nikar! kdor bi ne molil, bi bil slab kristjan! Kmet zahvali, ko vstane (tako saj mi vsi delamo) s kratko in gorečo molitvijo svojega Boga za podarjeno lahko noč; ga prosi, da bi mu tisti dan proti vsemu dušnemu in telesnemu zlegu v pomoč prišel, in mu daruje vse dela tistega dneva; tedaj gre naj prvo k sveti maši, in dela potlej z veseljem, ker vé, da Bog lenuhom kruha ne da, temuč njegova volja je, da si ga s potnim obličjem prislužijo, po tistih besedah, ki jih je Adamu rekel, in v Adamu vesolnemu človeštvu.“

„Zvečer pristavi k navadnim molitvam še kes ali grevengo, toda pobožno in iz serca. O praznikih spolni, kar je mogoče vse to, kar zapoveduje sveta cerkev; o zimskih večerih pa zdaljša po okoljšinah svoje molitve; ali si prizadene, da ne moli ne mnogo ne predolgo, zato da se mu molitev ne pristudi.“

„Tako nas učijo naš gospod fajmošter, in vi Madalena kako učite vi?“

Madalena: „Oh, Bog me ovaraj učiti! jaz sim samia podučjenja potrebna. — Vse k časti božji! — pa od koda pride to Urban, da so pobožni ljudje od mož tako malo obrajtani?“

Urban. „To pride od tod, ker ste dve sorti pobožnih, in dve sorti mož. To je: dobé se v resnici pobožni, in dobé se tudi taki, ki so le na videz pobožni; možje so pa eni dobri, drugi hudobni. Resnično pobožne spoštujejo in ljubijo vsi dobri možje; kdor je pa le na videz pobožen, tistega ne spoštujejo ne dobri ne hudobni.“

Madalena. „In kak razložek delate vi med resnično pobožnimi, in med tistimi, ki se samo zdé biti pobožni?“

Urban. Velikrat sim od izverstnih pridgarjev, in tudi od našega fajmoštra slišal, kako se razložijo, in to je prav lahko.

Madalena. „Mika me to zvediti.“

Urban. „Tadaj poslušajte, v dveh besedah razložim z enim razgledom. Kadar kdo reče: jaz sim bolan, mu zdravnik žilo pošlata, in mu jezik pogleda, ako žila navadno in ne preneglo tolče, in če je jezik čist, pravi zdravnik, pojdite le, ste zdravi.

Tako se tudi z pobožnimi dela: če on od slehernega z keršansko ljubeznijo govori, če je ponižen in spraven, zamoremo reči, da je resnično pobožen; če je pa obrekovavec, nagle jeze, ošaben, maščevavec, posebno pa če je, kakor se večkrat zgodi, skopuh, imejte ga le za hinavca in le na videz pobožnega, in se ne boste v tej sodbi zmotili, če ravno sicer cel dan moli. Z eno besedo: ponižnost in ljubezen kažete gotovo pobožnost.“

Madalena bi bila celo noč klepetala in klepetala, ker se je pa Urban prav nerad, posebno pa z ženami prepiral, je s sledečimi besedami sklenil: „Vi Madalena, ste me nocoj prisilili, da sim kakor kak desetošolec govoril, kar meni ne gre, in tudi nisim še nikoli tega storil kakor dans; toda zadosti je že; Madalena in vi vsi: molite in delajte; bodite pobožni, ljubite Boga, skazujte se milostljive, in tako bote pobožni.“ Kadar to izgovori, vošči vsem lahko noč, in tako so se razšli vsak v svojo posteljo.

XXIX. VEČER.

Orožje in njega nevarnost.

Nek malopriden pobač, ki se je rad tepel in prepiral, najde nekega dne Franceta samega na poti in ga praša, ali bi hotel kupiti prav krasen in srebrom okovan bodec (sti èt).

France ga ni hotel poslušati, ker je bil mladeneč lepega zaderžanja, in ker je vedel, da njegov oče in ded ne vidita rada takih mladenčev, ki orožje pri sebi nosijo.

Drugikrat sreča zopet France zgorej omenjenega neporedneža. Ti ga vnovič naganja, da naj to bodalce kupi; France tudi sadaj ga ni hotel poslušati; ker je pa vendar le silil in silil, se da spregovoriti, in ga kupi. Hanžar je bil lep, in ako-

ravno enmalo predolg, mu je vendar dopadel; ker ga pa nobenemu pokazati ni smel, mu je več nadloge, ko veselja delal.

Njegov brat Jakob je zvedel, da ima France to bodalce, in da ga pod posteljo skriva; on naznani to očetu, in oče Urbanu.

To zvediti, so se vsi silno prestrašili, in ko se pogovarjaje, kako bi bilo nar bolj prav ga posvariti, reče Urban: „Moja skerb bo, tega novega oboroženca zboljšati; svest sim si, da se ne bo podstopil iz hiše z bodalcom iti, vendar bo posvarjen, kakor tiče.“

Urban si vkaže bodalce prinesiti, in ko je France v planino šel, ga je skrivno h kovaču nesel, in rekel iz bodalca nožnici primerjeno žlico narediti, roča pa in nožnice se ne takniti; potlej ga nese zopet pred posteljo, kjer je prej bilo, in ne pové nobenemu, kar je naredil.

Pripovedovalo se je ravno po vasi, da je malo noči prēj neka hiša bližnje vasi od tolovajev napadena in izplenjena bila, in da so z hišnimi zlo gerdo ravnali.

Ti večer, ko so bili že odmolili in brati jenjali, začne Urban od zgorej omenjene prigodbe govoriti, ter pravi: „Nobenega orožja nimamo, zdaj bi skorej potrebno bilo, ali dobro skrito, da ne pride mladini v roke. Odgovorita (se oberne k timu in vnuku) imata morda vidva kaj?“

Vsi molčijo ko miš. France pa je en malo pomislil, potem se je Urbanu približal, in mu djal: „Odpustite, dragi ded, prelomil sim vašo zapoved, oslepljen v krasoto nekega bodalca ga kupim, ne pa da bi ga nosil, temuč mislil sim ga zopet prodati, ker mi je vedno nekaj na sercu ležalo, da ga imam, ker sim se bal vas in očeta s tem razžaliti, zatorej sim ga skritega deržal.“

Urban. „Pokaži mi ga!“

France zleze pod svojo posteljo po-nj in ga plašno Urbanu poda, ki ga je pred se na mizo položil.

Urban. „Koliko si za-nj dal?“

France. „Tri goldinarje.“

Urban. „Kdor hoče tri goldinarje si pridobiti, mora nar manj šest dni se potiti.“

France. „Jaz sim ga mislil, kakor sim že rekel, zopet prodati.“

Urban. „Komu? drugemu mladenču, kaj ne? da bi mu priložnost dal, v kako nesrečo pasti, ali da ga še v ječo veržejo? In bi ti bilo to v čast, da si prodajavec nevarnega orožja?“

Zdaj začne tudi Matevž sina oestro kregati in pové veliko nesreč, ktere so se takim godile, ki so imeli orožje.

Urban. „In če bi bilo to bodalce majhni otroci našli, ali bi si ne bili lahko veliko zlega neredili?“

France (zmoten in tužen): Nožnica je tesna, in bi ne bili zamogli bodalce izleči.

Špela ga poskuša izleči, ali ne more.

„Poskusi pa ti!“ reče Francetu: France prime z eno roko nožnico, z drugo roč bodalca, potegne z vso močjo, in v roki mu ostane . . . kaj? žlica!

Na vse gerlo se je sadaj cela družina zasmejala, med tim ko je France se čudil in radostno pred vsimi z žlico v roki stal.

Marička. „Svak! koliko si jih z tvojim hanžarom že vbil?“

Špela. „S tim bodalcom bi lahko dvoboj začel s tistimi, ki juhe pred vrata samostanov prosit hodijo.“

France ni vedil, kaj bi odgovoril, tišal je: na zadnje pa se vendar tudi on z drugimi smeja.

Nikoli niso vidili Urbana, se tako smejati, kakor nocoj, kteremu se je tudi dobro zdelo, da je France svoj pregrešek spoznal.

Janezik je bil po leseno žlico šel, da bi Franceta na dvoboj povabil, ali njegov oče ga še za časa posvari, rekoč: „Tebi se ne spodobi s tvojim stricom šale vganjati.“ Dvoje majčkenih otrok pa se je vendar, ker niso na-nje pazili v sobnem kotiču z lesenima žlicama bojevalo, ktera reč je tudi

Franceta na serčni smeh pripravila. Ker je bil France zares skesan, in ker ga je želja gnala, deda in očeta vtolažiti, mu pride čudna misel v glavo: „Če ste zadovoljni, jim reče, si zberem za pokoro, da bom za naprej vselej s to žlico jedel.“

Urban, ktereга ni veselilo ljudi tužne viditi, je spervič odrekel, ker ga je pa France neprenehoma prošil, mu je vendar dovoljil; tako je s to žlico France zmirej jedel, in še dolgo časa potem so se pri mizi zavoljo tega mu smejali.

Znal je Urban biti resen in po potrebi tudi ojster, toda ker je pri ti priložnosti spoznal, da nima France veselja do orožja in tudi ni hotel se z njim sponašati, se mu je zadosti zdelo ga svariti in en malo se ponorčevati, ker je po pravici sodil, da bo to dober nasledek imelo. Tako se je torej pravda z bodalcom končala.

Ko so pa tudi ti večer še drugi prijatli prišli, se je začel pogovor od razvade, ki se med kmeti pogostoma najde, in jim je zlo škodлива, namreč da se z lovom (z jago) pečajo.

„Lov“, začne govoriti Urban, „je za dvojno sorto ljudi, namreč za velike gospode, ki se hočejo in zamorejo kratkočasiti, in za tiste, ki so vse zapravili, in si nočejo nič pridobiti. Kmetu, kateri plug zapusti in puško v roke prime, se plug kmalo pretežek zdi, in da slovo težkemu delu. Ni morda strasti, ktera bi človeka od dela bolj odganjala, kakor je lov. Družina kmetiškega lovca je vedno vbožna, korist lova pa obstoji v čevljih in obleki, ktere na lovu terga.“

„Pa recite vi Filip!“ govori dalje Urban, ko se oberne k nekemu pričujočih prijatlov, „vi, ki ste bili nekđaj lovec, in ste eden naj redkejih, ki so to opravilo zapustili, recite, ali govorim resnico, ali ne?“

Filip poterdi Urbanove besede, in pové, zakaj da je on lov zapustil.

„Ni bilo zadosti“, govori on, „da je moja družina vedno bolj božala, ni bilo zadosti, da sim dve boleznj na lovu dobil, ni bilo zadosti, da sim si levico, v kateri se mi je bila puškina cevka razpočila, ostrelil; še le takrat sim lov popustil, ko sim

po nesreči nekega vbogega pastirčeka ostrelil, ki sim menil, da zajca streljam. Takrat sim svojo puško streščil, sim vergel strelivo v vodo, sim popustil lov, sim sam v se šel, in moji otroci so tako v meni zopet skerbnege očeta dobili.“

Ni ga bilo nobenega med pričujočimi, ki bi ne bil kakšnega žalostnega primerleja kedaj vidil ali slišal, ki se je lovcom ali tistim, ki strelno orožje po rokah imajo, pripetil; med drugimi so še dobro pomnili dveh majhnih otrok nekega vasnega lovca, katerih eden, ko sta brez varha doma bila, očetovo puško raz zida vzame, na katerem je bila obešena, in jo je, ker je mislil, da ni nabita, igraje na bratove persi obernil in rekel: „Zdaj te vstrelim!“ puška pokne in zavali brata mertvega na tla.

Potem ko so več enakih prigodb povedali, so vsi enoglasno sklenili: *Kmetu je treba dati kopačo v roke in ne puške; poljske dela so za-nj, in ne lov.*

XXX. VEČER.

Nepripuščene pogodbe. Hvaležnost za prejete dobrote.

„Oče!“ reče ti večer Jakob Matevžu; „neki mešetar vam ponuja kupca za svilo, ktero na prodaj imamo, in sicer z dobrimi pogoji, le se mi zdi, da bi preveč pošteno ne bilo. Poslušajte in prevdarite, in glejmo, kaj bodo ded Urban k temu rekli.“

„Kakšen je pa pogoj?“ popraša Matevž.

Jakob. „Močno koristen, poslušajte! Neki gospod, ki denarja potrebuje, bi rad svilo po naj dražjem kupu vzel; bi dodal še v gotovem en goldinar po verhu na vsako libro, za svilo bi pa dolžno pismo vam naredil, kakor da bi bil namest svile denarje od vas prejel.“

Matevž. „In še dvomiš, ali je ta pogodba poštena? To bi bila prav gerda judovska odertija. Od takih kupčij ne smeš mojemu očetu še govoriti ne; Bog ovari! Saj si jih mnogokrat praviti slišal: otroci! to malo, kar imamo, smo si pošteno z svojim trudom brez vse krivice pridobili. Bog nam ga bo tudi ohranil.“

„Dobro zapomni Jakob! govori dalje Matevž, da je star prigovor: Krivično blago je kmalo zgubljeno; na krivičnem blagu leži božje prekletstvo.“

„Z kako vestjo moremo mi obresti, in tisti goldinar naverško prejeti, potem ko nam taisti gospod svilo naj dražje plača?“

Jakob: „Tudi jaz spoznam, da bi pogodba bila krivična, ne bojte se, dragi oče, da bi jaz take pogodbe kadaj delal. Po pravici povem, sam mešetar se je nekako bal, tako pogodbo mi ponuditi; toda me je s terdimi besedami oslepil, da se gospod v taki zadregi najde, da bi brez urne pomoči, naj bo kakoršna koli, ob svojo hišo prišel; zdelo se je torej njemu pomagati dolžnost keršanske ljubezni.“

„Ljubi moj Jakob! odgovori Matevž, tistega gospoda dobro poznam, on je zapravljivec; kristjanska ljubezen bi bila, ako bi ga ne bil nobeden z denarji podpiral. Njega dolgovi stiskajo, v ktere so ga njegove spačenosti zagreznile; če mu mi svilo damo, jo koj z veliko zgubo proda; da pa o svojem času nas plača, mora drugod dolg narediti. Tako boža njegova hiša, in tako se njegovo premoženje zmanjšuje, ktereга več ko polovico mešetarji povžijejo, kateri mu o njegovih vidnih potrebah veliko stroškov napravljajo. Če mu pa včasih kaj denarja ostane, pozabi na dolgove, in hiti k igri in veselovanju. Ako bi treba bilo, bi rad pomagal v bogemu in poštenemu gospodarju; toda taki možje, kakor je ti gospod, se mi ne smilijo prav nič. Tudi je treba še vediti, da je pri takošnih dolžnikih nevarnost vse zgubiti, ali se v pravdo zaplesti, ker so navajeni na falimente (kakor se sploh pravi) ali na bankerote, in akoravno je človek previden, kar le more, ni vendar

gotov, da svoj kapital nazaj dobi. In ako bi tudi pogodba ta ne bila pregrešna, saj veš, da nam je potreben denar, kterega iz svile skupimo, za davke ali kak drug dolg, kterega moramo sedaj v kratkem plačati. Če svilo na upanje prodamo, bi ne mogli sadaj v prvič dolga o zgovorjenem času plačati, in tega bi moj oče na nobeno vižo ne terpel.“

„Da nas tukej doma in po celej okolici imajo za poštene ljudi, pride od tod, ker vselej natanjčno o svojem času odrajtujemo, kar imamo plačati. Globoko si vtisni ti nauk v serce, moj Jakob! in sporoči ga svojim sinovom, da po Urbanovi in moji smerti naša poštena družina, akoravno vbožna, svojega dobrega imena ne zgubi.“

Ni se bilo še zmračilo, ko je Marička pri oknu delala, se hitro obernila in rekla: „En oficir gre, in zdi se, da jo proti naši hiši maha.“

Vsi so k oknu tekli gledat, in so vidili lepega oficirja, ki je bil oblečen v krasni vojniški rudeči napravi z zlatimi robi, bil je blizo petdeset let star, viditi je bil sicer prav vojak, ali pri vsem tem prijaznega obraza. Šel je sam in tako naravnost proti hiši, kakor da bil že večkrat pri Urbanovih. Urban in Matevž gresta do praga na sproti.

Preden je častnik v hišo stopil, pregleda hitro vse zvonj hiše — dvorišče, vodnjak in golobinjak; potem se oberne, da bi v hišo stopil, sreča pa Urbana in Matevža na pragu.

Žene so se mu vmaknile in poskrile.

„Blagi prijatli, popraša častnik, ali me hočete nocoj pod svojo streho vzeti? Tukej je list, s katerim me župan k vam pošlje.“ Na listu je bilo začerkano: *Urban da eno noč stanovanje enemu angležkemu stotniku.*

Urban. „Gospod stotnik, če se hočete moje kočje poslužiti, bom vam s vsim rad postregel, kar imam, in ga pelje v izbo.“

Zdelo se je, da ne more stotnik spervega oči od Urbana proč oberniti; tudi gleda pazljivo Matevža; potlej pozdravi vse, in popraša Urbana, ali so vsi, ki jih vidi, njegovi.

Nar bolj je stotniku Janezik dopadel, kterega je za več reči popraševal.

Stotnik. „Zala družina! ali recite mi, kaj ste brez žen?“

(Žene so zvunaj poslušale, in skoz pol odperte duri kukale). „Naka! odgovori Urban, v hiši imam sopruge teh dveh mojih vnukov, in priključilo se je, da je nekaj dni pri meni moja vnukinja, hči Matevževa, ki je v zadnje vas omožena, skozi katero ste sem prišli.“

Stotnik. In zakaj se ne dajo viditi vaše žene? ali jim je morda kakšen drug častnik kdaj kej žalega storil?“

Urban. Prenočili smo kakor je bilo mogoče, že mnogo častnikov, ali reči moram, nobeden hišni se ne more kej čez nje pritožiti. Ne zamerite gospod, one so kmalo tukej, zdaj jih delo zaderžuje, da vam kej pripravijo za večerjo.“

Stotnik (resnobno). „One mi bojo večerjo pripravljale, in Bog vé ali bojo tako pripravile, kakor jaz želim?“

Urban. „Prosim tedaj, blagovolite vkažati, kar se vam ljubi, da li pri hiši imamo. Imamo dva dobra golobčeka, imamo jaje, grozdja, sadja in dobręga vina. V tem hipu ne vem kaj družega dobiti, ne zamerite gospod stotnik! ako vam ne morem z drugim postreči.“

Stotnik. „Jaz ne bom jedel ne golobcov in ne jaje, (žene so to slišale in strahú trepetale). Nocoj bom jedel, ako se vam ljubi mi napraviti enmalo ješprena in ajdovih žgancev, ako kej več napravite, se mi zamerite; ste me razumeli?“

Urban je hitel v kuhinjo ženam povedat, ktere so pa že vse slišale, da hoče stotnik ravno tako večerjo, kakoršna je bila v hiši navadna. Žene so pa vendar tudi dva goloba napravile, ko bi se morda stotniku jih jesti zljubilo.

Prejden je noč nastopila, je hotel stotnik pregledati celo hišo, dvorišče in hlev; tudi je Urbana prašal, ali ima kaj lastnega zemljišča. Urban mu je vse povedal, ter mu je tudi bližnji vinograd pokazal.

Stotnik. „Vi imate lepo premoženje, Urban!“

Urban. „Svetá imam že dovolj, ali kaj menite, gospod stotnik! koliko je zemljišnega davka vsako leto treba plačati, tako da se mi zde, da sim le najemnik tih zemljišč; tudi imam mnogobrojno družino, jo pa vender dovolj dobro z božjo pomočjo prebijemo.“

Stotnik. „Vi ste v tridesetih letih veliko v hiši prenaresili. Takrat ni bilo vodnjaka na dvorišču, hlev je bil majhen; globljinjak na pol dodelan, tudi imate sadaj več izb.“

Urban je to slišati ostermel, in se podstopil prašati, ali je že kdaj bil v njegovi hiši?

Stotnik je pa govorjenje na druge reči obernil.

Med tim je noč nastopila, in večerja je bila pripravljena. Stotnik je rekel, da hoče z družino večerjati; hotel je tudi, da naj se Urban na svoje navadno mesto vsede, on si je pa zadnje mesto zbral. Urbanu se je to sicer čudno zdelo, ali treba je bilo storiti, kakor je hotel oficir, zakaj nobeden njih ni vedil, kaj neki s tem misli, in zakaj se tako, akoravno vedno vljudno obnaša.

On je rekel, da naj tudi žene k mizi pridejo. One tadaj pridejo, in prosijo za zamero, da so tako slabo večerjo pripravile.

Stotnik. „Vaša žena, Matevž, je tedaj umerla?“

Matevž. „Žalibog! in že veliko let od tega.“

Stotnik globoko zdihne in molči.

Čez nekoliko časa reče častnik: „Urban! ali niste imeli vi pred tridesetimi leti, če se prav spomnim, enega mladenča, kateri je že otrok brez starišev ostal, in kterega ste vi kakor sirotico v hišo vzeli?“

Urban. „Imel sim ga da, ime mu je bilo Korel; ni dolgo kar smo od njega govorili, in tudi se pogostoma od njega pomenkovamo.“

„Vbogi mladenč! k vojaščini so ga vzeli, in Bog vé ali še živi, in kje da je? že je skorej pet in dvajseto leto, kar nam ni več pisal.“

„Serčno sim ga rad imel, tudi je bil prav zvest prijatelj Matevža.“

Stotnik. „Ako bi ga zopet vidili, ali bi se vam dobro zdelo, ko bi vam eno zdravico napil?“

Urban. „Zdelo bi se mi, zgubljenega sina zopet viditi.“
Častnik vzame kozarček v roke, vstane in zavpije glasno:
„Živijo tedaj Urban in vsa njegova družina! Jas sim tisti mladenč!“

Urban. „Kako? kaj ste rekli?“

Stotnik. „Jaz sim Korel.“

Sam Urban ga je zdajci spoznal, zaveka od veselja, in se vzdigne.

Stotnik skoči ga objeti, ter pravi: „Oh Urban! oh moj oče, moj dobrotnik!“

Vsi vstanejo od mize, obstopijo Urbana in stotnika, ki se objemata in kušujeta.

Tako se objemajo tudi z družimi.

Kdo zamore nenadano radost vsih popisati?

Urban se je zdaj smejal zdaj jokal od radosti in tako vsi drugi.

Stotnik je sam djal: „Moje oči ne poznajo solz ne joka; ali pri tem tako veselem primerleju jih ne morem zadrževati.“

„Zdaj“, pravi Urban, „so se mi še le oči odperle, zakaj ste hotli sleherno reč vediti, in po hiši pregledovati, zdaj še le vidim, zakaj ste se vsedli na mesto, kjer ste pred leti sedeli, in zakaj ste timčas navadno večerjo želeli. Kaj vas pa je pripravilo, gospod stotnik! do take visoke službe, in kako ste na Angležko prišli?“

„Oče! prijatli! odgovori stotnik, vsedimo se zopet za mizo, in potlej vam v kratkem vse povém.“

Urban prosi stotnika se na prvo mesto vsesti.

Stotnik. „Urban! to je hišnega gospodarja mesto; zatorej se Vi nanj vsedite.“

Urban. „Danes ste vi hišni gospodar.“

Stotnik. „Jaz vas, Urban! za besedo primem. Vi ste mi priča, da me je Urban hišnega gospodarja postavil. Žene! ali imate dva goloba? prinesite jih sem!“

Urban je berzo po naj starejega lastnega muškata poslal, žene so pa goloba, drugih pekarij in zelja napravile.

Jedli in pili so s serčno radostjo.

Proti Urbanu obrnjen reče zadnjič stotnik resnobno:

„Dragi oče! če sim danes jaz hišni gospodar, ali mi dovoljite čez vse zavkazati?“

„Karkoli se vam ljubi,“ odverne Urban.

Stotnik. Prav tadaj; jaz nočem, da bi vi še na dalej plačevali zemljišnih davkov.“

Vsi so z odpertimi ustni poslušali; stotnik pa potegne iz žepa mošnjico, vzame iz nje tri menilne liste po tisuč goldinarjev, in jih Urbanu poda, rekoč: „S tem oprostite svoje zemljišča vsih takih davkov. Srečnega se zamorem šteti, da zamorem nekako svojo večno hvaležnost vam skazati! Vi Urban ste mi bili več kot oče; jaz sim hvaležen sin, in vam Matevž dober brat in prijatelj. Dobra izreja, ki ste mi jo vi dali, Urban! je vzrok moje sreče: Dobri nauki keršanske vere, poštenega zadržanja in časti, ktere ste mi v serce zasadili, niso iz mojega serca zginili, in ljubezen, ktero ste do mene skazovali, mi je mehko serce ohranila. Na noben način bi vam ne mogel meni storjenih dobrot poplačati; blagovoljite tedaj to maličkost prejeti.“

„Jaz nimam ne otrok ne žene: Vam Urban sim iz hvaležnosti bližna žlahta; vi ste mi oče.“ Milo sterjenje je vsem za en hip besedo odvzelo. Med tim je Janezik prvi stotniku roko poljubiti letel. Na to so ga vsi obstopili, da bi mu enako storili, ali stotnik tega ni hotel, samo Urbanu je pripustil, kateri je tudi jeclaje roke k nebu povzdignul, božjo previdnost zahvalil, in dobrotniku vse dobro sprosilo, in potlej vnovič njemu ginljivo zahvalil.

„Sadaj reče Matevž na skrivnem Jakobu: Vidiš sin moj, kako nas Bog plačuje, da nismo se v pregrešno pogodbo za svilo vdali. Pomni v celem življenji ti znameniti večer.“

Ko se je zopet stermerje enmalo poleglo, jima je stotnik pripovedoval natanjčno svoje dogodbe. K vojaščini je bil pod benečansko ljudovlado vredjen. Potlej so ga Turki vjetega v Carigrad v sužnost gnali. Po dokončani vojski bi bil moral tudi on se domu verniti, ali mislil je vendar zopet v vojaški službi ostati. Timčas je neki angleški Lord v Carigradu med svojimi ljudmi enega Italianca imeti želel. Njegov strežaj, kteremu je bil Korel dobro znan, ga priporoči, in je bil tudi v službo vzet.

Ko se je Lord v London vračal, ga je Korel tudi tjekej spremil; po njegovi smerti je pa zopet v vojaški stan stopil, v katerem se je v mnogo bitvah na morju jako znesel, je stopal od časti do časti, in se je popel do stotnika.

Bil je v Ameriki, in še clo v izhodnjih Indiah, zdaj je bil pa na poti od Malte do Londona, v Livornii je pa na suho stopil, da bi šel Urbanove obiskat.

Po končanem govoru, kterega so vsi, kakor da bi bili zamaknjeni, poslušali, se stotnik, kterega so se nadjali, da pri njih čez noč ostane, poslovi, ker pravi, da mora že prihodnjo jutro s svojim potnim pajdašem bližnjo mesto zapustiti; in tako jih zapusti čez mero vesele, ali zraven tudi tužne, da tako hitro odide. Možki in ženske so ga spremili do gostivnice, kjer je bil svojo kočijo in strežete pustil. Tukej jo je pa, ko so še enkrat slovo od njega vzeli, in se mu zahvalili, med njih blagoslovom odrinil.

XXXI. VEČER.

Zmernost v sreči. Gašper pri Urbanovih.

Janezik je bral sveto povest od Mane, s katero je Bog svoje ljudstvo v puščavi živil, in od vrelca, katerega jim je na čudno vižo po Mojzesu v skali odperl. Serca vsih Urbanovih so bile silno ganjene zavoljo sreče, katero jim je bil Bog po stotniku poslal, in branje teh Izraelcom storjenih božjih dobrot je timveč pomagalo, njih čutje kristjanske bogoljubnosti in hvaležne pobožnosti obuditi. Cel dan se ni od družega govorilo, kakor od stotnika, od njegovih besed in del.

Urban in Matevž sta ga popisovala, kako je bil v mladosti ves živ, bistre glave in lepega obnašanja. „Nar manjši miglej mu je zadostil“, pravi Urban, „ga poboljšati, tudi je bil nevtožliv, če se je spomnil, da je mene ali druge nekako razžalil. V šoli in cerkvi je bil naj pridniših eden, šlo mu je rado v glavo, v keršanskem nauku, v pisanji, v branji in rajtanji je vse součence prekosil, in zvečer nam je vse povedal, karkoli se je ali iz knjige ali od učitelja navadil.“

„V svojem zaderžanji je bil skorej angelčku podoben, bil je že velik mladenč, ko mu je še ljuba nedolžnost iz oči sijala.“

„Nar bolj mu je delo dopadlo. Nikoli ga nisim lenega vidil. Pri delu je bil vedno jasnega obličja in dobre volje, nar boljše sredstvo ga razveseliti je bilo, mu kakošno delo vkazati.“

„Da po pravici rečem, Korel je bil tudi tebi Matevž! velik spodbadek, da si se dobro obnašal, kar si tudi vselej storil. Korel je bil v celej okolici od vsih kakor od nas ljubljén; on se je družtva nekih razvuzdanih mladenčev ogibal, vendar so ga tudi ti spoštovali.“

„Tako dober in priden mladenč je moral, kamorkoli se je obernal, srečo najti. Bog čuje nad pravo čednostjo, in spremelja dobre s svojo vsegamogočno roko po vsih njih stopnjah.“

„Zdi se mi, da ga imam še pred očmi, kadar mu je klic k vojaštvu došel. Mi smo silno žalovali, on je pa vsakemu, ki ga je objokoval, blizo te le pomenljive besede rekel: „Mene cesar kliče; kdor pa svojim predpostavljenim pokornost skazuje, jo Bogu skazuje; zvesto bom služil, in Bog mi bo pomagal. In glejte! Bog je v resnici pomagal njemu, in pa tudi nam.“

Urbanovi domačini so premišljevali, kako bi imeli obrniti denar, ki so ga prejeli od stotnika. Ali nobeden si ni upal od tega, kar so si mislili, kaj Urbanu ali Matevžu povedati; li med seboj so se pomenkovali in eden je drugemu svoje misli zaupal. Špela je pravila, da bi se lahko s tim nje Janezik v mestne šole pošiljal. Marička bi bila rada, da bi se kaka majhna kupčija začela in ena štacuna odperla. Matevževi sinovi pa so hotli, da bi z njimi ded kupil en kos zemlje blizo njih hiše, kjer bi se dale dve sobi sozidati.

Ali Urban, ki si je mislil, da bo vsaki v svoj rog trobil, odgovori sinu Matevžu vpricho vsih rekoč: „Zdaj, ker imamo ti denar, ki nam ga je Bog poslal, povej mi, kako misliš, kaj hočemo z njim početi?“

Matevž. „Tukej se ne sme kaj misliti ali dvomiti, mi ga moramo tako obrniti, kakor je želja našega dobrotnika, namreč, da se znebimo zemljišnih davkov in da taiste poplačamo.“

Urban. „Ti si prav modro odgovoril, in ravno ta je tudi moja misel. Mi bi bili pač prav nehvaležni, ako bi ne dopolnili očitno izročene volje svojega dobrotnika; zatorej hočemo vse dolge poplačati in se taistih oprostiti, in tako bo tisto malo, kar imamo, naša prava lastnina. Na to bomo tudi z večim veseljem obdelovali tiste polja, ki bodo samo za nas rodile in pridelke samo nam dajale; in kadar pride jesen, nam ne bo treba žalostno gledati, ko do zdaj, ko smo svoje pridelke z drugimi delili.“

„Zatorej pa, moji otročiči, poslušajte me pazljivo in vselite si besede, ki vam jih zdaj porečem: „Ta nenadjana sprememba ima v sebi za nas nekaj dobrega in nekaj slabega; dobro je, ker se oprostimo tako težkih vsakoletnih izdavkov, slabo je pa, ker bi znalo to nepričakano poboljšanje naših dozdajšnjih okolišnin kakega izmed vas napihnuti, in obuditi v njem častilakomnost, ali pa bi znali mi oleniti in bi ne bili več tako pridni za delo in tako varčni, ko smo bili do zdaj. Vsako tako zlo bi bilo zadosti, da se nam ta dobrota v pravo nesrečo preverne. Jaz poznam nekaj družin, ktere so nesrečne zatorej postale, ker se jim je bila enaka nenadjana sreča pokazala, kot sadaj nam.“

„Se li spomniš, Matevž! sreče, ktera je bila pred leti Matičeta pri lotrii zadela? Ta je bila njega in cele njegove družine poguba. Dnar, ki se brez truda pridobi, ne terpi dolgo, razun pri tistih, ki imajo dobro pamet. Matiče je začel precej zidati, njegove ženske pa so se začele lepo oblačiti in lišpati, sinovi pa zapravlјati. On je stavil še naprej na lotrio, in na zadnje ji je bil, nekej poprej, nekej posej, vse nazaj povernil in njemu ni ostalo družega, kot napuh in častilakomnost, njegovim pa lenoba in mehkužnost. Zatorej vidite tudi, da so, ker so vse zapravili, zdaj na beraški palici, in kar je pa nar hujše, da so se tudi delo in poterpežljivosti odvadili.“

„Za tega voljo vtisnite si, moji sinovi, dobro v glavo, kar vam povem: mi bomo jedli, kot dozdej, se oblačili, kot dozdej, delali, kot dozdej. Tako ostanemo hvaležni Bogu in dobrotniku; in tako bo ti dar za nas dobiček in nikakor škoda. Spomnite se, dragi moji! taiste važne pristavice, ki pravi: da se je bolj težko braniti proti sreči, kakor proti nesreči. Dovolj njih se zoperstavlјa revam, ali malo njih dobrim časom.“

Te modre besede so pri teh dobrih ljudeh potolažile vsako misel od zlatih gradov, in nobenemu se sadaj ni težko zdelo razodeti Urbanu svoje neumne misli, ki so bili zdaj vse na ravnost poterte.

Urban se je čez to veselil in reče: „Vidite, moji otroci, kako nesrečni da so ljudje na tem svetu? Kadar nam kakšna reč manjka, nas naganja želja si jo pridobiti, in kadar si jo pridobimo, nas muči želja drugo k njej priložiti: tako smo nesrečni, prejden jo pridobimo in poslej, kadar smo si jo pridobili. In kdaj bi bil naših želj konec, ako bi jim hotli in bi jim mogli vselej zadostiti? Nikoli; in kdaj bi bili vender zadovoljni? Nikoli; zdaj vidite, da bi bili tako zmirej nesrečni.“

„Tedej se mora hitro v začetku naših želj nesitost berzdati, in se moramo zadovoljiti s tem, kar nam Bog podeli; potlej se bo veselilo naše zadovoljno serce, in potlej lahko porečemo: Jaz sim srečen. Kakor v spomladi obrezujemo terte, da preveč ne izrasejo in se ne pretegnejo, tako moramo krotiti in vžugati naše poželenje, da se preveč ne vkorenini, in moramo zmirej misliti, da se popolnoma sreča na tem svetu ne najde, temuč se moramo zmirej nadjati, da jo še le na unem svetu vdobimo.“

„In pa“, veli dalej Urban, „vbozih se niste nikar spomnili pri vaših različnih naklepih, ki ste jih med sabo kovali. Ali jaz se pa na to dobro spomnim. Dragi moji, da božje dobrote dobro oberujemo, moramo tudi proti vboгим ljubezen skazati.“ Pri teh besedah pošle na ravnost klicat mačoho pridnega Gašperja, Janezikovega součenca, da bi ji naznanil, da ga on rad v svojo hišo vzame in da bo zanj kot za svojega sina skerbil, ravno tako, kakor je že bil s Korelnom storil. To ponudo je mačoha z velikim veseljem slišala in pripelje hitro k njemu Gašperja in mu ga izroči.

Urban prime Gašperja za roko in ga prijazno popraša: „Gašper! ali veš, ktera je nar lepši čednost enega dečka?“

Gašper. „Pokoršina.“

Urban. „Res, pokoršina; ali boš pa ti vselej pobožen in pokoren?“

Gašper. „Bom, ako mi bo Bog pomagal.“

Urban. „Ali bi hotel, da bi bil jaz tvoj oče?“

Gašper. „Vas lepo prosim.“

Urban. „Dokler se boš dobro obnašal, bom tvoj oče, po moji smerti bo pa Matevž, in tako naprej tisti, ki bo hišni gospodar. Janezik! glej enega novega brata; lepo ljubita se eden drugemu; bodita pridna in vbogljava in imejta zmirej pred očmi sveti strah božji.“

Janezik objame svojega Gašperja, ter mu reče: „Dragi moj Gašper! nekdanj sim s tabo skrivaje delil svojo južnico; zdaj pa hočeva vsaki kosček med sabo deliti, tudi bova vselej skup se učila, skupej molila, delala, past gonila, vbogala, in tudi v pripuščenih urah bova skupej igrala in bova prava brata.“

Urban pokliče Špelo in ji reče: „Vi boste od zdaj Gašperju dobra mati; vam ga kot sina izročim, skerbite dobro zanj;“ in Špela ga prevzame kot vsi z velikim veseljem. Z mačoho se niso veliko mudili in tudi niso veliko besed z njo menjali, ker si ni zaslužila; pa per vsim tem ji Gašper kušne roko, in jo lepo zahvali, ter od nje sveti blagoslov prosi.

Dobra in pridna mačeha zasluži večji hvalo, kot dobra in pridna mati; zakaj taista stori iz brumosti, kar stori ta po naravi; ali taka ni bila mačeha vbozega Gašperja, ki je v nemar puščala tega prav pridnega fantiča, in je le slabo zanj skerbela.

XXXII. VEČER.

Kvante ljudi Urbanu nevošljivih. Gašperjeva izreja.

Vsaka novica se v majhnih krajih hitro razglasi, ali na jezer viž, ker se večidel mnogo pristavlja, nekej iz hudobnosti nekej iz nevednosti.

Ker je bil stotnik Korel tako nenadnano prišel, ker je bil Urbanu taki dar podelil in ker je tako nagloma odšel, je

bil vzrok sila obilnih kvant, med temi tudi nekež smešnih, nekež hudobnih.

Dovolj ljudi je navajenih pri takih zgodbah verjeti bolj lažnjivim novicam, kot resnici; samo kar je neverjetno, oni verjejo in vselej se verjame raji slabo, kot dobro.

Nekteri so pravili, da je bil Korel že pred nekimi leti vmerl, in da je bil omenjeni stotnik li goljuf, kateri je pustil Urbanu ponarejene denarje. Drugi so terdili, da je bil ti zares Korel, in da so bile menice dobre in pravične, ali da je Korel copernik, in je najdel en zaklad. Še drugi pa so se priduševali, da je bil Korel nesramen in gerd cigan, in da si je tako tolikanj dnara nepošteno pridobil. Nevošljivci so znajdvali in si zmišljevali te obrekvanja; lahkoverci so jim pa verjeli.

Med tem ko so se mnogi pošteni krajani iz serca veselili Korehnove in Urbanove dobre sreče in ko so k njemu z serčno radostjo hodili se z njim veselit, so se nekteri nevošljivci terpinčili in tugovali, in se niso mogli vmiriti, ker so vidili, da se tako dobro godi tej pošteni družini, posebno so se iz nevošljivosti grenile in cedile nektere sosedske žene, kadar so mislile, da bi znale Špela in Marička prihodnič bolj bogate biti, kot one, in da se bote morda napihnile. Tudi so že hudobno prerokvale, da se zanaprej bote boljše oblačile, in tudi, če bo treba, da bote hotle imenovane biti gospé.

Kolika muka za nevošljive žene!

Se ve, da so morale Anca, Mica, Tina in druge blebetavke hitro letati k Špeli in Marički ju dražiti in žaliti z mnogoterimi lažnjivimi kvantami, kako da ju druge sosedske žene opravljajo. Te zmišljave ste vboge in žalostne svakinji jokaje Urbanu pravile rekoč: „Kaj smo storili mi tistim, da jim je tako žal, ker se nam dobro godi?“

Ali Urban jima odgovori: „Drage sinahi moje, kaj hočete početi? Pustite, naj reče vsakteri, karkoli hoče; slabega, Bog bodi zahvaljen, po pravici ne bodo mogli od nas govoriti. Poleti nas ponoči nadlegvajo komarji, kadar prisije sonce, pa

muhe; kdo jih more pregnati? Proti hudobnim jezikom tudi ni družega pripomočka, kot dobro zadržanje in poterpežljivost. Pustimo jih, naj izlijejo svojo nevošljivost, in zahvalimo Boga, da smo raji zavidani, kot obžalovani. V kratkem se bojo že naveličali in potihnili tisti, ki slabo mislijo od dobrega in pravičnega stotnika, kakor tudi tisti, ki se bojijo, da bi mi preveč po časti ne hrepeneli.“

Da bi se ti zavidavci enmalo potolažili in vmirili, ker so se tako neizmerno gnali, je ukazal Urban svojim ljudem drugi dan na polji delati in tjekej gnoj voziti. Tudi je zapovedal, da naj prihodno nedeljo možki in ženske v cerkev gredo, scer v čednih in praznih, pa vender ne v naj lepših oblačilih, ki jih imajo.

Ko so to ti neumneži vidili, ki so mislili, da bo hotla Urbanova družina zdaj se bahati, gostovati in po gosposko živeti, so ostermeli in tako se je počasi začela krotiti njih brezmerna nevošljivost.

Tako je modri in pametni Urban popravil vso škodo, ki bi jo bilo utegnilo poboljšanje njih stanu napraviti v domišljivosti njegovih domačih in pri drugih ljudeh.

Med tem se je pridni Gašper, ki je bil nov gost in hranjenec te dobre družine, vsemu delu prav lepo vdal, je posnemal svojega Janezika, kteremu ni hotel pri nobeni reči zaostati tako, da so se vsi veselili.

Zvečer sta se verstila v branji, čez dan sta hodila skupej v cerkev in v šolo; skup sta delala in včasih jima je bilo tudi pripuščeno, skupaj se radovati in igrati.

Urban se je radoval, kadar je vidil vesela okoli skakati in igrati. „Kadar sta dopolnila svojo dolžnost“, jima reče, „znasta že en malo se veseliti in poskakati, ali nikoli se ne smesta proč od hiše odtegniti. Dobri otroci, ki nič slabega ne delajo, so tudi veseli; ali na dve reči vaju opomnim, na ktere imate pri igri paziti; prvič da vaju veselje mora biti zmerno in spodobno, drugič da, ako sta vroča, ne smesta piti ne vode, ne druge pijače, da se ne smesta sleči in tudi na hladnem ne

ostajati, da bi se ne prehladila; zakaj skozi to bi lahko zgubila zdravje in morebiti še tudi življenje.“

Vsaki dan sta morala oba na polji delati kakšno uro, da sta tako prosti in čisti zrak vživala, kakšenkrat sta gnala past ovce, dokler ni še sneg padel, druge krate pa sta druge dela opravljala, da sta se zmirej bolj navajala vse vremena prenašati, in vse trude in težave preterpeti.

Ni mogoče dopovedati, kako sta ta pridna fantiča z svojim zgledom pomagala, da sta začela dva manjši Janezika brata Jože in Peter v dobrem napredovati, ker sta ju s tem spodbadala, da sta skerbela ju posnemati, kar je bilo mogoče. Za tega voljo so imeli stariši veliko skerb, da bi se Janezik in Gašper dobro odgojila, da bi bila lep izgled dvema manjšima.

Špela, ki je hotla izvediti, ali ima Gašper tudi dobro serce, ga je pogostoma popraševala, kako da je mačeha z njim ravnala; ali dobri deček jo je vselej zagovarjal in ni zinil nobene slabe besede proti mačehi; pa tudi ni nikoli pozabil Janezиковih južnic, ki jih je ti z njim delil, in se je zatorej Špeli serčno zahvaloval. „Vender si moral večkrat lakot terpeti, kaj ne?“ ga pobara Špela.

„Sim terpel res“, ji odgovori Gašper, „ali jaz mislim, da se večkrat ni spomnila mačeha, da sim tako lačen, in da ni mislila, da imam takšen tek, kakor sim ga imel.“

Špela. „Ali ni res, da te je tvoja mačeha sovražila?“

Gašper. „O naka! me ni sovražila ne, temveč ona mi je zadosti dobrega storila, akoravno nisim bil njen pravi sin.“

„Tetè, si misli Špela, ti fantič je zares vreden dobrot, ki mu jih skazujemo!“ Ker je bil tedaj ti vbožič navajen lakoto terpeti, je morala dobro paziti, da ni perve dni nikoli preveč jedel, ker bi bil tako lahko zbolel; potem se je začel tudi zmirej bolj rediti in biti okrogloličen. Tudi so ga bili oskerbeli z dobrim oblačilom in z eno novo suknico iz domačega sukna, ki je bilo en malo bolj debelo sukno, kot so ga nosili drugi vasni dečki.

Fajmošter so se močno veselili čez Urbanovo novo srečo in čez Gašperjevo preselenje; zatorej pridejo tudi ti večer k Urbanu, da bi se z njim serčno veselili in Gašperju kak dober nauk dali. Pozdravivši Urbana, ga precej tako ogovorijo: „Ljubi moj Urban! vi sejete ljubezen, in žanjete in spravljate blagoslove. Bog ohrani v vaši družini te vaše dobre misli; tako si zagotovite pravo srečo na tem svetu in za večnost. In ti Gašper! vidiš, kako ti Bog plačuje tvoje dobro zadržanje in tvojo dobro voljo? Ti nisi imel očeta; in zdaj jih imaš več, kot enega, imaš več, kot mater, imaš tudi nekaj bratov. Spoznaj in prevdari to veliko dobroto, ki ti jo je skazala ta hiša, ktera te je za sina prevzela in te rešila revnega stanu, v katerem si siromak terpel. Ti si dozdej lepo vbogal in častljivo spoštoval svojo mačeho; to je bilo prav lepo slišati; ali zdaj moraš še bolj si prizadevati, da boš svojim dobrotnikom veselje delal, in tako bodeš vtemeljil svojo prihodno srečo. Ti si v tej hiši Korlnov naslednik; bodi tedaj tudi njegov posnemovavec, in Bog te bo kakor njega blagoslovil.“ Gašper je pazljivo poslušal, in cel čas se kar ganil ni; je pokazal pa na svojem obličju, da so mu te besede prav močno v serce šle, ali njegova strahljivost in sramožljivost mu ni dala na to nič odgovoriti; zatorej poljubi roko fajmoštru, Urbanu in vsim drugim; na to poljubi tudi vse svoje majhne tovarše.

Žene so zdaj povedale fajmoštru vse kvante, ki so se bile zavolj Korlna po okolici razširile; ali oni so jih potolažili s sledečimi besedami:

„Nevošljivost, jim rečejo, ne škodi vam nič, temuč škodi nevošljivcu samemu, ker ga močno terpinči. Tedaj ker se nevošlivec sam sebe kaznuje in vam pa nič ne škoduje, pustite ga, naj zavida. Čas sam ozdravi te malovredneže, ki od nevošljivosti zjedeni in posušeni na zadnje spregledajo in spoznajo svojo nevmnost.“

Zdaj se pa obernejo fajmošter k Janeziku in mu rečejo: „Povej svoji mamki, tisto basen od osla, ki je opravljal oroslana.“ In Janezik začne:

„Neki dan pride lesica k oroslanu, se mu nizko prikloni in mu vsa ponižna reče: Vedi, o kralj vsih žival! da te je danes osel obrekoval in grajal; kaznuj to gerdo žival!“

„Nikar ne, ji odgovori oroslan; ako me osel opravlja, me s tem časti; kaznil bi ga, ako bi me on hvalil. In ako mi zavida, mu pustim za kazen tisto njegovo nevošljivost, ki je med vsimi kaznimi nar hujši.“

XXXIII. VEČER.

Razpartije med zakonskima Nacetom in Mario.

Maria, mlada žena nekega kmeta, ki je blizo Urbanovih stanoval, prileti vsa objokana z enim otročičem v naročji ti večer k Urbanu ravno takrat, ko so bili zgodbe svetega pisma brati začeli, in jih je tako v njih berilu zmotila, da so ga morali ti večer odložiti.

Mož jo je bil ravno dobro stepel; in take reči niso bile v tisti hiši nič novega. Nje mož je bil mlad in nagel, žena pa ni znala svojega jezika za zobmi držati, ino je imela slabo navado, da je vsako besedo mu prejedala. Mož je hodil pogostoma po pivnicah, žena je pa v nemar puščala hišne opravila. Zvečer pa ni bilo družega slišati, kot prepire in razboje. Žena mu ni molčala, dokler ni bila po herbtu zbutana. In to je tako dolgo šlo, da je bilo kreganje in ravsanje vsakdanja reč.

Ker je bila ta žena tak krik vzdignila, je vse skup priletelo; ali pustili so jo vpiti in jokati, dokler je imela sapo in solze.

Ona se je prisegovala in priduševala, da ne pojde nikoli več k možu, da hoče raji od vrat do vrat živeža prositi.

Urban je počakal nekaj, da bi se enmalo pomirila in potolažila, in da bi potlej z večji koristjo ji govoril. Hišne ženske pa so bile vse prepadene, ko so tako tulenje slišale, in so natihoma v svojih srcih hvalile Boga, da imajo tako edinost in tak lep mir s svojimi moži in s celo hišo.

Med tem se je Maria en malo vmirila, da se je lahko z njo govorilo.

Urban je tedaj vzkazal vsim otrokom odstopiti, in počne rekoč: „Maria! meni se smili vaš stan, vi ste zares nesrečni, ali kako bi vam mogel jaz pomagati?”

Maria. „Pustite mi, vas lepo prosim, nocoj tukej pri vas prenočiti, jutre pa pojdem stanovat za vselej k svojim staršem.“

Urban. „Ostanite li pri nas nocoj, ali povejte mi, Maria! ali bi ne bilo boljši, ako bi jutre z gospodom fajmoštrom govorili? Morebiti bi vaju znali zopet zjediniti?“

Maria. „Ne, ne! fajmošter so mojega moža prijatelj in mu so vsi vdani, in pravijo, da sim jaz vselej kriva in prav hudobna.“

Urban. „Se motite, Maria! jaz sam sim slišal pred nekimi dnevi vašega moža tožiti, da fajmošter vam prav dajajo in da jo z vami deržijo. Iz tega lahko povzamem, da sta oba kriva; in jaz vam odkritoserčno rečem, kar sim dozdaj svet spoznal in skusil, sim vselej vidil, da pri nepokoju in prepiranju med možem in ženo sta oba več ali manj kriva. Maria! jaz vidim, da vam te moje odkritoserčne besede niso po misli; ali samo to recite mi, ali bi vas mož tepel, ako bi mu na vsako ne vdgovarjali, in ako bi znali molčati, kadar je mož jezen in togoten?“

„Vem dobro, da vas bi ne smel mož tepsti, ker nima pravice; tudi zna biti, da vas večkrat po krivici tepe; vam privolim, da pretepati osebo, ktero mu je dal Bog za tovaršico in za mater njegovih otročičev, je živinsko, hudičevo delo;

ali, draga moja Maria! ali bi vam ne bilo ložej molčati, kakor biti tepena.“

Maria se milo zajoka in odgovori: „Tedad tudi vi daste prav mojemu možu?“

„Nikar! reče Urban. Jaz pravim le, če je vaš mož hudoben, zakaj ga še bolj dražite? zakaj bi ga vi ne premagali s pametnim zaderžanjem? zakaj se mu zoperstavite, ko veste, da je tako nagle jeze? in zakaj raji ne molčite, kadar ga vidite togotnega?“

Marija je na zadnje spoznala, da ima v tej reči Urban prav, in obljubi, ako bi še z možem skup živela, da bi kakšno besedo zaderžala in bolj molčala; „ali ne, ne, pristavi ona, me ne bo vidil nikoli več v svoji hiši!“

Nace in Maria sta bila že tako navajena se kregati in tergati, da ni bilo več misliti, da bi se še kdaj zjediniła. Nace se je sicer proti drugim ljudem spodobno in priljudno obnašal, ali doma se je zdelo, da nima v sebi družega, kot žolč; zmirej se je deržal resno in neprijazno, zmirej je godernjal in nergal, zmirej je vpil in se kregal z vsimi v hiši, in bolj se je kregal za reči malovredne, kot za velike. Tudi je bil s vsimi svojimi ojster, samo pesa je miloval, kar pa ravno vboga Maria ni mogla terpeti.

Med tem je Nace vedel, da je Maria iz hiše všla, in da se je podala k Urbanovim. Njegova jeza se je bila nekaj vlegla in potolažila, in zdaj mu je bilo prav žal, ker se je bal, da bi se ta reč ne razglasila, in da bi drugi dan se po vsi okolici od tega ne govorilo.

On je tedaj sklenil po njo iti in jo nazaj pripeljati, ali poprej se je dobro oborožil z poterpežljivostjo, ki mu je bila k temu činu sila potrebna; zakaj on je že naprej vedel, da bo imela žena v drugi hiši več serčnosti in derznosti, mu se protistaviti in mu odgovarjati.

Ko je Matevž Naceta v gledal, da jo sem proti hiši maha, pove to vsim in mu gre nasproti, da bi vbranił, da bi se kej nespodobnega ne zgodilo. Med tem pa Urban Mario vedno

tolaži in opominja, da naj bo poterpežljiva in da naj se toliko ne jezi.

Nace pride v hišo, pozdravi vse, in Urban ga precej ogori rekoč: „Dragi moj Nace! jaz se nadjam, da pridete v mojo hišo z dobrim namenom, in da nočete žalostiti moje družine. Vsedite se.“

Nace se tedaj vsede dalječ od svoje žene, in govori mirno in pokojno z vsimi od vse drugih reči. Maria pa tiho molči in svoje oči pobesi.

Urban se je delal, kakor da bi nič ne vedel od tega, kar se je bilo s tema dvema godilo; on je skušal nalaš od veselih reči govoriti in je pravil take šale in smešne stvari, da so se Nace in vsi drugi razun Marie na glas smejali. Maria se je silila, da bi se ne smejala; zakaj ona je hotla svojemu možu pokazati, da je razžaljena, in po pravici reči, ona je imela prav.

Na zadnje pa Urban pové eno tako lepo, da se je morala tudi Maria posmejati, in sadaj so se vsi serčno posmejali.

Modri Urban je imel že tako navado, da je serca potolažil poprej, kakor jih je skušal spraviti in združiti; in pri dovolj njih mu je šlo po sreči, da je svoj namen dosegel s tem, da se je zmerno in pošteno pošalil, ali brez da bi kterelega s tem kej razžalil; tako je že spravil več njih, ki so si bili prav veliki sovražniki. „Zakonske, je pravil on, je lahko pomiriti, samo če se ni med nje vgnezdila ljubosumnost;“ pri Nacetu in Marii pa ljubosumnosti ni bilo. Nacetov nar večí pregrešek in njegova nar večí napaka je bila pivnica in pa nagla jeza; Maria je pa imela predolg jezik; tudi ni dovolj skerbela, da bi bilo v hiši vselej vse čisto in vsaka reč na svojem mestu. Ona je imela v hiši vse semtertje verženo; nobena reč ni imela svojega odločenega mesta, in včasih je morala iskati po vsi hiši, zdaj škarje, zdaj metlo, zdaj naperstnik, zdaj iglo in takšne reči, ktere je kjer si bodi v hiši od sebe devala, kakor hitro jih je rabiti jenjala. Na tako vižo ni mogla vediti, ako ji je kdo kaj vkradel; vselej je dolgo časa

iskala, prejden je kaj našla; in tako je mož še tisto kratko poterpežljivost zgubil, ki jo je imel. Nesnažnost njena pa je bila taka, da je bila groza. Nje otrok, ki je bil prav lep, ni bil nikoli prav čist, in ga je pustila ležati v zibeli, ki je od nesnage smradljiva in polna bolh bila; ona je raji ležala, kot da bi mu bila prala srajčice in drugo perilo. Tudi mu ni nikoli slame preložila, temuč se je zadovoljila vse na sonce vun razpeti, in pol suho, pol mokro nazaj notri znesti in mu tako njegovo majhno postelico napraviti.

Ona sama je imela na sebi kakšno vmazano capo, in po hiši se je vidilo povsod blato. Ker ni v svoji spavnici nikoli oken odperla, da bi jo čisti in zdravi zrak prevetрил, je smrdela, da bi se človek v nji zadušil; njene zagrinjala oken pa je bila pajčevina.

Včasih je vendar spavnico pometla, ali smeti je spravljala ali pod omaro, ali pa v en kot. V hiši je bila vsa posoda vmazana od dne do dne. Maria se je le v hiši razčesavala, in tako je večkrat najdel mož v kuhnji ali lase ali muhe, ali pajke, ali košičke cunj; in Maria je tudi ti večer pri Urbanovih svojo nesnago na znanje dala, ker je svojemu otročiču čistila obličje s slinami in nos pa z perstmi, kadar ste ga hotle kušniti Špela in Marička. Ali ta reč se je tima dvema snažnima kmeticama tako gnusila, da ga niste kušnile.

Naj bo žena, karkoli lepa, ako ni čedna in snažna, je ne more nje mož ljubiti, ako ima le kaj občutljivosti v sebi, in tudi je ne morejo drugi ljudje hvaliti.

Zdaj pa pogledjmo zopet naša dva zakonska; ona sta bila sicer še nekaj jezna in napeta, ali že močno pripravljena se vmiriti.

Urban si začne tedaj prizadevati, kar mu je bilo mogoče, da bi ju spet spravil, ali poprej pokliče Mario na stran, in jo na štiri oči ogovori rekoč: „Poslušajte, Maria! Maria! jaz nikar še ne dvomim ne, da doživim to srečo, vas še nocej spraviti in vmiriti z vašim možem; ali kako morete tako zanemarati snažnost v vaši hiši?“

Maria. „O moj Urban! jaz vas zagotovim, da hitro v začetku ni bilo tako. Jaz sim zgubila vse veselje do dela in snažnosti, od kar me moj mož tako tepe. Zapuščena in zamenarana ženska ne vé, kaj bi imela storiti, in jaz sim ravno v tem stanu in spoznam dobro, da sim močno kriva.“

Urban. „Ali vi preveč odgovarjate možu?“

Maria. „Vem, ali veste to pride od tod, ker me zaničuje.“

Urban se verne zopet k tem drugim in reče: „Prijatli moji, ti večer hočemo viditi, da pojmeta še zadovoljna domu; ali k temu je bilo treba, da se poprej dobro zastopimo. Že vem pri eni meri, zakaj da se kregata in kavsata; mi morata pa obetati, da storita, kar vama rečem.“

„Je že prav, odgovorita oba, bova storila, kar mislite, da bo za naju dobro in prav.“

Urban. „Pred vsim pa vprašam, ali se zamore ti večer vse odkritoserčno govoriti, in da nimamo eden družemu nič zameriti ali za zlo vzeti; ne jaz vam, ne vi meni.“

Tudi to sta oba poterdila.

Urban. „Je prav, tadaj povejte mi vi, Nace! in potlej Maria! samo eno ali dve nar večji krivici, čez ktere se imate pritožiti.“

Nace. „Jaz bi hotel, da bi moja žena bolj skerbela za snažnost, in da bi mi ne odgovarjala in godernjala, posebno kadar sim jezen.“

Maria. „Jaz imam več, ko trideset tožb.“

Urban. „Vsi ste mi obetali, da me boste vbogali; jaz nočem nič, kakor dve, ali naj poglavitniši.“

Maria odgovori jokaje: „Toraj vam samo eno povem, in ta je, da bi se moj mož pivnic ogibal in taiste zapustil.“

Urban. „Maria! verujte mi, da sama ta je gotovo zadosti za vsim tridesetim pomagati.“

„Tedaj reče Urban, obrnivši se k obema, pravda je končana.“

„Ni res nič“, mu seže hitro v besedo Maria močno jezna; „pravda ni še končana. Imam še nekaj za vprašati.“

Urban. „In to je?“

Maria. „Da mora mož ravnati z menoj saj tako, kakor ravno s psom.“ Pri teh besedah se Maria začne na glas jokati.

Cela družba omolkne in ne da še sape od sebe, in Urban, katerega je bilo močno v serce zadelo to ojstro in nepričakano vprašanje, pogleda z vso resnostjo in ojstrostjo Naceta v obraz, katerega je bila rudečica spreletela, in mu reče ves ginjen in prestrašen: „Oh, Nace! te besede vaše vboge žene mi persuadirajo serce.“

Na to se tudi Nace začne jokati; in Urban izusti: „Je zadosti. Zdaj ni družega treba, kot razsodbe; in kdo ima soditi?“

Oba enoglasno zaupijeta: „Vi, Urban, vi!“

„Nikar, odgovori Urban, ker je svoje prijazno obličje spremenil v častitljivo ojstrost.“

„Jaz vama dam sodnika, ki je bolj nepristran in bolj nedolžen od mene; in on ima v mojem imenu vaju soditi.“ Ko to izgovori, vzame Marii iz naročja otroka, ga jima pokaže, in jima z strašnim glasom pravi: „Ti, ti ima biti vaju sodnik, ti zali priljudni otrok je sad vajne ljubezni in vajne kervi. Jaz podam njemu oblast, ki sta jo meni dala. Oče in mati! ali raztergajta na košičke tega angelca, kateremu manj slabega storita, kakor da bi ga med svojimi vednimi razpartijami izredila, ali pa iz ljubezni do njega, marveč pa iz ljubezni do Boga, ki vam ga je podaril, odpustita si eden drugemu vsako zamero in žalost, ki sta jo si do sedaj napravljala, in poboljšajta se.“

Oba zakonska sta objela otroka in jezerokrat ga kuševala, in sta eden drugemu si odpustila.

„Zdaj, reče Urban, sta vredna biti stariša in reditelja te ljubeznive stvarice; nata ga, in kadar bi se imela zopet kregati in zmerjati, poglejta ga v oči, in ako imata kaj starišne občutljivosti in krístjanske ljubezni v sebi, se bota gotovo vpokojila.“

Oba sta se zjokala, in sta tergalala eden drugemu otroka iz rok; in to viditi, je vse serčno ganilo, posebno pa ženske, ki so vse solze točile.

„Toraj“, veli dalej Urban, „ali obljubite vi Nace! da zapustite za vselej pijančevanje? in vi Maria! da boste vse v vaši hiši bolj v redu in bolj snažno držali in da ne bote dražili in jezili svojega moža z bodečimi odgovori?“

„Obljubiva“, izustita oba. Nace je hotel priseči pred božjo martro.

„Počasi“, reče Urban, „z prisegami! Častite in spoštujte prisego, in častite in spoštujte tudi Boga! Položite roko na serce svojega dragega otročiča, in njemu naredite terdno in stanovitno obljubo; on je odmenjen biti, ravno kar hočete, ali vaše veselje, ali pa žertva vaših razpartij.“ Kakor je jima bilo vkazano, sta oba storila in ko sta se Urbanu jezerokrat zahvalila, sta se vernila domu vesela in prijazna, ker sta tako reči v slavju nesla svojega majhnega edinorojenca; in se vé, da sta potem zadovoljna in srečna živela.

XXXIV. VEČER.

Kako zdravje ohraniti.

Urban je kakšenkrat bolehal; v trebuhu ga je grizlo in iz se je dajal; pa kmalo mu je bilo boljši.

Njegovi domači so zavoljo tega prosili zdravnika, da bi ga prišel en večer obiskat, ali z drugim izgovorom.

Toraj pride ti večer z gospod fajmoštrom, ki so Urbanu rekli, da hoče tudi gospod zdravitelj slišati, kako Janezek bere.

Urban zagledavši zdravnika, se prav razveseli, ter mu pove, da je občutil neko bolečino v trebuhu, proti kateri mu je zdravitelj marsiktere pripomočke nasvetoval, ali on je ho-

tel tudi viditi lonce in druge kuhinske posode; in ko jih preiskuje, najde en bakren lonec, ki ni bil dobro s kositrom prevlečen. Na to reče k Urbanu: „Zna biti, da je ti vzrok vaše bolezni, morebiti jeste iz te posode?“ In res je to bilo. Ženske so scer na to dobro pazile, vendar so bile tudi te posode se poslužile iz pozabljivosti: ali sedaj so je na ravnost h kotlarju poslale, da bi je pokositril.

Urban je Špelo samo v obraz pogledal, in ta se na ravnost zjoče. Zatorej je pa ni nič posvaril; sama pa je povedala, da so tudi drugi v hiši taiste dni tožili, da jih trebih boli, in da je tudi njo in nje otročiče noter grizlo, vendar ne tako močno kot Urbana.

Ko je Janezek jenjal brati, so se začeli vsi prijazno pomenkovati, in zdravitelj popraša:

„Ljubi moj Urban! kako ste ravnali, da ste se do zdaj pri takem zdravju in moči ohranili?“

Urban smehljaje se odgovori: „Jaz sim si na vso moč prizadeval, da bi le zdraviteljem in lekarjem nobenega zaslužka in dobička ne dajal.“

Zdravnik. „To je prav, Urban: ali da ste to dosegli, kako ste delali in ravnali?“

Urban. „To vam na kratkem povem. Ko sim bil mlad, sim bil majhne in šibke postave. Moj oče so mi vedno velevali delati, ali zmerno, in so mi vselej odločili take dela, ki so bile moji starosti primerne; tako, so mi pravili, bodeš zmirej bolj močen in terden. Ali veš, so djali, zakaj da je tvoja desna roka močnejši od leve? zato ker se bolj trudi in ker jo bolj pogostoma rabiš. Te besede so se mi resnične zdele, in se mi zdi še zdaj, da je tako.“

„Prav tako je, odgovori zdravitelj.“

Urban. „Poslušajte tadaj, kako sim ravnal, da sim zmiraj zdrav ostal:

1. „Sim se, kar sim le mogel, ogibal lenobi, jezi in posebno naj gerši strasti nečistosti, in tako sim si obvarval od svoje mladosti moč in zdravje.“

2. „Sim si prizadeval, da sim bil vselej vesel in pokojne vesti, v nadlogah in težavah se nisim nikoli preveč žalostil, v sreči in blagostanju se nisim nikoli napihnil in prevzel.“
3. „Nisim nikoli preveč žerl, temuč sim le po malem jedel in zvečer raji manj kot več; tudi sim vselej prav počasi jedel in vse dobro zvečil.“
4. „Tudi sim imel vselej, kar je bilo mogoče, čisto in snažno obleko.“
5. „Nisim nikoli nič pil, kadar sim bil zasopljen in od dela močno vroč.“
6. „Merzla čista voda je bila moje vsakdanje zdravilo, da sim ložej prebavljaj; vina sim pa po malem pil, ali taisto vselej dobro in zdravo.“
7. „Sim prevetрил vsaki dan svojo sobo, tudi po zimi, in se nikoli bal merzlega in hudega vremena.“
8. „Zadnjič pa, kar mi je nar bolj vstreglo, da sim zdrav ostal, so bili moji domači ljudje, ki jih tukej vidite; oni me niso nikoli razžalili in razserdili; ako bi me bili razžalili, bi morebiti ne bil mogel prenašati; Bogu bodi zato čast in hvala!“

„Vi pravite prav“, veli zdaj zdravnik, „dušne žalosti in tuge so nar večji strup človeškega življenja. Vse mi prav dopade, kar ste mi povedali in jaz bi ne vedil kaj pristaviti, ako bi imel podučiti kmeta, kako da naj ravna, ako hoče zdrav in močan biti in ostati.“

Tukej se tudi fajmošter oglasijo rekoč: „Tadaj če niso Urbana njegovji ljudje nikoli žalili, kakor je tudi res, moramo verovati, da mu je s tem Bog posebno poplašal spoštovanje in posebne skerbi za svoje stariše; zakaj Urban je več let pri drugih ljudeh služil, zato da je svojim starišem zamogel več pomagati, in vsak krajcar, ki si ga je zaslužil, je skerbno hranil, in ni nikoli nič zapravljaj. Božji blagoslov je bil zato-rej nad to hišo in bo tudi še na dalej v njej ostal.“

„Kar zdravje zadene“, priloži zdravitelj, „se mora reči, da kmetje male zanj skerbe.“

„Oni prav malo skerbijo že za zdravje svojih otročičev; nekteri v svoji mladosti nečisto in nesramno živijo in si v najlepšem cvetu svojih let svoj život kvarijo in slabé, in si tako napravijo, ali zgodno smert, ali hitro starost, in so, kadar bi imeli biti nar boljši korenjaki, na duši in na telesu revni in bolehní; zlo si škodujejo taisti, kateri se pri delu preveč nape-njajo: ali bolj ko vse to mi je pri kmetih, ki jih obiskujem, v njih boleznih zoperna nesnaga, ki jo po njih hišah najdem. Pri taki nesnagi ni skorej mogoče, da bi tudi naj krepkejši možaki zdravja ne zgubili; in kadar kdo v taki hiši oboli, se prav lahko vname kužna bolezen, ktera se spriema in lahko med sosede razširja.“

„Ni dolgo časa od tega, ko sim hudo okregal in ozmerjal neko žensko, ki je imela sila bolnega moža. Najdem vbozega bolnika v naj hujšem stanu, ker je bil vžival mnogotere zdravila, ktere so mu sosedske babe bile nasvetovale. Ko se enmalo okoli ogledam, me zapusti nanagloma moja že tako kratka poterpežljivost, ker vgladam neke pobarvane steklenice, ktere na ravnost skozi okno izmečem. Pogledam potlej bolnika, ki je ves potan med dvema vmazanima in skorej černima rjuhama ležal, ktere morebiti že več mescov niso bile premenjene in oprane. Na to pokličem ženo v kubinjo, da bi me bolnik ne slišal, in tukej se začnem vpričo vsih domačih nad njo hudo togotiti, rekoč: (ne zamerite mi nespodobnih besed, katerih bi se zdaj sramoval, ali vender takrat se jih nisim mogel zderžati): Živina in ne žena! ji rečem, ako se podam v tvoj hlev, mislim, da ne najdem tvojega prešiča v taki nesnagi in v takem smradu ležati, kot tvojega moža! Kako hočeš, da ozdravi bolnik, ki se v taki nesnagi poti?“

„Žena vsa prestrašena, je hitro skočila po dve čisti rjuhi in je hotla na ravnost leteti, da bi jih bolniku preložila, kar zopet na njo zavpijem: „Oh ti gerda baba! ni res, ti bi ga hotla še vmoriti, ki mu hočeš zdaj rjuhe menjati, ker se ravno

nar bolj poti? in bi mu preložila te dve mokri rjuhi, ki bi nja pòt zopet zaperle? (ta žena je hranila svoje perilo v tako mokrem kraju, da se je zdelo, da je ravno kar iz vode potegneno). Jaz sim vekal kot zdivjan, in ona je bila vsa zmešana, se je jokala in ni vedela kaj početi.“

„Zdaj še le se mi je jeza enmalo polegla, in primem z lepa rjuhi, ju vkažem ženi raztegniti čez ogenj, in kakor hitro ste bile zadosti suhe, ju vkažem dobro ogreti, ter ju potlej na posteljo djati velim. Še sim hotel pogledati uni dve rjuhi, ki je iz postelje potegnila; joj! kakšna groza! Sim moral hitro bežati, da bi ne bil kake še bolj neumne besede v moji jezi proti ženi izustil.“

Pred njih hišo in ravno pod njih oknom, in pred durmi je bila na dvorišču smerdljiva mlaka, v katero se je vtekala gnojnica, ki je kužila in kvarila ves zrak, ki so ga dihali. Jaz bi bil tisti dan razsajal in klel, kot en turk, ako bi ne bil na ravnost proč zbežal.“

„Vendar mi je šlo potlej po sreči, da sim storil, tisto dvorišče počistiti in posušiti, da so drugde jama za hlevne izteke in gnoj napravili, in da so bolnika bolj snažno držali, ker sim jim žugal, da jih zapustim, ako me ne bodo vbogali; in tako je počasi bolnik ozdravel.“

„Po zimi in kadar je merzlo, najdem ne le v eni, ampak po več hišah v sobi, kjer bolnik leži, goreče voglje, ki je celo za zdrave nevarno in škodljivo; tudi najdem obešene mokre oblačila in mokro perilo, in celo mokre čevlje okoli peči sušiti. Samo para, ki puhti iz teh reči, je sobi zadosti nezdrava. Ali kaj se hoče početi? Se mora po sili zgubiti poterpežljivost, ali se mora imeti terdo serce za take ljudi, ki tako zanemarajo svoje zdravje in življenje.“

Zdaj povejo tudi fajmošter, kako da so se bili pred nekimi dnevi tudi močno razjezili zavolj nekih ženk, ktere so bili dobili pri eni vbogi bolni, ki je ravno vmirala, v takem številu, da so se hotle pomastiti, in ktere so se bile tukej znajdle in zbrale ne iz ljubezni do bolne, temuč iz zgolj radovednosti.

Vboga terpinka je bila tako nadlegovana od sopuha, od hlapu in od blebetanja tolikanj bab, da ni mogla še dihati ne in bi se bila ravno zadušila. Fajmošter najprej poprašajo, ali so vse te blebetavke navajene bolni streči? in ena od njih odgovori, da ne, in da so le zatorej se zbrale, ker so slišale, da že ravno vmira. „Zadosti slabo bi že bilo, rečejo fajmošter, ako bi toliko njih ji streči prišle, ker ji zrak pokvarijo, kterega vboga vmirajoča dihati mora, in ker jo nadlegovajo s svojimi kvantami; ali še jezerokrat slabši, ker so prišle samo zavolj radovednosti; vun se poberite vse, jim rečejo, in so jim vkazali hitro proč iti.“

„Ali obrnimo se zopet k vam, Urban“, veli zdravitelj: „nikar ne dvomite, da vam, kakor hitro boste porabili to prepisano zdravilo, na ravnost odjenja bolečina v trebuhu; vaše ženske so že pridne in pazlive zadosti. Kakor sim vam vkazal, naj bo vaša posoda zmirej prav vredjena in narejena, potlej ni strahu, da bi se vse prav ne godilo. Vendar varujte se v bakreno posodo kislh reči, kot ocet, kisló zelje, ali pa osolene jedila devati; in nobene jedi ne pustite dolgo v kotloviní, kakor hitro jo bote od ognja potegnili.“

„Ako bi se še kedaj enake nesreče primerile, kar pa Bog obvari, naj bolnik kar more mleka pije, dokler zdravitelj ne priteče, in ti pripomoček vstavi slabe nasledke.“

Žene pa so se bile močno vstrašile zavolj tega, kar se je bilo zavolj kotlovnih posod zgodilo, in so zdravitelja poslušale tako pazlivo in mirno, kakor da bi v cerkvi pridigo poslušale.

Ko je Špela slišala, kako da se je bilo z ženo omenjenega bolnika zgodilo, se je od strahu tresla, ker se je bala, da bi tudi z njo zdravitelj ravno tako ne delal, ali fajmošter so bili zdravitelju že rekli, da tako občutljivi ženi je zadosti, da spozna svoj pregrešek, ki je bil prvi in zadnji.

Tadaj so začeli od družih reči govoriti, da se je ona enmalo oddahnila, in tako je tudi ta večer mirno končal.

XXXV. VEČER.

Cepljenje sadunosnih dreves.

Napočil je enkrat dan, ktereга je Janezik že dolgo željno in nepoterpežljivo pričakoval, ker mu je bil obetal neki vertnar iz mesta, da ga pride obiskat in učiti, kako da se imajo drevesa cepiti. Akoravno ni bil še pravi čas za cepljenje, se je hotel Janezik vendar navaditi še zadosti zgođej, da bi se že o prvi spomladi mogel veseliti, ker je mislil na svojem travniku velike drevesa nasaditi.

Vertnar pregleda dobro travnik in vertič, in izrije potlej nekatere divjake sadunosnih dreves z koreninami, ter jih prinese v sobo, da bi tamkej jih poskusil cepiti. Tudi je bil sabo iz mesta prinesel obilno cepičev žlahtnih dreves.

Ali prejden je svoje delo začel, jim je lepo razložil veliko vrednost in veljavnost sadnih dreves in koliko si zamore družina s sadjem pridobiti, naj bo da ga doma za svojo potrebo porabi, ali pa da ga proda.

Tudi jih je učil, kako da se sadje kulia, naj bo ali za zdrave ali za bolnike; kako da se iz sadja nareja žganje in še clo vino; napovedal jim je pa tudi, kak dobiček da se zna imeti celo iz gnilega sadja, ker se iz njega ocet napravi in na to so nar bolj žene pazile in dobro se jim je zdelo, da to izvedo, ker so dosadaj gnilo sadje vselej zametavale.

Vsi so obstopili vertnarja, ter ga pazljivo poslušali, ali nar bolj so njegove besede na uho vlekli France, Janezik in Gašper, kateri se niso celi čas od njega ločili.

Pred vsim pa, pravi zdaj vertnar, je treba, ako hočete iz dveves korist in dobiček uživati in veselja z njim imeti, da si odločite eno *sadišče* za taiste drevesca, ki se imajo cepiti, ktere drevesa hočemo tudi, da se ložej zastopimo, *divjake*

imenovati. Ni prav vzeti za ceplenje divjakov iz gojzda ali drugih takih krajev, ki imajo grenak sok, ki ga tudi podelijo sadju; pa so navadno tudi preveč stari, ali saj se prav ne ve, koliko let da štejejo že.“

„Divjaki za ceplenje se naj bolje tako le pripravijo: V jeseni zberite si gorak solnčni kraj, ki je pa dobro očiščen od vse trave in od vsih drugih rastlin, in ondi vsejajte sadne piljke in peške; pa še bolji bi bilo, ako bi se v zemljo vtaknil sam sad, akoravno bi še poletí bilo, in posebno se to dobro kaže pri taistem sadju, ki ima kosti; treba je pa za to izbrati naj bolj zrelega. Tudi se znajo imenovane piljke in koščice čez zimo dobro ohraniti v suhem pesku, da se v spomladi sejejo; vendar je bolje ako se v jeseni sejejo.“

„Drugo leto pa se morajo ti divjaki, ki so iz koščic zrastle, poriti, ter se jim korenike porežejo in v drugi kraj po tri čevlje saksebi presadé; tukej morejo ostati še dve leti, in potlej se presadé, kjer se jih hoče imeti.“

„Ni treba jih vsaditi preveč globoko; tudi se mora paziti, da se vsaka jamica okoli korenik z zemljo napolni, ktera pa se ne sme zatlačiti, ako se hoče, da dobro veržejo. Že samo s tem delom bodele dobili dobro sadje, zakaj že samo presajenje jih že poboljša in požlahtni.“

„Ali brez vsega dvoma je nar boljši viža dobro in žlahtno sadje si pridobiti, da se drevje cepi. Jaz sim sabo prinesel prav dobre bukvice, ki nam razlagajo, kako da se mora cepiti, ako si hočemo dobrega sadja pridobiti. Divjak pa se zatorej cepi, da bi boljši in žlahtnejši sadje rodil. In cepiti pa se zna na več viž; ali občne in v navadi so te tri:

1. „V precep ali sklad.
2. Med skorjo ali v zakožo.
3. S popkom.“

„Tedaj vam hočem eno vižo za drugo razloženo pokazati in po vsakem razložanju bomo tukej poskusili cepiti, da boste znali na pomlad že sami popolnoma in ročno cepiti.“

„Pred vsim pa si morate dobro v glavo vtisniti sledeče opazke:“

„Drevesa, katerih sad ima na sredi kost, kakor breskve, črešnje, marelice, češplje itd. se morajo cepiti kmalo konec mesca svečana, ali nar bolj pozno perve dni sušča.“

„Jabelka, bruške itd. se cepijo bolj pozno, to je mesca malega travna, in sicer v precep ali v sklad. Te drevesa se lahko cepijo tudi mesca velikega travna, ali takrat med skorjo ali v zakožo, vendar morajo cepiči, kateri so za to namejuni, biti poprej odrezani, kakor začnejo poganjati, in tako se hranijo v skrinici polni zemlje, ktera pa ne sme biti ne preveč mokra, ne preveč suha.“

„S popkom se sme cepiti tudi v sredi mesca rožnega cveta, ali še bolj pozno, sred velikega serpana.“

„Kadar pride čas ceplenja, ni treba gledati ne pratike ne lune, temuč izvolite si za to delo suho in tiho vreme.“

„Vzemite si cepiče od predzadnjega leta od lepih, zdravih dreves, ki po navadi rade redijo; tudi jih ne smete rezati ob mokrih dnevih; in vzemite jih od bolj visokih vej, ki so proti poldnevu obrnjene in katerih les je že zadosti močen in zrel. Taiste rastljičke, ki so zadnje leto močno pognale, in katerih popki dalječ eden od družega stoje, niso za to delo, ker več let nič ne rodijo; vzemite si tedaj kratke in lepe cepiče, ki imajo obilo popkov in blizo skupej.“

„Ako je deblo, ktero hočete cepiti, drobno in tenko, ne pustite cepiču več ko tri popke; ako je srednje, štiri; ako bi bilo pa debelo, pet.“

„Gledajte pa, da je deblo ravno in lepo, da ima skorjo gladko in zelenkasto, ko ga bodete odsekali ali porezali, pazite na steržen, da bo čist in zdrav. Ako se vidijo okoli steržena černikaste pike, ali ako je celo steržen čern, podrezite deblo bolj nizko, in ako še potlej take znamenja vdobite, za-veržite ga.“

„Naj bolj prava debelost drevesa, ki ima biti cepljen, je en palec, vendar zna biti tudi bolj debelo ali bolj tanko.“

Kadar je deblo en palec debelo, odrežite ga, kadar boste cepili, en čevljev nad zemljo; ako je bolj debelo, odrežite ga pri eni meri bolj visoko do šest čevljev, ako bi bilo kot roka debelo. Pri starih, odrašenih in bolj močnih drevesih se cepijo kakšenkrat veje.“

„Ako bi bilo pa preveč debelo deblo, katero se ima cepiti, se mora cepiti med skorjo ali za kožo, ker bi precep vtegnil vcepljeno mladiko tako pritisniti, da bi jo zmastil, in da bi tako ne mogla roditi.“

„Bolj ko je deblo debelo, močnejši morajo biti cepiči; na bolj tanko deblo se denejo tudi šibki cepiči, kateri pa morajo imeti popke goste.“

„Kutino drevo se lahko cepi z hruškovimi ali jabelčnimi mladikami, kakor je komu všeč. Kostenice se primejo na kostenicah. Na hruško se vcepi hruška, na jabelko se ima vcepiti jabelko. Tudi se mora paziti, da se denejo cepiči na bolj zdravi kraj drevesa, kjer je skorja brez madeža, tako da nič ne zaderži rodivnega soka, ki teče iz korenin na ravnost gor pod skorjo.“

Kako se v precep ali v sklad cepi.

„Se odreže deblo ravno za eno za to delo pripravljeno žagico; in ste že skozi in skozi do konca odžagali, prijenjajte in potegnite žago nazaj, da ne skazite skorje, zarez končajte pa z dobro nabrušenim nožičkom. Tudi pogladite s tim nožičkom dobro ves zarez.“

„Potem položite nožiček na štorčik, ali ne ravno na steržen, ampak celo blizo njega, in prerežite deblo na dva kosa.“

„Sedaj pa primerite cepič in ga porežite na obeh straneh pod popkom, ki ima biti naj bližej debla, ali pazite dobro, da steržen ne poškodovate, tako se ga mora rezati vprek po obeh strah toliko časa, dokler se na zadnje do steržena pride, tako da je spodnji del cepiča ojster, kot en nož. Od zarezavun do ojštega konca porežite cepiča skorjo z ojštrim peresnikom, da ostane samo zdoljna koža, ki je zelena;

in sicer ne na obeh straneh, temuč na taisti samo, ki pride do deblovega steržena.“

„Ko ste to naredili, deržite s svojim nožičkom odpert že narejeni kraj, in potisnite notri cepič, ter nožiček vun potegnite. Gledajte prav pazljivo, da se prime in zjedini cepičeva skorja z deblavo. Ako bi se pa primerilo, da bi bila deblava skorja debelejši od cepičeve, takrat omenjeno pravilo ne velja; takrat pa se mora prileči cepič z deblom tako, da zamore sok iz debla naravnost teči v cepič. Pokrite potem kraj z kosčikom zelene skorje in zamažite dobro vse zareze z rumenim voskom zgorej in na obeh straneh, da ne bi deževnica notri vlekla. Tudi morate vse ovezati z plateno cunjjo ali pa z drugo rečjo, in oviti vse z bekami, ki so po dolgič prikrojene, ali pa s celimi bekami, ako niso debele, vendar jih ne smete močno zategniti.“

Kako se v skorjo ali v zakožo cepi.

„Kakor smo že opomnili, ni treba na tako vižo cepiti, kakor takrat, kadar je deblo debelo in da je že spomlad nekaj naprej, in je drevje že sočno.“

„Na tako deblo se denejo dva ali tri cepiči potem, kakor je deblo debelo ali tenko.“

„Se poreže deblo prek in se zarez pogladi, kakor smo že zgorej rekli.“

„Cepič se vreže samo na eni strani, in sicer na taisti, ki je nasproti popku, ki mora biti nar bližej debla, in se ravnovažno vreže le tako globoko, kakor je enega noža herbet debel, se pa dobro paziti mora, da bi se z zarezom steržen kaj ne poškodoval. Potlej se pa naprej zarezuje in sicer vprek, dokler se ne pride do steržena, in dokler dolejni konec cepiča špičast postane.“

„Z kostenim ročnikom noža, ki pa mora biti ojster, se odrine deblava skorja od lesa na tistem mestu, kjer se misli cepič vtisniti. Zdaj se prime cepič in se med lesom in skorjo

notri poriva, dokler se ne osloni na deblo gorejni zarez, ki pa mora biti ravnovažno vrezan, kakor smo povedali.“

„Na zadnje se pa oveže vse, kakor sim vam že zgorej pravil, z voskom in cunjami.“

Kako se s popkom cepi.

„S popkom se cepijo drevesa še le vsred rožnega cveta, ali pa v začetku velikega serpana. Pervi cepiči poženejo kaj majhnega že taisto leto; drugi pa še le drugo pomlad. Bolj gotovi, da ostanejo, so cepiči, ki še le drugo pomlad poganjajo; zakaj kar čez jesen prvega leta požene, ostane zmirej tenko in slabo, in lahko prihodno zimo pogine. Poppek mora biti od taistega leta popolnoma zrel in lep; tak popek se izreže naj ložej iz cepiča, ki je mehak in močno sočen; tudi veja, kamor se ga mislite vtisniti, mora biti lepa, zdrava in mehka.“

„Da pa popek iz cepiča izrežete, primite cepič z levo roko; zberite si nar lepši popek, ki ga na njem najdete, obrežite ga na tri kraje tako, da nobeden teh treh zarezov ni večji kot ovseno zerno.“

„Z ojstrim ročnikom noža odločite ročno popek od cepiča, ter dobro pazite, da ne ostane na cepiču notrajno popkovo zernice. Ako bi se to primerilo, bi popek ne mogel več kaliti, in se mora toraj proč vreči. Ko ste to storili, prerežite skorjo debela ali veje, kjer hočete cepiti, vprek in potlej po dolgič, da dobi zarez podobo čerke T. Z kostnim ročnikom noža odločite tako prerezano skorjo od njenega lesa; vtisnite notri popek in pokrite ga s skorjo, ki ste jo bili odločili. Zdaj pa ovežite in opasajte vse nad in pod popkom s cunjami, in kadar konec enega mesca vidite, da se je popek prijel, odrežite enmalo zopet, da bo sok ložej tekel.“

„Tako cepiti je nar bolj svečer in kadar je vreme tiho in brez vetra.“

„Pervo pomlad potem pa odrežite proč celo deblo ali celo vejo precej odz gorej nad vcepljenim popkom.“

„Tukaj imate vse tri nar bolj navadne viže cepiti.“

„Je tudi še ena druga viža, veli naprej vertnar, ki meni prav dopade in ki je naj ložej. Zberite si tenko deblo in poiščite si cepič, ki je enake debelosti; odrežite oba enmalo vprek in gladko; položite ju skup in ovezite jih, kakor sim vam že povedal.“

Med tem, ko je vertnar vse to razkladal, je tudi vsako reč skušal in kazal, in je dal poskusiti vse to Francetu in Janezku, ki sta ga pazljivo poslušala.

„Prejden pa jenjam, reče vertnar, vam hočem še razložiti, kako drevesa presajajo.“

Ti nauki so sledeči:

„Ako ste kako mlado drevece vcepili, ga morate tri leta potem kam drugam presaditi, da bo v novi zemlji lepši poganjalo in močnejši prihajalo.“

„Kadar drevo izkopljete, pazite dobro, da ne poškodovate korenik; korenike, ki se vam zdijo preveč dolge, odrežite jih raji z kervačem, kakor da bi jih odergali.“

„Sploh se je vselej spričalo, da je bolje presajati v jeseni, kot na pomlad.“

„Kadar pa zopet sadite drevo, gledajte posebno na to:“

1. „Odrežite drevesu, ki ga hočete presaditi, skorej celo in popolnoma tisto korenino, ki na ravnost doli vleče in odrežite mu z ojstrim nožičkom vse drobne in kosmate korenine, ki so blizo debela in ki so zmečkane, ali pa če so na koncu zdobljene, zakaj te pahnejo potlej vun vse holj močne in čverste. Ako je kaka večji korenika raztergana, pokvarjena in oškodovana, odrežite jo, da ne škodi celemu drevesu.“
2. „Ne vsadite drevesa preveč globoko; vender denite ga pri eni meri dva persta nižej od poprej. Globokost naj ne bo ne prevelika, ne premajhna.“
3. „Se mora dobro paziti in modro delati, kadar se korenike po versti okoli razdelujejo in vredeujejo, zakaj ako so korenike lepo razširjene, se tudi veje lepo širijo.“

4. „Ne pustite prav nič praznega prostora med korenikami, in ne zadovoljite se, ako le z motiko ali z lopato vse dobro napolnite, temuč ogrebite korenike tudi s rokami. Vendar ne smete zateptati in potlačiti zemlje, ktere okoli ali po krajeh nasujete, temuč naj ostane rahla.“
5. „Naredite tako, da bo drevo tako stalo, kakor je bilo pred presajenjem, da bo namreč proti poldnevu obrnjen ravno tisti kraj, ki je poprej tudi tako stal; zatorej bi bilo prav, da bi zaznamvali drevo, preden ga izkopljete.“
6. „Pristavite tudi mlademu drevescu en kol, da se nanj oslone in opre; ali le umno gledajte, da drevescu ne pokvarite kake korenike, kadar bote kol nastavljali.“
7. „Ako je drevo na prostem polji, ogradite ga s ternjem, da ga živina ne objeda; tudi namažite ga z žajfenco, da ga zajci ne ogrudijo.“

France in Janezik sta se iz serca veselila čez te pravila in čez te nauke, in sta se za nje serčno zahvalila vertnarju. Ker je pa tako veselje in izkrenost pri tih fantičkih za sadjorejo vidil, jima je podaril zgorej imenovane bukve, ki so bolj natanjko in obširno od vseh teh reči govorile.

XXXVI. VEČER.

Veliko in krasno posestvo nekega gospoda v nevarnosti, da bi bilo slabo oskerbovano.

Nekaj malo milj od Urbanove vasi je bil krasen grad, kamor se je vsako leto neki bogat in dober žlahtnik, ki je bil gospodar tega grada, po navadi iz mesta preseloval s svojo mnogoštevilno družino in z obilnimi gosti, da se je tukej na kmetih ena dva mesca poleti nekaj odahnil in poveselil. Pri gradu je bila krasna kapelica, prijetni verti, prav lepo izdelan hlev in mnogo živine, veliko polja in več kmetičkih hiš, kjer

so žlahtnikovi najemniki stanovali; vse to je obdajalo grad in je stalo okoli njega.

Ti gospod je bil že močno star in proti vsakemu prijazen, pohleven, ljubezniv in dobrotljiv; ali on je bil premalo za svoje reči skerbljiv in je preveč pokoj ljubil; zatorej je tudi zanemaral opravila svojih kmetij in svojih najemnikov. Ti so že dolgo časa iz lastne skušnje dobro poznali gospodarjevo dobrotljivost, zatorej so ga častili in prav spoštovali in mu zvesto služili, posebno ker jih je lepo vodil in vladal priden opravnik ali oskerbnik, Kocian po imenu, kateremu ni bilo para, mož, ki je bil vse časti vreden, dobro izučen, prijazen, dober kristjan, delaven in priden, in prav skerbno vdan in goreč za pravi blagor svojega gospodarja in vsih najemnikov.

Kocian je bil zapisan v kmetijsko društvo, in je znal umno v svoj prid in v svojo korist obračati nauke, ktere so učeniki te tako važne vednosti dajali. On se ni terdo držal starega kopita, kadar je zvedil za kej boljšega, in se tudi ni dal precej zmotiti od novih znajdeb, ker je vsako reč premislil in poskušal poprej, ko jo je vpeljal. Njegov voditelj je bila poskusba, in njegov nar bolj pogodni svetovavec je bil Urban; zakaj njegov gospod, ako ga je opravnik čez kako opravilo vprašal, ni družega mu odgovarjal, kakor: „Jaz ne vtegnem in se na vas, Kocian, v vsem zanesem; premislite vi, in naredite sami, kakor se vam prav zdi;“ — gospod je bil zadovoljen, da je o pravem času svoj denar dobil.

Velika versta podob, kipov in starega orožja, bogato bukvišče, in obilna zbirka denarjev in medalj iz pretečenih stoletij, silno veliko število ptujih zelišč in redkih rastlin, velika in dobro vredjena zelišarska zbirka v bližnjih vertih z enim lepim sprehajališčem, skakajoče vode, cvetlice vsih plemen, in sadje, ki je zorilo v taistem gradu, je veselilo žlahtnika in njegove goste, kadar so se tukej sem prišli sprehajat. Na vse drugo je gospodar le slabo ali nič gledal.

Ta nemarnost bi bila gospodarju draga, ako bi bil imel kakega družega oskerbnika; ali ti, ki ga je imel, se je tako

trudil, da so bile vse opravila in dela o pravem času in po sreči storjene, akoravno je bilo posestvo neizmerno veliko. Kocian je skerbel, da je povsod med kmeti gospodaril strah božji, mir, delavnost in pridnost, in da so bili vsi zadovoljni, gospodar in oskerbnik, kmeti in posli.

Ali nekaj časa sem se je bilo vse spremenilo. Edini žlahtnikov sin, ki je vso Europo obhodil, se je domu vernil. Bil je mladenč dobrega, blagega serca, ali nagel in vroče kervi, poln prenapetih misel in zmot; zato mu ni nič dopadlo, kar je doma vidil; kar je bilo pa domače, je zaničeval, še celo gnusilo se mu je; hvalil pa je le to, kar je vidil na Nemškem, Francoskem, Angleškem itd. akoravno je vse le nanagloma in poveršno pregledal.

Vsaki reči in vsaki osebi je vedil najti mladi gospodičič pogoške in pomanjkanje, in nič ni bilo po njega misli in po njegovih mladih prijatlov; toraj je mislil vse spremeniti in prenarediti.

S temi krivimi in neumnimi mislimi se ni znal prav zadržati proti vbogim in dobrim kmetom, pa še manj je vedil, kako da se zemlja obdeluje; vendar je prevzel prav vesel in z veliko gorečnostjo gospodarstvo grada in vsih kmetij, ker ga je njegov oče zmirej silil in pregovarjal, ki je hotel, da bi njegov sin kaj opraviti imel in ne zmirej pohajal.

Tedaj se poda pervikrat na svoj grad, kamor ga je spremljal mlad žlahtnik, njegov nar večji prijatelj, ki si je bil pa še manj od njega skusil in znal, kako da se polja in kmetije obdelovajo. Tjekej pridši ju je dobri oskerbnik povsod peljal, ter je hotel jima vse pokazati in razložiti, ali ona sta povsod naprej hitela in letala, brez da bi bila na njegovo govorenje pazila. Sta hotla pogledati vse kmetiške hiše, ki so bile temu gradu podložne in vse ljudi, ki so ondi stanovali, kjer sta marsikteremu kakšno zarobljeno vprašanje dala, brez da bi bila pa na odgovor počakala. Ko sta vse pregledala in pri vsaki reči svojo nevoljo kazala, sta se v kočijo vsedla in odšla. Po poti pa sta se med sabo smejala rekoč: „Pej te

bodi! kaka nesnaga in gnusoba! Tukaj je še vse po starem, ljudje so nevtesani in neumni, mladost divja, oskerbnik je trapast, celo posestvo je neprijazno in pusto!“

„Moja skerb bo sadaj“, pristavi zdaj mladi žlahtnik, „vse te reči oživiti; ali naj poprej moram dobiti pravega in živega pravnika, potrebne so mi tudi nekatere kmetovške družine bolj olikane, bolj izurjene, bolj prijazne in prijetne, saj take, kakor so kmetje, ki so blizo mesta.“

Potem, ko je večkrat prišel mladi gospodičič svoje posestva obiskovat in ko se je včasih tudi tukaj zaderževal in pomudil, je vbogi oskerbnik Kocian vidil in spoznal, da ga gospodar kislo in neprijazno sprejema. Zatorej se je tudi močno prestrašil in je začel žalovati. Kadar je pa ti pridni oskerbnik k novemu gospodarju prišel, da bi se z njim pogovoril in pomenil, kako da se morajo prihodne dela opraviti, mu je mladi gospodičič le merzlo in nepristojno odgovarjal: „Bomo že naredili, bomo že naredili.“ Zadnjič mu enkrat tako le reče: „Konec leta bo treba odpraviti in posloviti, kar je starih.“ Ker je bil pa Kocian že močno pri letih, se je hitro spomnil, da mu jo je hotel podsoliti, da bi znal namreč tudi njega odgnati.

Te besede je izustil tudi proti nekterim najemnikom in proti kakemu rokodelcu. Vsi ti so bili hišni gospodarji in očetje, zatorej so se prestrašili in so začeli žalovati. Vsi ti tadaj z oskerbnikom vred se podajo enega dne k Urbanu, da bi njemu svojo žalost odkrili in svojo serčno britkost mu tožili, in da bi se z njim pomenili, kaj da imajo v teh stiskah početi, ker so vedeli, da jim bo Urban modro svetoval.

Urban, ki jih je vse dobro poznal, jih tolaži in jim svetuje, vse z poterpežljivostjo in voljno prenesti, in jih zagotovi, da se že sčasoma vse na bolje spremeni, ako bo on mogel enkrat s starim in dobrim žlahtnikom govoriti. „Ali“, pristavi zdaj Urban, „jaz vam moram odkritoserčno reči, da ne grem rad k gospodu v grad, nekaj zavoljo moje silne starosti, nekaj ker se rad ne priklanjam tolikanj hlapcom, služabnikom in

hišnikom; zakaj od enega do drugega tih poslov se mora hoditi in jih prositi, prejden je mogoče z žlahtnikom govoriti, in ti vsi so bolj napihnjeni in visoki, kot sam gospod; zakaj ti gospod je prav dober. Poslušajte, kaj se mi je bilo enkrat zgodilo: Ko sim se bil enkrat v taisti grad podal ne za kako svoje opravilo, ampak ker me je rekel gospod žlahtnik k sebi poklicati, ki se je imel čez marsiktero opravilo z menoj pogovoriti, pridem tje in me pustijo čakati ti hlapčoni na stopnicah v mrazu med lovskimi pesi, ki so mi po nogah skakali in nad menoj lajali, da jih je bilo strah viditi in slišati, pa vendar je bilo še dobro, da me niso oklali. Med tem je memo šel zdaj eden zdaj drugi služabnik in je prevzetno memo mene šel in komej me pogledal, ker me je za kakega berača deržal. Zadnjič sim se prederznil še enega poprositi, da bi me pri gospodu napovedal, ali te me je gerdo pogledal in mi neprikladno odgovoril: „No, kakšna sila? Gospod ima zdaj druge opravila, počakajte!“ Sim tadaj še nekaj počakal, dokler ni zadnjič prišel star in bolj priljuden služabnik, ki me je hitro napovedal pri gospodu, kateri me je prijazno in serčno veselo sprejel.“

„Od tistega časa nisim bil nikoli več v tistem gradu, kjer tako krivico delajo temu dobremu gospodu, ako ravno gospod sam za to ne ve.“

„Pač res je, da se ošabnost ne udobi samo pri visocih ljudeh, ampak pogostoma tudi pri siromacih, kateri obdajajo gospodarje, ki jih malo ali nič ne poznajo; zato je resničen pregovor, ki pravi, da ošabnost je rastlina, ktera ne rase na krasnih višavah hribov, ampak rase in poganja v nizkih in smerdljivih mlakah.“

„Ali vernimo se na naše govorjenje, reče dalje Urban. Povem vam, da ti predobri gospod se pogostoma tukej memo v svoji kočiji pripelja in večkrat je on tako prijazen, da se vstavi, in me k vraticom svoje kočije pokliče, da z menoj kej pogovori, včasih blagovoli celo, vun stopiti in se v mojo hišo podati, in pri tej priložnosti skazuje veliko prijaznost do vsih

mojih ljudi, seosebno pa do Janezika. O taki priliki vam bom zamogel pomagati, ljubi moji prijatli, in jaz vem, da skoz to bom enako pomagal tudi vašemu dobremu gospodarju. On ne ve vsega, in ne pozna natanjko svojih ljudi; jaz pa hočem brez vse zamere z njim čez vse to govoriti, in vem, da rad sliši, kadar se mu kej odkritoserčno pové, dasiravno ne dobi vselej odkritoserčnosti pri svojih podložnih.“

Kocian. „Vedite, predragi Urban, da je že nekaj dni, kar se je pri mladem gospodu razun zgorej omenjenega žlahtnika, njegovega prijatla, brez vedenja njegovega očeta še ptuj mladenc z svojo ženo vred vrinil. Ona dva imata res prebrisane glavice in se nosita lepo po gosposko, ali kakor sim slišal, sta ona doslej ljudi okoli po svetu sleparila, in tudi zdaj sta malovrednim potepuhom podobna; zdi se mi, da sta klatoviteza. Pravijo, da skušata pri mladem gospodu, ki je dobrega serca, pa še premalo skušen, službo oskerbnika zadobiti. Zato se mu prilizujeta in vsak večer, kadar je tukaj, ga kratkočasita s svojimi norčijami, s petjem, godbo ali muziko in drugimi ročnimi igrami. Že se jima zdi, da opravljata že to službo, in zato si upata semtertje ukazovati kmetom, ter svoje povelje dajata z zaničevanjem, zasmehovanjem in celo z žuganjem, jih posloviti. Dozdaj imata prebivališče še le v kerčmi, kar jima berž ko ne le mladi gospod plačuje, in kakor se vidi, mislijo starega gospoda, očeta, prositi, da bi ju v to službo vzel, seosebno ker obetata, najemšino in robotništvo na rame vbogih kmetov znamenito povikšati.“

„Ako bo tako, bi morali jaz in nekteri ubogi najemniki ob kruh priti, in se po svetu podati s trebuhom za kruhom.“

„Kaže se celo, da ti slepar, ki se prešerno Sokrata imenuje, želi edini najemnik celega posestva biti, in si vse druge kot sužnike podvreči, da bo zamogel storiti in ukazovati, kakor se bo njemu poljubilo, ne pa, kakor bi se gospodarju ljubilo.“

„Priložiti moram še, da žena tega potepenca hoče že poslužena biti zdaj od ene zdaj od druge izmed vbogih kmetic,

in da ji v dar donašajo cvetlice, sadja, jaje, pišeta, golobe itd. Tudi veli marsikakemu najemnikovih otrok s pismi celo skrivnimi v mesto tekati, ter jim zažuga, da naj ji odgovor prinesejo, tudi ji morajo po več pisem skupej in celo težke zvezke nazaj prinašati; namesto plačila pa jim da kako lepo besedo, in se ne brani, ako jo v svoji priprostosti *žlahtno gospo* imenujejo.“

„Nje mož si je rekel vsako jutro mleka za kavo (kafé) od enega bližnega najemnika donašati; donašal mu ga je pa najemnikov sin. Ali ko je ti grozni Sokrat zvedel, da ima ti najemnik lepo hčer, reče enega jutra proti mladenču, ki mu je mleko prinesel: Ostani ti zanaprej doma, in mleko naj mi tvoja sestra nosi. Oče to slišati, ki je bil umen in pameten mož in dober reditelj, mu ne pošle več ne sina, ne hčere, ne mleka. Ko je pa pozneje na cesti omenjenega Sokrata srečal, ki mu je leto očital, mu odgovori v kratkih besedah:“

„Moja hči je *moja hči!* — Sokrat se urno osukne, mu herbet oberne, in gre svojo pot. Tudi je treba vediti, da ju ni še nikoli noben vidil ne v cerkvi, ne v grajski kapeli, kjer je mladi gospod vsaki dan pri sveti maši. Tako vidite ljubi moj Urban! v kaki zadregi se zdaj znajdemo. Vender nočem misliti, da bi se dali stari grajšak od teh sleparjev premotiti.“

Urban. „Od teh reči sim že nekaj čul, ali ne dvomite, dragi gospod Kocian, se bo že pomoč zadobila. Potolažite tudi uboge kmete.“

„Vem tudi, da že marsikdo je z očetom mladega gospoda govoril v tej zadevi, toda le na kratkem in zamolčaje več reči; ali nadjam se, da nam bo Bog pomagal.“

XXXVII. VEČER.

Oskerbovanje rečenega posestva se poboljša.

Dva dni potem, ko se je z verlim opravnikom prijazno pogovarjal, je bil dobri Urban ves zamišljen in pobit. V serce se mu je vsmilila nesreča tolkanj dobrih kmetiških družin, in bolela ga je škoda in žalost, ki je imela zadeti častitega starega žlahtnika, kakor tudi njegovega mladega, malo skušenega sina, ki se je dal goljufati. Ali, poglej! Janezik priteče urno k njemu, in mu reče: „Ljubi ded, poglejte, kočija se bliža, zdi se mi, da se žlatnik pelje.“

Urban. „Prav imaš, njegova kočija je; pojdemo doli, da ga pozdravimo; pa če se bo vstavil, prikloni se, in pojdi proč, zakaj jaz moram nekeje z njim samim govoriti.“

Ko žlahtnik Urbana zagleda, ukaže vstaviti, stopi iz kočije, objame Urbana, potle tudi Janezika in reče: „Urban moj! prav všeč mi je, da vas vdobim brez dela, ker imam govoriti z vami na štiri oči; toda želim, kakor veste, da je moja navada, vašo ljubo družino popred pozdraviti, in potem se bova sama v izbo podala.“

Urban. „Vi mi skažete veliko čast, žlahtni gospod, jaz sim vselej pripravljen, vam vstreči.“

Žlahtnik. „Ker sva tedaj sama, vas prosim, podpirajte me s svojo bistrumnostjo. Pozdeva se mi, akoravno za terdno ne vem, da z mojim posestvom se nič kaj dobro ne godi. Pervi uzrok tega, da ne bom lagal, je moja nepazljivost, moja želja, pokojno in v miru živeti, moja lenoba. Prezgodaj sim neskušnemu sinu, kakor ga dobro poznate, oblast dal, da naj on gospodari, in zdaj že vidim, nasledke svojih pregreškov. Vi pa, ljubi Urban! veste bolje od mene, kako se na mojem posestvu godi, in tudi vem, da ima moj verli opravnik Kocian

vse zaupanje v vas, kakor tudi vsi moji kmetje, ki jih on vodi. Moj sin ni nič kaj zadovoljen z verlim oskerbnikom Kocianom, čigar zaslug ne pozna, in zdi se mi, da misli oskerbnika in nekatere kmete odpraviti, in druge vzeti. Pa njegov sklep je otročji, prenagel, krivičen in škodljiv ne samo mojim podložnim, ampak tudi meni, moji vesti, časti, in moji koristi.“

„Recite tedaj, dragi Urban! kako bi se moglo temu v okom priti, brez da bi se kak šum med ljudmi, kaka nečast mojemu sinu, žalost in škoda nedolžnim kmetom napravila? Opravnik Kocian, čigar vrednost dobro poznam, mi je ljub in drag, njega ne pustim nikoli od sebe proč.“

Urban. „Žlahtni gospod! Vi bi ložej mene podučili, kakor pa jaz vas; ker pa vender želite, mojo misel slišati, blagovolite popraviti, kar bi jaz vtegnil narobe ali zarobljeno povedati. Jaz sim slišal od enega človeka, ki je bil te dni v mestu, da te reči vse natanjko vedo vaši žlahtni stričniki, modri in pametni gospodje, in vem tudi, da jim ta reč zlo k sercu gre, pa nimajo oblasti, se v to vtikati. Ako bi vi, žlahtni gospod! za dobro spoznali, enega ali dva teh gospodov, kakor lanskega leta, sem v grad povabiti, z izgovorom, da hočete lov napraviti, in o tej priliki jih prositi, da bi vas z vso previdnostjo v ti reči podpirali, bi vtegnilo vse prav iti. Jaz mislim namreč, da bi bilo pred vsim potrebno, mladega gospoda, vašega sina z močnimi dokazi k boljemu spoznanju pripeljati, potem bi vi žlahtni gospod! brez dvombe ob kratkem dosegli, kar želite, ker ima mladi gospod dobro serce in razum, le skušnje mu še manjka, in tudi nima tukej nobenega, ki bi mu zamogel ali hotel dobro svetovati.“

Žlahtnik. „Resnično, vreden vaše modrosti je pripomoček, ki mi ga svetujete; hvala naj vam bo za-nj, in brez zamude ga hočem izpeljati. Med tem pa potolažite verlega Kociana in moje dobre kmete.“

Potem stopi žlahtnik prav zadovoljen zopet v kočijo, in se verne v mesto.

Kmalopotem so bili žlahtni stričniki na lov povabljeni in oni so tudi z veseljem obljubili priti. Prišli so tedej celo trije, ker so sabo vzeli nekega žlahtnika, svojega prijatla, ki je bil dober lovec in jak pesnik, tako da je celo brez vsega pripravljanja in iz nenade v stanu bil, karkoli bodi prav smešno popevati. Le ti gospodje so za mladega žlahtnika popolnoma prilični bili.

Stari žlahtnik je ostal še v mestu, in je svojega pervega strežnika s primernimi naročili naprej poslal, da je z oskerbnikom Kocianom vred vse pripravil, kar je bilo potrebno za sprejetev in postrežbo žlahtnih lovecov.

Potem ko so nekoliko lovskih hlapcov s pesi in lovskim rogom naprej poslali, prijezdijo pred nočjo do grada. Tukaj jim mladi gospod naproti pride, in polni radosti se podajo v grad, kjer je obilna večerja na-nje čakala, ktero je izverstni žlahtni pesnik z večerno godbo, ki so jo bili umetni godci na velikem dvorišču napravili, še prijetniši storil.

Smešni Sokrat in njegova žena sta menila, da bo ti večer za nju večer radosti in veselja. Ker sta tedaj mislila, da sta neobhodno potrebna, se jima je čudno zdelo, da jima ni nobeden nič rekel, in sta čakala vsa pripravljena v praznji obleki, žena z nališpanim obrazom, vedno se nadjaje, da bota skoraj poklicana tje, kamor sta toliko hrepenela priti kar se pa ni zgodilo.

Drugo jutro je bilo prav zgodaj vse živo v gradu, in kmalo zatrobi lovski rog, ter vabi proti bregu pot nastopiti. S hlapci je šlo nekoliko psov, in na dvorišču so držali konje pripravljene za žlahtno gospodo in za nektere lovske pomagavce. Ko so pa ravno odriniti imeli, stopi nepoklicani Sokrat v kratki obleki ves derzen pred mladega gospoda, ki ga pa merzlo in skoraj smehljuje se popraša: „Ali hočete na lov iti?“ „Ne znam jezdit“, odgovori Sokrat, „vas zahvalim“ in jezdic vsi odrinejo.

En neporeden konjar na to precej Sokratu reče: „Če hočete za njimi iti, je že tukej napravljen konj, ki je sam še

ostal.“ Ali en dober starček, ki je bil zraven, mu ga je odsvetoval, ter mu povedal, da tisti konj je grozno hud, da se ga vsi bojijo, in da bi ga vtegnil prekucniti. Slepac se je toraj žalosten domu vernil, kjer je njegova žena jeze jokala, in nepotrebne lišpe proč devala.

Lovska radost je tim lepši končala, ker so precej veliko postreljali. Mladi žlahtnik se je s svojimi gosti v mesto vernil, kateri so se, ker sta Sokrat in njegova žena dalječ od njih bila, obširniši in ne zastoj z mladim gospodom pogovarjali, ter mu tudi verh tega dobre svete dajali, ker so vidili, da je on v teh treh dneh zaupne in vesele prijaznosti posebno pripravljen bil, se njim zaupati.

Stari žlahtnik, njegov oče, vse to zvedši, se je razveselil, in drugi dan je sina na stran poklical, ter ga izpraševal, kako se kej v gradu godi.

Sin. „Ti trije dnevi so prav veselo minuli z lovom, ki ste ga nam vi, gospod oče! pripustiti blagovolili. Sicer se še sem ter tje kaka napaka godi, ki jo dosihmal še nisim poznal. Jaz vidim sadaj, da se še nisim ne opravił ne ljudi zadosti poznati naučil.“

„Nikoli niso ljudje odkritoserčno z menoj govorili, ali žlahtni moji bratranci, dasiravno v mesti prebivajo, so vse natanjko vedili, in mi odkritoserčno vse povedali. Prosim vas, oče! ponovite mi svoje zapovedi in pouke.“

Oče. „Naj bo, kar je bilo, je bilo; pomislimo zdaj čeravno nekoliko prepozno, za naprej. Vidiš, da skoz dve leti sim te k svoji in tvoji škodi vbogal, in ti po tvoji glavi to važno posestvo vediti pustil. Nekatere reči so šle narobe; uzrok sim toliko jaz, kolikor ti. Veseli me pa, da si spregledal. Tedaj reči, kaj ti je zdaj storiti? govori!“

Sin (ganjen in s pobesenimi očmi). „Častiti gospod oče! spoznam svojo prenađlost, in svoje pregreške; ponižno vas prosim, da mi dobrotljivo odpustite, in da, kar premorete, te napake popravite.“

Oče. „Dragi sin! ti si vidil veliki svet, kakor sim ga tudi jaz v svoji mladosti vidil; ti si vidil in v svojo korist obrnil znanstveno in druževno omiko mnogih narodov, si se soznanil z visokimi plemenitniki, in se vdeležil žlahtniških vaj v jeziki, v znanju lepih umetnost in gledišnih iger; ali tukaj, ako hočeš kmetiško posestvo prav voditi, je treba še vse drugih reči. Prav dobra in neprecenljiva je scer izurnost, ki si jo si pridobil; vednosti, ki si jih nabral, so pravi zaklad; ko se pa premisli, da vsaka reč ni za vsak kraj, je treba z malim zadovoljnemu biti, in prevdariti, kje smo, kake dolžnosti imamo, v kakih zadevah se znajdemo. Dalej se mora paziti, kaj zamore in kaj ne zamore dati to podnebje, ta zemlja, ti ljudje ki jo obdelujejo. To so reči, kterih se ne moreš drugod učiti, kakor samo tukaj in skoz večletno poterpežljivo in vedno pazljivost, kakor menim, da sim ti že pred dvema letoma pravil.“

„Če hočeš vender na kratkem glavne pravila, po kterih se imaš ravnati, poslušaj:“

1. „Naj bo opravnik dober kristjan, in bo gotovo tudi pravičen, delaven in uren.“
2. „Naj bojo dobri kristjani naši kmetje, ki so tudi hišni očetje, in resnično nam bojo zvesti, dobri reditelji in varhi svojih otrok, in zvesti podložni; polja bojo dobro obdelane, in mi skerbno in natanjko plačani.“
- 3) „Naj bo pa tudi gospodar dober kristjan, umen, dobrotljiv, zraven tega pa previden in pazljiv in tak naj bo tisti, ki njega nadmestuje; naj ne povikšuje čez mero najemšine ali teže, in naj ne zaničuje ali slabo ima ubogih kmetov, brez kterih ne more noben gospod obstati; naj jih prijazno posluša, ako noče, da bodo nemi ali mutasti, ali kar bi še slabši bilo, celo lažnjivci, naj pazi, da se bodo tudi njegovih strežniki in drugi služabniki po človeško proti njim zadržali.“

„To je, dragi sin! kar ti je za zdaj potrebno. Vem, da verli oskerbnik Kocian, čez kterege se nisim toliko let, odkar je namreč pri meni v službi, nikoli nič pritožiti imel, se boji

da bi ga ti poslovil, in je zategavoljo ves žalosten in pobit; ravno tako se bojé nekteri kmetje, kterih obnašanje pa hočemo natanjko preiskati, in potem še le se bo kaj zavoljo tega sklenilo. Ali predin se eni družini kruh odzame, in jo na golo pot pahne, naj se žlahtnik, če hoče pošten mož in dober kristjan biti, en malo v duhu v njih stan postavi, naj se dobro prepriča njenih pregreškov, ako so se taki res zgodili; in naj leto z vso resnobo prevdari, ali bi ne bilo brez sloveza s kako bolj mehko kaznijo pomagati. To terja ljubezen in pravičnost. Tako bi se tudi mi želeli, ko bi v njih stanu bili.“

„Nar ložej se v tem obziru resnica zve od gospoda fajmoštra, od učitelja spodnjih šol, od gospoda zdravitelja, ki je močno prebrisan mož, zlasti pa od verlega Urbana, kteri kar razumnost vtiče, med kmeti nima para. On ni naš podložni, in vender, če je treba, in da se ga priljudno popraša, zna prav pametno in odkritoserčno govoriti.“

„Povedali so mi, da nek neznan ptujc, po imenu Sokrat, nekaj časa sem s svojo ženo okoli našega grada postopa, in ker se mu dozdeva, da ga ti rad vidiš, pravijo, da si prizadeva tisto oskerbništvo v roke dobiti; da se celo prederzne, pokoršino in spoštovanje od prostih kmetov terjati, ki zdihujejo in stokajo, ker se bojé Kociana zgubiti, kterega kot očeta ljubijo; nar bolj pa se bojijo zaničevanja nesramnega ptujca. Kaj praviš ti k temu?“

Sin. „Tisti človek mi je kak večer kratek čas delal, njegova žena pa mi je s svojo sitnostjo zoperna bila. Zna scer biti, da si je ti človek v svoji glavi zlate gradove domišljeval, toda jaz bi ne bil nikoli, čeravno sim bil ves vnet vse spremeniti, tako nespameten, da bi bil mislil, ga za oskerbnika vzeti, in upati, da bote vi neznanemu sleparju oskerbništvo tega posestva izročili; tudi mu nisim nikoli uzroka dal, si le misliti, da mu bom to službo oskerbel. Spoznam za svojo dolžnost, vas s spoštovanjem vbogati, častiti gospod oče! in brez vašega dovoljenja nočem nikoli nič tacega storiti. Zatoraj

naj le gręsta ta dva ptujca, kamor hočeta, z kterima bi jaz lahko ne vedil kaj početi.“

Oče. „Tako je pa že vse dokončano, zdaj je moje seree umirjeno, in naš verli oskerbnik, kakor tudi vbogi kmetje bodo zopet zadovoljni; ako bi vtegnil kdo iz med njih neporeden biti, mu bomo slovo dali, kakor sim dozdej z drugimi večkrat storil, toda kakor gre in ne s silo. Kdor izmed njih ima kako manjši napako, bo v mojem imenu od gospoda fajmoštra z lepimi pa resnobnimi besedami opominjan. Ti častitljivi gosp. fajmošter, ki jih boš že zmirej bolje spoznal, so mož velike vrednosti, ljubljeni od ljudi, in se ne vtikajo, kamor jim ne gre. Imel boš na njih iskrenega, pa umnega učenika ljudstva, modrega srednika v potrebah, in radi se bojo ponudili za vpeljanje lepega reda, ki si ga boš po pravici želel, in tako boš samemu sebi marsiktero zopernost prihranil, ktero domače sitnosti vzrokvajo, ki navadno kmetiške družine večkrat v nepokoj pripravljajo, in ki jih oni s svojo ročnostjo, brez da bi se ti kaj vtikal, vkrotiti zamorejo, kakor bi bilo pregrešno življenje, ponočno potepanje mladenčev, razpor in kregi med zakonskimi, tepežnice, tatvine, pijančevanje, žadolženo obožanje hišnih očetov, nezmerno lišpanje in lepoticenje, vraže, tožbe, nemarno obiskovanje cerkve in šole, neubogljivost otrok itd. Vse to so reči, ki jih boš sam po moči med našimi kmeti popraviti želel, če jih ljubiš, in če ti je njih blagor na sercu, kar ti posebno priporočim; toda pri vsem tem boš silno potreboval gospod fajmoštrove podpore, ktero ti bojo z dobrim sercom radi podelili. Vem scer, da ne ti, ne on ne bota zamogla vsih napak odpraviti, vender bo veliko dobrega storjeno, ako nam le bo moč jih zmanjšati.“

„Ali zadosti je tega! Ko bo enkrat uni slepar odšel, ki mu še za pot kaj podariti hočem, se boš v grad povernil, in iz med mojih strežnikov in drugih služabnikov take izbral, ki so ti bolj po volji. V kratkem bom tudi jaz za tabo prišel.“

Sin (sadaj očetu roko poljubi in reče:) „Zahvaljen bodi Bog, jaz sim tega prav vesel, in si bom na vsako vižo prizadeval, tudi vam gospod oče! dolžno veselje napraviti.“

Od tistega časa je mladi gospod vedno več skusil v kmetovavskih in gospodarskih rečeh, in med tem ko je med nar bolj plemenitimi in omikanimi žlahtniki v mestu slovel, je tudi postal prijatelj kmetijstva, kmetov, ki so mu zemljo obdelovali, in verlih rokodelcov, katerim je bil za res podpora in radost, ker je pogostoma grad obiskoval, in se več časa ondi zadrževal, in vselej priljuden in prijazen se skazal, enako ljubljen kot njegov oče, in enako dobro od vsih poslužen. S zaupanjem, ktero si je pri vsih svojih kmetih sadaj pridobil, mu je bilo mogoče, da je že samo z eno besedo marsikakega nepridneža v strah djati zamogel, in z marsikako pošteno veselico, ki jo je o praznikih po končani službi božji kmetiškim mladenčem kakšenkrat dovolil, ali marveč sam priskerbel, jih je pivnice in drugih grešnih veselice odvadil.

Enkrat, ko je bil mladi žlahtnik nekaj dni z nekterimi služabniki v gradu, se je govorica raznašala, da akoravno policia skerbno čuje, ktera pa ne more zmiram povsod biti, se po noči okoli klati truma tatov, in da napadajo zdaj eno, zdaj drugo stranskih in samotnih hiš na deželi. Ti tatovi niso bili scer kervožejni razbojniki, ki bi bili koga ubili, temuč so po noči lahko na duri terkali, kakor da bi dobri prijatli bili, in so priljudno in na tihoma tistemu, ki je skoz okno pogledal, govorili: „Ako vam je vaše premoženje ljubo, verzite nam doli skozi okno *toliko* (so rekli *koliko*) v popir ali v cunje zavutih goldinarjev, brez da bi hrup zagnali ali duri odperli; storite nam to precej, če nočete, da vam vašo hišo v tem hipu zažgemo.“ Pri teh besedah so že pripravljene baklje kazali.

Ti klateži so vse vboge kmete in rokodelce, ki so v kmetiških in nasamnih hišah stanovali, v strah djali. Eden izmed teh je roparje s streljanjem prepodil; ali oni so se kmalo umeknili, in čez nekej tednov, ko se že ni več na-nje

misli, so mu ponoči senik zažgali. En drugi jim je moral, ker denara ni imel, vso zlatino in sreberino, granate in koravde, ki so jih uboge žene v hiši imele, doli vreči.

Mladi gospod to slišati, se spomni, da je svoje dni vidil, kako so si na Nemškem tisti, ki v samotnih kmetijskih hišah prebivajo, zastopljani s pravico in med sabo, vzajemno pomoč in varnost zoper ponočne roparske sile donašali, kakor tudi zoper ogenj.

„Vsaktera teh hiš“, pravi mladi gospod, „ima na verh strehe zvončik, ki ima namen, da s svojim glasom po dnevi vsakterega po različnosti vdarkov, ki se storijo, ali pa delavce k mizi kliče, ponoči pa pomeni njegov glas silno potrebno, urno pomoč. Vsi tisti, tudi iz daljnih hiš, ki zvoniti slišijo, vrejo od vsih krajev skupej, in če ognja ne vidijo, spoznajo, da so tatje, in pridejo dobro orožjeni, če ne drugači, z velikimi koli, sekirami in vilami.“

„Zvončik vstraši tatove veliko bolj kot puška, ker zvonec vse ljudi cele okolice na noge spravi, in zadržuje bežajoče roparje, da so v nevarnosti, zasačeni in pravici izdani biti.“

Zatoraj je mladi žlahtnik oblast od gosposke, in dovoljenje od očeta sprosil, in je nad streho vsake kmetiške hiše zvonec postaviti ukazal, kterega bi vse druge hiše lahko slišale, nad grajsko streho pa je bolj velikega djati zapovedal, ter vsem potrebne nauke dal, in še pristavil, da o takih prilikah se nima nobeden nič muditi, če je mogoče predpostavljenim čez to potrebno naznanilo dati.

Te naprave so vsim lepo dopadle, in vsi so obljubili, urno bogati.

Mladi žlahtnik je po gospodu fajmoštru precej velike pripomočke vbogim bolnikom in nemočnim starčekom delil, je naj pridniši med učenci podaril, in od svojega očeta, starega žlahtnika en vsakoleten štipendi v prid dveh jakih in prav dobrih mladih učencov sprosil.

Srečni tisti kmetje, ki imajo take gospodarje!

XXXVIII. VEČER.

Krivo odgojenje Tilna.

Dobro odgojenje otroka, sosebno če je edini, je silno težavno za vsacega očeta, ali za mater udovo in premehkega serca skoraj nemogoče.

Kar čudoredno ali moralno odgojenje zadeva, leži vse na zgodnjem začetku, da se namreč otrok urno ubogati navadi, kakor hitro zamore reči razločevati, in poželeti ali ne poželeti. Gorje tistemu, ki si ne prizadeva, otroka voljo kmalo v prvi mladosti na pokornost navaditi!

Skusila je to Agata z edinim svojim sinom Tilnom. Že v mladih letih je ona udova postala, je bila zala in premožna žena, in se ni hotla v drugič omožiti, akoravno bi bila lahko storila, ker so se ji nekteri bogatini ponujali. Ona ni hotla vse svoje žive dni na nič drugega več misliti, kakor na to, kako bi svojega ljubega Tilna dobro izredila, kateremu je bil oče lepo premoženje zapustil.

Med vednimi skerbmi matere je Tilen, kar zadene naravne lastnosti, srečno rasel: bil je nar lepši in nar bistroumniši otrok celega tistega kraja, vselej dobro rejen, snažen in dobro oblečen. Druge matere so bile Agati zavidljive; „Ali Agata“, so djale, „lahko tako dela, ker ima enega samega in zraven tega še tako premoženje; mi pa bi ne imele ne časa, ne moči, kaj takega z našimi otroci storiti.“

Agata sama si je tudi mislila, da jo morajo druge zavidati, in zdelo se ji je, da je naj srečniši mati na sveti, kar pa ni bila, ker je Tilen komaj štiri leta star zavoljo njene prevelike prizanesljivosti že svoje slabo nagnenje očitno razodeval. Svojim prijatelcam je imela Agata vedno z velikim ve-

seljem kaj lepega (in večkrat prav nespodobnega) povedati, kar je njen Tilen rekel ali storil; in Tilen je pogostoma k svoji nesreči take pogovore sam slišal.

Pustila ga je samega po tergu tekati in z vsakim otrokom igrati.

Če se je kaka druga žena k Agati pritožiti prišla, da je Tilen kakega njenih otrok sunil ali stepel, je ona, brez da bi bila reč preiskala, Tilna zagovarjala, da je nedolžen, uni pa kriv, ter ženo še po verhu okregala, in še celo pričo Tilna.

Doma ni bil Tilen nikoli vajuen vbogoti, marveč je vselej mati njega vbogala. „Veliko premlad je še, se je zgovarjala Agata; kar reče in stori je otročja norčija in brez nobene važnosti; precej ko bo en malo odrasel, ga hočem že podučiti.“ Kadar ni Tilen svojih molitev opraviti hotel, in pri vsaki drugi priliki, kadar je na materne ukaze z besedo *ne!* odgovoril, ga je ona začela prositi, in če se je fantič le še branil, ga je z kakim sadjem ali drugim darilom k pokoršini ganila.

Ko je pa, kar se je le prerado zgodilo, še bolj terdovraten bil, mu je nespametna mati sladkarije, vina, in celo rožolina dajala, ki je otrokom pravi strup za telo in za dušo. Na tako vižo je uboga žena, brez da bi sama vedila, ga za njegovo nepokoršino plačevala, in tako storila, da je vedno manj vbogal; ker je sina navadila, da je nepokoren bil, zato da je kaj boljšega od matere dobival.

Agata je sinu vse dovolila, kar koli je poželed; če mu pa kadaj ni hotla kmalo vstreči, je Tilen šobe napel, ali se z obličjem v kaki kot izbe obernal, in je bil precej vslišan. Če ni hotel pri mizi kake reči jesti, je mati kmalo v kuhnjo tekla, mu kaj družega boljšega napraviti.

Od hišnega hlapca se je Tilen zlo prav gerdih besedi in nespodobnih izrekov naučil.

Agata se je dobro zdelo, kadar je nje bistrourni Tilen hlapca nespodobno zmerjal, ali mu kak gerd primek dal; še ona sama ga je s smehom učila, kako naj mu še lepši (kakor se je nji zdelo) imena daja.

Ko je dosegel starost, v kateri po navadi druge v šolo pošiljajo, ga je mati enkrat noter peljala, ali potlej ni hotel nič več od tega vediti; in kakor hitro je slišal šolo imenovati, je začel jokati, in tudi ni bil več vanjo poslan.

Ker je Tilen od mladega tako slabo navajen bil, je tudi v ti razmeri, kakor je rasel, vsaki dan hujši, neporedneži, terdovratniši prihajal. Vsi so že z žalostjo to spoznavali, razun oslepljene matere, kateri se je sin še vedno premlad zdel, da bi ga svarila. Zastonj so jo fajmošter večkrat opominjali. „Da svojega Tilna serčno ljubite“, tako so jo enega dne nagovorili, „lahko razumim, ker ste mu mati. Tudi jaz ga iz serca ljubim, in ako bi ga vi ne ljubili, ki ga imate edinega sina, bi vas ne mogel čislati. Toda vi veste tudi, ali bi imeli vsaj vediti, Agata! da prava ljubezen je tista, ki išče pravi blagor ljubljenca. Pomislite, da v odgojenji je včasih ojstrost pravo znamenje lubezni, dobroti pa sovraštva. Če toraj s svojo preobilno prizanesljivostjo storite, da vaš Tilen nepokoren, terdovraten, ošaben in z eno besedo hudoben postane, recite mi, ljuba moja Agata! ali mu s tem kaj dobrega storite? In če morate obstati, da s tem slabo zanj skerbite, in da slabši bi ne mogli zanj skerbeti, ker ga s tem v večno nesrečo napeljujete, ali ga v resnici ljubite? Odgovorite mi na to!“

Agata nevoljna odgovori: „Gospod fajmošter, moj Tilen nima še šest let; pogreški te starosti se po moji misli še lahko prizanesejo, v svojem časi ga že bom boljšala: kdaj če ga svarim, joka in noče nič jesti, kaj hočete, da z njim začnem? Če vzamem šibo, da bi ga tepla, se ihti kot gat, in mi vse polno zboldljivih besed reče; kaj še! pred nekoliko dnevi, ko smo kosili, in ker sim mu vilice, ki jih je igraje pokonci s špico proti očem držal, na pert položiti velela, si je v glavo djal, da jih tako držati hoče; vzamem šibo v roko, in on je pomeril vilice, mi jih v glavo zagnati.“

Fajmošter. „Kaj ste pa vi takrat storili?“

Agata. „Sim ga morala pustiti, da je storil, kar je hotel.“

„O mati, mati! zavpijejo fajmošter, ako tako hudo naglo ne popravite, gorje vam, in še bolj gorje vašemu Tilnu!“ To je napaka, ki ne more s časom in s starostjo zginiti ali jenjati, temuč rastla bo zmiraj bolj, in postala neozdravljiva. Jaz nisim do zdaj vedel te prigodbe z vilicami; in to je z drugim znamenje, da nikakor več časa zgubovati. Zdaj se vam smili viditi, da vaš otrok en malo solz potoči, ki se v teh letih kmalo posušijo; ali joj, koliko jih bota oba enega dne potočila, in kako grenkih!“

Agata. Kaj mi je tedaj početi, gospod fajmošter?“

Fajmošter. „Jaz ne terjam družega od vas, kakor da storite to, kar že mislite delati, namreč da ljubite svojega Tilna, toda kakor sim vam že rekel, s pravo ljubeznijo prizadevaje si precej na vso moč, da bo vbogal. Vender bojim se, da vam zavolj vaše prizanesljivosti, kakor tudi zavolj Tilnove navade ne bo več moč tega izpeljati. Morda boste skušali ga podvreči, ali ne boste imeli serčnosti delo doveršiti, ki bi moralo za vas težko in grenko, za-nj neprenesljivo biti; in z nepopolnim, slabo speljanim početjem bi ga vtegnili še hujšega, in nepoboljšljivega storiti.“

Agata jokaje. „Tedaj ni več pomoči za mojega Tilna?“

Fajmošter. „Zakaj ne, vendar je potrebno, da enmalo samo sebe premagate. Čujte Agata! vi želite od Tilna pokoršino, ali ni res? — Ja, reče Agata; prav, odgovorijo fajmošter, jaž pa želim v tem hipu pokoršino od vas, in potem bomo gotovo vse popravili. Povejte, ali se vam otroci Urbanove družine dobro izrejeni zdejo?“

Agata. Prav dobro: so nar boljši otroci tega kraja.“

Fajmošter. „Ali bi ne hotli tudi vi, da bi vaš Tilen tudi tako postal?“

Agata. „O Bog daj! potlej bi bila resnično srečna žena, kakor sim si v svoji zmoti doslej mislila.“

Fajmošter. „Tedaj poslušajte mojo misel. Jaz sim že zastopljen z verlim Urbanom, ki mi, čeravno je po pravici veliko težavo previdil, svojim dobrim vnukom neporednega tovarša

pridjati vender ni odreči hotel, kar sim ga vroče prosil. Če ste vi, Agata! zadovoljni, denimo Tilna nekoliko mescov v hišo vašega poštenega sorojaka Urbana: on ga vzame.“

„Tilnova silna mladost je vam za izgovor, da ga niste strahovali, in njegova mladost je meni pomagala, da sim zamogel Urbana in Špelo pregovoriti, ga k sebi vzeti, ker sim jima dokazoval, da se ni zavoljo njunih majhnih otrok nič bati.

„Res je Špela še enmalo preplašena, zavolj taiste nesreče, ki se je bila njenemu Jožetu primerila; in res da ima razun svojih otročičev še majhnega Gašperja, da zanj skerbi iz lju-bezni do Urbana; ali ona bo vender prevzela skerb, tudi na vašega Tilna paziti in ga lepo svariti in učiti. Kadar bo vaš Tilen enkrat v taisto hišo prišel, da ga bodo ti dobri ljudje varvali in zanj skerbeli, kjer bo med drugimi nepoznanimi osebami živeti moral, mu bodo že Urbanovi otroci s svojim lepim izgledom naprej svetili; tako vas zagotovim in on sam bo ložej se vdal, tako da ne bo treba veliko s hudim in ojestro z njim ravnati; kmalo se bo sam od sebe poboljšal, zakaj on bo moral le to delati, kar bodo drugi delali, in tako postane on počasi dober in priden in se bo tudi rad učil. Potlej ga boste imeli, kakor si ga voščite in z majhnim trudom ga boste zamogli takošnega obderžati, ker ga boste lahko po svoji volji berzdali, in tako bo počasi serčno v dobrem napredoval in enkrat srečen postal.“ Agata ni vedela temu svetu kaj odgovoriti; zatorej tiho molči in stoji kot kamen, in se ne gane; solze ji zalilejo oči in poznalo se ji je, da ji to ni bilo všeč in bi rada se zoperstavila. Ko nekaj časa tako pomolči, reče jokaje: Gospod fajmošter jaz vmerjem od žalosti, ako se ločim od svojega Tilna; in je tudi preveč mlad, da bi zamogel ločen od mene živeti; dve leti bom še skušala z njim; ali se poboljša v tem času, ali pa ga izročim Urbanu.“

Fajmošter se niso zadovoljili s tem izgovorom, pa tudi jezili se niso, ker so dobro vedeli sousmilenje imeti z to ženo, ki je veliko, ali slepo ljubila svojega sinka.

„Agata! jo zopet prijazni fajmošter ogovorijo, jaz vidim v našem vertu rasti nekaj že precej velikih in močnih drevesc, ali eno rase krivo; tudi vidim dva mlada in tenka drevesca, ki sta vsako k svojemu kolu privezana. Zakaj ne priložite taistemu krivemu enega kola? in zakaj ste ga postavili tistima dvema tenkima? Zakaj ne počakate še nekaj let, da bi ju potlej poravnali? Vboga drevesca sta še preveč mlada?“

Agata. „Dobro zastopim priliko, gospod fajmošter! ali meni sebi razpoči serce! jaz ne morem Tilna od se pustiti.“

Fajmošter. „O nespametna mati! kaj tako slepo ljubite? za božjo voljo, spomnite se svojega nesrečnega soseda Vincenca, ki že več let v temni ječi koperni; spomnite se in vzemite si izgled od njegove nesrečne matere, ki jo imate zmirej pred očmi. Ona je tega svojega sina prenespametno ljubila, in mu je odveč prizanašala; in ko je odrasel, ji ni s svojim obnašanjem družega delal, kakor žalosti, je vse zapravil, tako da je zdaj na beraški palici. Ali še vse to ni bilo zadosti, na zadnje se je še tako pozabil in prederznil, da jo je pretepal. No Agata! saj ne bote svojega Tilna v daljno ptujo deželo dali, saj ga bote imeli zmirej pred očmi!“ Te besede so bile Agato zmagale; ona se je enmalo jokala, potlej je prosila fajmoštra, da bi ji ne zamerili njene serčne žalosti in mehkega serca, in tako je v ti nasvet privolila. Tudi sta bila naravnost sklenila, da se hitro drugi večer podasta k Urbanu, kteremu bosta Tilna izročila: „Draga Agata! rečejo fajmošter, zdaj vidim, da ljubite svojega drazega sina. Bogu bodi vsa čast in hvala! ne dvomite, da bodeste prav zadovoljni; pustite meni to skerb. Jutrej zvečer vas bom sam k Urbanu peljal.“

XXXIX. VEČER.

Tilново odgojenje popravljeno in poboljšano.

Kakor je bilo pogovorjeno, sta se ti večer gospod fajmošter in Agata z Tilnom podala k Urbanu, kateri je nalaš tako napravil, da je mali Tilen najdel hišne otročiče, ko so se ravno z lesenimi in pobarvanimi podobami igrali in se prav serčno veselili. Akoravno je bil Tilen od vsih lepo pozdravljen in prijazno sprejet, je vendar spervič le od dalječ te fantiče pogledoval, posebno pa njih podobe, in jih je že zavidal za voljo njih veselja. Otroci so ga povabili, da naj se k njim pridruži, in kmalo se je tudi Tilen lotil z njimi igrati in se veseliti.

To viditi, je bila njegova mati prav vesela, in gosp. fajmošter so iz tega začetka sodili, da bo šlo vse po sreči. Med tem, ko se je Urban pogovarjal s gospod fajmoštrom, z Agato in drugimi, ki so bili pričujoči, so otročiči zmirej se veselili in glasneji prihajali; ali ko so bili naj bolj veseli, jim reče Urban: „Otroci! zdaj je zadosti!“ jim pobere vse podobe in jih v svojo omaro zapre, in konec je bil igre. Njegovi mali prevnuki niso bili s tem prav nič nevoljni, temuč so ga hitro lepo zahvalili, da jih je tolikanj časa igrati pustil, in so pri vsim tem veseli ostali. Tilen se je pa temu začudil in prestrašil. „Vidite“, rečejo zdaj fajmošter skrivši k Agati, „kako je treba otročiče navaditi, da so pokorni, vbogljivi in ukaželjni? Ako bi bili vi v svoji hiši le kako veselje svojemu Tilnu prepovedali in ga posvarili, ali bi se bil tako vdal, kakor tile otroci?“

Med tem so prinesli na mizo nekaj sadja. Ko so se vsi okoli mize vsedli, so otročiči tiho in mirno stali blizo svoje mamke Špele, ktera jim ni nič sadja podala in otroci je tudi

niso prosili. Jedli pa so sadje fajmošter, Agata in vsi pričujoči razun otrok. Tilnu se je to čudno zdelo. Doma bi bil on k skledi skočil in iz nje popadel, kar njemu bolj dopade, in ako bi ne smel tega storiti, bi bil iz celega gerla vokal in tulil; ali tukaj se je moral zderžati, kakor njegovim mali tovaršim.

Za nekaj časa poda Špela Janezku sadja, ter mu reče: „Tukaj prejmi in razdeli si z otroci!“ Janezek izbere lepši sad za Tilna in za svoje brate, za se pa obderži bolj slabega. To se je Tilnu tudi čudno zdelo, vendar pa ne zoperno, ker je že prav rad imel Janezika, Jožeta, Petra in Gašperja. Ko je Agata že v tem kratkem času vidila, kako modro in pametno se tukaj otroci gojijo, jo je začela vest gristi in peči, ker je spoznala, da je sama bila kriva, da je bil njen sin tako slabo in napčno odgojen, ali vendar se je zraven tudi močno veselila, da sta modri fajmošter in dobrotljivi Urban tako pametno osnovala, da bo nje sinek tudi kaj dobrega se navadil.

Agata se oberne na zadnje k fajmoštru in k Urbanu in jima prijazno reče: „Zdaj pride nar težej reč, jaz se moram domu odpraviti; in kako bo mogoče Tilna tukaj obderžati?“

Fajmošter. „Nar težej delo je že s tem storjeno, da smo vas, Agata! prepričali; ali zdaj, ko ste zadovoljni, pustite vse drugo opraviti pridnemu Urbanu, ki je že za to pripravljen in podučen. Bote vidili, kako se vaš deček, akoravno razvajen, vender pregniti da in voditi, ako se zna z njim le kolikaj modro in ročno ravnati.“

Ko so tako govorili, so prinesli za večerjo otrokom pogačo na eno postransko mizico. Janezek se vsede in reče: „Tilen! midva hočeva vkupej sedeti; vsediva se!“ odgovori Tilen, in tako se vsih pet vsede, ter začnejo klepetati, smejati se in veselo jesti.

V tem hipu niso otroci mislili, ali Tilen ostane tukej ali ne; oni so mislili na pogačo in na nič drugoga.

„Jutrej, začne sadaj Janezek, po šoli nam bo zopet dal dragi ded naše podobe, s katerimi si prav lep oltarček napravimo. Mi imamo prav lepe lončiče s suhimi cveticami, pozlačene svečnike, dva zvončiča, in vse polno družih lepih reči. Pred tem oltarčkom bomo lepo molili in tudi kako pesem zapeli.“

Tilen. „Kdo vam je tolikanj lepih reči dal?“

Janezek. „Smo jih v dar prejeli v šoli.“

Fajmošter se sadaj k otrokom približajo in rečejo: „Janezek! katero delo boš dal Tilnu, kadar boste naredili vaš lep oltarček?“

Janezek. „Tilen bo, kadar bo treba, zvonil taista dva zvončiča, glejte ju tamkej!“

Fajmošter. Tilen! ali si zadovoljen s tem, da boš zvonil?“

Tilen. O ja, prav zadovoljen sim, to imam naj rajši.“

Fajmošter. „Ali oltarček bote napravili šele po šoli. In med tem, ko se bodo tvoji tovarši v šolo podali, ostaneš ti sam tukej?“

Tilen. „Jaz bi rad z njimi šel.“

„Res, res, zavpijejo vsi otroci, pojdemo vkupej; in take so veseli svojo večerico povživali.“

„Zdaj, reče Agata, vidim, da smo vse dosegli, Bog bodi pozdravljen!“ in brez da bi bila Tilnu kaj povedala, se zmuzne iz sobe z fajmoštrom, z Urbanom in z vsimi drugimi, in potem, ko se je jezerokrat vsim zahvalila, se je vsa potolažena in skorej vesela domu podala. Vendar je njeno serce bilo raneno, da se je morala od svojega Tilna ločiti. Čez to se pa nobeden ne bo čudil, kdor kolikej pozna občutljivost maternega serca.

Skozi neke dni se je Tilen lepo zadržal in se prav dobro učil, nič manj, kakor vsi njegovi mladi tovarši, tako da ga je cela hiša rada imela in prav zadovoljna z njim bila. Ko se je bil pa hiši bolj privadil, ter bolj serčen in derzan postal, je začel biti večkrat svojoglaven in muhast, kakor

je bil poprej. Špela se je tega enmalo vstrašila, ali Urban jo oserči rekoč: „Nič ne skerbite zavoljo tega; Tilen je sadaj enak človeku, ki je ozdravil po veliki bolezni; on je že ozdravljen, ali vendar se vidijo na njem še znamenja prestane bolezni, ki bodo pa tudi kmalo zginile. Pustite meni to skerb; samo pomagati mi morate, in to porečem vsim drugim domačim. Bote vidili, kako ga poboljšamo, brez da bi ga ojstro kaznovali ali seer odveč v žalost pripravili.“

Nekega dne je Tilen prosil, da bi ga iz hiše pustili, in ker mu niso tega privolili, je šobe napel in se dolgo jokal. Noben hišnih pa ga še ni poprašal, zakaj da joče. Viditi, da mu jok nič ne pomaga, se počasi potolaži; in hitro poprosi Špelo, da bi mu sadja dala; in ker mu je tudi to prošnjo odrekla, jo prenese in poterpi voljno in mirno. Potlej poprosi, da bi mu neke bukvice dala, ktere mu Špela rada in precej poda, rekoč: „Ker nisi jokal, ko sim ti sadja odrekla, zato na bukvice!“

Nekega dne se je Tilen branil v šolo iti, ker pravi, da ga glava boli. Špela se dela, kakor da bi mu verjela in mu veli se hitro v posteljo vleči; ali v postelji cel dan ostati mu je bilo tako dolgočasno, da mu ni nikoli več enaka misel v glavo padla.

Tilen se je včasih prepiral in skregal s svojimi malimi tovarši, in je hitro letel jih tožit. Urban je tej napaki tako v okom prišel, da je vsim enako kazen naložil, kakor zatoženim, tako tožniku. Vendar Urban ni tako ravnal, kadar se je kdo zatožil zavoljo večega pregreška; pri takem je znal resno kaznovati, da jih je poboljšal.

„Jaz sim bogateji od vas“, je Tilen enkrat svojim tovaršem očital. Ko Urban to zve, hitro sporoči Agati, da bi ga prišla sto goldinarjev na posodo prosit, s kterimi bi en dolg plačala, ki ga je resnično imela. Agata pride in ona je znala vpričo Tilna vse tako umno napraviti, in svojo stisko na znanje dati, da je Tilen ostal močno osramoten in ponižan.

Ker so zmirej tako ravnali, se je mali Tilen očevidno vsaki dan zmirej bolj poboljšal in v kratkem so ga bili prav dobrega in pridnega dečka napravili.

Dva cela mesca nista še pretekla, ko je bil doma, v cerkvi in v šoli prav priden in učljiv; ni čisto nič več nadlegoval in žalostil Urbanove družine, temveč jo je vsaki dan bolj razveseloval; vsi so ga ljubili in eden pred drugim ga k dobremu spodbadali.

Cela okolica se je tega veselila, narveč pa in posebno gospod fajmošter. Kako se je pa mati tega veselila in kaj je njeno materno serce pri tem občutilo, si je ložej misliti, kakor dopovedati.

Tilen je celo leto ostal v Urbanovi hiši; in ko se je bil konec leta k materi nazaj vernil, je vedno bolj spoštoval svojo mater; zavoljo tega ga je Bog blagoslovil in je postal pošten mladenč, pobožen kristjan in srečen sin ene bolj srečne matere.

XI. VEGER.

Razujzdana mladina.

Lojze, hudoben mladenč, sin nekega revnega čevlarja, je bil več let proč od doma; potem se je zopet domu vernil.

Ti je prišel oblečen po gosposko, in je prevzetno pripovedoval svoje slavne dela priprostim kmetom, ki so mu vse verovali.

Preden se je bil od doma odpravil, je bil dober mladenč, ali ko se je vernil, je bil ves razujzdan, hudoben in ošaben.

Njegov oče ga je bil pred nekimi leti peljal v mesto, da bi se tukej bolj izučil in izuril v svoji umetnosti, in ga je tukaj izročil nekemu mojstru, od kterega je vedel, da svoje rokodelstvo dobro in pridno zna, ali brez da bi se bil zmenil za to, ali je tisti mojster tudi prav kristjan ali ne.

Ti mojster je bil pa neki bezbožen in razujzdan mož; enaki njemu so bili njegovi delavci in učenci, in takšen postane kmalo tudi Lojze. Čez nekaj časa je zapustil Lojze svojega mojstra, samo za to, ker se mu ni ljubilo več pri njem ostati, je tudi več drugih mest obhodil, brez da bi bil kaj svojim od tega domu sporočil.

Sadaj, ko je spet doma bil, je prevzetno okoli hodil, kakor da bi bil Bog vé kaj, je pripovedoval po hišah in kerčmah jezer neumnost, in zarobljeni ljudje so ga radi poslušali, ter mu verovali in se njegovimi kvantami čudili.

Nekteri kmetovski fantje, ki so se imeli za bolj modre in bolj prebrisane glave, so ga okroževali in Lojze je bil njih učitelj. Ko so to njih stariši zvedili, jim je bilo iz serca žal, ker so vidili, da jim ti hudobnež možgane razgreva in napejuje, bolj svobodno in po svoji volji živeti. Tudi je nekterim brati podajal neke bukve, ki jih je bil sabo prinesel, in ki so bile polne ostudnosti in hudobij. Še le več on jim je pravil, da so v tej deželi, kjer oni živijo, vsi nevedni, neumni in polni vraž; da drugod po sveti, kjer je on bil, se lahko po svoji glavi živi; kar se hoče, misli in govori; da ni treba veliko gledati na to, kar pravijo duhovni in kar ukažejo stariši, tudi ne na besede starcov, ki hočejo vse bolje vediti in znati i. t. d..

Z eno besedo, njegovi pogovori in njegove načela so bile prava kuga, ker je govoril zdaj zoper sveto vero, zdaj zoper vladarstvo, zdaj zoper domovino, zdaj zoper poštenost.

Zavolj takih govorov so se bili Lojzetovi kužni tovaršii nekteri pošteni mladenči sami od sebe ognili; drugi so bili svarjeni od svojih starišev in so vbogali; ali nekteri so pa vendar po sili pri njem ostali, ker so bili njegovih misel. Zvečer se je Lojze zaderževal po kerčmah, ker je pravil, da se hočejo tukaj skup bolj veseliti, kakor pri dolgočasnim in nadležnem Urbanu.

Lojze se je pri vsim tem kakšinkrat podal tudi v cerkev k službi božji; ali tukaj se je obnašal tako gerdo in neotesano, da je bilo oj! zmirej s svojimi bližnjimi prijatli čenčal in se posmehoval, je okoli zijal, kot v gledišu, je okoli migal in mahal, da je še druge pobožne in bogaboječe kristjane v njih molitvi motil. Po cerkovnem opravilu se je vstavljajal pred cerkvijo, in je začel ali od pridige govoriti in jo pretresovati, ali se taistim posmehovati, ki so iz cerkve hodili.

Med tem so fajmošter nemirno okoli hodili in marljivo barali, da bi kaj bolj spoznali tega novega raztresvavca novih in grozних hudobij, in tudi je prišlo k njim veliko skerblijvih očetov, ki so bili splašeni in žalostni čez to nesrečo, v katero je imela njih mladina zabresti, in so fajmoštra milo prosili, da bi poskušali to hudobijo vstaviti in vkrotiti. Pred vsim so se fajmošter prizadevali v roke dobiti tiste nesramne bukve, ki smo jih že poprej omenili; in te so prejeli od Urbana, ki jih je bil vzal nekemu mladenču, kateri jih je imel ravno brati. Potlej pokličejo k sebi Lojzeta, ali Lojze ni hotel k njim priti, temuč jim namesto tega prešern odgovor da. Ko so fajmošter tako hudobijo vidili, so se skerbno pomenkovali z Urbanom in z drugimi poštenimi vasjani, kako bi bilo mogoče, prepričati vbogo mladino, ki se je oslepljena od Lojzeta zapeljati dala, da bi se od Lojzetove kužne tovaršije odtegnila. In glej! poprej, ko so mislili, je bil Lojze v malo dneh od vsih zapuščen in sam.

Nadušenje, katero v majhnih okolicah vsaka nova oseba pridobi, če zna le kolikaj jezik brusiti, je kmalo gledé Lojzeta jenjalo, in se spremeni tako, da so ga spervega zanemarili, potlej pa celo zaničevali. Tedaj se je Lojze pokazal vsem tak, kakor je v resnici bil, namreč reven in spačen čevljar in zapeljivec vboge mladine; akoravno so poprej priprosti ljudje ga kot Boga častili, so se sadaj vsi sramovali, da so ga poprej spoštovali in častili; vsi so se ga ogibali, in akoravno ni bil navajen po cele dni delati, ni vendar še toliko dela dobil, da bi bil le nekatere ure vsaki dan šivati mogel. Že je bil na več

krajih dolžan, njegove oblačila so začele biti capinaste in ljuknaste, tudi mu je večkrat potrebnega živeža manjkalo in je začel medleti.

Še le stiske so Lojzetu oči odperle, da je spoznal, koliko da velja dobro ime in koliko škoduje človeku, hudobno živeti. On je tedaj spregledal, njegova neumna prevzetnost je bila ponižana, bil je vkroten in spametil se je.

Ko je namreč Lojze vidil, da je ga vse zapustilo, da se ga vse ogiba in zaničuje, se ga loti neka zanj prav koristna žalost in tužnost; vest ga začne grizti in peči, ko se zmisli, da je iz rok dal taiste ostudne in bezbožne bukve; in ko jih je nazaj terjal s tem namenom, da bi jih sožgal, je zvedel, da jih je Urban v roke dobil; ni pa zvedel, da jih je ti že fajmoštru izročil. Ves nemiren in žalosten sklene tedaj Lojze se ti večer podati k Urbanu, da bi svoje bukve nazaj terjal. V Urbanovo hišo stopivši najde vse skupej zbrane, ker so poslušali Janezkovo branje, ki je govorilo od Jožefa, Jakobovega sina, ki so ga bili njegovi bratje v vodnjak vergli in potlej ptujim kupcom v sužnost prodali.

Lojze vse spošтовavno pozdravi; Urban mu pomigne, da naj se vsede, in tako je poslušal tudi on z drugimi pazljivo.

Po branju je Urban priložil koristne in ginljive opazke, ki so globoko segale v Lojzetovo že poterto in omečeno serce, kar je bilo Urbanu prav po volji.

Vsim je bilo zoperno in neprijetno, da je bil Lojze pričujoč; in nobeden ni mogel zapopasti, zakaj da z njim dobri Urban tako lepo prijazno ravna, ker se je proti njemu prav prijudno in prijazno obnašal.

Zadnjič pokliče Lojze Urbana na stran, in ga spoštljivo in vljudno po svojih bukvah popraša.

Urban mu resno odgovori: „In kaj bi hotel s temi bukvami početi?“

Lojze. „Jih bom sožgal.“

Urban. Ali govorite resnico?

Lojze. „Sožgati jih hočem vpričo vas in vpričo vsih.“

Urban. „Kako ste se, ljubi moj Lojze, tako na enkrat spremenili?“

Lojze. „Oh, Urban! tiste bukve so pohujšale narprej mene, in potlej tolikanj družih skozi in zavolj mene! Hudobniši od bratov pobožnega Jožefa, kterega zgodovino smo zdaj slišali, sim zapeljal in pogubil s taistimi bukvami mnogo bogaboječih mladenčev, svojih nesrečnih prijatlov. Zdaj pa me peče hudobija, ki sim jo storil, se kesam, hočem življenje popboljšati.“

Urban. „Oh, ako vam te besede od serca gredó, Lojze! bodi Bog jezerokrat zahvaljen! Lojze! vi ste bili strah vsim starišem, ako se k boljemu življenju spreobrnete, je še čas pohujšanje tolikanj vbozih mladenčev popraviti, in vaše popboljšanje bo pomagalo več, kot vse pridige, jih k dobremu zaverniti.“

Lojze. „Poiščite tedaj bukve, da jih naravnost sožgemo.“

Urban. Lojze moj, bukve imajo v rokah gosp. fajmošter.“

Lojze obmolči pri tej novici, pobesi glavo in zdihne globoko.

Urban se je razveselil, ko je vidil, da je tako žalosten ti capinasti modrijan; in ker je spoznal, da je sadaj pravi čas ga še bolj k dobremu spodbosti, veli dalej: „Se nadjam, da niso še nesli fajmošter bukve k deželski pravici.“

„Gorje meni! zavpije tedaj Lojze za božjo voljo, Urban! ako bi bil še čas, skusite, da bi se to ne zgodilo! Jaz sim razžalil fajmoštra, ko so me bili k sebi klicali, sim jim ošabno in nespoštlivo odgovoril; oni se bojo nad menoj maševali.“

Urban. „Nikar, vi ne poznate našega fajmoštra, oni se ne bojo maševali; ali njih dolžnost je, se z vso močjo protistaviti, da se take kuge ne širijo, in ako ste fajmoštra razžalili, so morebiti ravno zavoljo tega enmalo počakali Ali glejte gospoda fajmoštra, ravno nas pridejo obiskat.“

Fajmošter so zvedili, da je skesani Lojze ti večer pri Urbanovih; tadaj se tudi oni tje podajo, ves prijazni in vljudni v izbo stopijo in prinesejo bukve sabo v žepu.

Hitro sperva se je Lojze prestrašil, ali ko je slišal, da so bukve še v fajmoštrovih rokah, se je potolažil.

Med tem pove Urban fajmoštru poboljšanje in kes tega nesrečnega mladenča, ki jih je zdaj milo prosil, da bi mu odpustili prederzno obnašanje in zaničevanje, ki ga je njim skazal. Tudi jih poprosi, da bi mu pripustili storjeno pohujšanje popraviti, prihodno nedeljo nesramne bukve pred cerkvijo očitno sožgati.

Fajmošter pohvalijo Lojzetovo misel, se razveselijo čez to nenadano spremembo, ga prijazno in ginljivo opominjajo, ter ga serčno objamejo; ali pri vsim tem niso dovoljili, da bi se, kakor je Lojze želel, te bukve očitno pred cerkvijo sožgale.

Ker je pa vendar Lojze pri tem terdno obstal, rečejo fajmošter: „no! naj se sožgejo, ker so tega vredne, pa naj se sožgejo tukej v hiši.“ To se je zgodilo v kuhinji pred vsimi, ki so ti večer bili; in kakor hitro je bil ogenj bukve snedel, se je žalostnega Lojzeta obličje razjasnilo. Kleče prosi zdaj Boga za odpuščenje in vsih zavolj svojega hudobnega obnašanja, ter gotovo poboljšanje obeta; tudi prosi fajmoštra, da bi ga s svojim opominjanjem in nauki podpirali; in v resnici se je od taistega dneva lepo in izgledno zaderžal, in je popravil vse dano pohujšanje.

XLI. VEČER.

Nedeljska šola.

Kakor hitro je bil razglašen cesarski modri ukaz zavolj vpeljanja nedeljskih šol, ktera reč je bila za taiste dežele nova in neznana, so si prizadevali in trudili gospod fajmošter, ki so nje veljavnost in korist dobro poznali, da bi spodbodli mladino tistega kraja, ki so že otroško šolo končali, in že zadosti

veliki bili, da bi jo radi obiskovali, stariše pa, da bi njih v tem podpirali.

Fajmošter so dobro vedeli, da so začeli nekteri neumneži in zaroblenci, kakor hitro so naznanilo to slišali, godernjati in proti nji klepetati, in da so si prizadevali jo vbrani, posebno pri bolj odrašeni mladini, ki že tako ni bila veliko pri volji, svoje navadne igre in veselice z nedeljsko šolo zamenjati. Med temi neotesanci je bil naj prvi Anton, velik bogatin, ali narveči nevednež, poln svojih neumnih muh, in navažen hitro razsoditi čez taisto, kar ni razumel in vedel.

V manjših krajih hoče biti kmet, ki je nar bolj bogat, tudi nar bolj moder in učen; in akoravno je trapast in ima prazno glavo, se mu mora vendar veliko njih podvreči zavolj samopridnosti in dobička, se pred njim ponižujejo in hvallijo vsako tudi nar bolj zarobljeno reč, ki jo bogatin hoče. Ravno tak je bil Anton. Fajmošter so delali, kakor bi nič od blebetanja proti nedeljski šolski ne vedeli in ne slišali. Oni so le vse za šolo pripravljali, dokler bi bilo vse v redu, da bi šolo odpreti in začeti mogli. Ti začetek so hotli narediti oči-ten in slovesen, zato da bi mladina veselje do nedelske šole dobila, in pa, da bi stariši in tudi protivniki obmolknili.

Fajmošter oznanijo prihodno nedelo zbranemu ljudstvu v cerkvi takole: „Danas popoldan po službi božji se začne v navadnih učilnicah za fante in dekleta nedeljska šola, ki je od našega dobrotljiga cesarja ukazana; k tej imajo priti vsi taisti mladenči in deklice, ki so že delavne šole obiskovali. Za danas ni treba prinesiti sabo nobenih berilnih bukev temuč samo, kar je za pisanje potreba.“

„Pol ure potem pa, ko bo šola že začeta, želim, da bi prišli gledat to šolo tudi vsi taisti stariši, kateri imajo kaj skerbi za svojo mladino, ali jim priporočim tiho in mirno v šoli biti.“

To oznanenje brez vsega družega pristavka, in pa rado-vednost, kako so fajmošter svoje priprave za to šolo naredili, je spodbodlo mladino in veliko starišev, da so v šolo prišli.

Fajmošter so prijazno okoli sebe nabrali mladenče, in tako je storila v svoji šoli učiteljica z deklicami. Mir in spostovanje je bila edina reč, ki so jo od pričujočih terjali, in vsi so se tako spodobno zadržali, kakor da bi bili v cerkvi.

Potem opomnijo fajmošter na kratkem tim mladenčem, ki so že brati in pisati znali, vse taiste reči in vse taiste vednosti, katerih še ne poznajo, in ki so jim vender potrebne, ako hočejo, bodi si v poljodelstvu, ali v rokodelstvu, kej več znati, kot navadni svet: „kdor je neumen, pravijo oni, potepuh ali hudoben, živi nesrečno in umerje nesrečno na širokem svetu med omikanimi ljudmi; poštenci pa, zvedeni in pametni ljudje odnesejo z častjo, z dobičkom in z zasluženjem pred Bogom in pred svetom.“

Potem so ukazali fajmošter vun potegniti eno skrinico, ki je bila ondi napravljena, in so veleli na stene obesti mnogo plemen strupenih trav in rastlin, ki so rastle na senožetih in hostah, katerih ene so bile zavolj mehkega podnebja še zelene, druge pa posušene in ohranjene. Te vse so pokazali eno za drugo vsim, dokler jih niso vse poznali in jih lepo ločili, tako da bi se znali jih varovati in se jih ogibati. Tudi so temu razlaganju pristavljali marsiktero nesrečno zgodbo, ki se je primerila pastirjem in drugim ljudem, ki so jih iz nevednosti povžili. „Te rastline in te travice, rečejo fajmošter, vidite zdaj same na sebi, kakor zvnaj rasejo, ali jaz sim si dal tudi njih podobe napraviti, ktere bom vedno izpostavljal v tej šoli, da jih bote vedno pred očmi imeli, in jih več ne pozabite, temuč da jih lahko vsakemu pokažete.“ Med tem pa pošlem te zelišča še v šolo dekletam, da jih bodo tudi one poznale. Prihodno pomlad jih pa bote še lepši vidili.“

Ko so se tako fajmošter trudili, in ko so mladenči pazljivo pregledovali te škodljive rastline, se jih je že bilo nabralo v šoli več očetov, ki so tako tihoma in spoštopavno v šolo stopili, da jih niso fajmošter še slišali ne.

Ko so jih tedaj zapazili, so ponovili vse, kar so dozdej učili, in tudi oni so radi poslušali, in si nauk dobro v glavo

vtisnili, ker so tako nekaj novega in prav koristnega zvedili, in so tadaj močno hvalili to novo šolo.

„Prihodno nedelo, rečejo fajmošter, k svojim učencom, vam bom naznanil bolj navadne in lahke pripomočke zoper ostrupljenje, ako bi se primerilo kakemu, da bi kej takega vžil, ker ni imel priložnosti, kjer bi te rastlina spoznal.“

„Zdaj pa zapišite si vsi v svoje knjige imena in kratki popis teh škodljivih rastlin; drugikrat pa bomo pisali omenjene pripomočke. Konec leta bo vaša knjiga zapopadla mnogo koristnih reči.“

Med tem je tudi učiteljica dekleta učila, in jim na kratkem domače in hišne opravila razlagala, in kako da si z malo dnarom vsak lahko doma taiste barve napravi, ktere kmetje za svoje oblačila rabijo, in ktere morajo dozdej barvarjem drago plačevati. Tudi je njim pokazala nektere rute, posteljske odeje in drugo robo za oblačila, ki jih je sama s takimi barvami doma pobarvala. Zatorej jih tudi povabi, da bi drugi dan tudi v njeno stanovanje prišle, da bodo same vidile, kake so vse te dela.

Tudi v tej šoli je bilo več žensk pričujočih, ki so se čez take nauke kej radostile. Danas teden, reče učiteljica, vas bom učila in vam bom narekovala, kako da se napravljajo juhe in druge redke in lahke jedi z malimi stroški za zdrave in za bolne, in vam tudi povem, kako da se zamorejo prav napraviti.“

Poprej ko so to nedelo fajmošter šolo sklenili, so opomnili svoje učence, da naj se prihodno nedelo poskerbijjo z drugo knjigo za pisanje, ki mora imeti okoli petdeset strani; strani naj imajo svoje številke, in na koncu naj bo abecedno kazalo; že naprej jim povejo, da jim bojo pokazali, kako se pripravne gospodarske bukve naredjajo. Tudi so ukazali, da bi si omislili neke majhne bukvice, ki govoriyo od umetno napravljenih travnikov, da bi jih v šoli prebirali.

To je bilo zadosti, da se je že tisti večer slišalo po vsih družinah in po celi vasi jezer hval čez to novo nedelsko šolo. Vsi so si želeli

Antona srečati, da bi ga ozmerjali in mu očitali njegovo obrekovanje; ali ker mu je že vse to naznanjeno, je bil sam, kot vsi drugi, prepričan od koristi nedelske šole, in jo je pred vsimi nar bolj hvalil. On se je celo tisti večer k Urbanu podal, ker je vidil, da se tamkej fajmošter znajdejo, da bi jih tudi on za novo šolo pohvalil.

Ti večer je bilo društvo Urbanovih prav številno, in se ni od družega govorilo, kot od nedelske šole.

Anton je koj preklical, vse, kar je poprej proti šoli govoril. „Jaz sim mislil, pravi on, da se ne bo družega delalo, kot mladina dolgočasila z branjem in računanjem; in torej že naprej vidil, da se v drugo nobeden več v to šolo ne poda. ali zdaj spoznam, da se učijo prav potrebni predmeti, ki so vse časti in spoštovanja vredni, in sim tega prav vesel.“

Fajmošter. Dragi moj Anton! vi ste vidili, da je svitli Cesar sam ojstro zaukazal take šole napraviti, in vi ste se jim tako protivili, brez da bi jih bili poznali? Ali zdaj jim niste več nasprotni in to je že zadosti. Jaz se spomnim, da sim slišal več od vas samih in od družih hišnih gospodarjev pravične tožbe, da se je vboga mladina pohujšala in popačila nekaj let sem v zadržanju. Povejte mi, ako ni res, da so ravno nedelje in prazniki za njo nar bolj nevarni? Kakor hitro je bila božja služba v cerkvi opravljena, so se vašim sinovom odperle šole pregreh, iger, nespodobnega vasvanja, ponočnega potepanja, kreganja in preprirov. Zdaj pa, če nam pojde po sreči, da mladina ljubezen do nedelne šole dobi, akoravno ne bomo mogli vsih hudobij izkoreniti, bomo jih vendar nekaj vbrani. Nagla in vroča mladina hoče imeti kako posebno opravilo, kadar nje život počiva; ako se jim tedaj kaj dobrega pred oči ne postavi, se obernejo k slabemu.“

„Ali ne le samo v zadržanju se bo naša mladina boljšala, temuč si pridobi tudi drugih dobičkov skozi to šolo.“

„Skozi večkratno poskušnjo taistega, kar so se v otročji šoli naučili, in kar so že nekteri morda pozabili, bojo znali,

za zmiraj bolj ročno brati, pisati in računati. Tudi se navadijo vredjene gospodarske knjige špogati, narejati spise, ki so hišnemu gospodarju vsaki dan potrebni, da jim ne bo treba se na druge zanašati in jim hišne skrivnosti in opravila razodevati.“

„Tudi gospodarstvo zadobi skozi to velike dobičke, ker se jim bodo marsiktere potrebne in koristne svarila dale. Sinovi in hčere se privadijo s časom bolj v caker hoditi, ker ga bodo znali boljši obrniti v pohošne in poljske dela; bolj bodo delavni, pridni, izurjeni in bolj izvedeni, in tako bodo poprej svojih starišev podpora. S časom postanejo tako tudi boljši hišni gospodarji in gospodinje, in bolj vgodni za lepo učiti in rediti svoje prihodne otročiče.“

Glejte, kako se je nadjati, da se skozi to novo šolo vstavi napčenost dandanašnega obnašanja mladine, da bo mladina vedno boljši.“

Urban. „Gospod fajmošter! jaz vam hočem pokazati eno znamenje svojega veselja in dopadenja nad to novo šolo s tem, da vas bom v vsaki potrebi podpiral, in da napravim kako darilo, s katerim se bodo obdarovali tisti nedelski šolarji in šolarce, ki se bodo nar lepše obnašali v nedelski šoli.“

Anton. „Tudi jaz hočem kaj dati za šolske darila.“

Vsi drugi so ravno tako obetali; in fajmošter vzamejo eno polo popirja, in jim rekó, da naj precej podpišejo, da bodo ob svojem času storili, kar so ravno obljubili, kar so tudi storili. Gospod fajmošter so hotli še druge hišne gospodarje pripraviti, da bi šoli kej pomagali; oni so torej vse pričujoče lepo zahvalili, da so tako pripravní za šolo kaj storiti, in potem so se mirno razšli.

XLII. VEČER.

Skop hišni gospodar.

„Srečna tista družina, ki ima dobrega, modrega in umnega gospodarja!“

„Pomilovanja pa je vredna tista, v kateri skopec gospodari!“

Tako je ti večer rekel Janez, ko se je pri Urbanu mnogo od gospodarstva govorilo. Leti Janez je bil star mož, ali pravi izgled lakomnosti; on sam pa ni vedel, da je lakomen, temuč je celo mislil, kakor vsi pravi skopini, da je odveč darljiv. Pri teh tako resničnih ali pri Janezu tako smešnih besedah so se vedili Urban in drugi možje smeha zderžati; ženske pa so se na glas zasmejale, ki so bile že tako navažene, se iz Janeza norca delati in mu njegovo lakomnost očitati; in Janez jim tega ni prav nič zameril, ker je vse le za šalo vzel prepričan, da se ta reč njega ne dotika. In kako bi se ne bila smejala Marička tem tako čudnim Janezovim besedam? in kako bi bilo mogoče, Špeli jezik zavezati, da bi ne kej čez to rekla? Ali Janez ni za to, kar so te ženske delale ali govorile, nič maral in se je zraven še sam smejal.

Janez je bil v svoji mladosti res zapravljivec, potlej pa, ko je že mož bil, posebno pa na svoje stare dni se je bil ves spreobernil tako, da je bil nar večji skopin in da ga ni vest nič pekla, akoravno je od posojenega dnarja več obresti terjal, kakor postava pripušča, za česar voljo ga je bila tudi enkrat pravica že kaznovala.

On je imel veliko družino, ktera ga je močno sovražila in zmirej goljufati si prizadevala, ker ji je bil nevsmiljen in brezdušen gospodar. Njegova edina skerb je bila, kako bi svoje denarje pomnožiti mogel; ne bil bi izdal enega goldinarja, ako je bil imel ravno enega svojih življenja rešiti. V njegovo

hišo se ni nikoli poklical noben zdravitelj; za vsako silo kake bolezni je Janez napravljajl neko pijačo iz bezgovinovega cvetja in nekaj sterdi; ali pa je porabil nekaj terpentinovega ali hudičevega olja; družih stroškov ni hotel imeti.

Gorje tistemu, ki ga je prosil, da naj mu kupi obleko ali obutev! Vendar ni on nič rekel, kadar je vidil, da so vsi v njegovi hiši lepo in čedno oblečeni; njemu je bilo zadosti, da ni vedil, od kod da denar dobijo, in da mu ni bilo treba slišati, da bi ga kaj prašali, oni so kradli in so morali krasti, če niso hotli capinasti in stergani okoli hoditi. Tako so se bili vsi k svoji nesreči navadili domače tatvine; med sosedi so bili pa taki, da so take doma vkradene reči skrivši jim prodajali, in pri tem svoj velik dobiček imeli.

Razun tega so vsi žena in otroči na upanje jemali in se zmirom bolj zadolžili, da se je bilo bati, da bo enkrat celo blago zapravljeno.

Pri Janezovi mizi se je malo in slabo jedlo, in še pri tem je Janez vedno godernjal, da so mu odveč požrešni. Žvečer pa, kadar se je že on spat podal, so ogenj vnovič zakurili, žene so doma kuhale in cverle, sinovi so hodili pa v kerčme se gostit.

Kadar je bilo treba kaj v hišo potrebnega kupiti, kakor posodo, živino, hišno orodje in druge take reči, ali kadar je bilo kaj v hiši potrebnega popraviti, ni mogel nikoli zadosti nizke cene dobiti, in nikoli se niso z prodajavcom pogodili, brez da bi bili žena ali sinovi se vmes vtikali in mu prigo-varjali, da naj le navlaš dober kup da, ker mu bodo oni posebej že kej pridjali. Tako so dovolj reči silno drago plačali; ali Janez je bil že zadovoljen, da le ni tega vedil.

Pri vsim tem je rad v cerkev hodil in je prav pobožno molil, in noben vasjan ni bil toliko krati pri službi božji, kot on. In ta reč je bila vzrok, da so se nekteri še bolj nanj zanašali; in ti je bil morebiti tudi edini namen njegovih molitev.

Ako bi bilo treba za molitev kej plačati, kdo ve, ali bi bil tako pridno in narno molil?

Ker so od njega na posodbo denar jemali samo taki reveži, kateri si drugače niso pomagati vedili, in ker je on svoj denar naj raji posodil taistim, od katerih je upal nar več vdobiti, je moral večkrat velike zgube terpeti in se v pravde zaplesti.

Ti večer tadaj, od kterege govorimo, je ženskih smeh Janeza bil primoral, da je skušal dokazati, da on ni bil nikoli skop, temuč da ima veliko vsmilenje do vbozih hišnih gospodarjev, katerim v silah in potrebah rad priskoči in pomaga.

„Saj veste, pristavi on, kaj sim zadnjokrat svojemu komu Drejšetu storil. On je bil tako zadolžen, da so mu ravno imeli posojavci njegovo edino njivo vzeti. In jaz sim mu pomagal in rešil njega in njegove otročiče, ker sim mu posodil nekej sto goldinarjev.“

Urban. „Ali pa mislite, Janez! da vam bo v stanu kmalo dolg povrniti.“

Janez. „Ako mi da njivo, me poplača; drugači ne vem, kako bi mi mogel plačati.“

Urban. „Na tako vižo zgubi Drejšče vendar svojo njivo, in Bog ve (zdihne sam pri sebi) po kaki ceni! Janez! ako hočete storiti dobroto temu revežu, mu morate pustiti svoj denar saj nektere leta, dokler si ne bo kaj pomagal, ali saj dokler ne proda dobro svoje njive. V kratkem obroku enega leta ne more nobeden v naših krajih njive kupiti in jo precej izplačati.“

Janez. „Ako bi imel tudi jaz, kakor vi, enega angleškega častnika, ki bi mi prinesel tri tavžent goldinarjev, bi lahko še bolj dolgo čakal. Ali jaz imam veliko družino, in jo moram pošteno rediti s svojo marnostjo in s svojimi žulji.“

Urban. „Meni se prav v serce smili taisti dolžnik, in vi bi mu lahko pomagali!“

Janez. „Tudi meni se smilijo moji dolžniki. Zmirej Boga prosim, da bi jim pomagal, da bi mi zamogli svoje dolge plačati. Ali jaz ne morem zametati svojega blaga. To je

vendar čudno! vsi mislijo, da sim bogat, in kdo ve, da me nimajo nekteri celo za skopega človeka? Urban! jaz vam povem po pravici, da konec leta, akoravno varčno živim in nič ne za pravljam, še sto goldinarjev ne morem na stran odložiti. Ako bi bil skop, bi se morali moji dohodki vsaki dan bolj množiti. Vse nesreče me preganjajo: zdaj zgubim en dolg, zdaj eno pravično pravdo; jaz delam dobro vsim in vsi me sovražijo, me sovraži pravica in me obsojuje krivega, me sovražijo celo moji dolžniki! Urban, jaz sim pač nesrečen človek!“

Urban. „Ljubi moj Janez! tukej ste nekaj rekli, kar me primora govoriti, akoravno sim bil namenil od tega molčati, zakaj jaz malo umim, pa tudi nisim za to postavljen, da bi vas podučil. Ljubi moj Janez! vi pravite, da vas sovražijo vsi in celo vaša domača družina? Oh, res je, da ste prav nesrečen človek! Ali reči se mora, da ste si tega sami krivi, ker ravnate brezdušno s temi in z unimi; druge ljudi dražite s krivičnimi pogodbami, domače pa s svojo preveliko ojstrostjo. Vi silite dolžnike, da vas preganjajo skozi pravico, svojo družino pa, da vam skrivaje kar si bodi zmika in odnaša, in da se tako slabega navadi. Tako ni čuda, da vam vaši trudi in žulji nič ne izdajo, da vaše premoženje ne rase in se ne množi. Janez! ne zamerite mi, da vam tako odkritoserčno in naravnost govorim, to stori moja starost, ki sim blizo dvajset let stareji od vas; jaz bi ne bil smel vam morebiti še tolikanj ne očitati; vas prosim, ne silite me, da bi nam vse to bolj na tanko razložil, ker tega gotovo ne bom storil. Kdor preveč struno nateguje, mu struna počí, in kdor preveč stiska, ni dober gospodar. Vi imate zastopnost, da umíte, imate oči, da vidíte, samo le storíte; tako se ne bote nič bali pravice.“

Janez razžaljen in ves iz zebe: „Kako? Kaj ste rekli? Kaj? jaz delam krivične pogodbe z drugimi? Ali jaz sim proti svojim preterd, preojster? Ali jas odveč obrest terjam? Urban! ali mi skažite, kar ste rekli, ali“

Urban je zmirej pravil, da samo lakomniki in pijanci se ne dajo poboljšati, zakaj ko s starostjo vse druge pregrehe prejenjajo, se te dve pomnožite; in za tega voljo ni hotel Urban ti večer nobene besede več izustiti, da bi Janeza spreobernal in še teh malo besed mu je bilo žal.

XLIII. VEČER.

Urban oboli in umerje.

Že nekaj dni sem se je Urban slabega počutil in je prihajal šebkeji kot po navadi; je spal malo, in vse jedila so se mu zdele plehke in neslane. Zadnjič ker mu je bilo vedno slabši, se je moral v posteljo vleči.

Družina se je te bolezní vstrašila; ali ker se ni zdela bolezen nevarna, so se vsi nadjali, da ga bodo kmali spet zdravega vidili.

Ako bi bil Urban velik gospod, bi se ne bil razveselil tako skerbljive poslužbe in serčneji od taiste, ki so mu jo vsi domači skazovali. Pokličejo hitro zdravnika, kteremu se pa ni zdela ta bolezen nevarna. Fajmošter, ki so ga pogostoma obiskovali, se tudi niso kot zdravnik nič bali, da bi Urban ne ozdravil.

Urban pa je vse dragači mislil, ker je občutil, da se njegov konec naglo bliža. Ali pri vsim tem je bil vendar neprestrašen in ni nobene žalosti kazal; samo je hotel, kar je bilo mogoče, svojim iz glave spraviti preobilno in nepotrebno žalost.

Ko so vsi mu prigovarjali, da naj ne bo žalosten, ker bo kmalo ozdravil, jim je on odgovarjal: „Naj bo, kar Bog hoče, z menoj; Bog mi je dal življenje, Bog je tudi gospodar mi ga zopet vzeti. Jaz sim dolgo živel, in sim živel zado-

voljno; če Bog hoče, da naj umerjem, zakaj bi ne umerl zadovoljen?"

„Vi mi pravite, da ni strahu in nevarnosti, in tako pravi tudi zdravitelj; ali jaz sim se navadil, da ne čakam pri svojih opraviilih nikoli do zadnjega; in kako bi mogel biti nemanen pri tem, kar tiče izveličanje moje duše? Ljubi moj Matevž! reče na to k sinu, ter ga za roko poprime, poklici mi hitro spovednika; jaz želim pred vsem svete zakramente prejeti in se z Bogom spraviti, da ne boste vi zavoljo tega v skerbi, ali da bi ne bilo enkrat prepozno. Ljubi moj Matevž! jaz sim se navadil umreti. Kadar se enkrat z Bogom spravim, bomo vsi eno skerb manj imeli in bomo ložej veseli.“

Ženskimi so se solze vternile, ko so slišale, da Urban želi prejeti svete zakramente. Urban pa jim s prijaznim obličjem in prav serčno reče: „Moje hčere, jaz želim prejeti svete zakramente, in vi se jočete? Oh, veselite se z mano vendar in storite tudi meni veselje, da vas ne bom tako žalostnih vidil.“

„Zakramenti ne umorijo človeka, temuč so nebeško zdravilo za dušo, in če Bog hoče, tudi za telo. Jaz tudi želim, da bi me v sveto poslednje olje djali, ker mi ne dopade navada, ga prepozno prejeti.“

„Vtisnite si dobro ti nauk, moje hčere in moji sinovi, v serce, ako vam Bog pošlje kako hudo bolezen, ne mudite se precej po svetih zakramentih prašati in jih prejeti. Jaz sim vidil večkrat bolnike, katerim domači niso vedili, kako jim naznaniti, da naj svete zakramente prejmejo; tako svarilo se dovolj krat odnaša tako dolgo, dokler ni bolnik več v stanu jih prav prejeti, ali pa da zavda večkrat velik strah domačim in bolniku samemu.“ Med tem pride tudi zdravnik; tudi on spozna, da je bolezen že precej huda in pove to reč Matevžu.“

Kmalo potem pride tudi spovednik, prinese Urbanu presveto popotnico, katero je cela okolica do hiše spremlala; fajmošter ga pri tej priči položijo tudi v sveto poslednje olje.

Potem so obstopili vsi njegovo postelj, in Urban pogleda proti nebesom in zdihne z posebno radostjo in s prijaznim obličjem rekoč: „Zdaj pa poklici me li, o moj Bog in moj Gospod! kadar je tvoja presveta volja, ker se nadjam, da sim popolnoma tvoj.“

Zdaj se oberne k sinu Matevžu in mu reče, da je svoje zadnje sporočilo ali oporoko (testament) storil že dolgo prej, in da se znajde v gosp. fajmoštrovih rokah. Urban je tudi svaril sina in vnuke, da naj storijo tudi oni, kadar bodo gospodarji, svojo oporoko, dokler so še zdravi, da bi kje po nesreči brez oporoke ne umerli: „Tudi je prav, jih dalej opominja, da se poprej testament naredi zato, da se o času hude bolezni nima več takih posvetnih skerbi, in da se ložej na Boga in na izveličanje svoje duše misli.“

Pri postelji so sedeli tudi fajmošter, ki so vse poterdili, kar je Urban govoril.

Urban je ostal vedno neprestrašen, in govoril zmirej od svojega bližnjega konca, kakor da bi ti ne bil družega kot pot v boljši deželo.

Njegov glas je enmalo oslabel, ali njegov duh je bil vedno pri svoji moči. On je deržal na svoji postelji in večkrat tudi v svojih rokak božjo martro, in to je imenoval svojo moč in tolažbo.

Urbana so moči vedno bolj popuščale, in ko se je sam tega zavedil, je zbral še enkrat vse svoje moči, in pokliče blizo k sebi vso svojo družino. Ko so vsi postelj obstopili, se oberne k g. fajmoštru in jih poprosi rekoč: „Moj dušni pastir, blagoslovite me, da bom zamogel tudi jaz svojo družino blagosloviti.“

Ko so ga tadaj fajmošter blagoslovili, se oberne k domačim in jih ogovori s temi besedami, pri ktereh se je pa moral večkrat odahnuti in počivati: „Ljubi moji sinovi in hčere! vi ste me vselej ljubili in vbogali, vi ste bili zmirej moje veselje; vaši sinovi in sinovi vaših sinov vam povernejo vse, ako jih le dobro kristjansko izredite.“

„Vidim svojo bližnjo smert; ali sveti zakramenti, s katerimi sim sadaj pokrepčan, storijo, da se je ne bojim.

„Bog me kliče k sebi; ali jaz se ne ločim popolnoma od vas, ker vam pustim v vaših srcih vtisnjene dobre nauke in svarila, ki sim vam jih skušal vselej vcepiti; deržite in ohranite jih dobro. Jaz vam zapustim mir, v katerem ste do sadaj živeli. Jaz vam zapustim čast, ki je po duši naj prvi zaklad. Zapustim vam tudi tolikanj premoženja, da se lahko preživite, akoravno ni veliko; ali vse je pridobljeno brez vse goljufije, brez da bi bili vbogi zavoljo tega zdihovali, pridobljeno je namreč z mojimi in z vašimi trudi in žulji.“

„Vam priporočam sveti strah božji, vsmilenje in ljubezen do vbozih in do sirot; mir, pridnost, marnost, varčnost in pristojno spoštovanje do predpostavljenih.“

„Primate moj blagoslov, in Bog vam daj tudi svojega. Prosite in molite za me; jaz bom tudi molil za vas. V kratkem nas bo Bog zopet zjedini v nebesih, kjer se bomo zopet vidili in kjer ne bomo nikoli več zdihovali.“

Zdaj da Urban serčno ginjen blagoslov vsim, ki so ga klečé prejeli pobožno z obilnimi solzami in s silnim jokom.

„Zdaj pa počivajte enmalo, ljubi Urban! rečejo fajmošter, vi se preveč trudite.“

Ali Urban je bil žalosten, da mora molčati, in prosi fajmoštra, da bi mu privolili, da bi smel še kakšno besedo svojim reči.

On je zmirej za roko deržal svojega sina Matevža in mu je rekel: „Dragi moj sin! od sadaj naprej bodeš ti opravljal svoje in moje opravila, bodi dober hišen gospodar in ohrani v njej strah božji.“

Urbanu se je ganilo serce vsakokrat, ko je pogledal Janezika in pogledal ga je večkrat.

Ko njegova mati to zapazi, ga pelje bližej k postelji. Urban ga prime za roko in mu reče: „Ljubi moj Janezik! vbokaj svojega deda Matevža in svoje stariše; blizo so leta, da boš zal mladenč, leta nevarne; glej, da te ne zapeljajo

hudobni tovariši; varuj se jih skerbno in prizadevaj si, dati dober izgled svojim manjšim bratcom in Gašperju.

Jakobu pa, Mihi in njunima ženama je priporočal mir, edinost, pokornost proti Matevžu in dobro izrejenje njunih otročičev. Potem je ukazal, da naj še France pristopi, ktere ga je svaril pred nevarnostmi njegove mladosti; in na zadnje reče vsem: „Ali mi obljubite storiti vse, kar sim vam priporočal?“ Obljubimo, dragi ded, so vsi djali, in Urban jim pravi: Bodi Bog zahvaljen! Bog naj vas blagoslovi!

Ko je bil to izgovoril, je hotel zopet sam z fajmoštrom ostati, da bi še nekaj ž njimi samimi govoril in da bi priporočil fajmoštru svojo dušo in svojo družino.

Ko so za nekaj časa potem g. fajmošter spoznali, da je blagi Urban še bolj oslabil in da že umira, pokličejo v stanico vse domače, ktere pa prejden so noter stopili, takole svarijo: „Zdaj pripravite se gledati smert pravičnega; nikar se ne vstrašite, temuč molite zanj, stopite noter tiho in mirno, ne jokajte in nikar ne tulite, da mu ne boste nadležni; namesto tega zdihujte zanj k Bogu.“

Tadaj vstopijo v stanico vsi in začnejo zanj moliti; Urban je že zgubil besedo, že ni pogledal več nobenega, in kmalo po tem se je zdelo, kakor da bi bil zadremal, tako je mirno umerl v naročji g. fajmoštra, ki so brez vsega šuma in hrupa njegovo dušo Bogu izročevali.

Strašno so vsi vekali in jokali, ki so vidili, da je že dušo spustil; in fajmošter sami močno žalostni so bili v veliki zadergi, ker niso vedili, kam se prej obrniti, ali koga poprej tolažiti, zakaj po vsih hišnih kotih se je odmeval žalostni krik in nevtolažljiv jok.

Oni so jih spervič v miru pustili, da so se izjokali, in le previdno tolažili, kjer so vidili, da kdo preveč žaluje.

Med tem so se zbrali nekteri umni možje iz vasi pri Urbanovih, kterim so fajmošter precej povedali, kaj se je zgodilo in zakaj se vsi jokajo; na to pa so ž njih pomočjo tola-

žili to dobro družino, da so kot dobri kristjani se v voljo božjo vdali in se na zadnjič popolnoma vmirili.

Na zadnje so vsi skup začeli prav pobožno in milo moliti in zdihovati za dušo rajnega; g- fajmošter pa so vsim še enkrat priporočili kristjansko vdanost v voljo božjo, in so domu odšli.

XLIV. VEČER.

Urbanova pohvala.

Pri pogrebu se je pokazalo, kako močno da je cela okolica Urbana ljubila in spoštovala.

Vsi vasjani in okoličani so se sošli in zbrali, ni bilo drugega slišati kot jok in stok pričujočih.

Žalost nevtolažljive družine se je mešala z hvaležnimi občutki njih mehkega serca, kadar so vidili tako občno ginjenje.

Ako bi ne bilo viditi tako obilnih solz, bi se ne bilo vedilo, alj je to pokop ali slavodobiten odhod; zakaj reči se mora, da je čednost Urbanova bila sadaj poslavljena z solzami vsih deželanov.

Ti večer se je bilo zbralo v Urbanovi hiši silno veliko prijateljev in med njimi so bili tudi gospod fajmošter. Ni se čuditi, da je bila cela družina vtopljena v britko žalost; ali naj bolj se je bilo čuditi Janeziku in njegovemu Gašperju, pri katerih dveh se je žalost naj bolj razodevala. Samo jokala nista, kakor delajo drugi otroci, temuč Janezik je zmirej pravil in ponovljal vse, kar je Urban govoril in delal, dokler je še živel.

Vsi so eden pred drugim pripovedovali Urbanovo izgledno in lepo življenje; obe nevesti ste pravile reči od njega, da se je vsakemu poslušavcu serce mečilo; ali konec njih besed je bil vedno jok in stok,

Zdaj poprimejo besedo fajmošter, ki bi bili radi zavernili žalujoče na druge reči in so začeli govoriti od Urbana (zakaj drugega kej govoriti, bi ne bilo primerno okolišninam), ali oni so hotli od njega take reči povedati, ktere bi bile vsih potolažile in razveselile; tadaj rečejo: „Urban, blaga duša, je bil izgled moje čede v cerkvi, doma, in povsod. On je bil v resnici pobožen, in zraven tega poln vsmilenja in prave ljubezni do bližnjega; njegova modrost je bila vedna šola hišnim gospodarjem; ali med vsemi njegovimi lepimi čednostmi sim nar bolj občudoval njegov dušni pokoj, s katerim je znal krotiti vsako žalost, ki bi se bila še bolj nenadjano primerila, ali ki bi bila še bolj silna. Neki dan ga sreča neki malopridnež in ga začne očitno na ulici zmerjati z nesramnimi in hudobnimi besedami. Drugi ljudje, ki so zraven bili in ki so to slišali, so hotli tepsti napihnjenega hudobneža. Urban pa jih prosi, da bi se potolažili; in je mirno poslušal, dokler se je hudobnež izkričal. Potem mu pohlevno in mirno reče: Prijatelj, ali imate še kej reči? Jaz vam bcn na to drugikrat odgovoril, kadar ne bote tako jezni, zakaj sadaj bi me ne razumeli. Mož se vmiri; drugi ljudje, ki so bili priča, so ga prepričali, da ni imel prav, in še taisti večer se je podal k Urbanu ga za odpuščanje prosit.“

„Sadaj mi pride na misel, pravijo dalej fajmošter, tudi še drug prigodek, ki mi je tudi neizmerno dopadel. On ni mogel takih terpeti, ki so druge dražili, razpartije napravljali in druge opravljali. Pride k njemu enkrat mož in mu reče: „Urban! vi ljubite in spoštujete tega in tega, in mu tudi skazujete kako dobroto, ali pa veste, da vas ti nehvaležnež opravlja, in da okoli trosi, da ste prevzeten in častilakomen mož, ki bi rad gospodoval čez celo okolico?“

Urban se posmeji in reče tožniku: „Prijatelj! morebiti ga niste dobro zastopili; kdo ve, ali je tisti mož ravno to hotel reči, kar ste vi zastopili?“

„Prav tako je rekel, odgovori uni, in se vam lahko pri-sežem.“

Urban. „Morda je rekel, zna biti pa vendar le za smeh in v šali?“

„Nikar, pravi tožnik, on je rekel zares, in je serdito in jezno od vas govoril.“

Urban. „Zna biti res, ali to je gotovo govoril le v kaki kratki nevolji in brez premislika in potlej se je gotovo kmalo zavoljo tega skesal.“

Malopridnež nevoljen čez to Urbanovo pohlevnost in potpežljivost, pravi sam pri sebi: „Kako je pač ti človek terdovraten in svojoglaven! ne morem ga napraviti, da bi se razjezil;“ zatorej se jezen od Urbana pobere, ter mu pri odhodu reče: „Ako nočete verjeti, pa pustite, da naj vas preganjajo!“

„Glejte pristavijo zdaj fajmošter, kako je bil Urban moder. Taisti malopridnež je menil, da bo razkačil Urbana proti nekemu svojemu neprijatlu, in da ga bo imel za orodje svojega maščevanja, je ostal pa sam osramoten.“

„Nekaj družega prav lepega se tudi še od Urbana spominim, pravijo dalej fajmošter. Takrat, ko so se tukej vstanovile normalne šole, se je posebno Blaž močno stavil in se ustil proti tej noveji napravi, in reče enkrat k Urbanu: In kaj se bodo otroci učili v tej šoli več, kot v dozdajni? Se bodo učili, mu odgovori Urban, med drugimi rečmi tudi to, da se ne sme soditi čez reči, ki se jih ne ve in ne spozna.“ Blaž omolkne in zaverne govor na druge reči.

„In kaj se vam zdi, reče sadaj eden iz zravenstoječih, od taistih spomina vrednih Urbanovih besed, ktere je izustil, ko je enkrat najdel na ulici nekega bogatega kmeta, ki je preklinjal in zmerjal nekega vbozega moža. On se temu približa in mu na uho pošepeta: Prijatelj! ne ravnajte tako hudobno s tem revežem. Ali ti odgovori Urbanu rekoč: da njemu ni nič mar za tega potepuha. A naka! ni res, reče Urban, mi ne smemo zasramovati in zaničevati nobenega. Lahko se primeri, da vam zna biti ravno ti revež enkrat potreben. Ti mož, ki je bil napihnen zavoljo svoje akoravno ne silno velike boga-

tije, odgovori Urbanu smehlaje in zaničevaje, da on nima potrebe nobenega, in še manj enega berača in capina. Ne dolgo časa potem, se je voz sena nanj zvernil, in on bi se bil pod njim zadušil, ako bi ne bil priteknel ga rešit ravno tisti revež, ki je bil ravno ondi blizo, in ki ga je hitro izpod sena izvlekel. Zdaj se spomni ti prešernež Urbanovih besed, in spozna, da nobeden ni tako velik, da bi zamogel reči: „Jaz ne potrebujem nobenega.“

Fajmošter se zdaj obernejo k domačim, ki niso mogli jenjati jokati in plakati, in jih po očetovo skušajo tolažiti, ter jih zagotovijo, da se smejo nadjati, da je pobožni Urban že vzet v veselje večnega plačila, ktereга si je vedel zaslužiti in zadobiti s svojo resnično bagaboječnostjo in s svojim izglednim življenjem; tam bo sadaj on njih zagovornik in besednik, in bo Boga vedno prosil za svojo ljubo družino. In h koncu jim rečejo: „Hočete li zopet viditi svojega ljubeznivega deda? hodite po njegovih stopinjah, posnemajte njegove čednosti, in bote enkrat pri njem. Med tem pa molimo pridno za njegovo dušo.“

Potem pa primejo za roko Janezka, ki se je zdel nevtolažljiv in mu rečejo: „O razveseli in oserči se, ljubi moj Janezek! ded Matevž te ljubi, kakor te je ljubil Urban; tvoji stariši te ljubijo serčno, in jaz te bom tudi ljubil, dokler se boš tako hvalovredno obnašal, kakor do sadaj; dajaj lep izgled svojim bratom in svojemu Gašperju. Tako bodeš veselje svojih dragih starišev, in bodeš vselej srečen. Tvoj dragi ded Urban bo gledal iz nebes na tvoje lepo zadržanje in bo vselej tvoj besednik pri Bogu.“

Niso mogli ti dobri ljudje dopovedovati in naspočitati vsega tega, kar je Urban govoril in delal, dokler je živel. Poto-lažen in oserčen nekaj od teh pogovorov žalostni Matevž, pové tudi on nekaj: „Neki dan, reče on, sim bil s svojim očetom v mestu v neki gosposki hiši, kjer je neki hudobni gospod vse mestjane opravljal in pravil, da ga cela taista pre-kleta (tako je on djal) dežela sovraži. Moj oče je poslušal in

je molčal, kakor tudi jaz, ker sva bila tukaj zavolj svojih opravil in sva stala v enem kotu. Potem ko se je bil tisti gospod že precej izkričal in izpuhtil, se oberne zadnjič k mojemu očetu, in mu reče: „Kaj pravite na to vi prijatelj, ki se mi zdite mož bistre glave? od kod pride to, da me cel svet sovraži?“

Moj oče se je pohlevno branil odgovoriti, ali ker je le vanj silil, mu reče: „Moj gospod! jaz ne vem, kaj bi vam odgovoril na te reči, v katerih sim neveden, ali tako pri eni meri se mi zdi (ne zamerite mi, ako odkritoserčno povem), ali da mora biti cel svet hudoben, ali da ste vi hudobni.“ Ti gospod ostermi, in vsi drugi so se močno zasmeljali, ker so razumeli resnico teh besed.

„Kako so lepe — pristavi nek drugi tiste Urbanove besede. — Ako hočeš eno muho ubiti, ti ni treba topa! — On je svaril nespametnega gospodarja, ki se je zmirej kregal in prepiral s svojo družino in z drugimi. Za tega voljo, ker so ga zmiraj slišali godernjati in se kregati, so se mu vsi tako privadili, da se ga ni noben več bal in še manj pa vbogal.“

Ravno temu človeku je neki dan Urban rekel: „Prijatelj! vaše vedno godernjanje in kreganje je enako mlinu, ki nikoli ne počiva. Vi se pritožujete, da se vas noben človek ne boji; to je res gerdo in slabo, ali vsega tega ste vi sami krivi, ker ste jih navadili tako, kakor se navadi mlinar spati v vednem ropotu mlinskih kamnov. Vaše vedno kreganje je ravno tako, kakor da bi nikoli ne kričali; molčite včasih pri majhnih rečeh, in potem vas bodo bolj spoštovali, kadar se bote pri velikih in važnih rečeh oglasili.“

„En sam prigovor blagega Urbana, rečejo gosp. fajmošter, je že zadosti, ga pohvaliti. Če se mu je namreč kedaj prigodila kaka nesreča, ali na polji, ali pri živini, ali kje drugod, je vselej rekel: — *Velika škoda! pa vender ni še smerten greh.* — Tako je imel navado pri svojem govorenju in pri svojem delu, pred očmi imeti in se spomniti, da nobena nesreča ni večji od greha.“

„Prijatli! naj bo zadosti nocoj, da ne bomo preveč nadležni tej žalostni družini. Molimo za dušo blagega Urbana. Hišni gospodarji, ki me tukaj poslušate, posnemajte njegov izgled; in vi moji dragi, rečejo fajmošter k domačim, potolažite in oserčite se, in mislite, da bo Urban vaš vedni besednik pri Bogu, ako vi ne pozabite dobrih naukov, ki jih je zapustil.“

Sadaj rečejo g. fajmošter bolj resno še tele besede: „Veliki gospodje potrebujejo, kadar umerjejo, v kamen ali v bron vrezanih grobnih napisov, da se njih spomin bolj dolgo med vnuki ohrani. Mi hočemo vsekati v svoje serca bolj stano vitno, kot v kamen, taiste besede, ktere hočemo svojim mlajšim zapustiti

„Urban je bil pravi izgled dobrih in modrih kmetov.“

Tako se je ta družba vsa ginjena razšla med občnim plakanjem pravične žalosti in serčne tolažbe.

Konec.

Prijatelj! naj bo zadošiti nosoj, da ne pomno preveč nad-
 lemi tej žalostni družini. Mojino za dušo blazega Urbana.
 Hišni gospodarji, ki me tukaj poslušate, poslušajte njegov in-
 gled; in vi miji dragi, rečejo rajnošter k domaćim, gotolajste
 in omerne se, in mislite, da bo Urban vaš vedni pesednik pri
 Bogu, ako vi ne pozabite dobrih namkov, ki jih je zapustil.
 Sadaj rečejo k rajnošter bolj reano ke tele besede: "Ve-
 liki gospodje, postojite, kadat umrjetje, v kamen ali v bron
 vrezanji, grobnih napisov, da se njih spomin bolj dolgo med
 veki obrani. Mi hodimo vasekati v svoje serce bolj stano-
 vito, kot v kamen, taiste besede, kiere hodimo stojim mlaj-
 sim zapustiti."
 "Urban je bil prav radelj dobrih in modrih kmetov."
 Tako so je ta družba vsa einjena vaseka med občan-
 plakanjem pravilne žalosti in serne tolažbe.

Natisnil Janez Leon.

Za tega volje, ker so
 okoli av se mu ni tako
 lahko pa v bogat.
 Prijatelj! Urban reka:
 ki nikoli
 ker
 v enedev
 tako, tako
 re-
 volji-
 kih in važnih ročeh oglašili:
 En sam prigovor blazega Urbana, rečejo rajnošter,
 pri-
 druga-
 Tako je
 Urban

V ČELOVCI.

Natisnil Janez Leon. 1854.

